

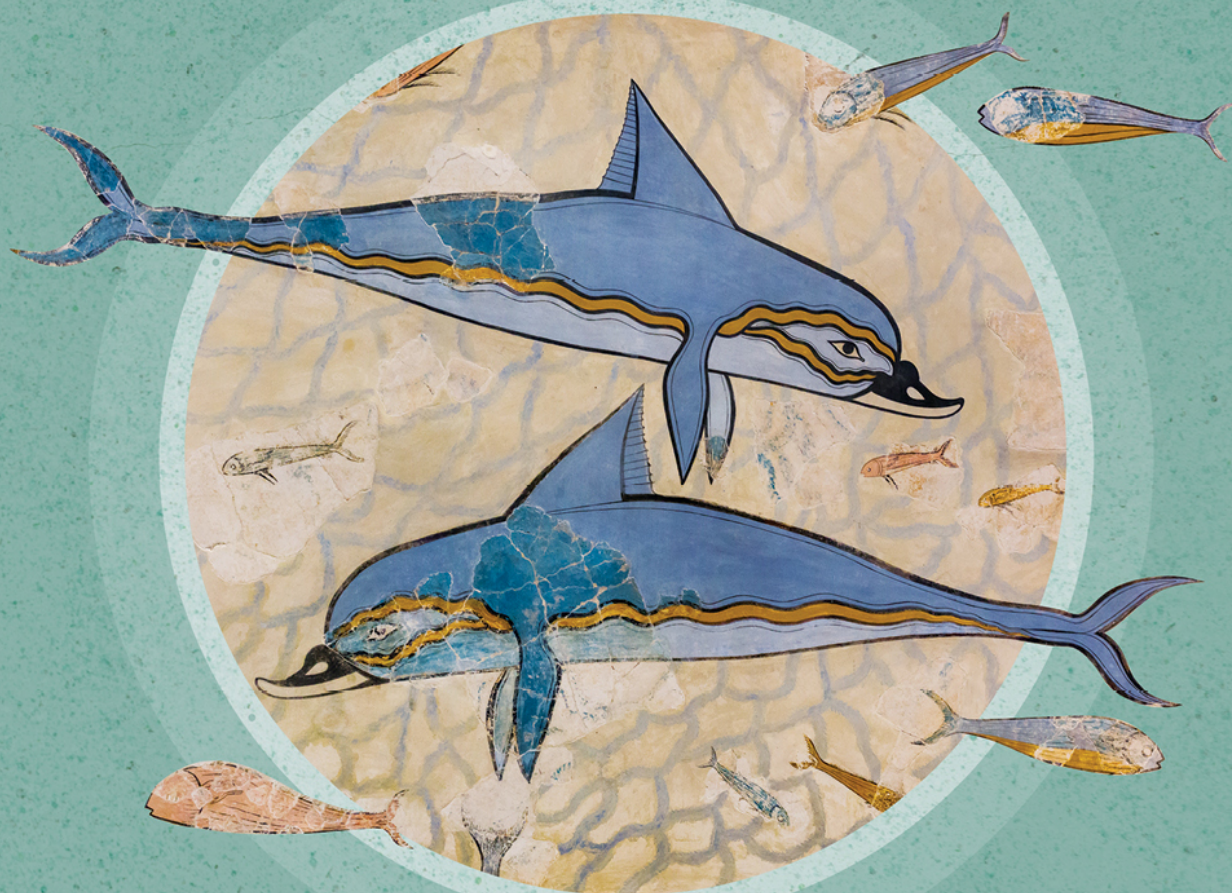
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Βασιλική Αλεξοπούλου
Σταυρούλα Γκέτση

Δημήτριος Κουτούζος
Παναγιώτης Αθανασούλης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Ανδολόγιο

Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Α΄ Γυμνασίου

Ανθολόγιο

Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής / Αξιολογητής	Καραγεωργίου Χαράλαμπος Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογήτρια	Τσαμπούρη Ευαγγελία Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Αξιολογήτρια	Δεμοιράκου Μαρία Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός
Τεχνικός Εμπειρογνώμονας	Μπουκουβάλας Λάμπρος Πτυχιούχος Πληροφορικής
Επικουρικός Εμπειρογνώμονας	Θεοδωράκη Αλεξάνδρα Διπλωματούχος Τεχνολογίας Γραφικών Τεχνών
Υπεύθυνη του μαθήματος / γνωστικού αντικείμενου στο πλαίσιο της Πράξης	Βασιλική Βαρτζιώτη, Σύμβουλος Β΄ ΙΕΠ , μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
Σπυρίδων Δουκάκης
Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης
Πολυξένη Μπίλλα
Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης
Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη
Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Βασιλική Αλεξοπούλου, Δημήτριος Κουτούζος
Σταυρούλα Γκέτση, Παναγιώτης Αθανασούλης

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα

Α΄ Γυμνασίου

Ανθολόγιο

Βιβλίο Μαθητή/Μαθήτριας

Στοιχεία Συγγραφής

Συγγραφική ομάδα

Αλεξοπούλου Βασιλική, PhD, Med Σχολική Σύμβουλος Φιλολόγων
Γκέτση Σταυρούλα, Med Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
Κουτούζος Δημήτριος, MA Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης
Αθανασούλης Παναγιώτης, Φιλόλογος, Εκπαιδευτικός Β/θμιας Εκπαίδευσης

Σελιδοποίηση - Προσαρμογή εικόνων και εξωφύλλου

Μάγδα Τσατούχα

Φιλολογική - Τυπογραφική επιμέλεια

Ελπίδα Λογαρνού

Περιεχόμενα

Ταυτότητα του βιβλίου	7
Συντομογραφίες	11
Ιστορία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας	12
Προετοιμάζοντας το ταξίδι... ..	14
ΕΝΟΤΗΤΑ 1	18
Ταξίδι με τον Αίσωπο. Ο θησαυρός του γεωργού	
Η αντίληψη ενός αρχαίου Έλληνα παραμυθά...για την αξία του μόχθου	
Η «οικογένεια» του ουσιαστικού παῖς	
Οι βασικοί τρόποι σχηματισμού των λέξεων της α.ε.	
Η κλίση του άρθρου	
Η β' κλίση ουσιαστικών	
ΕΝΟΤΗΤΑ 2	28
Ταξίδι στον αρχαίο κόσμο. Αγάπη για τις αξίες	
Η αγάπη σημαντικών αρχαίων προσωπικοτήτων για τις αξίες, που καθόριζε τις επιλογές της ζωής τους	
Η «οικογένεια» του ρήματος βάλλω και...φίλοι από τα παλιά	
Η παραγωγή ουσιαστικών από ουσιαστικά (α' μέρος)	
Η α' κλίση ουσιαστικών	
ΕΝΟΤΗΤΑ 3	39
Ταξίδι γνωριμίας με έναν αρχαίο ηγέτη. Περικλής, ένας μεγάλος ηγέτης	
Το πορτρέτο του Περικλή, του μεγάλου ηγέτη της Αθήνας	
Η «οικογένεια» του ρήματος ἐλαύνω και...φίλοι από τα παλιά	
Η παραγωγή ουσιαστικών από ουσιαστικά (β' μέρος)	
Τα δευτερόκλιτα επίδετα	
Η δεικτική αντωνυμία οὗτος, αὕτη, τοῦτο	
ΕΝΟΤΗΤΑ 4 - ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΗ	50
Ταξίδι στις Ερυθρές και την Αθήνα. Τιμή στους ευεργέτες της πόλης	
Πώς τιμούσαν οι αρχαίοι Έλληνες τους τυραννοκτόνους	
Η «οικογένεια» του ουσιαστικού εἰκόνα και...φίλοι από τα παλιά	
Η παραγωγή ουσιαστικών	
Ο τονισμός	
Η α' και β' κλίση των ουσιαστικών	
Τα δευτερόκλιτα επίδετα	
ΕΝΟΤΗΤΑ 5	59
Ταξίδι προς...την αγάπη. Αγάπη, το κατ' εξοχήν γνώρισμα του Θεού	
Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της αγάπης	
Η «οικογένεια» του ρήματος γινώσκω και...φίλοι από τα παλιά	
Η παραγωγή ουσιαστικών από ρήματα (α' μέρος)	
Οι προσωπικές αντωνυμίες	
Η οριστική ενεστώτα του βοηθητικού ρήματος εἰμι	
Η οριστική ενεστώτα και μέλλοντα ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων	
ΕΝΟΤΗΤΑ 6	72
Ταξίδι...για να συναντήσουμε γυναίκες της αρχαιότητας. Οι γυναίκες σώζουν την τιμή των ανδρών τους	
Η θαρραλέα στάση γυναικών του παρελθόντος	
Η «οικογένεια» του ρήματος ἀλλάττω/ἀλλάσσω και...φίλοι από τα παλιά	
Η παραγωγή ουσιαστικών από ρήματα (β' μέρος)	
Η οριστική παρατατικού και αορίστου ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων	
Η οριστική παρατατικού του βοηθητικού ρήματος εἰμι	

ΕΝΟΤΗΤΑ 7	81
Ταξίδι...στο 322 π.Χ., για να «ακούσουμε» έναν επιτάφιο λόγο. Παρήγορα λόγια	
Οι επιτάφιοι λόγοι στην αρχαία Αθήνα	
Η «οικογένεια» του ρήματος λείπω και...φίλοι από τα παλιά	
Η παραγωγή ρημάτων (α' μέρος)	
Ο σχηματισμός της οριστικής παρακειμένου και υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων	
ΕΝΟΤΗΤΑ 8	91
Ταξίδι...στα χνάρια της αρχαίας Σφίγγας. Το αίνιγμα της Σφίγγας	
Το αίνιγμα της Σφίγγας	
Η «οικογένεια» του ρήματος εύρισκω και...φίλοι από τα παλιά	
Η παραγωγή ρημάτων (β' μέρος)	
Τα απαρέμφατα ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων	
Οι μετοχές ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων	
Τα είδη του απαρεμφάτου	
Τα είδη της μετοχής	
ΕΝΟΤΗΤΑ 9 - ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΗ	104
Ταξίδι...στον κόσμο του εγκέλαδου. Ένας σεισμός ενώνει Αθήνα και Σπάρτη	
Δύο μεγάλοι σεισμοί του παρελθόντος	
Η «οικογένεια» του ρήματος πέμπω	
Ο σχηματισμός της οριστικής, των απαρεμφάτων και των μετοχών όλων των χρόνων στην ενεργητική φωνή των βαρύτονων ρημάτων	
Ο σχηματισμός της οριστικής ενεστώτα και παρατατικού του ρ. εἰμι	
Η παραγωγή ουσιαστικών από ρήματα και επίδετα	
Η παραγωγή ρημάτων από ονόματα, ρήματα, επιρρήματα και επιφωνήματα	
ΕΝΟΤΗΤΑ 10	112
Ταξίδι...με τους στυλοβάτες της δημοκρατίας. Οι στυλοβάτες της δημοκρατίας	
Οι απόψεις των αρχαίων Ελλήνων για τα δεμέλια της δημοκρατίας	
Η «οικογένεια» του ουσιαστικού δίκη και...φίλοι από τα παλιά	
Η παραγωγή επιθέτων από ουσιαστικά - επίδετα (α' μέρος)	
Το υποκείμενο και η συμφωνία του με το ρήμα	
ΕΝΟΤΗΤΑ 11	122
Ταξίδι...με τους νόμους. Η φύση και η λειτουργία του νόμου	
Οι απόψεις των αρχαίων Ελλήνων για τη φύση και τη λειτουργία του νόμου	
Η «οικογένεια» του ρήματος νέμω και...φίλοι από τα παλιά	
Η παραγωγή επιθέτων από ουσιαστικά (β' μέρος)	
Το κατηγορημα	
Τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους τους	
ΕΝΟΤΗΤΑ 12 - ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΗ	134
Ταξίδι...στον κόσμο των ζώων. Οι Αθηναίοι πρόσφυγες με τα ζώα τους στην Τροιζήνα	
Η αμοιβαία σχέση αγάπης ανθρώπων και ζώων	
Η «οικογένεια» του ουσιαστικού ψῆφος	
Η παραγωγή επιθέτων από ουσιαστικά	
Οι βασικοί όροι της πρότασης	
Οι απλές, οι σύνθετες, οι ελλειπτικές και οι επαυξημένες προτάσεις	
Το ειδικό και το τελικό απαρέμφατο	

Ταυτότητα του βιβλίου

Αυτό το βιβλίο δημιουργήθηκε με αφετηρία την πεποίθηση πως η αρχαία και η νέα ελληνική είναι μία και ενιαία γλώσσα σε μια διαφορετική περίοδο της ζωής τους. Όποιος γνωρίζει καλά τη μία μπορεί εύκολα να μάθει και την άλλη. Αποκτά έτσι το κλειδί για το θησαυροφυλάκιο στο οποίο οι ανεκτίμητοι θησαυροί είναι πολλοί και διαθέτουν και ένα μοναδικό πλεονέκτημα, δεν μπορεί να τους αφαιρέσει κανείς από τον κάτοχό τους.

Όπως μπαίνοντας σε ένα σκοτεινό δωμάτιο, η πρώτη απαραίτητη κίνηση είναι να ανάψουμε το φως, έτσι και για να φωτίσουμε τα σκοτάδια του νου, μαθαίνουμε λέξεις. Διαθέτοντας λέξεις κάνουμε σκέψεις. Πώς να σκεφτούμε, αν δεν έχουμε στη διάθεσή μας τα υλικά για σκέψη; Οι άνθρωποι που χάνουν τη μνήμη τους, τι άλλο χάνουν παρά τις λέξεις που συνδέουν τα νοήματα με την πραγματικότητα;

Έχοντας στη διάθεσή μας μία από τις πλουσιότερες γλώσσες του κόσμου, μια γλώσσα με την οποία τέθηκαν τα θεμέλια του πολιτισμού και η οποία ακόμη είναι η βάση για την επιστημονική ορολογία όλων των κλάδων της επιστήμης, αξίζει ή όχι να τη γνωρίζουμε;

Ποιος άνθρωπος δε θέλει να μάθει το παρελθόν όσων αγαπά, να μοιραστεί τα όνειρά τους, τους καημούς τους, να μάθει την έκβαση των αγώνων τους, τις περιπέτειές τους, τα επιτεύγματά τους, να καρπωθεί από αυτά τιμή και περηφάνια, έμπνευση και κίνητρο για δράση;

Πόσο στενεύει ο ορίζοντας, όταν αυτή η επιθυμία περιορίζεται στον κλειστό κύκλο των αγαπημένων μας προσώπων και πόσο διευρύνεται, όταν το ενδιαφέρον μας απλώνεται στους προγόνους μας, που μας μιλάνε μέσα από τα κείμενα και τα μνημεία τους, μέσα από τη στάση της ζωής τους, και τις αρχές που τους ενέπνευσαν;

Πατρίδα μας είναι ό,τι αγαπάμε, είναι η γλώσσα, είναι ο τόπος, είναι η ιστορία. Όταν αγαπάμε, γνωρίζουμε καλά όσα αγαπάμε. Όταν αγαπάμε, έχουμε πατρίδα, γινόμαστε εμείς.

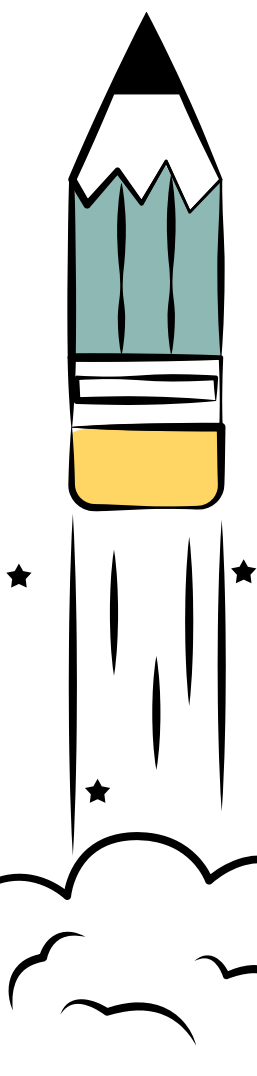

Αγαπητοί μαθητές,

Το βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας είναι ένας «ταξιδιωτικός οδηγός» για πολλά «μέρη». Τα μέρη κάθε ενότητας συνδέονται με αντίστοιχά τους στο μικρότερο βιβλίο σας, το Τετράδιο. Με τα δύο αυτά εγχειρίδια θα πραγματοποιήσουμε ένα όμορφο και περιπετειώδες νοητό ταξίδι στον χρόνο. Η «εξόρμησή» μας στο παρελθόν θα μας επιτρέψει να γνωρίσουμε (καλύτερα) τους προγόνους μας, τις περιπέτειές τους, τους δεσμούς και τις ιδέες που δημιούργησαν, την καθημερινότητα και τις σχέσεις τους. Θα μελετήσουμε το έργο σημαντικών προσωπικοτήτων αλλά και τη ζωή των απλών καθημερινών ανθρώπων του παρελθόντος.

Με πλοηγό αυτό το βιβλίο (και την πολύτιμη αρωγή του/της φιλολόγου σας) θα περιηγηθούμε σε εποχές και τόπους, θα ανιχνεύσουμε στοιχεία του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, θα κρίνουμε και θα συγκρίνουμε τη συμβολή τους στον σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό και την επίδρασή τους στις επιστήμες, στη σκέψη, στην τέχνη και γενικότερα στον ευρωπαϊκό πολιτισμό.

Το πιο συναρπαστικό μέρος του ταξιδιού μας είναι η επαφή και η εξερεύνηση της γλώσσας μας. «Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική», γράφει ο Οδυσσέας Ελύτης. Αυτή τη γλώσσα, που μας (παρα)δόθηκε και η οποία μιλιέται αδιάλειπτα και σταθερά τόσους αιώνες, με την οποία «ως τα σήμερα μιλούμε, ανασαίνουμε και τραγουδούμε», όπως λέει ο Γ. Σεφέρης, θα μελετήσουμε· με τις μεταμορφώσεις της, τις διαφορετικές της όψεις, την εκφραστική της δύναμη, τον λεξιλογικό της πλούτο αλλά και τη συνέχειά της.

Το ταξίδι ξεκινά!

Οι αποσκευές μας λιγοστές
αλλά απαραίτητες:

ανοιχτό μυαλό και τεταμένες
αισθήσεις.

Η Ιθάκη μάς περιμένει...

Γιατί να μάθω αρχαία;

“ Πάρε τη λέξη μου, δώσε μου το χέρι σου ”

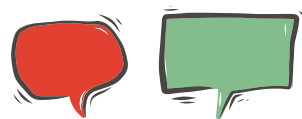
Γιατί θα κατανοήσω καλύτερα τη γλώσσα μου και τον εαυτό μου.

Γιατί είναι πηγή έμπνευσης, δημιουργικότητας και αποδεδειγμένα ακονίζουν το μυαλό.

Γιατί προσφέρουν πλούτο λεξιλογικό.

Γιατί είναι η μητέρα της γλώσσας που μιλάμε.

Γιατί η γλώσσα είναι πατρίδα.

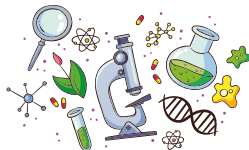
Γιατί διαδέτουν ομορφιά και δύναμη μαγική.

Γιατί είναι η γλώσσα του Ομήρου, της τραγωδίας, της κωμωδίας και των Ευαγγελίων.

Γιατί σε αυτά βασίζονται οι επιστήμες και η ορολογία τους.

Γιατί θα μάθω πιο εύκολα ξένες λέξεις που έχουν ρίζα ελληνική.

Κατευδύνσεις μελέτης

Μελετώντας τα αρχαιοελληνικά κείμενα του Ανθολογίου, μελετάμε ταυτόχρονα τον **άνθρωπο**, τον χαρακτήρα του, τις κατακτήσεις του νου και τα αποτελέσματα της δράσης του, τα πάθη και τις αρετές του. Παρατηρούμε πώς επιδρά σε αυτόν η πίστη στον Θεό, το πολίτευμα, οι νόμοι, οι δεσμοί, η παιδεία, η ανατροφή, οι κοινωνικές αξίες. Διαπιστώνουμε πώς το παρελθόν επηρεάζει το παρόν και προδιαγράφει το μέλλον. Μαθαίνουμε να μετατρέπουμε τα εμπόδια σε ευκαιρίες και τα λάθη σε μαθήματα και πώς τελικά «ανεβαίνοντας στις πλάτες των προγόνων μας, μπορούμε να ατενίζουμε το μέλλον» με περισσότερη γνώση και λιγότερη ανασφάλεια.

Η **ελληνική γλώσσα** είναι μία και ενιαία. Στο βιβλίο αυτό την παρακολουθούμε στην αρχαία μορφή της, αλλά και στη σύγχρονη σε αντιπαραβολική προσέγγιση, με τρόπο που να διευρύνει τη γλωσσική μας ικανότητα και συνακόλουθα τις δεξιότητές μας για αποτελεσματική επικοινωνία.

Τα ανθολογημένα κείμενα ανήκουν σε **διαφορετικά και ποικίλα κειμενικά είδη** και σχετίζονται με **διαφορετικές επιστήμες και καλές τέχνες**, αντικατοπτρίζοντας τον πολυδιάστατο χαρακτήρα του αρχαιοελληνικού υλικού και πνευματικού πολιτισμού. Προέρχονται από διαφορετικές εποχές, εξυπηρετούν ποικίλες ανάγκες και ως φορείς νοημάτων γίνονται πεδία εξάσκησης της ικανότητας για ερμηνεία. Τα ψηφιακά μαθησιακά αντικείμενα που είναι ενσωματωμένα στο βιβλίο βοηθούν στην ευχερέστερη απεικόνιση της πληροφορίας.

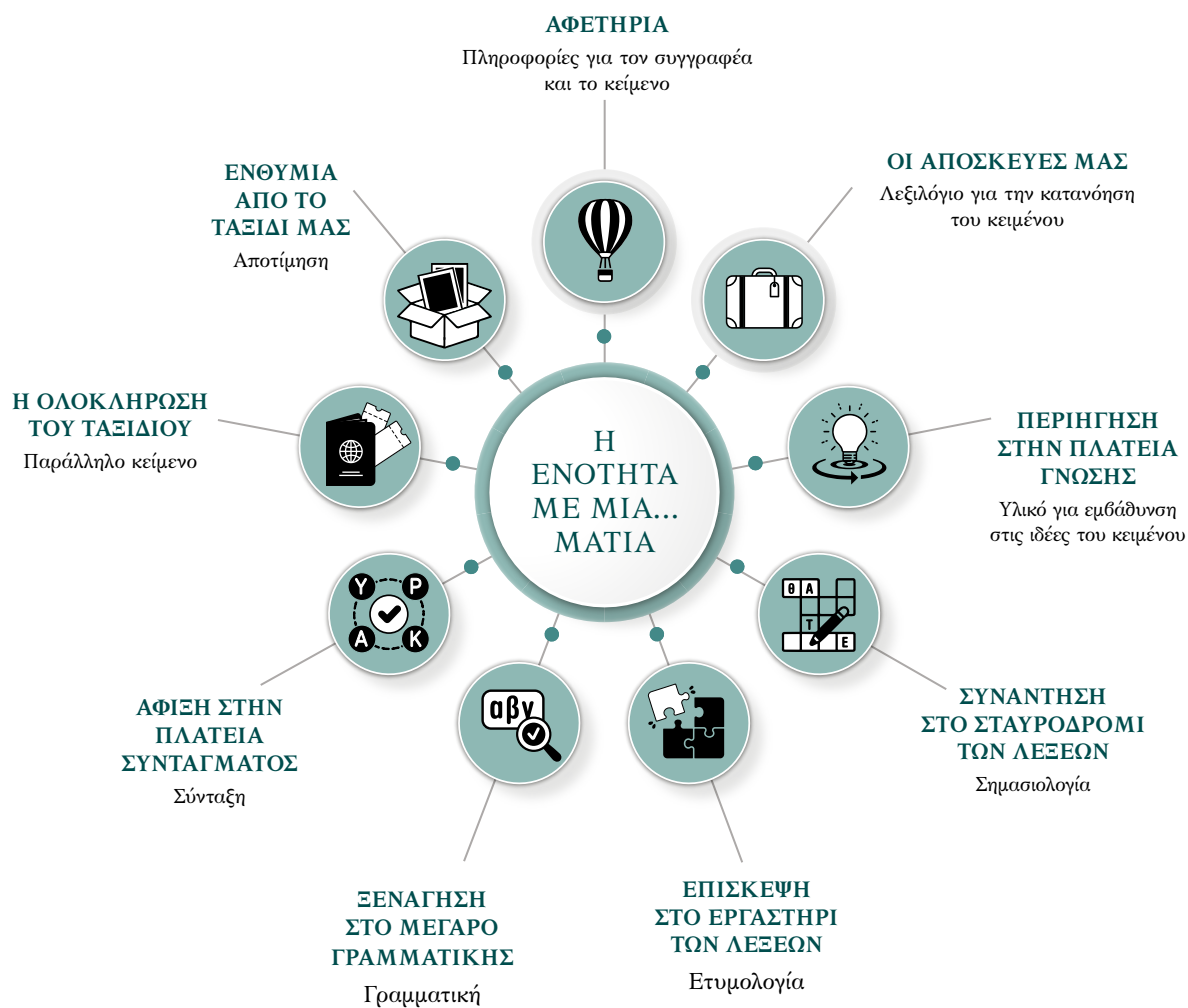
Πολλά ψηφιακά αντικείμενα περιλαμβάνουν **συλλογές εικόνων**. Οι περισσότερες αφορούν σε έργα τέχνης, ώστε μέσω της παρατήρησης να καλλιεργείται η αισθητική αντίληψη και η ικανότητα προφορικής και γραπτής αποτύπωσης των οπτικών αναπαραστάσεων. Οι **συλλογές εικόνων** προτείνεται να αξιοποιηθούν, ατομικά ή ομαδικά, ως εξής:

Με αφορμή τις εικόνες ή μία από αυτές:

- α. ζωγραφίζουμε δικής μας έμπνευσης έργα
- β. δημιουργούμε δική μας ψηφιακή συλλογή με αναζήτηση στο διαδίκτυο
- γ. συνθέτουμε ένα κείμενο (ποίημα, χαϊκού, στίχο, διήγημα κ.ά.)
- δ. δημιουργούμε ένα καλλιγράφημα ή σχηματικό ποίημα
- ε. εμπνεόμαστε μια ψηφιακή αφήγηση
- στ. δημιουργούμε ένα ψηφιακό αρχείο ήχου για το θέμα
- ζ. δημιουργούμε ένα κολάζ.

Επεξήγηση των εικονιδίων

Συντομογραφίες

α.ε. αρχαία ελληνική
αιτ. αιτιατική
αναφ. αναφορική
αντων. αντωνυμία
αορ. αόριστος
απρ. απαρέμφατο
αρσ. αρσενικό
αρχ. αρχαία
βαθμ. βαθμός
γεν. γενική
δεικτ. δεικτική
δοτ. δοτική
ε.φ. ενεργητική φωνή
ενεστ. ενεστώτας

επιμ. επιμεριστική
επίρρ. επίρρημα
δ. δέμα
δηλ. δηλυκό
κ.ά. και άλλα
κλίσ. κλίση
κτλ. και τα λοιπά
κυριολ. κυριολεκτικά
μσν. μεσαιωνική
μτφ. μεταφορικά
μτχ. μετοχή
μ.φ. μέση φωνή
μ.Χ. μετά Χριστόν
ν.ε. νέα ελληνική

ον. ονομαστική
ουδ. ουδέτερο
π.χ. παραδείγματος χάριν
π.Χ. προ Χριστού
παδ. παθητικός
παράδ. παράδειγμα
πβ. παράβαλε
πρκ. παρακείμενος
πρόσ. πρόσωπο,
προστ. προστακτική
πρτ. παρατατικός
ρ. ρήμα
συγκρ. συγκριτικός

Ιστορία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας

800-500
π.Χ.

ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ-ΗΡΩΙΚΟ ΕΠΟΣ Όμηρος

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΕΠΟΣ Ησίοδος

ΛΥΡΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

Μίμνερμος, Τυρταίος, Σόλων, Θέογνις
Σιμωνίδης, Σαπφώ, Αλκαίος,
Πίνδαρος, Βακχylίδης, Αλκμάν

ΙΩΝΕΣ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

Θαλής, Αναξίμανδρος, Αναξίμένης,
Ηράκλειτος, Ξενοφάνης

ΙΣΤΟΡΙΑ, ΛΟΓΟΓΡΑΦΟΙ, ΜΥΘΟΙ Αίσωπος

ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ ΚΑΤΩ ΙΤΑΛΙΑΣ

Ελεάτες: Παρμενίδης, Ζήνων,
Εμπεδοκλής, Πυθαγόρειοι

Ἄνδρα μοι ἔννεπε,
Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα
πολλὰ πλάγῃσιν, ἔπει Τροίης
ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε.

Όμηρος, *Οδύσσεια*

Μοῦσαι Πιερίθδεν, αἰοδῆσι
κλείουσαι, δεῦτε, Δί' ἑννέπετε.

Ησίοδος, *Έργα και
Ημέραι*

Θεσμοὺς δ' ὁμοίως τῷ κακῷ τε κάγαθῷ
εὐδεῖαν εἰς ἕκαστον ἀρμόσας δίκην ἔγραψα.

Σόλων

Ἄστερες μὲν ἀμφὶ κάλαν σελάνναν
ἄψ ἀπυκρύπτουσι φάνερνον εἶδος.

Σαπφώ

Ἥλιος γὰρ οὐχ ὑπερβήσεται μέτρα· εἰ δὲ μή,
Ἑρινύες μιν Δίκης ἐπικούρου ἐξευρήσουσιν.

Ηράκλειτος

Ἴπποι ταί με φέρουσιν ὅσον τ' ἐπὶ θυμὸς
ἱκάνοι πέμπτον, ἐπεὶ μ' ἐς ὁδὸν θῆσαν
πολύφημον ἄγουσαι δαίμονος, ἧ κατὰ
πάντ' ἄστη φέρει εἰδότα φῶτα.

Παρμενίδης

ΑΡΧΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ

ΚΛΑΣΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

500-323
π.Χ.

ΤΡΑΓΩΔΙΑ

Αισχύλος, Σοφοκλής, Ευριπίδης

ΚΩΜΩΔΙΑ, ΣΑΤΥΡΙΚΟ ΔΡΑΜΑ Αριστοφάνης

ΜΕΣΗ ΚΩΜΩΔΙΑ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΑΤΟΜΙΚΟΙ Δημόκριτος, Λεύκιππος

ΜΕΓΑΛΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΟΙ

Σωκράτης, Πλάτων, Αριστοτέλης

ΣΟΦΙΣΤΕΣ Πρωταγόρας, Γοργίας κ.α.

ΡΗΤΟΡΙΚΗ Κόραξ

ΔΙΚΑΝΙΚΗ Λυσίας

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ Δημοσθένης

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΗ Ισοκράτης

ΙΣΤΟΡΙΑ Ηρόδοτος, Θουκυδίδης, Ξενοφών

ΙΑΤΡΙΚΗ Ιπποκράτης

Ἵνα παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε, ἐλευθεροῦτε
πατρίδ', ἐλευθεροῦτε δὲ παῖδας,
γυναικάς, θεῶν τε πατρῶν ἔδῃ, θήκας
τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών.

Αισχύλος, *Πέρσαι*

Τοῖς μὲν γὰρ παιδαρίοισιν
ἐστὶ διδάσκαλος ὅστις φράζει,
τοῖσιν δ' ἡθῶσι ποηταί.

Αριστοφάνης, *Βάτραχοι*

Τας δ' αὖτ' ἰδέας νοεῖσθαι μὲν, ὁρᾶσθαι δ' οὐ.

Πλάτων, *Πολιτεία*

Πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι
ὀρέγονται φύσει.

Αριστοτέλης, *Μετά τα φυσικά*

Περὶ μὲν θεῶν οὐκ ἔχω
εἰδέναι, οὐδ' ὥς εἰσὶν
οὐδ' ὥς οὐκ εἰσὶν
οὐδ' ὅποιοί τινες ἰδέαν·
πολλὰ γὰρ τὰ κωλύοντα
εἰδέναι.

Πρωταγόρας, *Περὶ θεῶν*

323-31
π.Χ.

ΒΟΥΚΟΛΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ Θεόκριτος

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Επικούρειοι: Πύρρων, Στωικοί: Ζήνων κ.ά.

ΝΕΑ ΚΩΜΩΔΙΑ Μένανδρος

ΙΣΤΟΡΙΑ Πολύβιος, Διόδωρος ο Σικελιώτης

Πραξινοά, τὸ χρῆμα σοφώτατον ἂ δῆλεια·
ὀλβία ὅσα ἴσασι, πανολβία ὡς γλυκὺ φωνεῖ.

Θεόκριτος, *Εἰδυλλία*

Δύο ὧτα ἔχομεν, στόμα δὲ ἓν,
ἵνα πλείονα μὲν ἀκούωμεν, ἥττονα δὲ λέγωμεν.

Ζήνων

Ἄπαξ γάρ ἐξουσία, ἰσχὺν λαβοῦσα,
οὐδὲν τοῦ οἰκείου συμφέροντος
κρίνει λυσιτελέστερον.

Μένανδρος

31 π.Χ.-
330 μ.Χ.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Επίκτητος, Πλωτίνος, Μάρκος Αυρήλιος

ΙΣΤΟΡΙΑ

Πλούταρχος, Αρριανός, Πausanίας, Στράβων

ΝΕΑ ΚΩΜΩΔΙΑ Μένανδρος

ΔΕΥΤΕΡΗ ΣΟΦΙΣΤΙΚΗ

Λουκιανός, Αλκίφρων

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

Οὐ γὰρ ἂν πώποτε εἶδεν ὀφθαλμὸς ἥλιον
ἡλιοειδὲς μὴ γεγεννημένος, οὐδὲ τὸ καλὸν
ἂν ἴδοι ψυχὴ μὴ καλὴ γενομένη.

Πλωτίνος

Ὅταν μήτε αἱ ἀρχαὶ χρηματίζωσι
μήτε εἰσαγωγίμοι αἱ δίκαι ὥσι μήτε τὰ ἱερὰ
ἱερουργῆται μὴδ' ὅλως τι τῶν αἰσίων τελεῖται,
αὕτη ἀποφράς ἡμέρα.

Λουκιανός, *Ψευδολογιστής*

**ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΟΧΗ**

**ΡΩΜΑΪΚΗ
ΕΠΟΧΗ**

**ΥΣΤΕΡΗ
ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ**

330-529
μ.Χ.

Καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα
πεποίηκεν μηκέτι τοῦ γένους,
ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι,
καὶ μᾶλλον Ἑλλήνας καλεῖσθαι τοὺς
τῆς παιδείας τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς
τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας.

Ἰσοκράτης, *Παναηγυρικός*

Οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς
ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας,
καὶ ἐπὶ τὰ ἐτοῖμα μᾶλλον τρέπονται.

Θουκυδίδης, *Ἱστορίαι*

Οὐκ ἔνι ἰατρικὴν εἰδέναι,
ὅστις μὴ οἶδεν ὅ τι ἐστὶν ἄνθρωπος.

Ἱπποκράτης

ΘΡΗΣΚΕΙΑ- ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΙΣΤΗ

Μέγας Βασίλειος, Ἰωάννης Χρυσόστομος,
Γρηγόριος Ναζιανζηνός

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Πρόκλος

ΕΠΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ Μουσαίος

Οὐδὲν γὰρ οὕτω πρὸς διδασκαλίαν
ἐπαγωγόν, ὥς τὸ φιλεῖν καὶ φιλεῖσθαι.

Ἰωάννης Χρυσόστομος

Τί γὰρ ἔτι χρησόμεθα πλούτῳ,
τὰς διὰ τοῦ σώματος ἡδονὰς ἀτιμάζοντες;

Μέγας Βασίλειος

Ὁ πλοῦτος μὲν ἄπιστος, ὁ δὲ θρόνος, ὀφρὺς
ὀνειρῶν· ἀρχεσθαι δὲ μόγος, ἢ πενήνῃ δὲ πέδη.

Γρηγόριος Ναζιανζηνός,

Περὶ τῶν τοῦ βίου οδῶν

Προετοιμάζοντας το ταξίδι...

Στην α.ε. υπάρχουν οι **τόνοι**, οξεία (´), βαρεία (˘) και περισπωμένη (ˆ), και τα **πνεύματα**, ψιλή (͵) και δασεία (Ͷ).

Οι λέξεις ανάλογα με τη δέση του τόνου χωρίζονται σε:

Οξύτονες αν έχουν οξεία στη λήγουσα (π.χ. *άνήρ*)

Παροξύτονες αν έχουν οξεία στην παραλήγουσα (π.χ. *λέγω*)

Λέξεις

Προπαροξύτονες αν έχουν οξεία στην προπαραλήγουσα (π.χ. *άνθρωπος*)

Περισπώμενες αν έχουν περισπωμένη στη λήγουσα (π.χ. *τιμῶ*)

Προπερισπώμενες αν έχουν περισπωμένη στην παραλήγουσα (π.χ. *μῆλον*)

Βαρύτονες αν δεν τονίζονται στη λήγουσα (π.χ. *φέρω*)

Φθόγγοι και γράμματα

Φθόγγοι

είναι οι ήχοι που αρθρώνονται

Φωνήεντα

Ως φθόγγοι παριστάνονται με 7 γράμματα

α, ε, η, ι, ο, υ, ω

Σύμφωνα

Ως φθόγγοι παριστάνονται με 17 γράμματα

β, γ, δ, ζ, θ, κ, λ, μ, ν, ξ, π, ρ, σ (ς), τ, φ, χ, ψ

Τα φωνήεντα της α.ε. χωρίζονται σε **βραχύχρονα** που προφέρονταν σε σύντομο χρόνο, σε **μακρόχρονα** που προφέρονταν σε παρατεταμένο χρόνο και σε **δίχρονα** που παριστάνουν άλλοτε βραχύχρονους και άλλοτε μακρόχρονους φθόγγους.

Φωνήεντα

Βραχύχρονα

ε, ο

Μακρόχρονα

η, ω

Δίχρονα

α, ι, υ

Δίφθογγοι¹

Οι δίφθογγοι της α.ε. είναι:

κύριοι

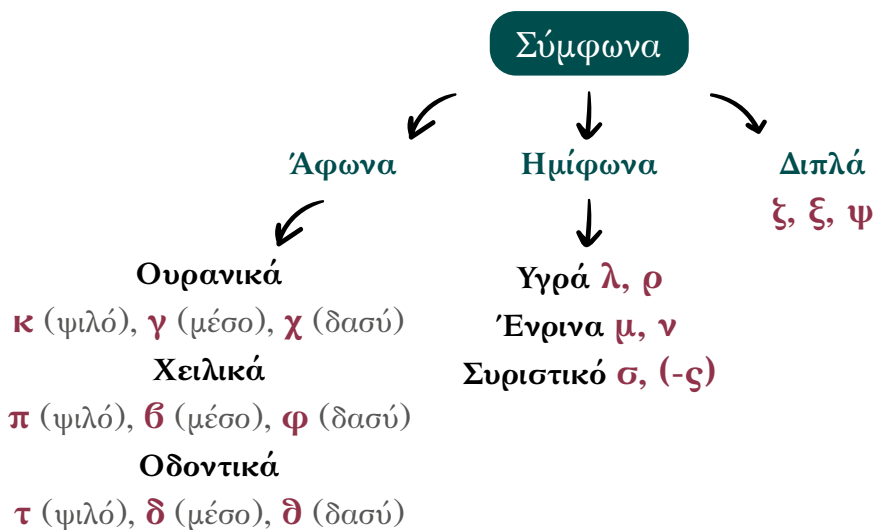
αι, ει, οι, υι, αυ, ευ, ηυ, ου

καταχρηστικοί

α, η, ω

¹Οι δίφθογγοι είναι μακρόχρονοι με εξαίρεση σε μερικές περιπτώσεις το αι και το οι.

Στους καταχρηστικούς δίφθογγους το ι γράφεται κάτω από το πρώτο φωνήεν και λέγεται υπογεγραμμένη.

Τα μέρη του λόγου

Στη νέα ελληνική		Στην αρχαία ελληνική	
Κλιτά	Άκλιτα	Κλιτά	Άκλιτα
άρθρα	επιρρήματα	άρθρα	επιρρήματα
ονόματα ουσιαστικά	προθέσεις	ονόματα ουσιαστικά	προθέσεις
ονόματα επίθετα	σύνδεσμοι	ονόματα επίθετα	σύνδεσμοι
αντωνυμίες	επιφωνήματα	αντωνυμίες	επιφωνήματα
μετοχές κλιτές	μετοχές άκλιτες	μετοχές	
ρήματα		ρήματα	

Τα πέντε κλιτά μέρη του λόγου (και στη ν.ε. και στην α.ε.) που σχηματίζουν **πτώσεις** λέγονται **πτωτικά**.

Πτωτικά

άρθρο, ουσιαστικό, επίθετο, αντωνυμία, μετοχή

Παρεπόμενα ή συνακόλουθα των πτωτικών

Πτώσεις		Αριθμοί	Γένη	Κλίσεις
Ορθές	Πλάγιες			
ονομαστική		ενικός	αρσενικό	πρώτη
	γενική	πληθυντικός	θηλυκό	δεύτερη
	δοτική	δυϊκός	ουδέτερο	τρίτη
	αιτιατική			
κλητική				

Παρεπόμενα ή συνακόλουθα του ρήματος

Πρόσωπα: α', β', γ'

Αριθμοί: ενικός, πληθυντικός, δυϊκός

Εγκλίσεις: οριστική, υποτακτική, ευκτική, προστακτική

Χρόνοι: ενεστώτας, παρατατικός, μέλλοντας, αόριστος, παρακείμενος, υπερσυντέλικος, συντελεσμένος μέλλοντας

Διαθέσεις: ενεργητική, μέση, παθητική, ουδέτερη

Συζυγίες: πρώτη, δεύτερη

Ονομαστικοί τύποι: απαρέμφατο, μετοχή

Φωνές: ενεργητική, μέση

Βασικοί κανόνες τονισμού

Προπαραλήγουσα

- ① ➡ Η προπαραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία: δάλασσα
- ② ➡ Όταν η λήγουσα είναι μακρόχρονη, η προπαραλήγουσα δεν τονίζεται: θαλάσσης

Παραλήγουσα

- ③ ➡ Η μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει οξεία εμπρός από μακρόχρονη λήγουσα: δήκη, κώμη, παιδεύω, κλαίω
- ④ ➡ Η μακρόχρονη παραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει περισπωμένη εμπρός από βραχύχρονη λήγουσα: κήπος, χώρος, φεύγε, κῶμαι

Λήγουσα

- ⑤ ➡ Η ασυναίρετη **ονομαστική, αιτιατική και κλητική** των πτωτικών, όταν τονίζεται στη λήγουσα, κανονικά παίρνει οξεία: ὁ ποιητής, τὸν ποιητήν, ὦ ποιητὰ
- ⑥ ➡ Η μακροκατάληκτη **γενική και δοτική** των πτωτικών, όταν τονίζεται στη λήγουσα, παίρνει περισπωμένη: τοῦ ποιητοῦ, τῷ ποιητῇ
- ⑦ ➡ Κάθε βραχύχρονη συλλαβή, όταν τονίζεται, παίρνει πάντοτε οξεία: νέφος, τόπος
- ⑧ ➡ Νόμος της τρισυλλαβίας: καμία λέξη δεν τονίζεται πάνω από την προπαραλήγουσα (και στη ν.ε. και στην α.ε.)

Πνεύμα παίρνουν οι λέξεις που **αρχίζουν από φωνήεν**: ἄρμα.

Κάθε λέξη που αρχίζει από φωνήεν **υ ή ρ** παίρνει δασεία: ὕπνος, ῥίπτω

Στους **διφθόγγους** το πνεύμα και ο τόνος γράφονται πάντα στο δεύτερο γράμμα: οἶκος, σφαῖρα.

Στο εξής, όπου γίνεται αναφορά στη Γραμματική, παραπέμπουμε σε σελίδες (σελ.) του σχολικού βιβλίου: *Γραμματική της Αρχαίας Ελληνικής*, Μιχ. Χ. Οικονόμου. Για τους υπόλοιπους κανόνες τονισμού συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε. (σελ. 17-23).

Ασκήσεις

1. Τονίζουμε τις ακόλουθες λέξεις εφαρμόζοντας τους κανόνες τονισμού. Ακολουθούμε το παράδειγμα.

πόνος, μήκος, μήκη

νεος, στρατιώτης, παιδες, θεοι, γερων, κοσμος, δενδρον, πληθος, Κροισος, μαθηματα, σοφος, δωρον, δακτυλος, μεγα, φοβος, πετρα, πολεμος, διδασκαλος, δουλος, φανερος, Φίλιππος, πατρικος, δωδεκα, λογος, πολις, λεγω, νεφελη, νομος, στρατηγος, τριακοντα

2. Χαρακτηρίζουμε τις λέξεις ανάλογα με τη συλλαβή στην οποία τονίζονται (οξύτονες, παροξύτονες, προπαροξύτονες, βαρύτονες)

ἄνθρωπος	προπαροξύτονη, βαρύτονη
κῆπος	
ώραῖος	
πηγὴ	
γείτονες	
ἄβατον	

3. Τοποθετούμε τις λέξεις του ακόλουθου κειμένου ανάλογα με το μέρος του λόγου στο οποίο ανήκουν στον ακόλουθο πίνακα.

Ἡ χώρα τῶν Ἰνδῶν γέμει ἡδέων ἰχθύων, ἐπεὶ ποταμοὺς πολλοὺς ἔχει.

Οὗτοι τὰς πηγὰς ἐν τοῖς ὄρεσιν ἔχουσιν. Ὡς χώρα τῶν γλυκέων ὑδάτων!

Μέρη του λόγου στην α.ε.	
ἄρδρο	
οὐσιαστικό	
ἐπίδετο	
ἀντωνυμία	
ῥῆμα	
μετοχή	
ἐπίρρημα	
πρόδεση	
σύνδεσμος	
ἐπιφώνημα	

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι με τον Αίσωπο

Ο δησαυρός του γεωργού

**Σημεία
ενδιαφέροντος**

Λέξεις-κλειδιά

- Η αντίληψη ενός αρχαίου Έλληνα παραμυθά...για την αξία του μόχθου
- Η «οικογένεια» του ουσιαστικού παῖς
- Οι βασικοί τρόποι σχηματισμού των λέξεων της α.ε.
- Η κλίση του άρθρου
- Η 6' κλίση ουσιαστικών

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Ο **Αίσωπος** ήταν αρχαίος Έλληνας μυθοποιός. Η δράση του τοποθετείται τον 6ο αι. π.Χ. Για τη ζωή του υπάρχουν ελάχιστες πληροφορίες. Οι μύθοι του έχουν συγκεντρωθεί στο έργο «Συλλογή Αισώπειων Μύθων». Αποτελούν ακόμα και σήμερα ένα ευχάριστο ανάγνωσμα για μικρούς και μεγάλους.

Ο Αίσωπος αφηγείται,
έργο του Γιόχαν Μίχαελ Βίτμερ

Γεωργός και παῖδες αὐτοῦ

Ἄνὴρ γεωργὸς μέλλων τελευτᾶν καὶ βουλόμενος τοὺς αὐτοῦ παῖδας ἐμπείρους εἶναι τῆς γεωργίας μετακαλεσάμενος αὐτοὺς ἔφη· «τεκνία, ἐν μιᾷ τῶν ἀμπέλων μου θησαυρὸς ἀπόκειται». Οἱ δὲ μετὰ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν ὕννας τε καὶ δικέλλας λαβόντες πᾶσαν αὐτῶν τὴν γεωργίαν ὥρυξαν. Καὶ τὸν μὲν θησαυρὸν οὐχ εὔρον, ἡ δὲ ἄμπελος πολυπλασίως τὴν φορὰν αὐτοῖς ἀπεδίδου. Ὁ λόγος δηλοῖ, ὅτι ὁ κάματος θησαυρὸς καὶ δῶρόν ἐστι τοῖς ἀνθρώποις.

Μύθος του Αισώπου, 42.1 (διασκευή)

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

ἄνὴρ ο ἄνδρας

μέλλων τελευτᾶν που ζύγωνε στο τέλος της ζωής του (πβ. ν.ε. μέλλον, μελλοντικός)

τοὺς παῖδας ὁ/ἡ παῖς το παιδί

μετακαλεσάμενος αφού τους φώναξε κοντά του

ἔφη εἶπε, ορμήνεψε, συμβούλεψε

τεκνία (υποκοριστικό του ουσ. τὸ τέκνον) παιδάκια

ἡ ἄμπελος το αμπέλι

ἀπόκειται υπάρχει, βρίσκεται, είναι τοποθετημένος (πβ. ν.ε. κείμενο, υποκείμενο)

ὕννας ἡ ὕννη το υνί, το αιχμηρό άκρο του αρότρου που εισδύει στο έδαφος και το σκάβει

ἡ δικέλλα σκαπτικό εργαλείο που καταλήγει σε δύο αιχμηρά άκρα για αναστροφή του χώματος κυρίως σε κήπους και αμπέλια (πβ. ν.ε. δικέλλι)

ὥρυξαν αορ. του ρ. ὀρύττω/ὀρύσσω σκάβω, εξορύσσω (πβ. ν.ε. ορυχείο, ορυκτός)

πᾶσαν αὐτῶν τὴν γεωργίαν ὥρυξαν κατέσκαψαν όλα τους τα χωράφια πέρα ως πέρα

ἡ φορὰ η μεταφορά, η συγκομιδή, η σοδειά (πβ. ν.ε. καρποφορία, εύφορος)

ὁ κάματος ο κόπος, ο μόχθος, η εξαντλητική εργασία

Αίσωπος

Προτομή Αισώπου,
έργο ελληνιστικής
εποχής

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Γεωργός και παῖδες αὐτοῦ: Οι μῦθοι του Αἰσώπου εἶναι σύντομοι, με θέματα ἀπὸ τὴν καθημερινή ζωή και τὴ φύση. Πρωταγωνιστές εἶναι θεοί, ἄνθρωποι, ἀλλὰ κυρίως ζῶα, ὅπως ἡ ἀλεπού, ὁ λύκος, τὸ λιοντάρι κ.ά. Ὁ Αἰσώπος μέσα ἀπὸ τοὺς μῦθους του, με ἀπλότητα ἀλλὰ και βαθιά φιλοσοφική διάδεση, επιχειρεῖ νὰ διδάξει τοὺς ἀνθρώπους και νὰ τοὺς βοηθήσει νὰ βελτιώσουν τὸν χαρακτήρα και τὴ συμπεριφορά τοὺς. Στὸ τέλος κάθε μῦθου ὑπάρχει τὸ ἐπιμῦδιο, στὸ ὁποῖο συμπυκνώνεται ἡ οὐσία τοῦ μῦθου, τὸ δίδαγμα.

Αἰσώπος, ἔργο
τοῦ Φρανσίσκο Γκόγια

Αἰσώπου μῦθοι,
συλλογή εἰκόνων

Αἰσώπος, πίνακας
τοῦ Ντιέγκο Βελάσκεθ

Ερωτήσεις

1. Διαβάζουμε με προσοχή τὸν παραπάνω μῦθο και τὰ γλωσσικά σχόλια. Απαντάμε στὰ παρακάτω ἐρωτήματα:

Ερωτήσεις	Φράσεις/ λέξεις τοῦ κειμένου
α. Ποια εἶναι τὰ πρόσωπα που παίρνουν μέρος στὴν ἱστορία;	
β. Ποιο εἶναι τὸ χρονικό σημεῖο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ξεκινάει ὁ μῦθος;	
γ. Ποια φράση τοῦ πατέρα κινητοποιεῖ τὰ παιδιά;	
δ. Ποιες ἦταν οἱ ἐνέργειες τῶν παιδιῶν μετὰ τὰ λόγια τοῦ πατέρα τοὺς;	
ε. Ποιο εἶναι τὸ ἐπιμῦδιο (τὸ συμπέρασμα);	

2. Πέτυχε ὁ γεωργός τὸν σκοπό του με τὸ τέχνασμά του; Δικαιολογούμε τὴν ἀπάντησή μας σε ἓνα κείμενο 50-60 λέξεων.

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με μέλη τῆς «οικογένειας» τοῦ **οὐσιαστικοῦ παῖς (ὁ/ ἡ)** τέκνο, παιδί. Στὸ κείμενο συναντήσαμε τοὺς τύπους παῖδες και παῖδας.

Γνωρίζοντας...προγόνους και ἀπογόνους

Αρχαία Ἑλληνική

Νέα Ἑλληνική

παιδίσκη (υποκ.) ἡ μικρή κόρη

παιδιόθεν (ἐπίρρ.) ἀπὸ παιδί

παιδονόμος αὐτός που ἐπιβλέπει τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν

παιδούλα (υποκ.) τὸ μικρὸ κορίτσι

παιδιαρίζω υιοθετῶ συμπεριφορά παιδιοῦ

παιδιάστικος παιδικός

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

παιγνιώδης αυτός που λειτουργεί ως αστείο

παίγνιο παιχνίδι

παιδαριώδης αυτός που ταιριάζει σε μικρό παιδί

παιδεία η συστηματική παροχή γνώσεων, η διαδικασία της αγωγής

παιδαγωγός το πρόσωπο που αναλαμβάνει τη διαπαιδαγώγηση του παιδιού

παιδοκόμος το πρόσωπο που ασχολείται με τη φροντίδα μικρών παιδιών

παιδομάνι πλήθος παιδιών

αθλοπαιδιές αθλητικές δραστηριότητες με στόχο την άθληση και την ψυχαγωγία

απαίδευτος αυτός που δε διαθέτει μόρφωση, καλλιέργεια

Άσκηση

Συμπληρώνουμε τις προτάσεις με τις κατάλληλες λέξεις:

παιδιάτρος, παίκτης, παιδικός, εκπαιδευτικός, παιδαγωγικός

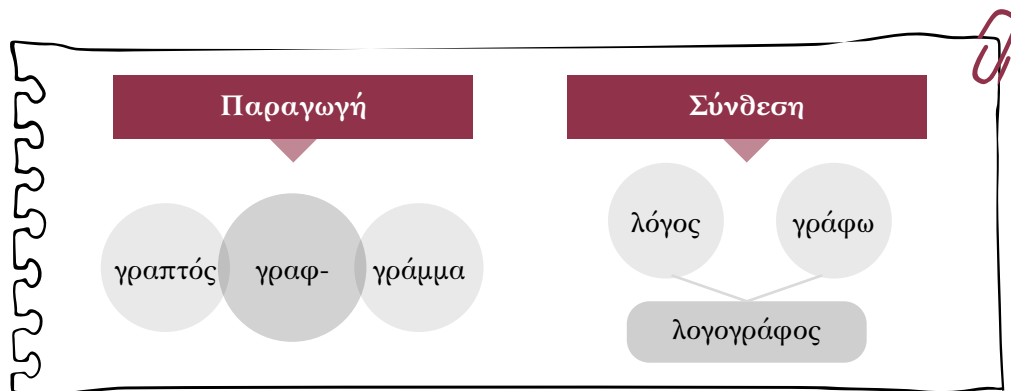
- Είναι απαραίτητο τα παιδιά να ζουν την τους ηλικία.
- Το επάγγελμα του είναι ιδιαίτερα απαιτητικό.
- Για τα εμβόλια των παιδιών επισκέπτονται τον
- Στον αγώνα θα πάρουν μέρος όλοι οι της ομάδας.
- Η επιστήμη εξελίσσεται διαρκώς.

Μικρό
λεξικό

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Οι περισσότερες λέξεις της α.ε. και της ν.ε. γλώσσας «γεννιούνται» με δύο τρόπους, την **παραγωγή** και τη **σύνθεση**.

Με τους δύο αυτούς τρόπους κάθε λέξη δημιουργεί τη δική της **οικογένεια λέξεων**.

Ας γνωρίσουμε μια από αυτές, για να μάθουμε πώς «γεννιούνται» τα «μέλη» τους.

Ας μελετήσουμε το ρ. **γράφω**.

Από τη ρίζα **γραφ-** και τα δέματα **γραφ-**, **γραπ-**, **γραμ-** παράγονται με παραγωγή και σύνθεση ανάμεσα σε άλλες και οι ακόλουθες λέξεις:

Παραγωγή: γράμμα, γραμματεία, γραμματική, γραπτός

Σύνθεση: απερίγραπτος, υπογραμμός, σκιαγραφώ, αναγραπτέον

Με μια ματιά...και ένα παράδειγμα

ρίζα	αρχικό θέμα	γραφ-
ομόρριζες λέξεις	λέξεις από την ίδια ρίζα	γραφή, γραφεύς, γραφείον
πρωτότυπη λέξη	λέξη από την οποία δημιουργούνται άλλες με παραγωγή	γράφω
παράγωγη λέξη	λέξη που δημιουργείται από πρωτότυπη λέξη	γραφ-εϊον
σύνδετη λέξη	λέξη που σχηματίζεται από δύο άλλες	χειρόγραφον
απλή λέξη	κάθε λέξη που δεν είναι σύνδετη	γραφίς
συνθετικά μέρη	δύο λέξεις που ενώνονται και σχηματίζουν μία σύνδετη	από + γραφή
πρώτο συνθετικό	το πρώτο μέρος μιας σύνθετης λέξης	από-
δεύτερο συνθετικό	το δεύτερο μέρος μιας σύνθετης λέξης	-γραφή

Άσκηση

Εντάσσουμε καθεμία από τις παρακάτω λέξεις στην οικογένειά της (όπου χρειάζεται, συμβουλευόμαστε το Λεξικό της ν.ε.):

οροσειρά, θερμάστρα, πυροσβέστης, ναύτης, θερμός, ναυτικός, πυρίμαχος, θέρετρο, ορεσίβιος, ναύαρχος, πύρινος, πυρετός, ναυτία, ορόσημο, θερμός, θερμίδα, ναυπηγός, ναυτίλος

ναυ-	πυρ-	ορ-	θερ-

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

ΣΤΙ Το άρθρο

Το άρθρο είναι μονοσύλλαβη κλιτή λέξη (έχει γένος, πτώση και αριθμό). Χρησιμοποιείται μπροστά από ουσιαστικά και επίδετα (ή πριν από λέξεις που έχουν ρόλο ουσιαστικού ή επιθέτου) στην α.ε. και τη ν.ε. γλώσσα.

π.χ. τούς παῖδας, τῆς γεωργίας, τὸν θησαυρόν, ἡ ἄμπελος

Η α.ε. είχε μόνο οριστικό άρθρο. Για πρόσωπα ή πράγματα αόριστα δεν υπήρχε αόριστο άρθρο, όπως στη ν.ε. (ένας, μία, ένα). Στην περίπτωση αυτή, οι αρχαίοι Έλληνες χρησιμοποιούσαν τα ουσιαστικά χωρίς άρθρο.

π.χ. κατέβαιναν εἰς πεδῖον μέγα (=κατέβαινε σε μια μεγάλη πεδιάδα)

Ασκήσεις

1. Συμπληρώνουμε από το κείμενο τον παρακάτω πίνακα με τους τύπους του άρθρου της α.ε. Συμπληρώνουμε και τους τύπους του άρθρου στη ν.ε. Ποιες ομοιότητες και ποιες διαφορές εντοπίζουμε;

Ενικός Αριθμός						
	Αρχαία Ελληνική			Νέα Ελληνική		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική			τὸ			
γενική	τοῦ		τοῦ			
δοτική	τῷ	τῇ	τῷ			
αιτιατική			τὸ			
κλητική	(ὦ)	(ὦ)	(ὦ)			

Πληθυντικός Αριθμός						
	Αρχαία Ελληνική			Νέα Ελληνική		
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
ονομαστική		αἱ	τὰ			
γενική	τῶν		τῶν			
δοτική		ταῖς	τοῖς			
αιτιατική		τάς	τὰ			
κλητική	(ὦ)	(ὦ)	(ὦ)			

2. Συμπληρώνουμε τα κενά των παρακάτω παρατηρήσεων για το άρθρο:
- Το άρθρο δεν έχει πτώση. Συνήθως, όμως, μπροστά από την κλητική των ονομάτων χρησιμοποιείται το κλητικό επιφώνημα
 - Όλοι οι τύποι του άρθρου που αρχίζουν με φωνήεν ή δίφθογγο παίρνουν
 - Οι περισσότεροι τύποι του άρθρου της ν.ε. είναι ίδιοι με τους τύπους της α.ε. Διαφορά παρατηρούμε στη πτώση σε όλα τα γένη και στους δύο Επίσης στην ονομαστική και πληθυντικού του θηλυκού άρθρου.

Για το άρθρο συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε. (σελ. 42).

ΣΤ2 Η 6' κλίση των ουσιαστικών

Η 6' κλίση των ουσιαστικών στην α.ε. περιλαμβάνει ουσιαστικά **αρσενικά** και **θηλυκά** που λήγουν σε **-ος** και **ουδέτερα** σε **-ον**.

Στη ν.ε. η δοτική πτώση των ουσιαστικών αποδίδεται συνήθως με τις προθέσεις για, με, σε (στον, στη, στο) και αιτιατική ή με απλή αιτιατική πτώση.

Για τη 6' κλίση των ουσιαστικών συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε. (σελ. 52-55).

Ασκήσεις

1. Εντοπίζουμε τα ουσιαστικά της β' κλίσης που υπάρχουν στο κείμενο της ενότητας και τα γράφουμε στον πίνακα που ακολουθεί, ανάλογα με το γένος τους:

Αρσενικά	Θηλυκά	Ουδέτερα

2. Με βάση τις καταλήξεις της β' κλίσης για τα αρσενικά ουσιαστικά συμπληρώνουμε τον πίνακα που ακολουθεί. Παρατηρούμε τις ομοιότητες και τις διαφορές στην κλίση ανάμεσα στην α.ε. και τη ν.ε. Δεν ξεχνάμε το άρθρο! Ανατρέχουμε για βοήθεια στη Γραμματική της α.ε. (σελ. 52-55), όπου χρειάζεται.

	Νέα Ελληνική		Αρχαία Ελληνική	
	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
ονομαστική	ο λόγος		ὁ λόγος	οἱ λόγοι
γενική	του λόγου			
δοτική	(με τον/στον λόγο)			
αιτιατική	τον λόγο			
κλητική	- λόγε			

3. Με βάση τις καταλήξεις της β' κλίσης για τα θηλυκά ουσιαστικά συμπληρώνουμε τον πίνακα που ακολουθεί. Παρατηρούμε τις ομοιότητες και τις διαφορές στην κλίση ανάμεσα στην α.ε. και τη ν.ε. Δεν ξεχνάμε το άρθρο! Ανατρέχουμε για βοήθεια στη Γραμματική της α.ε. (σελ. 52-55), όπου χρειάζεται.

	Νέα Ελληνική		Αρχαία Ελληνική	
	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
ονομαστική	η οδός		ἡ ὁδός	αἱ ὁδοὶ
γενική	της οδού			
δοτική	(με την/στην οδό)			
αιτιατική	την οδό			
κλητική	- οδέ			

4. Με βάση τις καταλήξεις της β' κλίσης για τα ουδέτερα ουσιαστικά συμπληρώνουμε τον πίνακα που ακολουθεί. Παρατηρούμε τις ομοιότητες και τις διαφορές στην κλίση ανάμεσα στην α.ε. και τη ν.ε. Δεν ξεχνάμε το άρθρο! Ανατρέχουμε για βοήθεια στη Γραμματική της α.ε. (σελ. 52-55), όπου χρειάζεται.

	Νέα Ελληνική		Αρχαία Ελληνική	
	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
ονομαστική	το φυτό		τὸ φυτόν	τὰ φυτὰ
γενική	του φυτού			
δοτική	(με το/στο φυτό)			
αιτιατική	το φυτό			
κλητική	- φυτό			

5. Τώρα μπορούμε να καταλήξουμε σε βασικές παρατηρήσεις για τη β' κλίση συμπληρώνοντας τα κενά στις παρακάτω προτάσεις.
- Τα αρσενικά και τα θηλυκά της β' κλίσης έχουν σε τις πτώσεις και στους αριθμούς τις καταλήξεις.
 - Ξεχωρίζουμε τα αρσενικά και τα θηλυκά ουσιαστικά μόνο από το
 - Τα ουδέτερα διαφέρουν από τα αρσενικά και τα θηλυκά στην ονομαστική και στην κλητική του ενικού (όπου έχουν κατάληξη) και στην ονομαστική, και του πληθυντικού (όπου έχουν κατάληξη).
 - Τα ουδέτερα των πτωτικών (σε όλες τις κλίσεις) σχηματίζουν τρεις πτώσεις όμοιες, την, την και την
 - Η κατάληξη -α των ουδετέρων όλων των πτωτικών είναι βραχύχρονη.

6. Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.* (σελ. 17-18) για τους κανόνες τονισμού.

α. Τονίζουμε τα ουσιαστικά στον παρακάτω πίνακα:

Ενικός Αριθμός			
ονομαστική	ὁ ἄνθρωπος	ὁ θεος	ἡ νησος
γενική	τοῦ ἀνθρώπου	τοῦ θεου	τῆς νησου
δοτική	τῷ ἀνθρώπῳ	τῷ θεῷ	τῇ νησῷ
αιτιατική	τὸν ἄνθρωπον	τὸν θεον	τὴν νησον
κλητική	(ὦ) ἄνθρωπε	(ὦ) θεε	(ὦ) νησε

Πληθυντικός Αριθμός			
ονομαστική	οἱ ἄνθρωποι	οἱ θεοί	αἱ νησοί
γενική	τῶν ἀνθρώπων	τῶν θεῶν	τῶν νησῶν
δοτική	τοῖς ἀνθρώποις	τοῖς θεοῖς	ταῖς νησοῖς
αιτιατική	τούς ἀνθρώπους	τούς θεούς	τάς νησούς
κλητική	(ὦ) ἄνθρωποι	(ὦ) θεοί	(ὦ) νησοί

Ενικός Αριθμός			
ονομαστική	ἡ ἄμπελος	τὸ μυστηριον	τὸ δωρον
γενική	τῆς ἀμπελου	τοῦ μυστηριου	τοῦ δωρου
δοτική	τῇ ἀμπελῷ	τῷ μυστηριῷ	τῷ δωρῷ
αιτιατική	τὴν ἀμπελον	τὸ μυστηριον	τὸ δωρον
κλητική	(ὦ) ἀμπελε	(ὦ) μυστηριον	(ὦ) δωρον

Πληθυντικός Αριθμός			
ονομαστική	αἱ ἄμπελοι	τὰ μυστηρια	τὰ δωρα
γενική	τῶν ἀμπελῶν	τῶν μυστηριῶν	τῶν δωρῶν
δοτική	ταῖς ἀμπελοῖς	τοῖς μυστηριοῖς	τοῖς δωροῖς
αιτιατική	τάς ἀμπελους	τὰ μυστηρια	τὰ δωρα
κλητική	(ὦ) ἀμπελοι	(ὦ) μυστηρια	(ὦ) δωρα

β. Συμπληρώνουμε τις προτάσεις που ακολουθούν:

- Τα ουσιαστικά που στην ονομαστική ενικού τονίζονται στη λήγουσα (οξύτονα) διατηρούν τον τόνο στη σε όλες τις πτώσεις.
- Τα ουσιαστικά που στην ονομαστική ενικού τονίζονται στην παραλήγουσα (παροξύτονα) διατηρούν τον τόνο στην σε όλες τις πτώσεις.

3. Τα ουσιαστικά της β' κλίσης που στην ονομαστική ενικού τονίζονται στην προπα-
ραλήγουσα (προπαροξύτονα) κατεβάδουν τον τόνο στην
στις ακόλουδες πτώσεις: γενική και ενικού, γενική,
και πληθυντικού.

Ζ. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Γεωργού παῖδες

Γεωργού παῖδες ἐστασίαζον. Ὁ δέ, οὐκ ἠδύνατο πείσαι αὐτοὺς λόγοις μεταβαλέσθαι, ἔγνω δεῖν διὰ πράγματος τοῦτο πρᾶξαι καὶ εἶπεν αὐτοῖς ῥάβδων δέσμην κομίσαι. Τῶν δὲ τὸ προσταχθὲν ποιησάντων τὸ μὲν πρῶτον δούς αὐτοῖς ἀδρόας τὰς ῥάβδους ἐκέλευσε κατεάσσειν. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἠδύναντο, ἐκ δευτέρου λύσας τὴν δέσμην ἀνὰ μίαν αὐτοῖς ῥάβδον ἐδίδου. Τῶν δὲ ῥαδίως κατακλώντων ἔφη· «ἀτὰρ καὶ ὑμεῖς, ὦ παῖδες, ἐὰν μὲν ὁμοφρονῆτε, ἀχείρωτοι τοῖς ἐχθροῖς ἔσεσθε, ἐὰν δὲ στασιάζητε, εὐάλωτοι». Ὁ λόγος δηλοῖ, ὅτι τοσοῦτον ἰσχυρότερα ἐστὶν ἡ ὁμόνοια, ὅσον εὐκαταγώνιστος ἡ στάσις.

Μύθος του Αἰσώπου, 53.1 (διασκευή)

Εικονογραφημένη αγγλική
μετάφραση των Μύθων
του Αἰσώπου του 15ου αι.

Γλωσσικά σχόλια

ἐστασίαζον ὅλο μάλωναν μεταξύ τους
οὐκ ἠδύνατο δεν μπορούσε
μεταβαλέσθαι να αλλάξουν συμπεριφορά
ἔγνω δεῖν κατάλαβε ότι έπρεπε
κομίσαι να φέρουν
τῶν δὲ τὸ προσταχθὲν ποιησάντων
αφού (τα παιδιά) συμμορφώθηκαν
με την προσταγή του

ἐκέλευσε κατεάσσειν (τους) ζήτησε να
τις σπάσουν
ῥαδίως κατακλώντων αφού τις έσπασαν
με ευκολία
ἀτὰρ το ίδιο
ἀχείρωτοι απρόσβλητοι
ἡ στάσις η διχόνοια
εὐκαταγώνιστος ευάλωτη

Ερωτήσεις

1. Διαβάζουμε με προσοχή το παράλληλο κείμενο και τα γλωσσικά σχόλια που το ακολουθούν. Απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις:
 - α. Τι ζήτησε ο γεωργός από τα παιδιά του;
 - β. Ποιος ήταν ο σκοπός του;
2. Χωριζόμαστε σε μικρές ομάδες, με τη βοήθεια του/της καθηγητή/τριάς μας και:
 - α. συγκρίνουμε τα δύο κείμενα της ενότητας και βρίσκουμε δύο ακόμη μύθους του Αἰσώπου στην α.ε. Διαβάζουμε την απόδοσή τους στη ν.ε.
 - β. συνθέτουμε ένα κείμενο (90-100 περίπου λέξεων) με τα συμπεράσματά μας για τη θεματολογία αλλά και τον σκοπό συγγραφής των μύθων από τον Αἰσώπο. Δεν ξεχνάμε να αιτιολογήσουμε την απάντησή μας με στοιχεία από τα κείμενα.

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε

- ποιος ήταν ο Αίσωπος
- ποιος ήταν ο πραγματικός θησαυρός του γεωργού

Γράφουμε

- τρεις απλές λέξεις της ν.ε. από το ρήμα δηλόω -ῶ (στο κείμενο ο τύπος δηλοῖ)
- τρεις σύνθετες λέξεις της ν.ε. από το ουσιαστικό ὁ/ή παῖς

Συμβουλευόμαστε το Λεξικό της ν.ε., όπου χρειάζεται.

Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα.

	Αρχαία Ελληνική	Νέα Ελληνική	Αρχαία Ελληνική	Νέα Ελληνική
	Ενικός Αριθμός	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
ον.	ὁ θησαυρὸς		οἱ	
γεν.				
δοτ.				
αιτ.				
κλ.				

	Αρχαία Ελληνική	Νέα Ελληνική	Αρχαία Ελληνική	Νέα Ελληνική
	Ενικός Αριθμός	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
ον.	ἡ ἔφοδος		αἱ	
γεν.				
δοτ.				
αιτ.				
κλ.				

Συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε. (σελ. 52-55), όπου χρειάζεται.

Άσκηση β'
κλίσης

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι στον αρχαίο κόσμο

Αγάπη για τις αξίες

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Η αγάπη σημαντικών αρχαίων προσωπικοτήτων για τις αξίες, που καθόριζε τις επιλογές της ζωής τους
- Η «οικογένεια» του ρήματος βάλλω και... φίλοι από τα παλιά
- Η παραγωγή ουσιαστικών από ουσιαστικά (α' μέρος)
- Η α' κλίση ουσιαστικών

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Ο **Αιλιανός** (περ. 170-235 μ.Χ.) ήταν Ρωμαίος συγγραφέας, ο οποίος μιλούσε άπταιστα τα Ελληνικά, γλώσσα την οποία επέλεξε και για τα συγγράμματά του. Η Ελληνική από τον 3ο έως τον 2ο αιώνα π.Χ. ήταν η γλώσσα των μορφωμένων και προσέφερε κύρος στους ομιλητές της. Το 146 π.Χ. η Ελλάδα «μετατράπηκε» σε ρωμαϊκή επαρχία, αλλά στα χρόνια που ακολούθησαν η κοσμοκράτειρα Ρώμη «μετατράπηκε» σε ελληνική πόλη. Στο έργο του «Ποικίλη Ιστορία» ο Αιλιανός έχει συγκεντρώσει φυσιογνωστικές πληροφορίες, παράδοξα και ιστορικά ανέκδοτα. Μερικά από αυτά θα διαβάσουμε στα ακόλουθα κείμενα.

Αιλιανός

Φωκίων

Συλλογή αρχαίων νομισμάτων

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Αγάπη για τα γράμματα και τη μουσική

Ἦνίκα τῆς θαλάττης ἦρξαν Μυτιληναῖοι, τοῖς ἀφισταμένοις τῶν συμμάχων τιμωρίαν ἐκείνην ἐπέβαλλον, γράμματα μὴ μανθάνειν τοὺς παῖδας αὐτῶν μηδὲ μουσικὴν διδάσκεσθαι. Ἦγοῦντο γάρ πασῶν ζημιῶν βαρυτάτην εἶναι ταύτην, ἐν ἀμουσίᾳ καὶ ἀμαδίᾳ ζῆν.

Μάθημα μουσικής, υδρία, περ. 510 π.Χ.

Αἰλιανός, *Ποικίλη Ἱστορία*, 7.15 (διασκευή)

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

Ἦνίκα όταν
ἦρξαν αόρ του ρ. ἄρχω κυβερνώ, εξουσιάζω
τοῖς ἀφισταμένοις μτχ. ενεστ. του ρ.
ἀφίσταμαι επαναστατώ, απομακρύνομαι
(πβ. στάση, επανάσταση, απόσταση)

Ἦγοῦντο πρτ. του ρ. ἡγοῦμαι νομίζω,
θεωρώ, εἶμαι αρχηγός, προπορευόμεαι
(πβ. ηγέτης, ηγεσία, αφηγητής, διήγηση)

ζημία τιμωρία

βαρυτάτην υπερβ. βαθμ. του επιδ. βαρύς,
-εῖα, -ὺ βαρύς, δυσάρεστος

Λεξιθήρες

Αγάπη για την ακεραιότητα

1. Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου Φωκίωνι μόνῳ τῷ Ἀθηναίων στρατηγῷ γράφων προσετίζει τὸ χαίρειν· τάλαντα αὐτῷ ἀργυρίου ἔπεμψεν ἑκατόν.

2. Τούτων κομισθέντων εἰς Ἀθήνας, ἡρώτησεν ὁ Φωκίων τοὺς φέροντας, τί δὴ ποτε πολλῶν ὄντων Ἀθηναίων αὐτῷ μόνῳ τοσαῦτα δίδωσιν Ἀλέξανδρος. Εἰπόντων δ’

ἐκείνων «ὅτι σὲ κρίνει μόνον ἄνδρα καλὸν καὶ ἀγαθόν», «οὐκοῦν» εἶπεν ὁ Φωκίων «ἐασάτω με καὶ δοκεῖν [ἅει] καὶ εἶναι τοιοῦτον.»

Η χήρα του Φωκίωνα περισυλλέγει τις στάχτες του, ἔργο του Νικολά Πουσέν (1648)

1. Αἰλιανός, *Ποικίλη Ἱστορία*, 2.25. 2. Πλούταρχος, *Βίοι Παράλληλοι*, *Φωκίων*, 18.1-18.3 (διασκευή)

Η ταφή του Φωκίωνα, ἔργο του Νικολά Πουσέν (1648)

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

τὸ χαίρειν απρ. του ρ. χαίρω
χρησιμοποιείται ὅπως το χαῖρε για χαιρετισμό

τάλαντα πληθ. του ουσ. τό τάλαντον
μονάδα βάρους και χρηματικό ποσό που δήλωνε αντίστοιχα το βάρος σε ἀργυρο

ἀργύριον χρηματικό ποσό

Τούτων κομισθέντων (κομισθέντων μτχ. παθ. αορ. του ρ. κομίζομαι) αφού αυτά μεταφέρθηκαν

(πβ. ν.ε. κόμιστρο, συγκομιδή)

τί δὴ ποτε γιατί άραγε

πολλῶν ὄντων (μτχ. του ρ. εἰμί) ενώ πολλοί είναι

εἰπόντων (μτχ. αορ. β' του ρ. λέγω)
δ' ἐκείνων όταν εκείνοι απάντησαν

οὐκοῦν επέρρ. άρα, λοιπόν, συνεπώς, επομένως

ἐασάτω με (προστ. αορ. του ρ. ἐῷ: αφήνω, επιτρέπω) ας με αφήσει

δοκεῖν (απρ. ενεστ. του ρ. δοκῶ: φαίνομαι, νομίζω) να φαίνομαι

(πβ. ν.ε. δόγμα, δόξα, δοκιμή, δοκίμιο)

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

μηδὲ μουσικὴν διδάσκεσθαι: Οι αρχαίοι Ἕλληνες αγαπούσαν πολύ τις τέχνες γενικότερα και τους απεδίδαν δεικὴ προέλευση. Η μουσική τέχνη ειδικότερα αποτελούσε αναπόσπαστο τμήμα της ζωής τους, από τη γέννηση έως τον θάνατο. Τους συνόδευε στα συμπόσια και σε κάθε ψυχαγωγική εκδήλωση, στις θρησκευτικές τελετές και στην εκπαιδευτική διαδικασία. Οι αρχαίοι Ἕλληνες φιλόσοφοι θεωρούσαν μάλιστα πως η μουσική διαμορφώνει τον χαρακτήρα, έχει μεγάλη επίδραση στη διανοητική συγκρότηση και παίζει σπουδαίο ρόλο στην ψυχική αγωγή και την αισθητική καλλιέργεια. Η μεγάλη σημασία που αποδιδόταν στη μουσική φαίνεται και από το απόσπασμα, σύμφωνα με το οποίο ήταν βαριά τιμωρία η στέρηση του δικαιώματος στη μουσική εκπαίδευση.

γράμματα μὴ μανθάνειν τοὺς παῖδας: Στην αρχαιότητα η έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορεί να μην ήταν ακόμη διαμορφωμένη, αλλά σαφώς υπήρχαν οι ηθικές αρχές που υπαγόρευαν τι συνιστά ανθρωπίνη αξιοπρέπεια. Είναι προφανές λοιπόν από το απόσπασμα πως η στέρηση του δικαιώματος στην παιδεία, στη συνείδηση των αρχαίων Ελλήνων, αποτελεί τιμωρία που προσβάλλει την αξιοπρέπεια και υπονομεύει την ανάπτυξη και την ευημερία του ανθρώπου.

Φωκίωνι μόνῳ τῷ Ἀθηναίων στρατηγῷ: Ο Φωκίων (402 - περίπου 318 π.Χ.), Αθηναίος πολιτικός και στρατηγός, έμεινε γνωστός στην Ιστορία ως «ο χρηστός», δηλαδή ο ενάρετος. Η εντιμότητα και η αφιλοκέρδειά του ήταν παροιμιώδεις, όπως καταδεικνύεται και από το παραπάνω περιστατικό. Παρά τις μεγάλες υπηρεσίες που προσέφερε στην πόλη του, ο στρατηγός κατηγορήθηκε άδικα ως προδότης, καταδικάστηκε σε θάνατο με κώνειο και τάφηκε στη Μεγαρίδα. Ο ίδιος άφησε παραγγελία στον γιο του να μην κρατάει κακία στους Αθηναίους, οι οποίοι, μάλιστα, λίγο καιρό αργότερα αναγνώρισαν το λάθος τους και έθαψαν με δημόσια δαπάνη τα οστά του στην Αθήνα.

Σκηνή θυσίας, ξύλινος πίνακας
από σπήλαιο στη Σικυώνα

Ανδριάντας του Φωκίωνα,
σκίτσο του C. Normand

Ασημένια αθηναϊκή
δραχμή του 5ου αι. π.Χ.

Ερωτήσεις

Κείμενο 1

1. Ποια ποινή επέβαλαν οι Μυτιληναίοι στους αποστάτες της συμμαχίας;
2. Πώς μπορεί να εξηγηθεί η επιλογή αυτής της ποινής;

Κείμενο 2

1. Με τη βοήθεια του λεξιλογίου και των ερωτήσεων, κατανοούμε το περιεχόμενο του κειμένου.

Ερωτήσεις	Απόσπασμα κειμένου	Σημειώσεις στη ν. ε.
α. Ποιες ιστορικές προσωπικότητες πρωταγωνιστούν στο περιστατικό που περιγράφεται;		
β. Ποιο ήταν το δώρο που στάλθηκε;		
γ. Ποια ερώτηση διατυπώθηκε προς τους απεσταλμένους;		
δ. Τι απάντησαν αυτοί;		
ε. Ποια ήταν η τελική απάντηση του παραλήπτη;		

2. Χαρακτηρίζουμε τον στρατηγό Φωκίωνα από τη στάση του στο περιστατικό που διηγείται ο Αιλιανός.
3. Πώς κρίνετε την αντιμετώπισή του από τους Αθηναίους της εποχής του;

Ομαδικές ή ατομικές εργασίες

1. Αναζητούμε μύθους από τους οποίους φαίνεται η ευεργετική δύναμη της μουσικής ή της μόρφωσης.
2. Αναζητούμε στην Ιστορία ανάλογα περιστατικά με αυτό που περιγράφεται στο κείμενο 2, που αναδεικνύουν ψυχικές αρετές και ηθικό μεγαλείο.

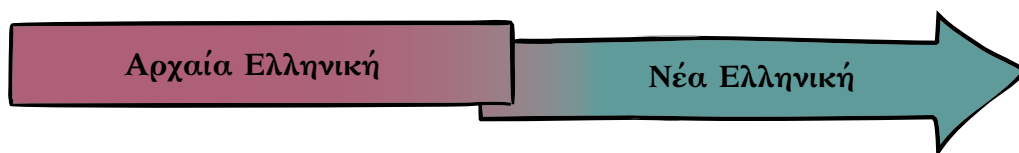

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με μέλη της «οικογένειας» του **ρήματος βάλλω** (< βαλλ-, βαλ-, βελ-, βολ-, βλη-) ρίχνω, πετώ

Στο κείμενο συναντήσαμε το σύνθετο ρ. **ἐπέβαλλον**.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

ἀμφιβολία το να βάλλεται κανείς και από τις δύο πλευρές τό βαλ(λ)άντιον το πουγκί ἐμβόλιμος (μήν) ο 13ος μήνας τον οποίο προσέθεταν ανά διετία στο αττικό ημερολόγιο	αμφιβολία δισταγμός, αβεβαιότητα το βαλάντιο η οικονομική κατάσταση εμβόλιμος παρείσακτος, τοποθετημένος κατ' εξαίρεση
--	--

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

αδιάβλητος αυτός που δεν μπορεί να κατηγορηθεί για παρανομία ή μεροληψία

αντικαταβολή η πληρωμή εμπορεύματος που έχει σταλεί ταχυδρομικά, την ώρα της παραλαβής του

απόβλητος αυτός που εκδιώχθηκε, αποκλείστηκε από κάπου

απόβλητα απορρίμματα, άχρηστα αντικείμενα ή ουσίες

βάλλω 1. εκτελώ βολή 2. κατηγορώ, αποδίδω μομφή εναντίον κάποιου

διαβολή ψευδής κατηγορία, συκοφαντία

εκβολή (για ποταμό) το μέρος όπου ο ποταμός καταλήγει στη θάλασσα

έμβλημα συμβολικό διακριτικό σήμα

παράβολο 1. το χρηματικό ποσό που πληρώνει ένας πολίτης στο δημόσιο για έκδοση εγγράφου ή άσκηση δικαιώματος
2. το έντυπο που αποδεικνύει την καταβολή αυτού του ποσού κ.ά.

περιβολή ενδυμασία

υποβολή 1. κατάθεση εγγράφου 2. έντονη επίδραση

Μικρό
λεξικό

Ασκήσεις

1. Επιλέγουμε ποιο από τα ακόλουθα σύνδετα επίδετα, ομόρριζα του βάλλω, αντιστοιχεί σε κάθε σημασία (δύο στοιχεία περισσεύουν):
αναβλητικός, αδιάβλητος, ιοβόλος, υποβολιμαίος, ανυπέρβλητος, προβληματικός, αμφίβολος
 - α. αυτός που γίνεται με υστεροβουλία και που αποσκοπεί στη δημιουργία εντυπώσεων:
 - β. αξεπέραστος, ασυναγώνιστος:
 - γ. κάποιος στον οποίο δεν μπορεί να προσάψει κανένας την κατηγορία της παρανομίας ή της μεροληψίας:
 - δ. αυτός για τον οποίο δεν είμαστε σίγουροι:
 - ε. αυτός που έχει, που παρουσιάζει πολλές δυσκολίες:
2. Με καθένα από τα παραπάνω επίδετα δημιουργούμε ένα ονοματικό σύνολο με ένα από τα ουσιαστικά που ακολουθούν:
δύναμη, περιοχή, προέλευση, εξετάσεις, πληροφορία
- 3α. Συμμετέχουμε σε έναν διαγωνισμό εκφραστικής ανάγνωσης των περιόδων που ακολουθούν.
- 3β. Αντικαθιστούμε τις υπογραμμισμένες λέξεις με πιο απλές ή με φράσεις που αποδίδουν το νόημά τους, ανατρέχοντας στο μικρό λεξικό ή στο *Λεξικό της νε.*
- 3γ. Οι τρεις νικητές/τριες του διαγωνισμού διαβάζουν τις απαντήσεις.

Στο συμβολαιογραφείο

Η συζήτηση μεταξύ των δύο μερών ολοκληρώθηκε με τη σύνταξη συμβολαίου από τον συμβολαιογράφο. Σε αυτό προβλεπόταν και δυνατότητα αναβολής εκ μέρους του ενός από τα συμβαλλόμενα μέρη σε περίπτωση απρόβλεπτων συνθηκών.

Στο γήπεδο

Η νέα περιβολή των παικτών με το χαρακτηριστικό έμβλημα της ομάδας απέσπασε τον θαυμασμό των φιλάθλων.

Η αποβολή του παίκτη για αντιαθλητική συμπεριφορά ήταν μια απόφαση σύμφωνη με τους αθλητικούς κανόνες.

Στο μάθημα

Ο καθηγητής βοήθησε τους μαθητές να μυηθούν στον κόσμο της αλγεβρικής σκέψης, με τη διδασκαλία των μαθηματικών μεταβλητών και των σχετικών συμβόλων.

4. Συμπληρώνουμε τις ακόλουδες προτάσεις με τον κατάλληλο τύπο από τα ρήματα που ακολουθούν:
αναβάλλω, καταβάλλω, βάλλω, υποβάλλω, μεταβάλλω
Προσέχουμε την ορθογραφία (δύο «λλ», όταν το θέμα είναι ενεστωτικό και ένα «λ», όταν το θέμα είναι αοριστικό, πβ. Γραμματική της νε.)
 - α. Το νερό από υγρό σε αέριο κατά την εξάτμιση.
 - β. Τα μέλη του προσωπικού χδες εναντίον του επικεφαλής της επιχείρησης για την προσβλητική του συμπεριφορά.
 - γ. Το μαθητικό συμβούλιο την περασμένη εβδομάδα προτάσεις για τη βελτίωση των συνθηκών στο σχολείο.
 - δ. Αποφασίστηκε σήμερα πως η προγραμματισμένη σχολική εκδρομή λόγω των απρόβλεπτων συνθηκών που διαμορφώθηκαν και δεν επιτρέπουν την ασφαλή πραγματοποίησή της.
 - ε. Ο μαθητής εξαιρετική προσπάθεια στην εκπόνηση της εργασίας του και βαθμολογήθηκε με άριστα.

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Παραγωγή ουσιαστικών από ουσιαστικά (α' μέρος)

Υποκοριστικά

λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που παρουσιάζουν μικρό αυτό που σημαίνει το πρωτότυπο (είτε γιατί είναι πραγματικά μικρό είτε γιατί χρησιμοποιείται χαϊδευτικά ή ειρωνικά) (πβ. ν.ε. παιδί-παιδάκι, άνθρωπος-ανθρωπάκος).

Καταλήξεις:

-**άριον** άνθρωπος: ανθρωπάριον, -**ιον** πίναξ (πίνακος): πινάκιον, -**ίδιον** ξίφος: ξιφίδιον, -**ις** θύρα: θυρίς, -**ίσκος** οίκος: οικόισκος, -**ίσκη** παῖς: παιδίσκη, -**ύδριον** λόγος: λογύδριον, -**ύλλιον** δάσος: δασύλλιον

Τοπικά

λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν τον τόπο που μένει ή δρα το πρόσωπο που δηλώνει το πρωτότυπο ή τον τόπο όπου γίνεται η ενέργεια.

Καταλήξεις:

-**ιον** γυμνασία (γύμναση): γυμνάσιον (γυμναστήριο), -**(ε)ϊον** γραφεύς: γραφεῖον

Περιεκτικά

λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν το μέρος που περιέχει πολλά από εκείνα που φανερώνει η πρωτότυπη λέξη ή πολλά όμοια που βρίσκονται στο ίδιο μέρος.

Καταλήξεις:

-**(ε)ών** ἄμπελος: ἄμπελών, -**ιά** στρατός: στρατιά

Ασκήσεις

1. Να γράψετε σε ποια κατηγορία ανήκει το καθένα από τα παρακάτω παράγωγα ουσιαστικά (υποκοριστικό, περιεκτικό, τοπικό) και την πρωτότυπη λέξη από την οποία προέρχεται:

Παράγωγο ουσιαστικό	Υποκοριστικό ή περιεκτικό ή τοπικό	Πρωτότυπη λέξη στην α.ε.
σωμάτιον		
τειχύδριον		
ξενών		
ίατρεϊον		
νεανίσκος		

2. Να γράψετε παράγωγα ουσιαστικά στη ν.ε. από τις παρακάτω λέξεις που να δηλώνουν αυτό που ζητείται στην παρένθεση:

ψῆφος (υποκοριστικό)
 ῥάβδος (υποκοριστικό)
 διδάσκαλος (τοπικό)
 ἀρχαί (τοπικό)
 ἐλαία (περιεκτικό)
 ῥόδον (περιεκτικό)

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Η α' κλίση των ουσιαστικών

Η α' κλίση περιλαμβάνει **μόνο** αρσενικά και θηλυκά ονόματα ουσιαστικά.

Για την α' κλίση των ουσιαστικών συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.* (σελ. 44-48).

Στο αρχαίο κείμενο που ακολουθεί υπάρχουν ονόματα ουσιαστικά αρσενικά σε -ας, -ης και θηλυκά σε -α, -η.

Μπορούμε να τα εντοπίσουμε;

Σόλων. Ἡμεῖς τοὺς πολίτας ψυχὴν τῆς πολιτείας νομίζομεν· τὴν δ' ἀνατρο-
φὴν παιδαγωγοῖς ἐπιτρέπομεν καὶ πρὸς πόρους ἐθίζομεν τοὺς νεανίας. Ὅτε
δ' ἔφηβοί εἰσι, τοὺς μὲν ὀπλίτας, τοὺς δὲ πελταστάς, τοὺς δὲ τοξότας τάττομεν.

Αναγνωστικό Ζούκη

Αρσενικά		Θηλυκά	
-ας	-ης	-α	-η

Ασκήσεις

Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.* (σελ. 44-48), συμπληρώνουμε τις κατάλη-
ξεις και τονίζουμε. Για τον τονισμό προσέχουμε τότε η κατάληξη είναι βραχύχρονη (υ) και τότε μακρόχρονη (ῡ).

Πτώσεις	Ενικός Αριθμός			
ονομαστική	ὁ ταμι	ὁ στρατιωτ	ἡ σφαῖρ	ἡ θαλασσ
γενική	τοῦ ταμι	τοῦ στρατιωτ	τῆς σφαιρ	τῆς θαλασσ
δοτική	τῷ ταμι	τῷ στρατιωτ	τῇ σφαιρ	τῇ θαλασσ
αιτιατική	τὸν ταμι	τὸν στρατιωτ	τὴν σφαιρ	τὴν θαλασσ
κλητική	ὦ ταμι	ὦ στρατιωτ	ὦ σφαιρ	ὦ θάλασσ

Πτώσεις	Πληθυντικός Αριθμός			
ονομαστική	οἱ ταμι	οἱ στρατιωτ	αἱ σφαιρ	αἱ θαλασσ
γενική	τῶν ταμι	τῶν στρατιωτ	τῶν σφαιρ	τῶν θαλασσ
δοτική	τοῖς ταμι	τοῖς στρατιωτ	ταῖς σφαιρ	ταῖς θαλασσ
αιτιατική	τοὺς ταμι	τοὺς στρατιωτ	τὰς σφαιρ	τὰς θαλασσ
κλητική	ὦ ταμι	ὦ στρατιωτ	ὦ σφαιρ	ὦ θάλασσ

Παρατήρηση:

Τι παρατηρούμε για τα πρωτόκλιτα ουσιαστικά της α.ε.; Επιλέγουμε την ορθή απάντηση:

1. οι καταλήξεις του πληθυντικού των αρσενικών και των θηλυκών είναι *ίδιες/διαφορετικές*.
2. το α στην κατάληξη -ας (σε οποιαδήποτε πτώση) είναι πάντοτε *βραχύχρονο/μακρόχρονο*.
3. η γενική του πληθ. τονίζεται στην *παραλήγουσα/λήγουσα* και παίρνει *οξεία/περισπωμένη*.

Για τους υπόλοιπους κανόνες σχηματισμού και κλίσης συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε (σελ. 44-48).

Ασκήσεις

1. Συμπληρώνουμε τις φράσεις με τον κατάλληλο τύπο πρωτόκλιτων ουσιαστικών:
 - α. Ὁ θεὸς μισεῖ τὴν (ἀναΐδεια)
 - β. Πολλὰ γίνονται κατὰ τὸν βίον. (μεταβολή)
 - γ. Πλάτων τὴν θανάτου μελέτην ὠνόμασεν. (φιλοσοφία)
 - δ. Κατόπιν ἦλθες. (έορτή)
 - ε. Ποσειδὼν ἔχει τὴν ἐν δυναστείαν. (θάλαττα)
2. Διακρίνουμε τα πρωτόκλιτα ουσιαστικά των κειμένων (θαλάττης, τιμωρίαν, μουσικήν, ζημιῶν, ἀμουσία, ἀμαθία) σε δύο κατηγορίες ανάλογα με τη γεν. εν. (σε -ας ή σε -ης).

Z. H. OΛOΚΛHΡΩΣH TOY TAEIDIOY

Παράλληλο κείμενο

Αγάπη για την αλήθεια

Ἄνῆρ ἐς Λακεδαίμονα ἀφίκετο, γέρων ἤδη ὢν, τὰ μὲν ἄλλα ἀλαζών, ἥσχύνετο δὲ ἐπὶ τῷ γήρῳ, καὶ τὴν τρίχα πολὺν οὔσαν ἐπειρᾶτο βαφῇ ἀφανίζειν. Παρελθὼν οὖν εἶπεν ἐκεῖνα ὑπὲρ ὧν καὶ ἀφίκετο. Ἀναστὰς οὖν ὁ Ἀρχίδαμος ὁ τῶν Λακεδαιμονίων βασιλεὺς ἠρώτησε τί δύναται οὗτος ὑγιὲς εἶπεῖν, ὅς οὐ μόνον ἐπὶ τῇ ψυχῇ τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ περιφέρει;

Αἰλιανός, Ποικίλη Ἱστορία, 20 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

ἀφίκετο αορ. β' του ρ. ἀφικνοῦμαι φθάνω

ἀλαζών -όνος καυχησιάρης

ἥσχύνετο πρτ. του ρ. αἰσχύνομαι
ντρέπομαι

πολύν του επιθ. πολῖος, -ά, -ὸν και -ός,
-ὸν γκριζός, γκριζομάλλης

ἐπειρᾶτο πρτ. του ρ. πειρῶμαι προσπαθῶ,
επιχειρῶ, δοκιμάζω

παρελθὼν μτχ. αορ. β' του ρ. παρέρχομαι
έρχομαι μπροστά να μιλήσω, ανεβαίνω στο
βήμα

ἀναστὰς μτχ. αορ. του ρ. ἀνίσταμαι
σηκώνομαι από τη θέση μου

περιφέρει του ρ. περιφέρω μεταφέρω εδώ
και εκεί

Άσκηση

Με τη βοήθεια των παραπάνω λεξιλογικών σχολίων και αξιοποιώντας το Λεξικό της α.ε. συμπληρώνουμε τα κενά στο παρακάτω απόσπασμα, ώστε να αποδώσουμε στη ν.ε. το παράλληλο κείμενο.

Ένας άνδρας στη , ενώ ήταν ήδη
..... , ως προς τα υπόλοιπα (ήταν) , για τα γηρατειά του
όμως και με βαφή να κρύβει
..... που ήταν Αφού λοιπόν , είπε
..... για τα οποία και Αφού
..... ο Αρχίδαμος, ο των ρώτησε:
«Τι αυτός που το δεν
(το έχει) μόνο , αλλά και το πάνω στο
..... ».

Ερωτήσεις

1. Ποια αρετή προβάλλεται έμμεσα στο απόσπασμα και πόσο σημαντική φαίνεται στην αντίληψη των αρχαίων Ελλήνων;
2. Ποιες αρετές, όπως προκύπτει συνδυαστικά από τα τρία κείμενα της ενότητας, διέπουν τη ζωή ενός αρχαίου Έλληνα;

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάδαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε τα συμπεράσματά μας.

- Έχει αντέξει στον χρόνο η αντίληψη των αρχαίων Ελλήνων για την αξία της μουσικής;
- Παραμένει η αφιλοκέρδεια αξία που αναγνωρίζεται;
- Πώς αντιμετωπίζονται οι ηθικά ακέραιοι άνθρωποι στη σύγχρονη εποχή;

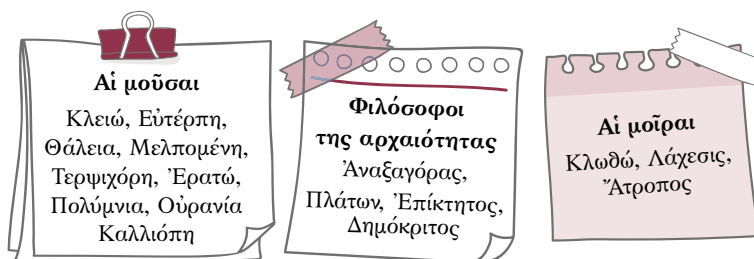

Επιλέγουμε τον ορθό τύπο (με δύο «λλ», όταν το θέμα είναι ενεστωτικό και έχει μη συνοπτικό ποιόν ενέργειας ή με ένα «λ», όταν το θέμα είναι αοριστικό και έχει συνοπτικό ποιόν ενέργειας), ανάλογα με το νόημα.

1. Η ασθένεια τον οργανισμό. (καταβάλλει ή καταβάλει)
2. Τελικά το ταξίδι του. (ανέβαλλε ή ανέβαλε)
3. Τάφος την Αυτοκρατορική Πόλη του Πεκίνου. (περιβάλλει ή περιβάλει)
4. Ένα ειδυλλιακό τοπίο ξαφνικά μπροστά μας. (πρόβαλλε ή πρόβαλε)
5. Η κυβέρνηση θα νομοσχέδια ανά τακτά διαστήματα. (υποβάλλει ή υποβάλει)
6. Εχθρικός στρατός αργά τη νύχτα επιχείρησε να στη χώρα. (εισβάλλει ή εισβάλει)
7. Ο Δούναβης στον Εύξεινο Πόντο. (εκβάλλει ή εκβάλει)

- α. Από τον πίνακα με τις εννέα Μούσες επιλέγουμε δύο πρωτόκλιτα ονόματα με διαφορετική κατάληξη και τα κλίνουμε στον ενικό αριθμό.
- β. Από τον πίνακα των φιλοσόφων επιλέγουμε το πρωτόκλιτο όνομα και το κλίνουμε στον ενικό αριθμό.
- γ. Αφού γνωρίσουμε τα ονόματα που είχαν δώσει οι αρχαίοι Έλληνες στις Μοίρες, κλίνουμε τη λέξη μοῖρα στον πληθυντικό αριθμό.

- δ. βαφῆ, ψυχῇ, κεφαλῇ: σχηματίζουμε για αυτά τα πρωτόκλιτα ουσιαστικά του παρόμοιου κειμένου τις πλάγιες πτώσεις του πληθυντικού αριθμού.

Άσκηση α' κλίσης

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι γνωριμίας με έναν αρχαίο ηγέτη

Περικλής, ένας μεγάλος ηγέτης

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Το πορτρέτο του Περικλή, του μεγάλου ηγέτη της Αθήνας
- Η «οικογένεια» του ρήματος ἐλαύνω και...φίλοι από τα παλιά
- Η παραγωγή ουσιαστικών από ουσιαστικά (β' μέρος)
- Τα δευτερόκλιτα επίδετα
- Η δεικτική αντωνυμία οὗτος, αὕτη, τοῦτο

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Το κείμενο που ακολουθεί προέρχεται από το έργο «Βίοι Παράλληλοι» του **Πλούταρχου** και σκιαγραφεί τα σωματικά χαρακτηριστικά του Περικλή, την υψηλή κοινωνική καταγωγή του και τα χαρίσματά του.

Ο κρανιοφόρος Περικλής,
ρωμαϊκό αντίγραφο του 2ου αι. μ.Χ.

Περικλής, ένας μεγάλος ηγέτης

Περικλῆς γὰρ ἦν τῶν μὲν φυλῶν Ἀκαμαντίδης, τῶν δὲ δήμων Χολαργεύς, οἴκου δὲ καὶ γένους τοῦ πρώτου κατ' ἀμφοτέρους. Ξάνθιππος γὰρ ὁ νικήσας ἐν Μυκάλη τοὺς βασιλέως στρατηγούς ἔγημεν Ἀγαρίστην Κλεισθένους ἑγγονον, ὃς ἐξήλασε Πεισιστρατίδας καὶ κατέλυσε τὴν τυραννίδα γενναίως καὶ νόμους ἔθετο καὶ πολιτείαν ἄριστα κεκραμένην πρὸς ὁμόνοιαν καὶ σωτηρίαν κατέστησεν. Αὕτη κατὰ τοὺς ὕπνους ἔδοξε τεκεῖν λέοντα, καὶ μεθ' ἡμέρας ὀλίγας ἔτεκε Περικλέα, τὰ μὲν ἄλλα τὴν ιδέαν τοῦ σώματος ἄμεμπτον, προμήκη δὲ τῇ κεφαλῇ καὶ ἀσύμμετρον. Ὅθεν αἱ μὲν εἰκόνες αὐτοῦ σχεδὸν ἅπασαι κράνεσι περιέχονται, μὴ βουλομένων ὥς ἔοικε τῶν τεχνιτῶν ἐξονειδίζειν. [...] Ὁ δὲ Περικλῆς νέος μὲν ὦν σφόδρα τὸν δῆμον εὐλαβεῖτο. [...] Ἐν δὲ ταῖς στρατείαις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἦν καὶ φιλοκίνδυνος.

Πλούταρχος, *Βίοι Παράλληλοι*, Περικλῆς, 3.1-4, 7.1, 7.3 (διασκευή)

Ο Περικλής εκφωνεί τον
Επιτάφιο Λόγο, πίνακας
του Φίλιπ Φολτζ

Χάρτης του ελληνικού
κόσμου κατά τους
Περσικούς πολέμους

Πλούταρχος

Είδη
πολιτευμάτων

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

Ἀκαμαντίδης αυτός που ανήκει στην Ακαμαντίδα φυλή

Χολαργεύς αυτός που ανήκει στον δήμο Χολαργού

οἶκος γενιά

κατ' ἀμφοτέρους και από τους δύο, και από πατέρα και από μητέρα

ἐξήλασε αορ. του ρ. ἐξελαύνω διώχνω

νόμους ἔδετο, νόμους τίθημι νομοθετώ

κεκραμένην μτχ. πρκ. του ρ. κεράννυμι ανακατεύω, ρυθμίζω (πβ. κράμα, κράση, κρασί, κρατήρας κ.ά.)

πολιτείαν...κατέστησεν δεμελίωσε πολίτευμα που είχε συνταχτεί με τον καλύτερο τρόπο για ομόνοια και σταθερότητα

κατὰ τοὺς ὕπνους ἔδοξε τεκεῖν λέοντα είδε στον ύπνο της πως γέννησε ένα λιοντάρι

τεκεῖν απρ. αορ. 6' του ρ. τίκτω φέρνω στον κόσμο απογόνους, γεννάω (πβ. τοκετός, τόκος, πολύτεκνος κ.ά.)

τὰ μὲν ἄλλα τὴν ἰδέαν τοῦ σώματος ἄμειπτον κατά τα άλλα είχε άποψη εμφάνιση

προμήκης, -ης, -ες μακρουλός, επιμήκης
αἱ μὲν εἰκόνες αὐτοῦ σχεδὸν ἅπασαι κράνεσι περιέχονται οι καλλιτέχνες τον παριστάνουν σχεδόν πάντα με περικεφαλαία

κράνος περικεφαλαία, κάλυμμα, σκέπασμα (πβ. κρανίο, κάρα, κέρας κ.ά.)

μὴ βουλομένων μτχ. ενεστ. του ρ. βούλομαι θέλω (πβ. βούληση, βουλευτικός, άβουλος κ.ά.)

ὥς ἔοικε όπως φαίνεται

ἐξονειδίζειν απρ. ενεστ. του ρ. ἐξονειδίζω κοροϊδεύω (πβ. όνειδος κ.ά.)

σφόδρα πάρα πολύ

εὐλαβεῖτο πρτ. του ρ. εὐλαβοῦμαι φοβάμαι, φυλάγομαι

ἐν δὲ ταῖς στρατείαις στις εκστρατείες

ἀγαθός, -ή, -όν γενναίος, ευγενής στην καταγωγή, συνετός

φιλοκίνδυνος, -ος, -ον ριψοκίνδυνος

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Περικλής: Ο Περικλής του Ξανθίππου, ο Χολαργεύς, υπήρξε ξεχωριστή και σπουδαία προσωπικότητα της αρχαίας Αθήνας, που φαίνεται πως διέθετε σοβαρότητα, ευγλωττία, γενναιότητα, φιλοπατρία, τόλμη και ορθολογισμό. Στις συναναστροφές του ήταν μετρημένος και την ιδιωτική του ζωή διέκρινε η λιτότητα. Στη δημόσια ζωή φρόντισε να εδραιώσει το δημοκρατικό πολίτευμα, αλλά και ενδιαφέρθηκε να κοσμήσει την Αθήνα με σπουδαία οικοδομήματα. Δεν είναι τυχαίο πως αναδείχθηκε σε πρότυπο ηγέτη και το όνομά του έλαβε η ενδοξότερη περίοδος που έζησε η Αθήνα, ο χρυσός αιώνας ή αιώνας του Περικλή.

ὁ νικήσας ἐν Μυκάλῃ τοὺς βασιλέως στρατηγούς: Η ναυμαχία της Μυκάλης διεξήχθη το 479 π.Χ. κατά τη δεύτερη περσική εισβολή και υπήρξε το πρώτο σημαντικό πλήγμα στην κυριαρχία των Περσών επί των ελληνικών πόλεων της Μικράς Ασίας. Στη μάχη ηγετικό ρόλο είχε ο πατέρας του Περικλή, πολιτικός και στρατηγός Ξάνθιππος.

βασιλέως: Μετά τους Περσικούς πολέμους, ο βασιλιάς της Περσίας ονομαζόταν «βασιλεὺς» (χωρίς το άρθρο).

Ἀγαρίστην Κλεισθένους ἔγγονον: Η μητέρα του Περικλή ήταν γόνος μιας από τις σημαντικότερες οικογένειες της αρχαίας Αθήνας, των Αλκμεωνιδών, συγγενής του μεγάλου μεταρρυθμιστή του αθηναϊκού πολιτεύματος, Κλεισθένη.

Κλεισθένους: Ο Κλεισθένης ήταν Αθηναίος πολιτικός του 6ου αι. π.Χ., ο οποίος με το σύστημα μεταρρυθμίσεων που εφάρμοσε έδωσε τα θεμέλια της αθηναϊκής δημοκρατίας, της πρώτης δημοκρατίας του κόσμου. Ο Πλούταρχος προβάλλει στο παραπάνω απόσπασμα το έργο του και ταυτόχρονα εξυμνεί την καταγωγή του Περικλή.

Έλληνας οπλίτης και Πέρσης πολεμιστής πολεμούν μεταξύ τους. Εσωτερικό αρχαίας ερυθρόμορφης κύλικας. 5ος αι. π.Χ., ζωγράφος του Τριπτολέμου

ὅς ἐξήλασε Πεισιστρατίδας καὶ κατέλυσε τὴν τυραννίδα: Οἱ Πεισιστρατίδες ἦταν πολιτική οικογένεια τῆς ἀρχαίας Αᾷήνας καὶ τυραννική δυναστεία που κυβέρνησε κατὰ τον 6ο π.Χ. αἰώνα. Τόσο ο γενάρχης Πεισίστρατος ὅσο καὶ οἱ γιοὶ του Ἰππίας καὶ Ἴππαρχος ἐξουσίαζαν με τὴ βοήθεια σώματος μισθοφόρων ὑπὸ τον φόβο των πολιτικῶν τους ἀντιπάλων τους ὁποῖους οἱ ἴδιοι εἶχαν ἐξορίσει. Δημιούργησαν ἔργα ἐπίδειξης, καλλιέργησαν τὰ γράμματα καὶ τὶς τέχνες καὶ καθιέρωσαν λαμπρὲς εορτές, ὅπως τὰ Παναθήναια. Ἐνὼ τηρούσαν τυπικὰ τὴ νομοθεσία του Σόλωνα, φρόντιζαν νὰ τοποθετοῦν πρόσωπα τῆς οικογένειάς τους ἢ πολιτικούς τους φίλους ἐπικεφαλῆς σε ὅλα τὰ δεσμικά ὄργανα, τὰ ὁποῖα εἶχαν ὑπὸ τον ἀπόλυτο ἐλεγχό τους.

αἱ μὲν εἰκόνες...κράνεσι περιέχονται, μὴ βουλομένων ὡς ἔοικε τῶν τεχνιτῶν ἐξονειδίζειν: τὸ ἀσύνηδες σχῆμα που εἶχε τὸ κεφάλι του Περικλή γινόταν ἀντικείμενο γέλωτος τόσο ἀπὸ κωμικούς ποιητές ὅσο καὶ ἀπὸ πολιτικούς ἀντιπάλους. Ἡ σταθερὴ ἀπεικόνισή του μάλιστα με περικεφαλαία ἀποδιδόταν σε αὐτὴν τὴν ἰδιομορφία. Στὴν πραγματικότητα βέβαια ἡ περικεφαλαία συνιστοῦσε ἀναγνώριση του ἀξιώματος του Περικλή, ὁ ὁποῖος διετέλεσε στρατηγός τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας περίπου δεκαπέντε χρόνια, τὴν κυβέρνησε πάνω ἀπὸ τριάντα καὶ τὴν ὡδήγησε στο ἀπόγειό της.

Συλλογή πινάκων ζωγραφικῆς με θέμα τον Περικλή

Προτομή του Περικλή, ρωμαϊκό ἀντίγραφο του 5ου αἰ. π.Χ.

Μυκάλη, φωτογραφία πεδίου μάχης

Ερωτήσεις

1. Σχηματίζουμε τὸ γενεαλογικὸ δέντρο του Περικλή με βάση τὶς πληροφορίες του κειμένου.
2. Ἐντοπίζουμε ποιες ἐνέργειες του Κλεισθένη ἀναφέρονται στο ἀπόσπασμα καὶ με ποιο σχῆμα λόγου παρουσιάζονται.
3. Ἐπισημαίνουμε ποια στοιχεῖα τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφάνισης καὶ του χαρακτήρα του Περικλή προβάλλονται ἀπὸ τον Πλούταρχο.
4. Δημιουργοῦμε μία πολυμεσικὴ παρουσίαση ἢ ψηφιακὴ ἀφήγηση (ἀφήγηση με ἐγγραφή τῆς φωνῆς ἐπενδυμένη με εἰκόνες, μουσικὴ κ.ά.) ἢ κολάζ ἢ ἀρχεῖο ψηφιακοῦ ἡχου ἢ ζωγραφιὰ με θέμα τον Περικλή ὡς ηγέτη, ἀξιοποιώντας τὰ στοιχεῖα του κειμένου καὶ πληροφορίες ἀπὸ τὸ διαδίκτυο ἢ ἄλλες πηγές.

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με μέλη τῆς «οικογένειας» του **ρήματος ἐλαύνω** ὡδηγῶ, προχωρῶ, ἱππεύω, ὠθῶ

Στο κείμενο συναντήσαμε τὸν τύπο ἐξήλασε.

Γνωρίζοντας...προγόνους καὶ ἀπογόνους

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

απελαύνω διώχνω κάποιον αλλοδαπό από μια χώρα για διάφορους λόγους (ασφαλείας, παρανομίας κτλ.)

αρματηλάτης οδηγός άρματος, ηνίοχος

ελαστικός (κυριολ.) αυτός που μεταβάλλει εύκολα το σχήμα ή τον όγκο του και μπορεί να τα αποκτήσει ξανά (μτφ.), χαλαρός, ευμετάβλητος, μετριοπαθής, διαλλακτικός

ιχνηλασία η αναζήτηση των ιχνών κάποιου, η παρακολούθηση

κωπηλάτης αυτός που κωπηλατεί

κωπηλατώ κινώ ένα σκάφος στο νερό χρησιμοποιώντας κουπί

ληηλατώ αρπάζω λεία

παρέλαση (στρατιωτικός όρος) διέλευση στοιχισμένων στρατιωτικών τμημάτων μπροστά από κάποιο χώρο ή πρόσωπο, (μτφ.) το πέρασμα κάποιων προσώπων από κάποιο χώρο, με μια κάποια σειρά

παρελαύνω κάνω παρέλαση

ποδηλάτης αναβάτης ποδηλάτου

προέλαση η προώθηση προς τα εμπρός σε τάξη μάχης χωρίς αντίσταση από τον εχθρό

στρατηλάτης ο αρχηγός στρατεύματος

σφυρηλατώ κατεργάζομαι μηχανικά ή χειρωνακτικά (κυριολ.), δημιουργώ ή διαμορφώνω την προσωπικότητα κάποιου ή τις σχέσεις ανάμεσα σε πρόσωπα ή σύνολα (μτφ.)

τροχήλατο αυτό που κινείται με τροχούς

Μικρό
λεξικό

Ασκήσεις

Φίλοι από τα παλιά

Αντικαθιστούμε τις λόγιες φράσεις των παρακάτω παραδειγμάτων με άλλες λέξεις ή φράσεις με ισοδύναμο νόημα:

Λόγιες φράσεις	Παραδείγματα
νόμω	Έχει οριστεί νόμω πως τα έτη υποχρεωτικής φοίτησης δεν μπορεί να είναι λιγότερα από εννέα.
τὸ ζῆν ἐπικινδύνως	Του αρέσει να μπλέκεται σε περιπέτειες και να αντιμετωπίζει προκλήσεις. Φαίνεται πως το ζην επικινδύνως μετατρέπει τη ζωή του σε ένα συναρπαστικό, αλλά αβέβαιο ταξίδι.
γενεαὶ δεκατέσσαρες	Αφού τον πέρασαν γενεές δεκατέσσερις, τον έδιωξαν και του απαγόρευσαν να εμφανιστεί ξανά μπροστά τους.
μέτρον ἄριστον	Το πνεύμα του «μέτρον ἄριστον» εξασφαλίζει ισορροπία και είναι η βάση για αρμονία στην ζωή.
τὰ ἐν οἴκῳ μὴ ἐν δήμῳ	Η προστασία της ιδιωτικής ζωής συνιστά ατομικό δικαίωμα που πρέπει να προστατεύεται. Τα εν οίκω μη εν δήμω!

Άρρηκτοι δεσμοί

Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις της στήλης Α, οι οποίες προέρχονται από το κείμενο, με τις ομόρριζές τους της στήλης Β, οι οποίες είναι λέξεις της ν.ε.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. όμόνοιαν	α. μέτριος
2. βουλομένων	β. κρανίο
3. νικήσας	γ. απολίτιστος
4. κατέλυσε	δ. γονίδιο
5. ἐξήλασε	ε. τοκετός
6. ἀσύμμετρον	στ. άβουλος
7. γένους	ζ. νικητήριος
8. κράνεσι	η. νόημα
9. ἔτεκε	θ. λύση
10. πολιτείαν	ι. ιχνηλασία

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ**Εθνικά**

λέγονται τα ουσιαστικά που παράγονται από κύρια ονόματα χωρών, πόλεων και γενικά τόπων και σημαίνουν **εκείνον που κατάγεται** από κάποιον τόπο ή που ανήκει σ' αυτόν.

Καταλήξεις:

-ιος Ζακύνθος: Ζακύνθ-ιος, δηλ. Ζακυνθ-ία κ.ά., **-αῖος** Ἀθῆναι: Ἀθηναῖος, δηλ. Ἀθηναί-α κ.ά., **-εῖος** Ἄργος: Ἀργεῖος, δηλ. Ἀργεί-α κ.ά., **-ῶος** Κῶς: Κῶος κ.ά., **-εὺς** Μέγαρα: Μεγαρεύς, δηλ. Μεγαρ-ίς κ.ά., **-νός** Ἀσία: Ἀσια-νός, δηλ. Ἀσια-νή κ.ά., **-ανός** Σάρδεις: Σαρδι-ανός κ.ά., **-ηνός** Πέργαμος: Περγαμ-ηνός κ.ά., **-ῖνος** Ἀμοργός: Ἀμοργ-ῖνος, δηλ. Ἀμοργ-ίνη κ.ά., **-της** Τεγέα: Τεγεά-της, δηλ. Τεγεᾶ-τις κ.ά., **-ατης** Γύθειον: Γυθε-άτης, δηλ. Γυθε-ᾶτις κ.ά., **-ιάτης** Σπάρτη: Σπαρτ-ιάτης, δηλ. Σπαρτ-ιάτις κ.ά., **-ήτης** Αἴγινα: Αἰγιν-ήτης, δηλ. Αἰγιν-ήτις κ.ά., **-ίτης** Ἀβδηρα: Ἀβδηρ-ίτης, Ἀβδηρῖτις κ.ά., **-ώτης** Σικελία: Σικελι-ώτης· έτσι και: ἡπειρος: ἡπειρ-ώτης, κ.ά., **-ήσιος** Ἰθάκη: Ἰθακ-ήσιος, δηλ. Ἰθακησία κ.ά.

Παρώνυμα

λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν **πρόσωπο** σχετικό μ' εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ή πρόσωπο που ανήκει σ' αυτό.

Καταλήξεις:

-εὺς ἵππος: ἵππ-εὺς κ.ά., **-της** δῆμος: δημό-της, δηλ. δημό-τις κ.ά., **-έτης** οἶκος: οἰκ-έτης, δηλ. οἰκ-έτις κ.ά., **-ίτης** ὄπλον: ὄπλ-ίτης κ.ά., **-ώτης** δεσμός: δεσμ-ώτης, δηλ. δεσμ-ῶτις κ.ά., **-ιώτης** νῆσος: νησ-ιώτης κ.ά.

Γονεωνυμικά

λέγονται τα παράγωγα ουσιαστικά που σημαίνουν **νεογνό ζώου** ή μικρό κατά την ηλικία ζώο κάποιου είδους.

Καταλήξεις:

-ιδεὺς ἀετός: ἀετ-ιδεὺς κ.ά.

Πατρωνυμικά

λέγονται τα ουσιαστικά που παράγονται από κύριο όνομα πατέρα ή μητέρας ή άλλου προγόνου και σημαίνουν **τον γιο, τη θυγατέρα ή γενικά τον απόγονο**.

Καταλήξεις:

-δης Αἰνείας: Αἰνεία-δης, δηλ. Αἰνείας -άδος κ.ά., **-άδης** (από αναλογία προς τα πα-

ραπάνω που λήγουν σε -ά-δης σχηματίστηκαν πατρωνυμικά με την παραγωγ. κατάλ. -άδης): Άσκληπιός: Άσκληπι-άδης κ.ά., **-ιάδης** (από αναλογία επίσης προς τα παραπάνω που λήγουν σε -ι-άδης σχηματίστηκαν πατρωνυμικά με την παραγωγ. κατάλ. -ιάδης): Λαέρτης: Λαερτ-ιάδης κ.ά., **-ίδης** Πρίαμος: Πριαμ-ίδης, δηλ. Πριαμίδης κ.ά. **-είδης** Άτρεΰς: Άτρεΐδης κ.ά., **-ίων** (ποιητική κατάληξη) Κρόνος: Κρον-ίων, ο γιος του Κρόνου, ο Δίας, Πηλεύς: Πηλείων (= ο γιος του Πηλέα, ο Αχιλλέας) κ.ά.

Άσκηση

Με τις ακόλουθες καταλήξεις σχηματίζουμε εθνικά ουσιαστικά της ν.ε. (δύο από κάθε κατάληξη). Τι παρατηρούμε, αν τα συγκρίνουμε με τα εθνικά της α.ε.;

-ιος , -ήτης , -νός, -ίτης, -άτης, -ώτης, -ιάτης, -ήσιος

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

ΣΤΙ

Δευτερόκλιτα επίδετα

Επίδετα λέγονται οι λέξεις που φανερώνουν ιδιότητα ή ποιότητα ουσιαστικών: σοφός (άνθρωπος), δικαία (γυνή), άφθονον (ύδωρ)

Σχηματίζουμε στη ν.ε. τα τρία γένη των επιδέτων:

σοφός		
	δίκαιη	
		άφθονο

Στην α.ε. όσα επίδετα σχηματίζουν το αρσενικό και το ουδέτερο κατά τη β' κλίση λέγονται **δευτερόκλιτα**. Το δηλυκό σχηματίζεται κατά την α' κλίση.

Τα ασυναίρετα δευτερόκλιτα επίδετα της α.ε. χωρίζονται σε δύο κατηγορίες:

α. τρικατάληκτα με τρία γένη π.χ. ό σοφός, ή σοφή, τώ σοφόν, ό δίκαιος, ή δικαία, τώ δίκαιον

β. δικατάληκτα με τρία γένη π.χ. ό, ή άφθονος, τώ άφθονον

Συγκρίνουμε τα επίδετα της ν.ε. με τα αντίστοιχα της α.ε. και συμπληρώνουμε τις παρατηρήσεις μας για την α.ε.:

Τα αρσενικά των δευτερόκλιτων επιδέτων όλων των κατηγοριών έχουν κατάληξη

Τα ουδέτερα των δευτερόκλιτων επιδέτων όλων των κατηγοριών έχουν κατάληξη

Τα δηλυκά των δευτερόκλιτων επιδέτων έχουν καταλήξεις:

α) β) γ)

Σημειώνουμε τα συμπεράσματά μας από τη σύγκριση των επιδέτων σε λίγες γραμμές.

Ασκήσεις

1. Υπογραμμίζουμε στο κείμενο που ακολουθεί τα επίδετα.

2. Σχηματίζουμε το αρσενικό και ουδέτερο γένος των επιδέτων, στην ονομαστική ενικού. Οί Πέρσαι τούς νέους παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις ἐπαίδευον ἐν κοινοῖς διδασκαλείοις. Οἱ διδάσκαλοι τῶν Περσῶν σοφοὶ καὶ χρηστοὶ πολῖται ἦσαν. Τούς φαύλους ἐν ταῖς συνηθείαις νέους ἰσχυρῶς ἐκόλαζον. Διὸ δικαιοσύνην ἐμάνθανον καὶ πονηροῦ ἢ αἰσχροῦ ἔργου ἀπειχον. [...] Οὕτω οἱ νέοι τῶν Περσῶν ὕστερον ἀγαθοὶ μὲν καὶ φιλόστοργοι, φιλόκαλοι δὲ καὶ φιλότιμοι πολῖται ἦσαν.

Πώς όμως θα γνωρίζουμε ποια είναι η κατάληξη του δηλυκού;
Κατάληξη δηλυκού γένους δευτερόκλιτων επιθέτων

Κατάληξη σε

-ος

α) στα περισσότερα από τα σύνθετα σε **-ος**: ὁ, ἡ ἀδάνατος, τὸ ἀδάνατον κ.ά.

β) στα απλά επίθετα: αἶθριος, αἰφνίδιος, βάναισος, βάρβαρος, βάσκανος, βέβηλος, γαμήλιος, δόκιμος, ἔωλος (= παλιός), ἥμερος, ἥρεμος, ἥσυχος, κίβδηλος, λάβρος, λάλος, χέρσος, τιθασός (= εξημερωμένος, ἥμερος)

γ) σε μερικά επίθετα σε **-ος**, που χρησιμοποιούνται (στο αρσ. και το δηλ.) και ως ουσιαστικά: ὁ, ἡ ἀγωγός, τὸ ἀγωγόν, ὁ, ἡ βοηθός, τὸ βοηθόν, ὁ, ἡ τιμωρός, τὸ τιμωρόν, ὁ, ἡ τύραννος, τὸ τύραννον.

Κατάληξη σε

-η

αν πριν από την κατάληξη **-ος** του αρσενικού υπάρχει **σύμφωνο** εκτός από **ρ**
 π.χ. ὁ σοφός, ἡ σοφή, τὸ σοφόν

Εξαίρεση: ὁ ὄγδοος, ἡ ὀγδόη, τὸ ὄγδοον

Κατάληξη σε

-ᾱ

αν πριν από την κατάληξη **-ος** του αρσενικού υπάρχει **φωνήεν** ἢ **ρ**.

π.χ. ὁ δίκαιος, ἡ δικαία, τὸ δίκαιον, ὁ φαιδρός, ἡ φαιδρά, τὸ φαιδρόν

3. Εφαρμόζουμε τους παραπάνω κανόνες και σχηματίζουμε το δηλυκό γένος των δευτερόκλιτων επιθέτων που εντοπίσαμε στο κείμενο.
4. Υπογραμμίζουμε τα δευτερόκλιτα επίθετα στις ακόλουθες προτάσεις και τα μετατρέπουμε στην αντίστοιχη πτώση του άλλου αριθμού:
 - α. Αἱ παλαιαὶ πόλεις δόξαν λαμπρὰν ἀναλαμβάνουσιν.
 - β. Ἡ ἡθικὴ ἐξ ἔθους περιγίγνεται.
 - γ. Κίμων δαυμαστοῦ πατρὸς ἦν· υἱὸς γὰρ τοῦ ἐνδόξου Μιλτιάδου ἦν.
 - δ. Ὡς ἐλέφαν, ὡς καλὸς εἶ καὶ καλοὺς ὀδόντας ἔχεις.
 - ε. Ἡ Αἴγυπτος στενὴ καὶ ξηρὰ ἐστίν.
 - στ. Ἡ Περσία πεδινὴ καὶ παμφόρος χώρα ἐστὶ.
 - ζ. Ἡ χώρα μεστὴ δρυῶν καὶ ἄλλων δένδρων ἐστὶ.

Στον παρακάτω πίνακα α) υπογραμμίζουμε τις δεικτικές αντωνυμίες στις προτάσεις της ν.ε. και της α.ε. και β) αναγνωρίζουμε γραμματικά τις αντωνυμίες της α.ε. που εντοπίσαμε. Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.* (σελ. 137), όπου χρειάζεται.

Νέα Ελληνική	Αρχαία Ελληνική
Αυτοί οι νικητές απολαμβάνουν επαίνους.	Ἐπαίνου δ' ἀπολαύουσιν οὗτοι οἱ νικηταί.
Οι Αργοναύτες πέρασαν ανάμεσα από αυτές τις πέτρες.	Οἱ Ἀργοναῦται ταύτας τὰς πέτρας διῆλθον.
Αυτά τα βουνά είναι ψηλά.	Ταῦτα τὰ ὄρη ὑψηλά εἰσι.
Αυτός είναι ο Στησίχορος ο ποιητής.	Οὗτος Στησίχορος ὁ ποιητής ἐστι.
Αυτούς τους καρπούς αποδίδει η γη.	Τούτους τοὺς καρποὺς ἡ γῆ φέρει.

Παρατηρήσεις:

Δεικτικές αντωνυμίες ονομάζονται αυτές που χρησιμοποιούμε, για να κάτι. Όπως και στη ν.ε. έτσι και στην α.ε., οι δεικτικές αντωνυμίες συμφωνούν με το ουσιαστικό στο οποίο αναφέρονται σε, σε και σε Το αρσενικό και το ουδέτερο γένος κλίνονται, σύμφωνα με τα ουσιαστικά της κλίσης. Το θηλυκό γένος της δεικτικής αντωνυμίας κλίνεται σύμφωνα με τα ουσιαστικά της κλίσης. Η αντωνυμία **οὗτος, αὕτη, τοῦτο** έχει κλητική μόνο στο και στο γένος και μόνο στον αριθμό. Το ουδέτερο της **οὗτος, αὕτη, τοῦτο** δεν έχει

Άσκηση δεικτικών
αντωνυμιών

Ασκήσεις

- Επιλέγουμε τους τύπους της δεικτικής αντωνυμίας **οὗτος, αὕτη, τοῦτο** που λείπουν στις ακόλουθες προτάσεις (δύο τύποι περισσεύουν):
τοῦτο, τούτου, τοῦτο, ταύτης, τούτῳ, τούτοις, ταύταις, ταῦτα, ταύτης
α. Τὸ ὅρος πλησίον τῆς πηγῆς ἐστι.
β. Ὁ λέων εἰσῆλθεν εἰς τὸ σπήλαιον.
γ. Ἡρακλῆς ἐπειρᾶτο τοῖς ὅπλοις ἐκβάλλειν Στυμφαλίδας ὄρνιδας.
δ. Τὰ ἐν τῷ τόπῳ θηρία παντοῖα (κάθε εἶδους) ἐστί.
ε. Ἡμεῖς θαυμάζομεν σε τῆς ἀρετῆς καὶ
τὰ δῶρά σοι προσφέρομεν.
- Αντιστοιχίζουμε τους τύπους της στήλης Α με αυτούς της στήλης Β, ώστε να σχηματίσουμε ονοματικά σύνολα:

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ταύτης	α. τὸν φιλόσοφον
2. αὕτη	β. τοὺς στρατιώτας
3. ταύτη	γ. τῶν λόγων
4. τούτων	δ. τῆς φρουρᾶς
5. τούτους	ε. τῇ πατρίδι
6. τοῦτον	στ. ἡ χώρα

Ζ. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Μια έξυπνη λύση...

Θεμιστοκλεί δὲ τὰ μὲν ἐκ γένους ἀμαυρότερα πρὸς δόξαν ὑπῆρχε· πατὴρ γὰρ ἦν Νεοκλέους οὐ τῶν ἄγαν ἐπιφανῶν Ἀθήνησι, Φρεαρρίου τῶν δῆμων ἐκ τῆς Λεωντίδος φυλῆς, νόθος δὲ πρὸς μητρός [...] τῶν νόθων εἰς Κυνόσαργες συντελούντων —τοῦτο δ' ἐστὶν ἔξω πυλῶν γυμνάσιον Ἡρακλέους, ἐπεὶ κάκεῖνος οὐκ ἦν γνήσιος ἐν θεοῖς, ἀλλ' ἐνείχετο νοθεῖα διὰ τὴν μητέρα θνητὴν οὖσαν—, ἔπειδ' ἐτινας ὁ Θεμιστοκλῆς τῶν εὖ γεγονότων νεανίσκων καταβαίνοντας εἰς τὸ Κυνόσαργες ἀλείφεσθαι μετ' αὐτοῦ, καὶ τούτου γενομένου δοκεῖ πανούργως τὸν τῶν νόθων καὶ γνησίων διορισμὸν ἀνελεῖν.

Αποξυόμενος, ρωμαϊκό αντίγραφο, Βατικανό

Πλούταρχος, *Βίοι Παράλληλοι*, Θεμιστοκλής, 1.1, 1.3

Γλωσσικά σχόλια

τὰ μὲν ἐκ γένους ἀμαυρότερα
η καταγωγή του δεν ήταν σπουδαία
ἄγαν πολύ
οὐ τῶν ἄγαν ἐπιφανῶν από τους άσημους
Ἀθήνησι στην Αθήνα
νόθος πρὸς μητρός (δεν ήταν) γνήσιος (Αθηναίος) από τη μητέρα του
τῶν νόθων εἰς Κυνόσαργες συντελούντων (όσοι Αθηναίοι) δεν ήταν γνήσιοι συγκεντρώνονταν στο Κυνόσαργες
γυμνάσιον Ἡρακλέους γυμναστήριο αφιερωμένο στον Ηρακλή

ἐνείχετο νοθεῖα είχε το στίγμα ότι δεν ήταν γνήσιος
τῶν εὖ γεγονότων από καλές και γνήσιες οικογένειες
ἀλείφεσθαι μετ' αὐτοῦ να γυμνάζονται μαζί του
πανούργως με πονηριά
τὸν τῶν νόθων καὶ γνησίων διορισμὸν ἀνελεῖν να εξαλείψει τη διάκριση ανάμεσα σε γνήσιους και μη γνήσιους (Αθηναίους)

Προτομή του Θεμιστοκλή, σκίτσο

Ερωτήσεις

1. Πώς ο Θεμιστοκλής κατόρθωσε, κατά τον Πλούταρχο, να καταργήσει τη διάκριση γνήσιων και μη γνήσιων Αθηναίων στο γυμναστήριο του Κυνόσαργους;
2. Τα δύο κείμενα της ενότητας αναφέρονται στην καταγωγή δύο σπουδαίων προσωπικοτήτων της αρχαίας Αθήνας, του Περικλή και του Θεμιστοκλή αντίστοιχα. Με βάση τα κείμενα αυτά απαντάμε στις ερωτήσεις:
 - α. Ποιες διαφορές παρατηρούμε ως προς την κοινωνική προέλευση των δύο ανδρών;
 - β. Από τη θέση που τα δύο αυτά πρόσωπα κατέλαβαν στην κοινωνική και πολιτική ζωή, σε ποια συμπεράσματα καταλήγουμε για τα κριτήρια ανάδειξης των πολιτών στον δημόσιο βίο της αρχαίας Αθήνας;
3. Φαντάζομαι ότι είμαι ένας μη γνήσιος Αθηναίος και εισέρχομαι στο γυμναστήριο του Κυνόσαργους. Παρατηρώ τους αθλούμενους και διαπιστώνω πως ανάμεσά μας υπάρχουν αρκετοί γνήσιοι Αθηναίοι. Τι σκέφτομαι για τις κοινωνικές αντιθέσεις; Σε έναν σύγχρονο αντίστοιχο χώρο ποια θα ήταν τα κριτήρια εισόδου; Πώς θα αποκλείονταν κάποιοι;

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε τρία στοιχεία για τον Περικλή τα οποία γεννούν θαυμασμό:

-
-
-

Χαρακτηρίζουμε σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ) τις ακόλουθες προτάσεις.

	Σ/Λ
1. Το ουσιαστικό Σταγ(ε)ιρίτης είναι πατρωνυμικό.	
2. Τα ουσιαστικά σε -ιδεύς δηλώνουν νεογνό ζώου.	
3. Οι καταλήξεις -ίδης, -άδης, -ιάδης σε κύριο όνομα σημαίνουν τον απόγονο.	
4. Το ουσιαστικό Κρονίων είναι γονεωνυμικό.	
5. Το ουσιαστικό Ἀθηναία είναι παρώνυμο.	
6. Τα παρώνυμα ουσιαστικά σημαίνουν πρόσωπο.	
7. Το ουσιαστικό διασώτης παράγεται από την α.ε. λέξη διάσος.	

Συμπληρώνουμε τη σύνθετη λέξη της ν.ε. της οποίας δίνεται ο ορισμός. Το δεύτερο συνθετικό προέρχεται από το ρ. *ἐλαύνω*.

- η εκδίωξη επικίνδυνου αλλοδαπού από μια χώρα
- ο αρχηγός στρατεύματος
- η εκδίωξη των ξένων από την αρχαία Σπάρτη
- αυτός που τίθεται σε κίνηση με τροχούς
- ο αμαξάς
- αυτός που δεν είναι ελαστικός, ο δύσκαμπτος, ο αυστηρός (μτφ.)
- προώθηση στρατεύματος χωρίς αντίσταση από τον εχθρό

- α. Στην αρχαία ελληνική σκέψη αποδίδονται στον άνθρωπο πολλοί χαρακτηρισμοί. Από τις ακόλουθες προτάσεις που αναφέρονται στον άνθρωπο δημιουργούμε έναν εννοιολογικό χάρτη με κεντρική την έννοια «Ἄνθρωπος» και έννοιες-προσδιορισμούς τα επίθετα β' κλίσης στην ονομ. εν. του αρσενικού γένους.

Ζῶον δίπουν ἄπτερον. (Πλάτων)

Θνητὸς γεγονῶς ἄνθρωπε, μὴ φρόνει μέγα (μην περηφανεύεσαι). (Μένανδρος)

Ὁ ἄνθρωπος φύσει πολιτικὸν ζῶον. (Αριστοτέλης)

Ἄνθρωπος τελειωθεὶς βέλτιστον τῶν ζῶων. (Πλάτων)

- β. Υπογραμμίζουμε στις προτάσεις που ακολουθούν τους τύπους της δεικτικής αντωνυμίας οὗτος, αὕτη, τοῦτο:

- Οὗτος κοινὸς νόμος ἐστί.
- Ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης γινώσκετε.
- Περὶ τούτων ἤκουον.
- Πειραιᾷ ἐτειχίσαμεν ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ.
- Οὗτοι μόνιμοι φίλοι εἰσίν.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΗ

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι στις Ερυθρές και την Αθήνα

Τιμή στους ευεργέτες της πόλης

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Πώς τιμούσαν οι αρχαίοι Έλληνες τους τυραννοκτόνους
- Η «οικογένεια» του ουσιαστικού εικόνα και... φίλοι από τα παλιά
- Η παραγωγή ουσιαστικών
- Ο τονισμός
- Η α' και β' κλίση των ουσιαστικών
- Τα δευτερόκλιτα επίθετα

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Οι Ερυθρές ήταν πόλη στο δυτικότερο μέρος της Μικράς Ασίας απέναντι από τη Χίο. Η παρακάτω επιγραφή αποτελεί ψήφισμα των Ερυθραίων για την αποκατάσταση του ανδριάντα που είχαν στήσει προς τιμήν του τυραννοκτόνου Φιλίτου. Τον καιρό της ολιγαρχίας κάποιοι είχαν βανδαλίσει το έργο τέχνης και είχαν καταστρέψει το ξίφος του τυραννοκτόνου. Η επιγραφή αγοράστηκε από τον Αυστριακό Πρέσβη Α. Von Prokesch-Osten στη Χίο το 1893, ο οποίος τη δώρισε αργότερα στο Μουσείο Ιστορίας της Τέχνης της Βιέννης, όπου και βρίσκεται σήμερα.

Τιμή στους ευεργέτες της πόλης

Ἔδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ· Ζωῖλος Χιάδου εἶπεν· ἐπειδὴ οἱ ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ τῆς εἰκόνος τῆς Φιλίτου τοῦ ἀποκτείναντος τὸν τύραννον, τοῦ ἀνδριάντος ἐξεῖλον τὸ ξίφος, νομίζοντες καθόλου τὴν στάσιν καθ' αὐτῶν εἶναι, ὅπως ἂν ὁ δῆμος φαίνεται πολλὴν ἐπιμέλειαν ποιούμενος καὶ μνημονεύων ἀεὶ τῶν εὐεργετῶν καὶ ζώντων καὶ τετελευτηκότων, ἀγαθῇ τύχῃ δεδόχθαι τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ, τοὺς ἐξεταστὰς τοὺς ἐνεστηκότας ἐκδοῦναι τὸ ἔργον διαστολὴν ποιησαμένους μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος, καθ' ὅτι συντελεσθήσεται ὡς πρότερον εἶχεν· ὑπηρετεῖν δὲ αὐτοῖς τὸν κατὰ μῆνα ταμίαν. Ὅπως δὲ καθαρὸς ἰοῦ ἔσται ὁ ἀνδρίας καὶ στεφανωθήσεται ἀεὶ ταῖς νομηνίαις καὶ ταῖς ἄλλαις ἑορταῖς, ἐπιμελεῖσθαι τοὺς ἀγορανόμους.

Β. Ντιτενμπέργκερ. *Sylloge Inscriptionum Graecarum*, Syll. I, 284, στ. 1-15

Χάρτης των πόλεων της αρχαίας Ιωνίας

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

δοκέω -ὦ αποφασίζω, νομίζω, θεωρώ, πιστεύω, μου φαίνεται

ὁ δῆμος ο λαός, οι πολλοί σε αντιδιαστολή με τους ὀλίγους, οι δημοκρατικοί

ἔδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ η Βουλή και ο λαός αποφάσισαν

ἡ εἰκὼν (-όνος) αναπαράσταση μορφής με τη βοήθεια της τέχνης, ο ανδριάντας

ἐξεῖλον αορ. 6' του ρ. ἐξαιρῶ εκβάλλω, αφαιρώ

ἀποκτείναντος μτχ. αορ. του ρ. ἀποκτείνω σκοτώνω, φονεύω

ἡ στάσις (-εως) εξέγερση, δέση, στήσιμο, τοποθέτηση

νομίζοντες καθόλου τὴν στάσιν καθ' αὐτῶν εἶναι θεωρώντας ότι το στήσιμο (του ανδριάντα) είναι απολύτως εναντίον τους

ἡ ἐπιμέλεια φροντίδα

ἐπιμέλειαν ποιοῦμαι φροντίζω

ἀγαθῇ τύχῃ με τη βοήθεια του θεού, με τη βοήθεια της Αγαθής Τύχης

δεδοχθαι να αποφασίσει

ἐκδοῦναι τὸ ἔργον να συνάψουν σύμβαση εκτέλεσης του έργου, να δημοπρατήσουν το έργο

ἐνεστηκότας μτχ. πρκ. του ρ. ἐνίστημι βάζω μέσα, τοποθετώ, διορίζω

τούς ἐξεταστὰς τούς ἐνεστηκότας τους διορισμένους εξεταστές, εμπειρογνώμονες

ἡ διαστολή ανάπτυξη, διαχωρισμός, παύση (εδώ: λεπτομερής, ακριβής αφήγηση, καταγραφή)

πρότερον ἐπίρρ. πριν, προηγουμένως, νωρίτερα

καθ' ὅτι συντελεσθήσεται ὡς πρότερον εἶχεν ώστε να αποκατασταθεί όπως ήταν πριν

ὑπηρετεῖν δὲ αὐτοῖς τὸν κατὰ μῆνα ταμίαν να τους βοηθά ο ταμίας του κάθε μήνα

ὑπηρετεῖν, ὑπηρετής: ὑπό + ἐρέτης κωπηλάτης (αρχική σημασία: βοηθός κωπηλάτη)

ὁ ἰός σκουριά σιδήρου ή χαλκού, δηλητήριο (πβ. ἰός γρίπης, ἰός στον υπολογιστή)

ἡ νομηνία, νέος + μὴν μήνας, η αρχή της νέας σελήνης, του νέου σεληνιακού μήνα

Λεξιθῆρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

ἔδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ: Οι αποφάσεις των πόλεων με δημοκρατικό πολίτευμα στην Αρχαία Ελλάδα ήταν αποτέλεσμα λαϊκής βούλησης. Στην αρχαία Αθήνα η Βουλή προπαρασκεύαζε τα ψηφίσματα και τους νόμους, τους οποίους επικύρωνε στη συνέχεια η Εκκλησία του Δήμου. Έτσι, με την παραπάνω τυπική φράση ξεκινούν οι νόμοι, αλλά και πολλά τιμητικά ψηφίσματα.

ὁ δῆμος... μνημονεύων ἀεὶ τῶν εὐεργετῶν: Ο λαός και οι επίσημες αρχές θεωρούσαν χρέος τους να μνημονεύουν με έργα τους ευεργέτες της πόλης. Όπως εδώ, στις Ερυθρές, με την κατασκευή του ανδριάντα του τυραννοκτόνου Φιλίτου, έτσι και στην Αθήνα υπήρχε σύμπλεγμα χάλκινων ανδριάντων του Αρμόδιου και του Αριστογείτονα, των τυραννοκτόνων του Ιππάρχου.

τοῦ ἀνδριάντος ἐξεῖλον τὸ ξίφος, νομίζοντες καθόλου τὴν στάσιν καθ' αὐτῶν εἶναι: Οι ολιγαρχικοί, προφανώς, όταν ήρθαν στην εξουσία, θεώρησαν ότι η απεικόνιση του ανδριάντα -και ειδικά το ξίφος- στρεφόταν εναντίον τους και γι' αυτόν τον λόγο το αφαίρεσαν. Η διαχρονική (από την αρχαία Αίγυπτο ως τη σημερινή εποχή) πρακτική του βανδαλισμού έργων τέχνης εφαρμοζόταν μέσα στο πλαίσιο του αφανισμού της μνήμης του εικονιζόμενου προσώπου. Στην αρχαία Ρώμη, η τακτική αυτή, δηλαδή η εξάλειψη-καταδίκη της μνήμης κάποιου προσώπου που αποφάσιζε η Σύγκλητος, αποτέλούσε μια μορφή ποινής.

Ερωτήσεις

1. Με τη βοήθεια του λεξιλογίου να απαντήσετε τις παρακάτω ερωτήσεις, ώστε να αποκαλυφθεί το περιεχόμενο του κειμένου:

Ερωτήσεις	Αποσπάσματα κείμενου	Σημειώσεις στη ν. ε.
1. Ποιοι πήραν μέρος στην έκδοση του ψηφίσματος;	ἔδοξεν τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ. Ζώϊλος Χιάδου εἶπεν	(α) (β) (γ)
2. Ποια πράξη προκάλεσε την έκδοση του ψηφίσματος;	ἐπειδὴ ἐξεῖλον τὸ ξίφος τοῦ ἀνδριάντος τῆς εἰκόνος τῆς Φιλίτου τοῦ ἀποκτείναντος τὸν τύραννον,	
3. Σε ποια περίοδο; Ποιοι;	οἱ ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ	
4. Για ποιον λόγο;	νομίζοντες καθόλου τὴν στάσιν καθ' αὐτῶν εἶναι	
5. Ποια τα κίνητρα της παρέμβασης του δήμου;	(α) ὅπως ἂν ὁ δῆμος φαίνεται πολλὴν ἐπιμέλειαν ποιούμενος καὶ (β) μνημονεύων ἀεὶ τῶν εὐεργετῶν καὶ ζώντων καὶ τετελευτηκότων	(α) (β)
6. Ποια πρόσωπα υποχρεώνει το ψήφισμα να δράσουν;	(α) τοὺς ἐξεταστὰς τοὺς ἐνεσθηκότας (β) μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος	(α) (β)
7. Ποια η ενέργειά τους;	ἐκδοῦναι τὸ ἔργον διαστολὴν ποιησαμένους	
8. Ποιος θα τους βοηθήσει;	ὑπηρετεῖν δὲ αὐτοῖς τὸν κατὰ μῆνα ταμίαν	
9. Ποια τα προσδοκώμενα αποτελέσματα;	(α) καθ' ὅτι συντελεσθήσεται ὡς πρότερον εἶχεν· (β) ὅπως δὲ καθαρὸς ἰοῦ ἔσται ὁ ἀνδριᾶς (γ) καὶ στεφανωθήσεται ἀεὶ ταῖς νομηνίαις καὶ ταῖς ἄλλαις ἑορταῖς	(α) (β) (γ)
10. Ποιοι θα φροντίσουν γι' αυτά;	ἐπιμελεῖσθαι τοὺς ἀγορανόμους	

2. Φαντάζομαι πως είμαι αγορανόμος στις Ερυθρές εκείνη την εποχή. Εξηγώ σε έναν φίλο μου ποιες είναι οι υποχρεώσεις μου σχετικά με τον ανδριάντα.
3. Εντοπίζουμε και καταγράφουμε περιπτώσεις βανδαλισμού ή καταστροφής αγαλμάτων ή άλλων έργων τέχνης στη σύγχρονη ή σε παλαιότερες εποχές. Ζητάμε τη βοήθεια του καθηγητή/της καθηγήτριας της Ιστορίας ή/και των Καλλιτεχνικών.

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με μέλη της «οικογένειας» του **ουσιαστικού εικών-όνος**

Στο κείμενο συναντήσαμε τον τύπο εικόνα.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

Αρχαία Ελληνική

Νέα Ελληνική

εικών-όνος 1. ομοιότητα, φάσμα, φάντασμα 2. ζωγραφιά

εἰκασία ομοίωμα, εικόνα

ἐπιεικὴς πρέπων, κατάλληλος, που δεν επιμένει στο γράμμα του νόμου

εικόνα 1. αναπαράσταση προσώπου ή αντικειμένου, 2. είδωλο, 3. ζωγραφική αναπαράσταση ιερού προσώπου
εἰκασία θεώρηση που φαντάζει πιθανή, αλλά δεν υπάρχουν για αυτήν αποδείξεις
επιεικὴς ήπιος στην κρίση σφάλματος

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

ανεικονικός, -ή, -ό που αναφέρεται όχι στην εικόνα, αλλά στη βαθύτερη ουσία των πραγμάτων

απεικονίζω παριστάνω με εικόνα, αντανakλώ (μτφ. περιγράφω, εκφράζω παραστατικά)

απεικόνιση αναπαράσταση, αποτύπωση

εικάζω συμπεραίνω, υποθέτω

εικαστικός, -ή, -ό που μορφοποιεί την ύλη, παραστατικός, απεικονιστικός

εικονίδιο μικρή εικόνα, εικονίτσα, σχήμα ή γράφημα προγράμματος υπολογιστή που αποτυπώνεται στην επιφάνεια εργασίας του υπολογιστή και χρησιμεύει στο άνοιγμά του από τον χρήστη

εικονικός παραστατικός, φαινομενικός, ψεύτικος, πλασματικός

εικόνισμα φορητή εικόνα, αγιογραφία

εικονογράφηση διακόσμηση με εικόνες

εικονογραφία αναπαράσταση με εικόνες, διακόσμηση, ζωγραφική απεικόνιση αγίων σύμφωνα με το τυπικό της ορθόδοξης εκκλησιαστικής παράδοσης για την αγιογράφηση ναών

εικονοκλάστης αντίθετος προς τη λατρεία των εικόνων, εικονομάχος

εικονολατρία λατρεία των αγίων εικόνων

εικονολάτρης υπέρμαχος της λατρείας των εικόνων

εικονομαχία πολιτική και θρησκευτική διαμάχη που ξέσπασε στο Βυζάντιο κατά τον 8ο αιώνα

εικονομάχος πολέμιος της λατρείας των εικόνων

εικονολήπτης ειδικός που χειρίζεται την κάμερα λήψης εικόνων

εικονομήνυμα μήνυμα με τη μορφή εικόνας που αποστέλλεται από τα κινητά τηλέφωνα

εικονοστάσι θέση όπου τοποθετούνται και φυλάσσονται τα εικονίσματα, διάφραγμα από ξύλο ή μάρμαρο που χωρίζει το Ιερό Βήμα από τον κυρίως ναό, τέμπλο

Μικρό
λεξικό

Άσκηση

- 1.α. Συμμετέχουμε σε έναν διαγωνισμό εκφραστικής ανάγνωσης των περιόδων που ακολουθούν.
 - 1.β. Υπογραμμίζουμε όσες λέξεις προέρχονται από την «οικογένεια» της λέξης *είκόνα* και τις αντικαθιστούμε με συνώνυμες λέξεις ή φράσεις.
 - 1.γ. Οι τρεις νικητές/τριες του διαγωνισμού διαβάζουν τις απαντήσεις.
- Συμβουλευόμαστε το *Λεξικό της ν.ε.*, όπου χρειάζεται.

Στην εκκλησία

Η εκκλησία μας την Κυριακή της Ορθοδοξίας τιμά την αναστήλωση των εικόνων από την αυτοκράτειρα Ειρήνη την Αθηναία, ύστερα από μια μακρά περίοδο διενέξεων ανάμεσα σε εικονομάχους και εικονολάτρες.

Η εικονογραφία του ναού από αγιογράφους μοναχούς του Αγίου Όρους χρειάστηκε τρία χρόνια, για να ολοκληρωθεί.

Στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Το νέο τεύχος του περιοδικού που τέθηκε σε κυκλοφορία είναι πλούσιο σε ύλη αλλά κυρίως σε εικονογράφηση, καθώς για τη δημιουργία του εργάστηκαν οι καλύτεροι φωτογράφοι και σκιτσογράφοι.

Η παρουσιάστρια της επιτυχημένης εκπομπής, στο τέλος ευχαρίστησε τους δημοσιογράφους, τους εικονολήπτες, τους ηχολήπτες και όλο το προσωπικό του καναλιού τονίζοντας πως η επιτυχία είναι αποτέλεσμα συλλογικής δουλειάς.

Στο σχολείο

Ο καθηγητής των Εικαστικών μάς εξήγησε πως θα είναι επιεικής στους βαθμούς, επειδή γνωρίζει πως την προηγούμενη χρονιά το μάθημα δε διδάχτηκε.

Στο εργαστήριο της Πληροφορικής οι υπολογιστές ήταν σε λειτουργία και με το πάτημα ενός εικονιδίου στην οθόνη άρχισε να «τρέχει» το πρόγραμμα.

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Επαναληπτικές Ασκήσεις

1. Κατατάσσουμε σε απλές ή σύνθετες τις λέξεις του κειμένου:
 αγορανόμους, τύραννον, ὀλιγαρχία, δήμος, ξῖφος, ἀρχιτέκτονος, ἐπιμέλειαν, ἐπιμελεῖσθαι, ἀποκτείναντος, φαίνεται.
 2. Κατατάσσουμε τα παρακάτω ουσιαστικά στη σωστή κατηγορία, ανάλογα με τη σημασία τους (τοπικά, υποκοριστικά, περιεκτικά, εθνικά, πατρωνυμικά, γονεωνυμικά):
 δενδρύλλιον, Ἡρακλείδης, ἰατροῖον, παρθενών, πευκών, κουρεῖον, Παριανός, δεσμώτης, γραμματεὺς, Ἀργεῖος, ἀετιδεὺς, Τεγεάτης, διασώτης, πινάκιον, ξενών, Λαρισαῖος, πολίτης, Σπαρτιάτης, Λαερτιάδης, σαρκίον
- Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.* (σελ. 256-260), όπου χρειάζεται.

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Επαναληπτικές Ασκήσεις Γραμματικής

Συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε., όπου χρειάζεται.

- Αιτιολογούμε τον τονισμό των παρακάτω λέξεων, όπως στο παράδειγμα:
 - του ἀρχιτέκτονος: η προπαραλήγουσα, όταν τονίζεται, παίρνει οξεία/η βραχύχρονη συλλαβή, όταν τονίζεται, παίρνει οξεία.
 - τῇ βουλῇ:
 - τῷ δήμῳ:
 - ἐξεῖλον:
 - τῶν εὐεργετῶν:
 - τοῦ Φιλίτου:
- Κλίνουμε τα παρακάτω ουσιαστικά: ὁ ἰός (οξύτονο), ὁ δῆμος (παροξύτονο), ὁ τύραννος (προπαροξύτονο). Τι παρατηρούμε σχετικά με τη θέση του τόνου κατά την κλίση τους; Γράφουμε μια μικρή παράγραφο με τις παρατηρήσεις μας.
- Κλίνουμε τα παρακάτω ουσιαστικά: ἡ ἑορτή (οξύτονο), ἡ τύχη (παροξύτονο), ἡ ἐπιμέλεια (προπαροξύτονο). Τι παρατηρούμε σχετικά με τη θέση του τόνου κατά την κλίση τους; Γράφουμε μια μικρή παράγραφο με τις παρατηρήσεις μας.
- Τοποθετούμε τα ουσιαστικά του κειμένου της ενότητας σε πίνακα στο τετράδιό μας, ανάλογα με την κλίση στην οποία ανήκουν:

α' κλίση	α' κλίση	α' κλίση	α' κλίση	β' κλίση	β' κλίση
αρσ. -ης	αρσ. -ας	δηλ. -η	δηλ. -α	αρσ. -ος	ουδ. -ον
- Στο κείμενο συναντήσαμε τα επίθετα ἀγαθῇ και καθαρός.
 - Γράφουμε την ονομαστική ενικού και στα τρία γένη:

ὁ καθαρός, ἡ, τὸ

ὁ ἀγαθός, ἡ, τὸ
 - Τι παρατηρούμε σχετικά με το δηλυκό γένος; Ποιο από τα δύο επίθετα έχει παρόμοια κλίση στη ν.ε. και ποιο διαφορετική¹; Γράφουμε τις διαπιστώσεις μας σε μια μικρή παράγραφο.
 - Κλίνουμε τη συνεκφορά: τῇ ἀγαθῇ τύχῃ.

Άσκηση
επίθετα

Άσκηση
α' κλίσης

Άσκηση β'
κλίσης

¹ Πρβλ.: Νεκρά Θάλασσα, Ερυθρά Θάλασσα

Ζ. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Ο Ξέρξης, κατά την εκστρατεία του στην Ελλάδα, εισέβαλε στην Αθήνα που είχε εκκενωθεί από τον άμαχο πληθυσμό της. Αφού την κατέστρεψε, πήρε μαζί του και ορισμένα πολύτιμα έργα τέχνης. Ένα από αυτά ήταν και το χάλκινο σύμπλεγμα των τυραννοκτόνων, του Αρμοδίου και του Αριστογείτονα. Οι Αθηναίοι φρόντισαν μετά την απόκρουση του περσικού κινδύνου να φτιάξουν άλλους ανδριάντες στη θέση των κλεμμένων. Αργότερα, μετά την κατάκτηση της Ασίας από τον Μέγα Αλέξανδρο, τα γλυπτά βρέθηκαν και εστάλησαν πίσω στην Αθήνα.

Στάμνος του Συρίσκου
(η δολοφονία του Ιππάρχου),
αττικός ερυθρόμορφος
στάμνος, 5ος αι. π.Χ.

Οι Τυραννοκτόνοι,
ρωμαϊκό αντίγραφο
από το πρωτότυπο του
γλύπτη Αντήνορος

Παυσανίας

Ο επαναπατρισμός των ανδριάντων

Οὐ πόρρω δὲ ἐστᾶσιν Ἀρμόδιος καὶ Ἀριστογείτων οἱ κτείναντες Ἴππαρχον· αἰτία δὲ ἥτις ἐγένετο καὶ τὸ ἔργον ὄντινα τρόπον ἔπραξαν, ἑτέροις ἐστὶν εἰρημένα. Τῶν δὲ ἀνδριάντων οἱ μὲν εἰσι Κριτίου τέχνη, τοὺς δὲ ἀρχαίους ἐποίησεν Ἀντήνωρ· Ξέρξου δὲ, ὡς εἶλεν Ἀθήνας ἐκλιπόντων τὸ ἄστυ Ἀθηναίων, ἀπαγαγομένου καὶ τούτους ἅτε λάφυρα, κατέπεμψεν ὕστερον Ἀθηναίοις Ἀντίοχος.

Παυσανίας, Ἀττικά, 8, 5

Γλωσσικά σχόλια

πόρρω επίρρ. μακριά

ἐστᾶσιν, ἴσθημι στήνω

κτείνω σκοτώνω

οἱ κτείναντες οι οποίοι σκότωσαν

ὅστις, ἥτις, ὃ τι αναφ. αντων. όποιος, -α, -ο

ὄντινα τρόπον με ποιο τρόπο

ἑτέροις ἐστὶν εἰρημένα από άλλους έχουν ειπωθεί

Κρίτιος ἢ Κριτίας σημαντικός γλύπτης χάλκινων ανδριάντων και αγαλματοποιός. Εκτός από το σύμπλεγμα των τυραννοκτόνων σε αυτόν αποδίδεται και «το παιδί του Κριτίου»

Ξέρξου ἀπαγαγομένου καὶ τούτους αφού άρπαξε ο Ξέρξης αυτούς (τους ανδριάντες)

ὡς εἶλεν Ἀθήνας μόλις κυρίευσε την Αθήνα

ἐκλιπόντων τὸ ἄστυ Ἀθηναίων ενώ οι Αθηναίοι είχαν εγκαταλείψει την πόλη

κατέπεμψεν καταπέμπω στέλνω κάτω, πίσω

Ἀντήνωρ σημαντικός Αθηναίος γλύπτης και χαλκοπλάστης. Σε αυτόν αποδίδεται και η περίφημη «Κόρη του Αντήνορος»

Ασκήσεις

1. Τι δείχνουν οι ενέργειες Ερυθραίων και Αθηναίων σχετικά με τους ανδριάντες των τυραννοκτόνων;
2. Ρώτησε κάποιος τύραννος τον Διογένη τον Κυνικό ποιος είναι ο καλύτερος χαλκός, για να κατασκευάσει έναν ανδριάντα του και ο Διογένης του απάντησε «Αυτός από τον οποίο χυτεύθηκαν τα αγάλματα του Αρμόδιου και του Αριστογείτονα». Πώς αντιλαμβάνεστε την απάντηση αυτή;

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάδαμε σε αυτήν την ενότητα

Με ποιους τρόπους τιμούσαν τους τυραννοκτόνους στις πόλεις με δημοκρατικό πλι-
τευμα στην αρχαία Ελλάδα;

.....

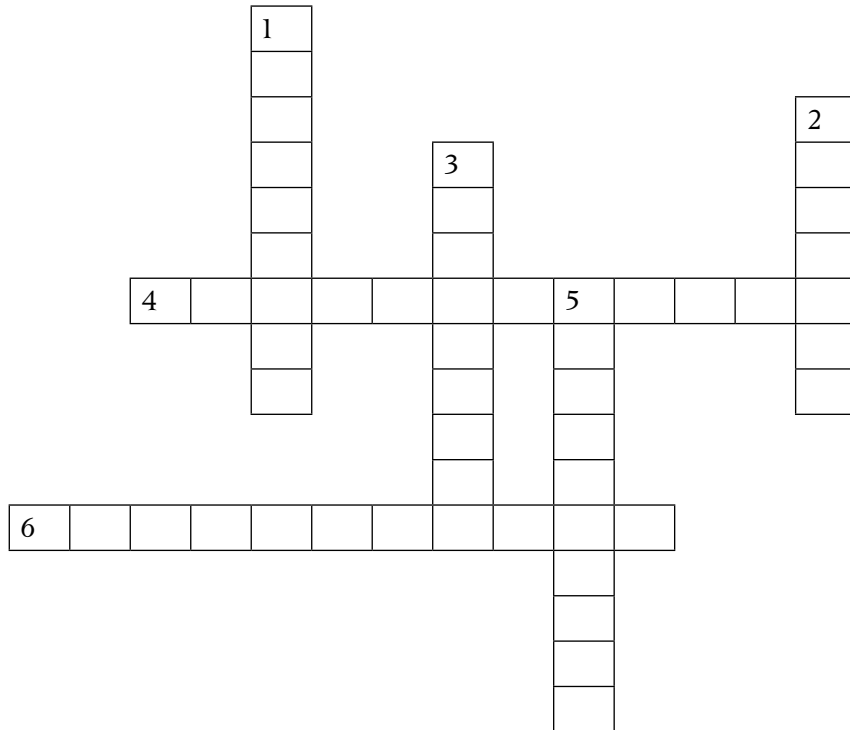
.....

.....

Λύνουμε/συμπληρώνουμε το σταυρόλεξο με τη βοήθεια των ορισμών. Όλες οι λέξεις
ανήκουν στην οικογένεια της λέξης «εικόνα»:

Οριζόντια: 4. Υποστηρικτής της εικονολατρικής άποψης την περίοδο της εικονομαχίας
6. Αυτός που καταδίκασε τη χρήση και τη λατρεία των ιερών εικόνων την περίοδο της
εικονομαχίας. **Κάθετα:** 1. Αυτός που υφίσταται μόνο φαινομενικά 2. Γνώμη πιθανή,
αλλά όχι απόλυτα βεβαιωμένη 3. Μικρή εικόνα 5. Η ακριβής αναπαράσταση με εικα-
στικά μέσα.

Συμπληρώνουμε τα κενά με τα επίθετα στον κατάλληλο τύπο, ώστε να ταιριάζουν με τα
ουσιαστικά που συνοδεύουν και ύστερα τονίζουμε:

1. (καθαρός) Δευτερα
2. (γαμήλιος) δωρα
3. (βέβαιος) θανατων
4. (σοφός) ανθρωποις
5. (φοβερός) ήμερας
6. (έρυθρός) θαλασσαν
7. (δίκαιος) νομων
8. (ἅγιος) ήμερα

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι προς...την αγάπη

Αγάπη, το κατ' εξοχήν γνώρισμα του Θεού

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της αγάπης
- Η «οικογένεια» του ρήματος γινώσκω και...φίλοι από τα παλιά
- Η παραγωγή ουσιαστικών από ρήματα (α' μέρος)
- Οι προσωπικές αντωνυμίες
- Η οριστική ενεστώτα του βοηθητικού ρήματος είμι
- Η οριστική ενεστώτα και μέλλοντα ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Το κείμενο που ακολουθεί προέρχεται από την «Α΄ Προς Κορινθίους Επιστολή» του **Αποστόλου Παύλου**, ο οποίος στο ακόλουθο απόσπασμα «θεσπίζει» την ιεραρχία των αξιών. Η αγάπη δεν τοποθετείται αξιολογικά μόνο πάνω από τη γνώση, αλλά πάνω και από την πίστη, πάνω και από την ελπίδα.

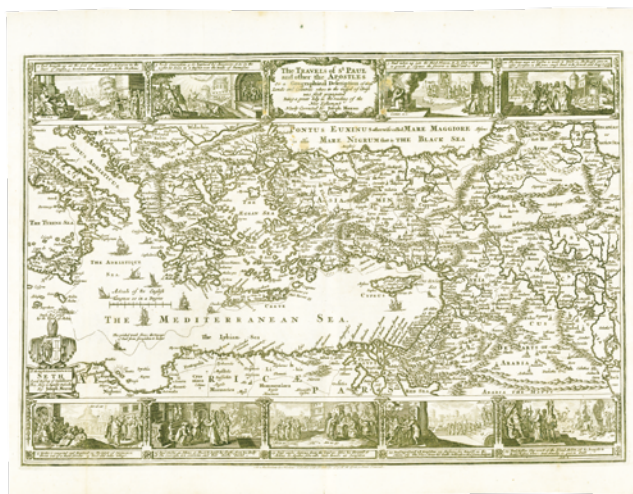

Άγιος Παύλος (λεπτομέρεια του πίνακα του Ελ Γκρέκο, περ. 1608-1614)

Αγάπη, το κατ' εξοχήν γνώρισμα του Θεού

Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, {ἡ ἀγάπη} οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε πίπτει. Αἱ δὲ προφητεῖαι καταργηθήσονται αἱ γλῶσσαι, παύσονται. Ἡ γνῶσις καταργηθήσεται. Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν· ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. Ὅτε ἦν νήπιος, ἐλάλουν ὡς νήπιος, ἐφρόνουν ὡς νήπιος, ἐλογιζόμην ὡς νήπιος· ὅτε γέγονα ἀνὴρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη ἐστί.

Ἀπόστολος Παῦλος, *Ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους*, ιγ', 4-13 Α' (διασκευή)

Τα ταξίδια του Απ. Παύλου και των άλλων Αποστόλων ή μια γεωγραφική περιγραφή εκείνων των χωρών όπου πρωτοδιαδόθηκε το Ευαγγέλιο του Χριστού

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

μακροθυμῇ οριστ. ενεστ. του ρ. μακροθυμέω -ῶ δείχνω εγκαρτέρηση, είμαι ανεκτικός

χρηστεύεται οριστ. ενεστ. του ρ. χρηστεύομαι είμαι ηθικός, αγαθός, ευχάριστος, χρήσιμος

περπερεύεται οριστ. ενεστ. του ρ. περπερεύομαι καυχιέμαι, συμπεριφέρομαι επιδεικτικά και αλαζονικά

φυσιοῦται (φυσιόω -ῶ: φουσκώνω) οριστ. ενεστ. του ρ. φυσιοόμαι -οῦμαι είμαι φαντασμένος, αλαζόνας

ἀσχημονεῖ οριστ. ενεστ. του ρ. ἀσχημονέω -ῶ συμπεριφέρομαι με τρόπο ανάρμοστο, άπρεπα

παροξύνεται οριστ. ενεστ. του ρ. παροξύνομαι εξοργίζομαι, εξάπτομαι

λογίζεται οριστ. ενεστ. του ρ. λογιζομαι λογαριάζω, υπολογίζω

στέγει οριστ. ενεστ. του ρ. στέγω σκεπάζω, καλύπτω, προστατεύω (πβ. ν.ε. στέγη, στεγανός, στεγνός)

πίπτει οριστ. ενεστ. του ρ. πίπτω πέφτω, καταστρέφομαι, εξασθενώ (πβ. ν.ε. πτώση, πτώμα, ποταμός)

γινώσκω οριστ. ενεστ. του ρ. γινώσκω γνωρίζω

ἐλάλουν πρτ. του ρ. λαλέω -ῶ

ἐφρόνουν πρτ. του ρ. φρονέω -ῶ σκέφτομαι (πβ. ν.ε. φρόνιμος, φρόνηση)

ἐλογιζόμην πρτ. του ρ. λογιζομαι σκέφτομαι

γέγονα πρκ. του ρ. εἰμι είμαι

κατήργηκα πρκ. του ρ. καταργῶ καταλύω, ακύρωνω

ἐκ μέρους ως ένα βαθμό, το μερικό

ἄρτι επίρρ. τώρα, αυτή τη στιγμή

δι' ἑσόπτρου, τό ἔσοπτρον ο καθρέπτης

βλέπομεν ἐν αἰνίγματι βλέπουμε αμυδρά, δαμπά

ἐπεγνώσθην (παθ. αορ. του ρ. ἐπιγινώσκωμαι) με γνωρίζει εντελώς/ πλήρως

νυνὶ επίρρ. τώρα δα

μείζων (συγκρ. βαθμ. του επιδ. μέγας) μεγαλύτερος, -η

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Απόστολος Παύλος: Υπήρξε μεγάλος διώκτης του Χριστιανισμού, αλλά μεταστράφηκε σε κορυφαία μορφή του και ονομάστηκε «Απόστολος των Εθνών». Επί τρεις δεκαετίες τον 1ο μ.Χ. αι. κήρυξε το Ευαγγέλιο πραγματοποιώντας περιοδείες στις μεγάλες πόλεις της εποχής και συνέγραψε περίπου τα μισά βιβλία της Καινής Διαθήκης.

Αγάπη: Στην αρχαία ελληνική Φιλοσοφία γενικά ίσχυε η αρχή «φίλει τον φιλούντα και μίσει τον μισούντα». Ο Πλάτων βέβαια κάνει λόγο για «ανοδικό έρωτα» που ανεβάζει την ψυχή σε ανώτερη κατάσταση και ο Αριστοτέλης θεωρεί τον έρωτα του αγαθού κινητήρια δύναμη του σύμπαντος. Η ιδέα της ανιδιοτελούς και καθολικής αγάπης είναι κατάκτηση της χριστιανικής φιλοσοφίας.

Ο Απόστολος Παύλος κηρύττει στην Αθήνα, τοιχογραφία του Αντόν Ντίτριχ, 1877

Άγιος Παύλος, πίνακας του Δομήνικου Θεοτοκόπουλου, του 17ου αι.

Χάρτης περιοδειών του Αποστόλου Παύλου

Απόστολος Παύλος

Άγιος Παύλος, πίνακας του Ραφαήλ, του 16ου αι.

Ερωτήσεις

1. Η αγάπη προσεγγίζεται από τον Απόστολο Παύλο με λόγο καταφατικό, αλλά και αποφατικό. Δημιουργούμε έναν πίνακα στο τετράδιό μας σύμφωνα με το ακόλουθο παράδειγμα και τον συμπληρώνουμε:

Χαρακτηριστικά της αγάπης	
Ρήματα του κειμένου που τα δηλώνουν σε καταφατικές προτάσεις	Ρήματα του κειμένου που τα δηλώνουν σε αποφατικές προτάσεις
μακροθυμεί	οὐ ζηλοῖ

2. Συνδέουμε μία παράγραφο 50-60 λέξεων και αξιοποιούμε τα ρήματα του πίνακα που δημιουργήσαμε στη ν.ε., για να περιγράψουμε στους φίλους μας πώς εμείς αντιλαμβανόμαστε την έννοια της αγάπης.
3. Απαντάμε σύντομα στις ερωτήσεις με βάση το κείμενο και με τη βοήθεια των γλωσσικών σχολίων, για να το κατανοήσουμε καλύτερα.

Ερωτήσεις	Αποσπάσματα του κειμένου
α. Τίνι τρόπῳ γινώσκομεν καὶ προφητεύομεν;	
β. Πότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται;	
γ. Πότε ἐλάλουν, ἐφρόνουν, ἐλογιζόμην ὡς νήπιος;	
δ. Πότε κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου;	
ε. Πῶς βλέπομεν ἄρτι;	
στ. Τὶ δὲ μένει νυνί;	

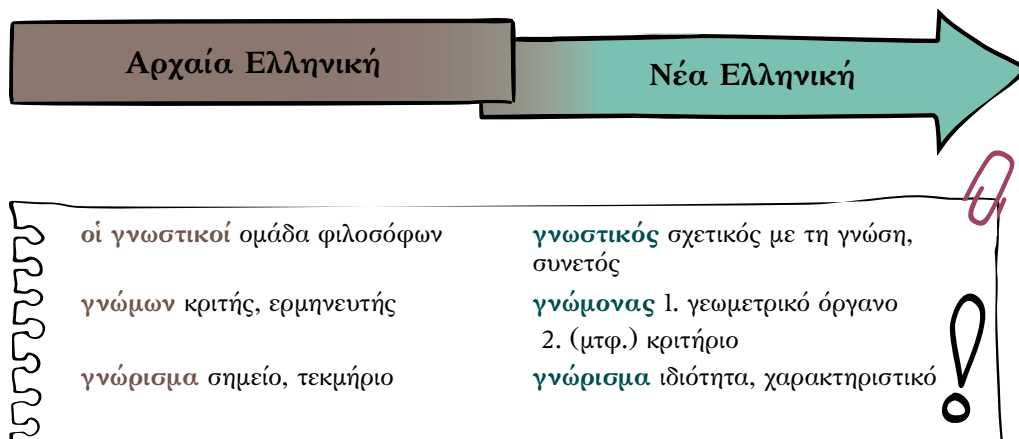

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με μέλη της «οικογένειας» του **ρήματος γινώσκω** γνωρίζω, μαθαίνω, αντιλαμβάνομαι, κατανοώ, αναγνωρίζω, πιστεύω, κρίνω, αποφασίζω

Στο κείμενο συναντήσαμε τους τύπους γνῶσις, γινώσκομεν, γινώσκω, ἐπιγνώσομαι, ἐπεγνώσθην.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

αγνωμοσύνη αχαριστία σε ευεργεσία

αναγνωρίζω 1. διαπιστώνω την ταυτότητα
2. παραδέχομαι, αποδέχομαι, δεν αρνούμαι

απόγνωση μεγάλη απελπισία

γευσιγνωσία η διαδικασία αξιολόγησης
μιας τροφής από ειδικούς

γευσιγνώστης ειδικός στο να δοκιμάζει
τις γεύσεις (κυρίως των κρασιών)

γνωστοποιώ κάνω κάτι γνωστό
σε ευρύτερο κοινό

γνωμάτευση έκφραση έγκυρης γνώμης
από ειδικό

διχογνωμία ύπαρξη δύο διαφορετικών
απόψεων, διαφωνία

ευγνωμοσύνη αναγνώριση της ευεργεσίας
και φιλική διάθεση προς τον ευεργέτη

παραγνωρίζω κάνω εσφαλμένη κρίση,
λανθασμένη αναγνώριση προσώπου

πραγματογνώμονας αυτός που έχοντας
ειδικές γνώσεις ή εμπειρία, καλείται
να εξετάσει μια κατάσταση και να εκφέρει
τη γνώμη του

φυσιογνωμία 1. μορφή, όψη 2. εξέχουσα
προσωπικότητα

φυσιογνωσία 1. το σύνολο των φυσικών
επιστημών. 2. η βιολογία

φυσιογνώστης επιστήμονας που
ασχολείται με τη φυσιογνωσία

Μικρό
λεξικό

Ασκήσεις

Φίλοι από τα παλιά

Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α του παρακάτω πίνακα με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ἀγαπᾶτε ἀλλήλους	α. Ο νεοφερμένος παίκτης κέρδισε τις εντυπώσεις και φαίνεται πως θα εξελιχθεί σε κορυφαίο μεσοεπιθετικό.
2. ἀγάπα τὸν πλησίον σου	β. Από αύριο ξεκινούν οι διακοπές των Χριστουγέννων.
3. ἄρτι ἀφίχθεις	γ. Η συνεργασία προϋποθέτει κατανόηση και αποδοχή του άλλου.
4. χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε	δ. Δε βγάλουν κανένα νόημα τα λόγια του. Μιλάει και δε γίνεται κατανοητός.
5. χαῖρε βάθος ἀμέτρητον	ε. Η συνεργασία του τερματοφύλακα με την ομάδα έληξε άδοξα, αφού αποχώρησε, όταν ο προπονητής τον απέκλεισε από την προετοιμασία.
6. κακὴν κακῶς	στ. Αγάπα τον φίλο σου με τα ελαττώματά του.

Άρρηκτοι δεσμοί

Αντιστοιχίζουμε στον παρακάτω πίνακα τις λέξεις της στήλης Α, οι οποίες προέρχονται από το κείμενο, με τις ομόρριζές τους της στήλης Β, οι οποίες είναι λέξεις της ν.ε.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ζητεί	α. παύλα
2. λογίζεται	β. μεγαλείο
3. πίπτει	γ. εμπιστοσύνη
4. παύσσονται	δ. αγαπητός
5. ἐλάλουν	ε. ξέφρενος
6. ἐφρόνουν	στ. ζητιάνος
7. ἀνὴρ	ζ. περίπτωση
8. πίστις	η. λογαριασμός
9. μείζων	θ. λαλιά
10. ἀγάπη	ι. ανδριάντας

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Παραγωγή ουσιαστικών από ρήματα (α' μέρος)

Τα ουσιαστικά που παράγονται από ρήματα σημαίνουν:

πρόσωπο που ενεργεί

Καταλήξεις:

-**εύς** γράφ-ω: γραφ-εύς κ.ά., -**ός** τρέφ-ω: τροφ-ός, πέμπ-ω: πομπ-ός κ.ά., -**μών** ἡγέ-ομαι -οὔμαι (θ. ἡγε-): ἡγε-μών κ.ά., -**ας** νέμ-ω: νομ-ας κ.ά., -**της** ποιέ-ω -ῶ: ποιη-τής (θελ. ποιή-τρια), αὐλέ-ω -ῶ: αὐλη-τής (θελ. αὐλη-τρίς), κτλ., -**τήρ** σφύζω: σω-τήρ (θελ. σώ-τειρα) κτλ., -**τωρ** λέγ-ω (θ. ῥη-, ῥη-θήσομαι): ῥή-τωρ, συλ-λαμβάνω (θ. λαβ-): συλ-λήπ-τωρ (θελ. συλ-λήπ-τρια), κτλ.

ενέργεια, πάθος, κατάσταση

Καταλήξεις:

-**σις** λύ-ω: λύ-σις, παύ-ω: παῦ-σις κ.ά., -**σία** δοκιμάζω: δοκιμα-σία, ἐργάζομαι: ἐργα-σία κ.ά., -**ή** γράφ-ω: γραφ-ή, ἀμείβ-ω: ἀμοιβ-ή κ.ά., -**ά** (όταν προηγείται ρ): ἀγείρω (θ. ἀγερ-): ἀγορ-ά, φθείρω (θ. φθερ-): φθορ-ά κ.ά., -**ία** ἀγγέλλω: ἀγγελ-ία, ὀμιλέ-ω: ὀμιλ-ία κ.ά., -**εία** (ιδίως από ρήματα σε -εύω): ἀριστεύω: ἀριστεία, βασιλεύω: βασιλ-εία κ.ά., -**ος** (αρσ. της β' κλίσης): τρέμω: τρόμ-ος, τρέπω: τρόπ-ος κ.ά., -**μός** δέω-δῶ (= δένω), (θ. δεσ-): δεσμός κ.ά., -**(ε)τός** τίκτω (θ. τεκ-, τοκ-): τοκ-ετός κ.ά.

αποτέλεσμα της ενέργειας

Καταλήξεις:

-**μα** βουλεύω: βούλευ-μα, ιδρύω: ἱδρυ-μα κ.ά., -**μη** γράφω: γραμ-μή, φη-μί: φή-μη κ.ά., -**ος** (ουδ. γ' κλίσις): λανθάνω (θ. λαθ-): λάθ-ος, πάσχω (θ. παθ-): πάθ-ος κ.ά.

Άσκηση

- Σχηματίζουμε στην α.ε. αρσενικά ουσιαστικά από τα ρήματα:
λύω, θαυμάζω, διώκω, ράπτω, ἱππενύω, φροντίζω, χορεύω
- Σχηματίζουμε στην α.ε. θηλυκά ουσιαστικά από τα ρήματα:
λύω, ἀγγέλλω, μαγεύω, αἰτῶ, βεβαιῶ, καλῶ, λήγω
- Σχηματίζουμε στην α.ε. ουδέτερα ουσιαστικά από τα ρήματα:
ἀλλάττω, γράφω, δεῶμαι, κλαίω, ράπτω, ἄγω, ἀλιεύω

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

ΣΤΙ Οι προσωπικές αντωνυμίες

Αντωνυμίες λέγονται στη ν.ε. και στην α.ε. οι λέξεις που χρησιμοποιούνται στη δέση ονόματος (ουσιαστικού ή επιθέτου).

Οι προσωπικές αντωνυμίες αντικαθιστούν τα πρόσωπα:

Ρηματικά πρόσωπα	Στη ν. ε.	Στην α. ε.	Στη ν. ε.	Στην α. ε.
α' πρόσωπο	εγώ		εμείς	
β' πρόσωπο	εσύ		εσείς	
γ' πρόσωπο (συνήθως χρησιμοποιείται στην α.ε. δεικτική αντωνυμία π.χ. οὗτος, αὕτη, τοῦτο, ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο κ.ά.)	αυτός αυτή αυτό	οὗτος αὕτη τοῦτο	αυτοί αυτές αυτά	οὗτοι αὗται ταῦτα

Τοποθετούμε στην κατάλληλη δέση του παραπάνω πίνακα τις προσωπικές αντωνυμίες της α.ε. από τις παρακάτω προτάσεις παρατηρώντας τις καταλήξεις των ρημάτων:

Σὺ κελεύεις καὶ συμβουλεύεις. Οὐ γάρ με σὺ ἀναγκάζεις. Πολλοὺς ὑμεῖς πολέμους πεπολεμήκατε. Ἐγὼ ἰσχυρὸς εἰμί καὶ σὺ ἔνδοξος. Ἐγὼ εὐχομαι τοῖς θεοῖς. Ἡμεῖς δὲ ἀγωνιζόμεθα μετὰ δέους καὶ κινδύνου.

Συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε. (σελ. 136-137), όπου χρειάζεται.

Ασκήσεις

- Στις προτάσεις που ακολουθούν εντοπίζουμε τις προσωπικές αντωνυμίες και τις μετατρέπουμε στον αντίθετο αριθμό:
 - Ἄρξομαι διδάσκειν ὑμᾶς.
 - Καί μοι λέγε ταῦτα.
 - Ὡ ἄνδρες, εὖνοιαν παρέχεσθε ἡμῖν.
 - Τοῦτό με ποιεῖ μάλιστ' ἀπορεῖν.
 - Σὲ τυγχάνω παρακαλῶν.
- Αντιστοιχίζουμε τους τύπους της προσωπικής αντωνυμίας με τη γραμματική τους αναγνώριση (ένα στοιχείο της στήλης Β περισεύει).

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ἐμοῦ	α. αιτιατική πληθυντικού, β' προσώπου
2. ὑμεῖς	β. αιτιατική ενικού, α' προσώπου, δυνατός τύπος
3. σοὶ	γ. αιτιατική ενικού, α' προσώπου, αδύνατος τύπος
4. ἡμῖν	δ. γενική πληθυντικού, α' προσώπου
5. με	ε. γενική ενικού, α' προσώπου, δυνατός τύπος
6. ὑμᾶς	στ. ονομαστική πληθυντικού, β' προσώπου
7. ἡμῶν	ζ. δοτική πληθυντικού, α' προσώπου
	η. δοτική ενικού, β' προσώπου, δυνατός τύπος

ΣΤ2 Το βοηθητικό ρήμα εἶμι (= εἶμαι)

1. Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου.	Εσεῖς εἰστε το φως του κόσμου.
2. Σὺ εἶ φίλος ἡμῖν.	Εσύ είσαι φίλος μας.
3. Λυσίας δεινὸς ῥήτωρ ἐστί.	Ο Λυσίας είναι ικανός ρήτορας.
4. Οἱ ἄνθρωποι δνητοὶ εἰσι.	Οι άνθρωποι είναι δνητοί.
5. Ἐγὼ εἶμι ὁ πατήρ.	Εγώ είμαι ο πατέρας.
6. Ἡμεῖς ἐσμεν θυγατέρες τοῦ Διονύσου.	Εμεῖς είμαστε κόρες του Διονύσου.

Τα ρήματα των παραπάνω προτάσεων ανήκουν στην οριστική ενεστώτα του ρ. **εἶμι**. Με βάση το νόημα τοποθετούμε τους τύπους του **εἶμι** στην κατάλληλη θέση του πίνακα.

Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.* (σελ. 161-163), όπου χρειάζεται.

Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
α' πρόσωπο		εγώ είμαι	α' πρόσωπο		εμεῖς είμαστε
β' πρόσωπο		εσύ είσαι	β' πρόσωπο		εσεῖς εἰστε
γ' πρόσωπο		αυτός είναι	γ' πρόσωπο		αυτοὶ εἶναι

Άσκηση

Επιλέγουμε τον ορθό τύπο του ρ. **εἶμι**, για να συμπληρώσουμε τα κενά των ακόλουθων προτάσεων:

- Ἡ Δῆλος νῆσος
α) εἰσί β) ἐστί γ) εἶ δ) εἶμι
- Τίς πλούσιος; Ὁ ἐν τῷ ὀλίγῳ ἀναπαυόμενος!
α) εἶμι β) εἰσί γ) ἐσμέν δ) ἐστί
- Οὗτοι σοφοί
α) ἐστί β) ἐσμέν γ) εἰσι δ) ἐστέ
- Ἕλληνες τὸ γένος (α' πληθ.)
α) εἶ β) ἐστέ γ) ἐσμέν δ) εἰσί
- Ἐν τῇ χώρᾳ ἡμεῖς ξένοι
α) ἐσμέν β) εἶ γ) εἰσί δ) ἐστέ
- Ὑμεῖς προγόνων ἀγαθῶν.
α) εἰσὶ β) ἐσμέν γ) ἐστέ δ) εἶ
- Τοῦ πολέμου στρατηγός ἐγώ.
α) ἐστέ β) εἶμι γ) εἶ δ) ἐστί
- Σὺ πολέμιος.
α) ἐσμέν β) εἶ γ) ἐστέ δ) εἰσί
- Οἱ στρατιῶται Κορίνθιοί
α) εἶμι β) εἰσι γ) ἐσμέν δ) ἐστί
- Ἐγὼ μὰ τοὺς θεοὺς τοὺς Ὀλυμπίους ἀχάριστος οὐκ
α) εἶμι β) εἶ γ) ἐσμέν δ) ἐστί

ΣΤ3 Οριστική Ενεστώτα ε.φ. βαρύτονων ρημάτων

Η οριστική στην α.ε. (όπως και στη ν.ε.) δηλώνει αυτό που σημαίνει το ρήμα ως κάτι βέβαιο ή πραγματικό.

Στο ακόλουθο τμήμα του κειμένου ποιοι τύποι ρημάτων είναι ίδιοι και στη ν.ε.; Ποιοι έχουν διαφορές; Σε ποιο ρηματικό πρόσωπο και αριθμό ανήκουν όσοι τύποι διαφέρουν; Ποιοι άλλοι τύποι της α.ε. παρατηρούμε στον πίνακα πως είναι ίδιοι με τη ν.ε.; Ποιο άλλο πρόσωπο παρατηρούμε ότι διαφέρει από τον αντίστοιχο τύπο της ν.ε.;

ἐγὼ λύ-ω
σὺ λύ-εις
οὗτος λύ-ει
ἡμεῖς λύ-ομεν
ὕμεῖς λύ-ετε
οὔτοι λύ-ουσι(ν)

(Ἡ ἀγάπη) πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. [...] ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν.

Ἄρα στην οριστική ενεστώτα διαφέρουν

το και το πρόσωπο.

Αλλάζοντας τις καταλήξεις **μόνο** στους συγκεκριμένους τύπους, γνωρίζουμε την κλίση της οριστικής του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής.

Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.* (σελ. 164), όπου χρειάζεται.

Άσκηση

Συμπληρώνουμε στον ακόλουθο πίνακα τα ρήματα της α.ε. στην οριστική ενεστώτα:

ἐγὼ	γράφω					
σὺ		διώκεις				
οὗτος			πιστεύει			
ἡμεῖς				πίπτομεν		
ὕμεῖς					γινώσκετε	
οὔτοι						συγχαίρουσιν

ΣΤ4 Οριστική Μέλλοντα ε.φ. βαρύτονων ρημάτων

Οἱ Λακεδαιμόνιοι **παιδεύουσιν** τοὺς παῖδας οὕτως. Ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου ἔτους ἡ πόλις τῶν Σπαρτιατῶν τοῖς παιδίοις **ἐπιβλέπει** καὶ τάξει αὐτοῖς ἄρχοντα. Οἱ νέοι προθύμως **πράξουσι** τὰ ὑπ' αὐτοῦ παραγγελλόμενα.

Τα ρήματα του παραπάνω κειμένου αναφέρονται στο παρόν, στο παρελθόν ή στο μέλλον;

- Στο
- **πράξουσι** πώς θα αποδοθεί στη ν.ε.;
- Ποιος χρόνος χρησιμοποιήθηκε για τη μετάφραση;
- Τι παρατηρούμε;

Σχηματισμός της οριστικής μέλλοντα της ε.φ.

Ο μέλλοντας στην α.ε. διαφέρει στον σχηματισμό του από τον ενεστώτα μόνο κατά ένα -σ και έχει τις ίδιες καταλήξεις με τον ενεστώτα της α.ε..

Φωνεντόληκτα ρήματα Φωνήεν + σω Οριστική μέλλοντα	Αφωνόληκτα ρήματα Οριστική μέλλοντα		
	Ουρανικόληκτα κ, γ, χ (-ττω/- σσω) + σ = ξ	Χειλικόληκτα π, β, φ (-πτω) + σ = ψ	Οδοντικόληκτα τ, δ, θ + σ = σ
λύ-σω	πρά-ξω	γρά-ψω	πεί-σω

Ασκήσεις

1. Κλίνουμε τα αφωνόληκτα ρήματα του παραπάνω πίνακα στην οριστική μέλλοντα.
2. Εντοπίζουμε το ρήμα των προτάσεων και το τοποθετούμε στη σωστή δέση του παρακάτω πίνακα ανάλογα με τον χρόνο στον οποίο ανήκει.

	Ενεστώτας	Μέλλοντας
1. Ἡ τοῦ σώματος ἰσχὺς γηράσκει.		
2. Τί με κωλύει κληροῦσθαι τῶν ἐννέα ἀρχόντων;		

	Ενεστώτας	Μέλλοντας
3. Κλέαρχος πέμπει ἄγγελον εἰς τὰς πόλεις.		
4. Κελεύσει ὁ κήρυξ τοὺς ἑνδεκα.		
5. Ὁ ὀπλίτης φέρει τὸ ξίφος.		
6. Ὁ κοινὸς ἱατρὸς θεραπεύσει σε, χρόνος.		

3. Μετατρέπουμε τις ακόλουθες προτάσεις από τον ενεστώτα στον μέλλοντα και το αντίστροφο:
- Ἡ χώρα ἄνδρος ὑπάρχει.
 - Ἡ πόλις εἰρηνοποιοῦς ἡμᾶς ἐκπέμπει.
 - Σὺ καὶ Φιλοκράτης γράψετε.
 - Διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.
 - Ἐκεῖνος παύσει τοὺς τυράννους.
 - Οἱ δημαγωγοὶ τὰ πλήθη κολακεύουσι.
 - Αἱ Γοργόνες τὸν Περσέα διώξουσιν.

Ζ. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Αγάπη, η κορωνίδα των αρετών

Ἐάν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἤχων ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. Καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ γινώσκω τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν ὥστε ὅρη μεδιστάναι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι. Κἂν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι.

Ἀπόστολος Παῦλος, Ἐπιστολὴ πρὸς Κορινθίους, ιγ', 1-3 Α' (διασκευή)

Ο Απόστολος Παῦλος, αἰιογραφία του Αντρέι Ρουμπλιόφ, 1407

Γλωσσικά σχόλια

χαλκὸς ἤχων ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον
χαλκός που ηχεί ἢ κύμβαλο που αλαλάζει (ήχος χωρίς νόημα)

πᾶς, πᾶσα, πᾶν κάθε είδους, ὅλος, -η, -ο
ὥστε ὅρη μεδιστάναι ὥστε και ὀρη να μετακινῶ

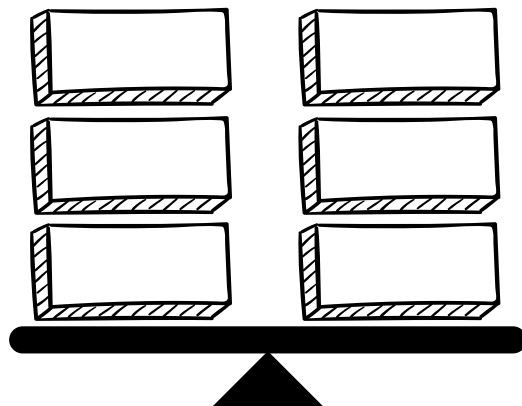
οὐδὲν εἰμι εἶμαι ἓνα τίποτα
κἂν ψωμίσω και αν μοιράσω στους φτωχοὺς

καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου αν παραδώσω στη φωτιά το σώμα μου
ἵνα καυθήσωμαι για να καεί

Ερωτήσεις

1. Με ποια δυνητικά επιτεύγματα και αρετές του ανθρώπου συγκρίνεται η αγάπη στο παράλληλο κείμενο; Τοποθετήστε στην παρακάτω ζυγαριά όσα συγκρίνονται και διαπιστώστε προς τα πού γέρνει ο ζυγός, σύμφωνα με τον Απόστολο Παύλο.
2. Στην παραπάνω σύγκριση, ας προσθέσουμε στη ζυγαριά όσα συγκρίνονται με την αγάπη και από το κείμενο της ενότητας. Σε ποιο συμπέρασμα καταλήγουμε;

Απόστολος Παύλος,
αγιογραφία του Θεοφάνους
του Κρητός, του 16ου αι.

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάδαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε τα χαρακτηριστικά της αγάπης σύμφωνα με τη χριστιανική αντίληψη.

Αποδίδουμε με ένα επίθετο από τα ομόρριζα του ρ. **γινώσκω** τη σημασία που περιγράφεται και δημιουργούμε ονοματικά σύνολα:

1. νόσημα	που δεν έχει διαγνωστεί
2. καλλιτέχνης	που είναι γνωστός σε όλους
3. πτήση	που γίνεται για αναγνώριση
4. τοπίο	που το έχουμε γνωρίσει παλιά και εύκολα το αναγνωρίζουμε

Δημιουργούμε έναν πίνακα με τρεις στήλες. Στην πρώτη τοποθετούμε όσα ουσιαστικά δηλώνουν πρόσωπο που ενεργεί, στη δεύτερη όσα δηλώνουν ενέργεια, πάθος, κατάσταση και στην τρίτη όσα δηλώνουν αποτέλεσμα ενέργειας.

βούλευμα, πράκτωρ, ψευδός, έκστρατεία, φυγός, βλέμμα, λατρεία, ταγός, χαρά, τροφός, στάσις, δράστης, γνώμη, κολακεία, πλάσμα, πομπός, ίππεύς, πλήγμα, γεῦσις, δήλωσις, παραλήπτρια, τρόμος, κλίσις, κηδεμών, τάξις, παγετός.

α. Σχηματίζουμε τον μέλλοντα των ακόλουθων τύπων:

Ενεστώτας	παύω	κρούεις	βασιλεύει
Μέλλοντας			
Ενεστώτας	στρατεύεις	φυλάττετε	λήγουσιν
Μέλλοντας			
Ενεστώτας	τρέπομεν	ίκετεύετε	ἐνεδρεύει
Μέλλοντας			

β. Συμπληρώνουμε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της οριστικής ενεστώτα του ρ. εἰμί.

1. Ὑμεῖς ξένοι
2. Κῦρος βασιλεύς
3. Ἐγὼ πρᾶός καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ.
4. Σὺ σοφὸς
5. Ἡ μήτηρ καὶ ἡ θυγάτηρ καλαί
6. Ἡμεῖς αἰχμάλωτοι

γ. Εντοπίζουμε στην παραπάνω άσκηση τις προσωπικές αντωνυμίες και σχηματίζουμε για κάθε τύπο τη γενική και δοτική του άλλου αριθμού.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...για να συναντήσουμε γυναίκες της
αρχαιότητας

**Οι γυναίκες σώζουν την τιμή των
ανδρών τους**

**Σημεία
ενδιαφέροντος**

Λέξεις-κλειδιά

- Η δαρραλέα στάση γυναικών του παρελθόντος
- Η «οικογένεια» του ρήματος ἀλλάττω/ἀλλάσσω και...φίλοι από τα παλιά
- Η παραγωγή ουσιαστικών από ρήματα (β' μέρος)
- Η οριστική παρατατικού και αορίστου ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων
- Η οριστική παρατατικού του βοηθητικού ρήματος εἰμι

Ο **Πλούταρχος** (περ. 45-περ. 120 μ.Χ.) ήταν πολυγραφότατος ιστορικός, φιλόσοφος και βιογράφος και το έργο του άσκησε ισχυρή επίδραση σε μεταγενέστερους συγγραφείς. Στο έργο του «Γυναικῶν Ἀρεταί», που ανήκει στην ευρύτερη συλλογή με τον τίτλο «Ἠθικά», παραθέτει περιστατικά με πρωταγωνίστριες γυναίκες που δανμάζει εξαιτίας του θάρρους των πράξεών τους. Ο Πλούταρχος στο παρακάτω αφήγημα αναφέρεται σε μια σύγκρουση των Ερυθραίων με τους Χίους. Προβάλλει την αποφασιστικής σημασίας παρέμβαση των Χίων γυναικῶν, οι οποίες με θάρρος και αξιοπρέπεια αποτρέπουν τους άντρες τους από μια ατιμωτική συνθηκολόγηση.

Σκηνή από την καθημερινότητα των γυναικῶν, έργο ψηφιακής ζωγραφικής

Οι γυναίκες σώζουν την τιμή των ανδρών τους

Ὑστερον δὲ πολέμου πρὸς τοὺς Ἐρυθραίους αὐτοῖς γενομένου, μέγιστον Ἰώνων δυναμένους τότε, κάκείνων ἐπὶ τὴν Λευκωνίαν στρατευσάντων ἀντέχειν μὴ δυνάμενοι συνεχώρησαν ἐξελθεῖν ὑπόσπονδοι, χλαῖναν μίαν ἐκάστου καὶ ἱμάτιον ἄλλο δὲ μηδὲν ἔχοντος. Αἱ δὲ γυναῖκες ἐκάκιζον αὐτοὺς, εἰ προέμενοι τὰ ὅπλα γυμνοὶ διὰ τῶν πολεμίων ἐξίσασιν· ὁμωμοκέναι δὲ φασκόντων, ἐκέλευον αὐτοὺς τὰ μὲν ὅπλα μὴ καταλιπεῖν, λέγειν δὲ πρὸς τοὺς πολεμίους ὅτι χλαῖνα μὲν ἐστὶ τὸ ξυστόν, χιτῶν δ' ἡ ἀσπίς ἀνδρὶ θυμὸν ἔχοντι. Πεισθέντων δὲ ταῦτα τῶν Χίων καὶ πρὸς τοὺς Ἐρυθραίους παρρησιαζομένων καὶ τὰ ὅπλα δεικνύνοντων, ἐφοβήθησαν οἱ Ἐρυθραῖοι τὴν τόλμην αὐτῶν καὶ οὐδεὶς προσῆλθεν οὐδ' ἐκώλυσεν, ἀλλ' ἠγάπησαν ἀπαλλαγόντων. Οὗτοι μὲν οὖν θαρρεῖν διδαχθέντες ὑπὸ τῶν γυναικῶν οὕτως ἐσώθησαν.

Πλούταρχος, *Γυναικῶν Ἀρεταί*, 244F-245B

Συλλογή αγαλμάτων
γυναικῶν (6ος-3ος αι. π.Χ.)

Πλούταρχος

Ἡ ταν ἢ ἐπὶ τας, πίνακας του
J.J. Francois Le Barbier

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

μέγιστον δυναμένους που ήταν οι πιο ισχυροί

στρατεύω εκστρατεύω

συνεχώρησαν οριστ. αορ. του ρ. συγχωρέω -ῶ συμφωνώ

ἐξελθεῖν απρ. αορ. β' του ρ. ἐξέρχομαι
βγαίνω έξω, απέρχομαι

ὑπόσπονδος, -ον αυτός που καλύπτεται από ανακωχή

συνεχώρησαν ἐξελθεῖν ὑπόσπονδοι
συμφώνησαν με συνθήκη να αποχωρήσουν

χλαΐνη πανωφόρι, μανδύας που φοριέται πάνω από τον χιτώνα

ἕκαστος ο καθένας

ἱμάτιον ρούχο

κακίζω κακολογώ, κατηγορώ

εἰ προέμενοι τὰ ὄπλα γυμνοὶ διὰ τῶν
πολεμίων ἐξίσαιαν αν παρέδιδαν τα όπλα
και αποχωρούσαν γυμνοί ανάμεσα στους
εχθρούς

ὀμωμοκέναι απρ. πρκ. του ρ. ὀμνυμι
ορκίζομαι

φασκόντων μτχ. ενεστ. του ρ. φάσκω λέω,
ισχυρίζομαι

ὀμωμοκέναι φασκόντων επειδή ἔλεγαν
ὅτι εἶχαν ορκιστεῖ

καταλιπεῖν απρ. αορ. β' του ρ. καταλείπω
εγκαταλείπω, αφήνω

κελεύω παρακαλώ, διατάζω, προτρέπω

ξυστόν το ακόντιο, το δόρυ

ἀνδρὶ θυμὸν ἔχοντι για τον άνδρα που
έχει δάρρος

παρρησιάζομαι μιλώ με δάρρος,
με παρρησία

δεικνυόντων μτχ. ενεστ. του ρ. δείκνυμι
δείχνω (πβ. δείγμα, απόδειξη κ.ά.)

προσῆλθεν οριστ. αορ. β' του ρ.
προσέρχομαι πλησιάζω

κωλύω εμποδίζω

ἀγαπάω -ῶ αγαπώ χαίρομαι, είμαι
ευχαριστημένος, ικανοποιημένος

ἀλλ' ἠγάπησαν ἀπαλλαγέντων χάρηκαν
που αποχώρησαν

θαρρεῖν διδασκόμενοι να
έχουν δάρρος

οὕτως έτσι

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

πολέμου πρὸς τοὺς Ἑρυθραίους αὐτοῖς γενομένου: Πρόκειται για πολεμική σύγκρουση ανάμεσα στους Χίους και στους Ερυθραίους, οι οποίοι είχαν μεταξύ τους ισχυρό εμπορικό ανταγωνισμό. Οι Ερυθρές ήταν μία από τις πιο ισχυρές Ιωνικές πόλεις και θρiscόταν απέναντι από τη Χίο.

Λευκωνίαν: Πόλη στο δυτικό μέρος του νησιού της Χίου ακριβώς απέναντι από τις Ερυθρές. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο, οι κάτοικοι της Χίου παλαιότερα με τη βοήθεια των Ερυθραίων, είχαν διώξει τους Κορωνείς και είχαν καταλάβει την πόλη.

συνεχώρησαν ἐξελθεῖν ὑπόσπονδοι, χλαῖναν μίαν ἐκάστου καὶ ἱμάτιον ἄλλο δὲ μηδὲν ἔχοντος: Μετά την ήττα τους οι Χίοι συμφώνησαν με τους Ερυθραίους να αποχωρήσουν και να τους παραδώσουν την πόλη. Ο όρος της ανακωχής προέβλεπε οι Χίοι να αποχωρήσουν άοπλοι παίρνοντας μαζί τους μόνο μία χλαΐνη. Η παράδοση του οπλισμού ή η εγκατάλειψή του στο πεδίο της μάχης ήταν μια ντροπιαστική πράξη που ταπεινώνε τον ηττημένο.

ὅτι χλαῖνα μὲν ἔστι τὸ ξυστόν, χιτῶν δ' ἡ ἀσπίς ἀνδρὶ θυμὸν ἔχοντι: Οι γυναίκες των Χίων δυσανεκτήθηκαν με τη συμφωνία των ανδρών τους και με τη φράση αυτή τους θύμισαν τους κανόνες της στρατιωτικής ηθικής που ταύτιζαν τον γενναίο άνδρα με την υπεράσπιση των όπλων του.

Ερωτήσεις

1. Διαβάσουμε προσεκτικά το κείμενο και, αφού συμβουλευτούμε τα σχόλια, απαντάμε στις ακόλουθες ερωτήσεις:
 - α. Ποιοι πολεμούσαν και ποιο το αποτέλεσμα της μάχης;
 - β. Ποιον όρο έβαλαν οι νικητές στους ηττημένους;
 - γ. Πώς αντέδρασαν οι γυναίκες των ηττημένων και τι είπαν στους άντρες τους;
 - δ. Ποιο ήταν το αποτέλεσμα της παρέμβασης των γυναικών;
2. Γράφουμε ένα μικρό κείμενο στο οποίο ερμηνεύουμε και αξιολογούμε τη στάση των Χίων γυναικών.
3. Οι Χίοι ηττήθηκαν από τους Ερυθραίους. Γιατί ο Πλούταρχος στο τέλος του αποσπάσματος αναφέρει «οὕτως ἐσώθησαν»;

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με μέλη της «οικογένειας» του ρήματος **ἀλλάττω/ἀλλάσσω**

Στο κείμενο συναντήσαμε τον τύπο ἀπαλλαγέντων.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

Αρχαία Ελληνική	Νέα Ελληνική
ἀλλάττω/ἀλλάσσω μεταβάλλω, αλλάζω, αλλοιώνω, ανταλλάσσω συναλλαγή συμφιλίωση, συμβιβασμός συνάλλαγμα αμοιβαία συμφωνία, συνθήκη, συμβόλαιο	αλλάξω κάνω κάτι διαφορετικό, ανταλλάσσω, μεταβάλλω, φοράω άλλα ρούχα συναλλαγή εμπορική δοσοληψία, αδέμιτη συναλλαγή συνάλλαγμα μέσο πληρωμής χρηματικού ποσού σε ξένο νόμισμα

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

αλλαξοδρομώ αλλάζω πορεία, κατεύθυνση, παρεκκλίνω

αλλαξοπιστώ αλλάζω πίστη, θρησκεία

ανταλλαγή η πράξη και το αποτέλεσμα του ανταλλάσσω

ανταλλάξιμος αυτός που μπορεί να ανταλλάγει

αντάλλαγμα αντίτιμο, ανταμοιβή

ανταλλακτήριο κατάστημα, χώρος όπου γίνονται ανταλλαγές

απαλλακτικός αθωωτικός

απαλλαγή λύτρωση, σωτηρία, αθώωση, άρση υποχρέωσης

απαλλάσσω απελευθερώνω, απομακρύνω, γλιτώνω, αθώνω

εναλλακτικός ο διατιθέμενος για την εκ περιτροπής αντικατάσταση, ο πρωτοποριακός

εναλλάξ εναλλαγή κατά διαδοχή

εναλλάσσομαι εμφανίζομαι κατά διαδοχή

μεταλλαγμένος ο γενετικά τροποποιημένος, αυτός στον οποίο έχει γίνει επέμβαση στη γενετική του δομή

μετάλλαξη αιφνίδια μεταβολή, ριζική αλλαγή, διαδικασία τροποποίησης της γενετικής σύστασης κυττάρου, μεταλλαγή

μεταλλάσσω αλλάζω ριζικά, αλλάζω τη φύση κάποιου

Μικρό
λεξικό

Άσκηση

Συνδυάζουμε τα στοιχεία της στήλης Α με τα κατάλληλα της στήλης Β, ώστε να σχηματιστούν αποδεκτές νοηματικά φράσεις.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. απαλλαγή	α. απόψεων
2. ανταλλαγή	β. των εποχών
3. συναλλαγή	γ. από καθήκοντα
4. εναλλαγή	δ. σχεδίου
5. αλλαγή	ε. με το κοινό

Άρρηκτοι δεσμοί

Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από το κείμενο της στήλης Α με τις ομόρριζές τους της στήλης Β της ν.ε. (Ένα στοιχείο της στήλης Β περισσεύει):

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ἔχοντος	α. συνωμοσία
2. πεισθέντων	β. προνομιούχος
3. ὅπλα	γ. πειρατής
4. ὁμωμοκέναι	δ. λεξικό
5. ἐσώθησαν	ε. πειθήνιος
6. λέγειν	στ. αφοπλισμός
	ζ. σωτήριος

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Παραγωγή ουσιαστικών από ρήματα (6' μέρος)

Τα ουσιαστικά που παράγονται από ρήματα σημαίνουν:

ὄργανο ή μέσο μιας ενέργειας

Καταλήξεις:

-**τρον** ή -**θρον** σημαίνω: σήμαντρον κ.ά., -**τρα** ή -**θρα** ξύω: ξύστρα κ.ά.,
 -**τήρ** ζώννυμι: ζωστήρ κ.ά., -**τηρία** βαίνω: βακτηρία κ.ά., -**τήριον** πίνω: ποτήριον κ.ά.,
 -**ανον** δρέπω: δρέπανον κ.ά., -**άνη** σκάπτω: σκαπάνη κ.ά., -**όνη** ἄγχω: ἀγχόνη κ.ά.,
 -**ις** γράφω: γραφίς κ.ά., -**εὺς** τέμνω: τομεύς (ὄργανο κοπής) κ.ά.

τόπο όπου γίνεται μια ενέργεια

Καταλήξεις:

-**τήριον** βουλεύω: βουλευτήριον κ.ά., -**τρα** ὀρχέομαι -οὔμαι: ὀρχήστρα κ.ά.,
 -**τρον** δεάομαι -ωμαι: θέατρον κ.ά., -**θρον** βαίνω: βάθρον κ.ά.

Άσκηση

Τα παρακάτω ουσιαστικά δηλώνουν μέσο/ὄργανο ή τόπο;
 παλαίστρα, ἐγερτήριο, χύτρα, σκῆπτρον, αἰσθητήριο, δικαστήριο, λαμπτήρ

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Οριστική παρατατικού και αορίστου ενεργητικής φωνής βαρύτονων ρημάτων

ΣΤΙ Η αύξηση

Α. Στα απλά ρήματα

Στο κείμενο της ενότητας συναντήσαμε τους τύπους «ἐκάκισον» και «ἐκώλυσεν» που είναι τύποι της οριστικής παρατατικού και αορίστου αντίστοιχα των ρημάτων κακίζω και κωλύω της α.ε.

Ο παρατατικός, ο αόριστος και ο υπερσυντέλικος είναι οι λεγόμενοι **ιστορικοί χρόνοι**, γιατί αναφέρονται στο παρελθόν. Για να σχηματιστούν παίρνουν αύξηση. Στην οριστική έγκλιση η αύξηση στον **παρατατικό** και τον **αόριστο** είναι δύο ειδών:

- α) η **συλλαβική** την οποία παίρνουν τα ρήματα που το δέμα τους **αρχίζει από σύμφωνο** και πρόκειται για την προσθήκη ενός **ἐ- με ψιλή** στην αρχή του δέματός τους.
- β) η **χρονική** την οποία παίρνουν τα ρήματα που το δέμα τους **αρχίζει από φωνήεν ή δίφθογγο** και πρόκειται για την έκταση του αρχικού φωνήεντος του δέματος από βραχύ σε μακρό.

Παρατηρούμε προσεκτικά τα παραδείγματα που ακολουθούν:

Συλλαβική αύξηση

κακίζω ➡ ἐκάκισον, ἐκάκισα

ρίπτω ➡ ῥριπτον, ῥριψα

Χρονική αύξηση

ἀλητεύω ➡ ἠλήθευον, ἠλήθευσα

ἐλπίζω ➡ ἤλπιζον, ἤλπισα

ὀργίζω ➡ ὠργίζον, ὠργισα

αἰκίζω ➡ ἥκισον, ἥκισα

εἰκάζω ➡ εἵκαζον, εἵκασα

αὔξω ➡ ἠῦξον, ἠῦξησα

εὐνάζω ➡ ἠύναζον, ἠύνασα

οἰκίζω ➡ ὤκισον, ὤκισα

ἰκετεύω (ῖ) ➡ ἰκέτευον, ἰκέτευσα (ῖ) ὑβρίζω (ῡ) ➡ ὕβριζον, ὕβρισα (ῡ)

Παρατηρούμε τις αυξήσεις και καταγράφουμε τα συμπεράσματά μας:

Συλλαβική αύξηση

α) Τα ρήματα που αρχίζουν από σύμφωνο (πλην ρ-)

β) Τα ρήματα που αρχίζουν από ρ-

Χρονική αύξηση

Τα ρήματα που αρχίζουν από ή μετατρέπονται το αρχικό ή ως εξής:

α ➡ , ε ➡ , ο ➡ , αι ➡ , ει ➡ ,
αυ ➡ , ευ ➡ , οι ➡ , ῖ ➡ , ῡ ➡

Β. Στα σύνθετα ρήματα

Όταν το ρήμα έχει ως α' συνθετικό πρόθεση η **αύξηση** είναι **εσωτερική** και μπαίνει ανάμεσα στην πρόθεση και το ρήμα

π.χ. προσκρούω ➡ προσέκρουον, προσέκρουσα.

ΣΤ2

Η κλίση της οριστικής παρατατικού και αορίστου

Οριστική παρατατικού				Οριστική αορίστου	
α.ε.	ν.ε.	α.ε.	ν.ε.	α.ε.	ν.ε.
ἦ και ἦν	ἦμουν	ἐπαίδευ-ον	εκπαίδευα	ἐπαίδευσ-α	εκπαίδευσα
ἦσθα	ἦσουν	ἐπαίδευ-ες	εκπαίδευες	ἐπαίδευσ-ας	εκπαίδευσες
ἦν	ἦταν	ἐπαίδευ-ε	εκπαίδευε	ἐπαίδευσ-ε	εκπαίδευσε
ἦμεν	ἤμαστε/ ἤμασταν	ἐπαιδευ-ομεν	εκπαιδεύαμε	ἐπαιδευσ-αμεν	εκπαιδεύσαμε
ἦτε	ἤσαστε/ ἤσασταν	ἐπαιδευ-ετε	εκπαιδεύατε	ἐπαιδευσ-ατε	εκπαιδεύσατε
ἦσαν	ἦταν/ἦσαν	ἐπαίδευ-ον	εκπαίδευαν	ἐπαίδευσ-αν	εκπαίδευσαν

Τι παρατηρούμε συγκρίνοντας τις καταλήξεις της α.ε. και της ν.ε.;

ΣΤ3

Ο σχηματισμός της οριστικής αορίστου ενεργητικής φωνής αφωνόληκτων ρημάτων

Ισχύουν και εδώ όσα είπαμε σε προηγούμενη ενότητα για τον σχηματισμό του μέλλοντα των αφωνόληκτων ρημάτων:

Άσκηση

Συμπληρώνουμε τα κενά με τον κατάλληλο τύπο της οριστικής παρατατικού του ρήματος εἰμί:

- Ἄνδρες τῆσδε τῆς γῆς ἄξιοι.
- Ὑμεῖς Σωκράτους κατήγοροι
- Ἰππαρχος καὶ Ἰππίας ἀδελφοὶ
- Ἡμεῖς εὐμενεῖς τοῖς δούλοις
- Σὺ φίλος Περικλέους.
- Ἀλέξανδρος φιλομαδέστατος.

Ζ. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Στην Πέργαμο ο βασιλιάς Μιθριδάτης αντιλαμβάνεται μια συνωμοσία για επικείμενη δολοφονία του από κάποιους Γαλάτες και δίνει εντολή να τους σκοτώσουν. Το σώμα ενός από αυτούς, του Πορηδόριγα, παρέμεινε έξω άταφο, χωρίς κανέναν από τους φίλους του να τολμήσει να το θάψει. Μια νεαρή γυναίκα από την Πέργαμο, αψηφώντας τον κίνδυνο, έθαψε τον νεκρό.

Η Αντιγόνη μπροστά στον νεκρό Πολυνείκη, έργο του Νικηφόρου Λύτρα

Μια άλλη...Αντιγόνη

Ὁ δὲ Πορηδόριξ κατακοπεῖς ἄταφος ἐξεβέβλητο, καὶ τῶν φίλων οὐδεὶς ἐτόλμησε προσελθεῖν. Γύναιον δὲ Περγαμηνόν, ἐγνωσμένον ἀφ' ὥρας ζῶντι τῷ Γαλάτῃ, παρεκινδύνευσεν θάψαι καὶ περιστεῖλαι τὸν νεκρόν. Ἦσθοντο δ' οἱ φύλακες καὶ συλλαβόντες ἀνήγαγον πρὸς τὸν βασιλέα. Λέγεται μὲν οὖν τι καὶ πρὸς τὴν ὄψιν αὐτῆς παθεῖν ὁ Μιθριδάτης, νέας παντάπασι καὶ ἀκάκου τῆς παιδίσκης φανείσης. Ἔτι δὲ μᾶλλον ὥς ἔοικε τὴν αἰτίαν γνοὺς ἐρωτικὴν οὖσαν ἐπεκλάσθη καὶ συνεχώρησεν ἀνελέσθαι καὶ θάψαι τὸν νεκρὸν ἐσθῆτα καὶ κόσμον ἐκ τῶν ἐκείνου λαβοῦσαν.

Πλούταρχος, *Γυναικῶν Ἀρεταί*, 259D

Γλωσσικά σχόλια

κατακοπεῖς ἄταφος ἐξεβέβλητο αφού τον κατακρεούρησαν, τον πέταξαν έξω άταφο

γύναιον νεαρή γυναίκα

ἐγνωσμένον μετ. παθ. πρκ. του ρ. γιγνώσκω γνωρίζω

προσελθεῖν απρ. αορ. β' του ρ. προσέρχομαι φτάνω, πλησιάζω

ἀφ' ὥρας ζῶντι όσο ζούσε

παρεκινδύνευσεν κινδύνευσε, διακινδύνευσε

θάψαι καὶ περιστεῖλαι τὸν νεκρόν να τυλίξει και να θάψει το σώμα του νεκρού

ἀνήγαγον οριστ. αορ. β' του ρ. ανάγω οδηγώ μπροστά

πρὸς τὴν ὄψιν αὐτῆς παθεῖν δαμπώθηκε από την ομορφιά της

ὥς ἔοικε όπως φαίνεται

τὴν αἰτίαν γνοὺς ἐρωτικὴν οὖσαν ἐπεκλάσθη όταν κατάλαβε πως η αιτία ήταν ερωτική, συγκινήθηκε

συνεχώρησεν ἀνελέσθαι καὶ θάψαι τὸν νεκρόν συμφώνησε να σηκώσει και να θάψει τον νεκρό

ἐσθῆς ένδυμα, φορεσιά

κόσμος τάξη, ευπρέπεια, στολίδι

Ερωτήσεις

1. Σε ποια σημεία του κειμένου φαίνεται η τόλμη της νεαρής γυναίκας;
2. Αναλύουμε σε ένα μικρό κείμενο τους λόγους για τους οποίους ο βασιλιάς Μιθριδάτης δεν τιμώρησε τελικά την κοπέλα.
3. Ποιες ομοιότητες εντοπίζουμε στο ήθος και τη στάση των γυναικών στα κείμενα της ενότητας;

Η Αντιγόνη θάβει τον Πολυνείκη, του Sébastien Norblin, του 19ου αι.

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάδαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε:

- ποιες αρετές των γυναικών προβάλλει ο Πλούταρχος
- παραδείγματα γυναικών που κέρδισαν τον θαυμασμό με τον ηρωισμό τους, σε μια σειρά διαφανειών, σύντομο κείμενο, ψηφιακή αφήγηση ή με οποιοδήποτε μέσο μάς εμπνέει

Επιλέγουμε μια από τις ακόλουθες λέξεις, για να συμπληρώσουμε τα κενά των παρακάτω προτάσεων (μία λέξη περισσεύει):

ανταλλάξιμοι, συναλλασσόμενοι, μετάλλαξη, εναλλακτικοί, απαλλαγή, ανταλλάγματα, παραλλαγές, ανταλλαγή

1. Οι μαύρες αρκούδες εξαιτίας μιας γονιδιακής σιγά σιγά αρχίζουν να γίνονται πιο ανοιχτόχρωμες.
2. Δεν υπάρχει περιορισμός στις αναλήψεις μετρητών και οι μπορούν να αναλαμβάνουν όποιο ποσό επιθυμούν.
3. Εκτός από τους φημισμένους υπάρχουν και προορισμοί για ξεκούραστες διακοπές.
4. Η αληθινή αγάπη δε ζητεί
5. Οι πρόσφυγες αποζημιώνονται για τις περιουσίες που άφησαν πίσω τους.
6. Οι λαογράφοι συγκεντρώνουν τις των παραδοσιακών δημοτικών τραγουδιών.
7. Το δικαστήριο αποφάσισε την του κατηγορουμένου λόγω αμφιβολιών.

Σχηματίζουμε ουσιαστικά της α.ε. από τα ακόλουθα ρήματα με την κατάληξη που δίνεται. Τι δηλώνουν τα ουσιαστικά που προκύπτουν (τόπο ή μέσο/όργανο);

1. σκήπτομαι= ακουμπώ -τρον, 2. κόπτω -ίς, 3. ἐργάζομαι -τήριον, 4. λύω -τρον,
5. δικάζω -τήριον, 6. δρέπω -ανον, 7. γυμνάζω -τήριον, 8. βουλεύω -τήριον

α. Για να θυμηθούμε και όσα μάδαμε για την οριστική ενεστώτα και μέλλοντα συμπληρώνουμε τα κενά του παρακάτω πίνακα.

Ενεστώτας	Παρατατικός	Μέλλοντας	Αόριστος
			ἐκινδυνεύσατε
		δοξάσω	
	ἔρριπτες		
ἐξάρχομεν			
	ἤπτον		
αἰμάττω			
		κρύψουσιν	
			ἰσχύσατε

β. Τοποθετούμε τον κατάλληλο τύπο του παρατατικού του ρ. εἰμί στις ακόλουθες προτάσεις:

1. Ἡμεῖς φίλοι
2. Σὺ γενναῖος ἀνὴρ
3. Πλάτων φιλόσοφος
4. Νέος ἐγὼ καὶ ἐγίγνωσκον πάντα καλῶς.
5. Ὑμεῖς σύμμαχοι
6. Οὗτοι κυβερνῆται καὶ κελευσταὶ καὶ ναυπηγοὶ

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...στο 322 π.Χ. για να «ακούσουμε» έναν επιτάφιο λόγο

Παρήγορα λόγια

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Οι επιτάφιοι λόγοι στην αρχαία Αθήνα
- Η «οικογένεια» του ρήματος λείπω και...φίλοι από τα παλιά
- Η παραγωγή ρημάτων (α' μέρος)
- Ο σχηματισμός της οριστικής παρακειμένου και υπερσυντελικού ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Ο Υπερείδης (390-322 π.Χ.) εκφώνησε τον Επιτάφιο λόγο του το 322 π.Χ. προς τιμήν των Αθηναίων νεκρών που πολέμησαν το 323 π.Χ. (Λαμιακός Πόλεμος) εναντίον των Μακεδόνων, ύστερα από την είδηση που έφτασε στην Αθήνα ότι πέθανε ο Αλέξανδρος. Ο Υπερείδης ανήκε στην αντιμακεδονική μερίδα των Αθηναίων. Το απόσπασμα αναφέρεται στην παραμυθία (παρηγοριά, μέρος της καθιερωμένης δομής των Επιταφίων λόγων) προς τους συγγενείς των νεκρών.

Μαρμάρινο πολυπρόσωπο ανάγλυφο, το λεγόμενο «Χαρώνειο», περ. 340 π.Χ.

Παρήγορα λόγια

Χαλεπὸν μὲν ἴσως ἐστὶ τοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις ὄντας πάδεσι παραμυθεῖσθαι. Τὰ γὰρ πένθη οὔτε λόγῳ οὔτε νόμῳ κοιμίζεται, ἀλλ' ἡ φύσις ἐκάστου καὶ φιλία πρὸς τὸν τελευτήσαντα τὸν ὀρισμὸν ἔχει τοῦ λυπεῖσθαι. Ὅμως δὲ χρὴ θαρρεῖν καὶ τῆς λύπης παραιρεῖν εἰς τὸ ἐνδεχόμενον, καὶ μεμνησθαι μὴ μόνον τοῦ θανάτου τῶν τετελευτηκότων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρετῆς ἧς καταλελοίπασιν. Οὐ γὰρ θρήνων ἄξια πεπόνθασιν, ἀλλ' ἐπαίνων μεγάλων πεποιήκασιν. Εἰ δὲ γήρως θνητοῦ μὴ μετέσχον, ἀλλ' εὐδοξίαν ἀγήρατον εἰλήφασιν, εὐδαίμονές τε γεγόνασιν κατὰ πάντα. Ὅσοι μὲν γὰρ αὐτῶν ἄπαιδες τετελευτήκασιν, οἱ παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἔπαινοι παῖδες αὐτῶν ἀθάνατοι ἔσσονται. Ὅσοι δὲ παῖδας καταλελοίπασιν, ἡ τῆς πατρίδος εὐνοία ἐπίτροπος αὐτοῖς τῶν παίδων καταστήσεται.

Υπερείδης, *Ἐπιτάφιος*, 41-42

Συλλογή
επιτύμβιων
στηλών

Υπερείδης

Φωτογραφία
επιτύμβιων στηλών
του Κεραμεικού

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

χαλεπὸν ἐστὶ εἶναι δύσκολο

παραμυθέομαι -οὔμαι παρηγορώ

κοιμίζω αποκοιμίζω, καθησυχάζω,
καταπραΐνω, ανακουφίζω

ἕκαστος, -η, -ον ο καθένας, η καθεμία,
το καθένα

τελευτήσαντα (μτχ. αορ. του ρ. τελευτάω
-ῶ πεθαίνω) τον πεθαμένο, τον νεκρό

τῶν τετελευτηκότων (μτχ. πρκ. του ρ.
τελευτάω -ῶ) των πεθαμένων

καταλελοίπασιν πρκ. του ρ. καταλείπω
αφήνω πίσω, κληροδοτώ

ὁρισμὸν ἔχει τοῦ λυπεῖσθαι καθορίζεται
το μέγεθος της λύπης

θαρρέω -ῶ έχω δάρρος

παραιρῶ αφαιρώ, απομακρύνω

χρὴ θαρρεῖν καὶ τῆς λύπης παραιρεῖν
πρέπει να έχουμε δάρρος και να
μετριάσουμε/απομακρύνουμε τη λύπη μας

πεπόνθασιν πρκ. του ρ. πάσχω παθαίνω
(πβ. πάθος, πάθηση, πάθημα κ.ά.)

εἰλήφασιν πρκ. του ρ. λαμβάνω παίρνω,
πιάνω (πβ. λαβή, λήψη, λήμμα κ.ά.)

εὐδοξίαν ἀγήρατον εἰλήφασιν έλαβαν
καλή φήμη που θα παραμείνει αγέραστη

ἄπαιδες άτεκνοι

ἐπίτροπος κηδεμόνας

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Επιτάφιος: Στην αρχαία Αθήνα η ρητορεία μαζί με την ιστορία και τη φιλοσοφία ήταν ένα από τα τρία βασικά είδη του πεζού λόγου. Οι ρητορικοί λόγοι διακρίνονταν σε λόγους που εκφωνούνταν στα δικαστήρια (δικανικοί), σε λόγους που απαγγέλλονταν στην Εκκλησία του Δήμου (συμβουλευτικοί) και σε αυτούς που εκφωνούνταν σε επίσημες τελετές (επιδεικτικοί). Ένα είδος από τους τελευταίους ήταν και οι επιτάφιοι, επικήδειοι λόγοι. Ο πιο γνωστός τέτοιος λόγος ήταν ο Επιτάφιος του Περικλή.

οὔτε λόγῳ οὔτε νόμῳ: Στην Αθήνα για τους νεκρούς των πολέμων είχε θεσπιστεί ειδική τιμητική τελετή. Το έθιμο (νόμος) περιλάμβανε τριήμερες εκδηλώσεις πένθους και την τελευταία ημέρα ένα πρόσωπο με ξεχωριστές ικανότητες και κύρος αναλάμβανε να εκφωνήσει ομιλία (λόγο) με την οποία ολοκληρωνόταν η διαδικασία της ταφής, συνήδως στον Κεραμεικό, όπου βρισκόταν ένα από τα νεκροταφεία της Αθήνας.

παραμυθεῖσθαι: Οι επιτάφιοι λόγοι είχαν αποκτήσει μια καθιερωμένη δομή. Ένα από τα τελευταία μέρη τους ονομαζόταν παραμυθία και απευθυνόταν στους οικείους των νεκρών, γονεῖς, συζύγους, αδερφούς, τέκνα και άλλους συγγενείς, για να τους παρηγορήσει.

Μνημείο του Άγνωστου Στρατιώτη,
έργο των Φωκίωνα Ρωκ και
Κωνσταντίνου Δημητριάδη

Ερωτήσεις

1. Τι θεωρεί δύσκολο ο ρήτορας στην προσπάθειά του να παρηγορήσει τους συγγενείς των νεκρών; Με ποιες φράσεις εκφράζεται η δυσκολία του;
2. Ο ρήτορας ζωντανεύει με διάφορους εκφραστικούς τρόπους τον λόγο του, για να γοητεύσει και να πείσει το κοινό του. Ας συμματάσχουμε σε έναν αγώνα εκφραστικής ανάγνωσης με έμφαση στα σχήματα λόγου:

Φωτογραφία
του Κεραμεικού

Αποσπάσματα του κειμένου	Σχήματα λόγου
1. ὅμως δὲ χρῆ θαρρεῖν καὶ τῆς λύπης παραιρεῖν εἰς τὸ ἐνδεχόμενον, καὶ μεμνήσθαι μὴ μόνον τοῦ θανάτου τῶν τετελευτηκότων, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρετῆς ἧς καταλελοίπασιν.	πολυσύνδετο, παρήχηση του «ρ» και αντίθεση
2. ἄξια πεπόνθασιν , ἀλλ' ἐπαίνων μεγάλων πεποιήκασιν . Εἰ δὲ γήρως θνητοῦ μὴ μετέσχον, ἀλλ' εὐδοξίαν ἀγήρατον εἰλήφασιν [...], εὐδαίμονές τε γεγόνασιν κατὰ πάντα.	ομοιοτέλευτο και αντίθεση

3. Στα νεότερα χρόνια με ποιους τρόπους οι άνθρωποι τιμούν τους νεκρούς που δυσιάστηκαν για την πατρίδα;

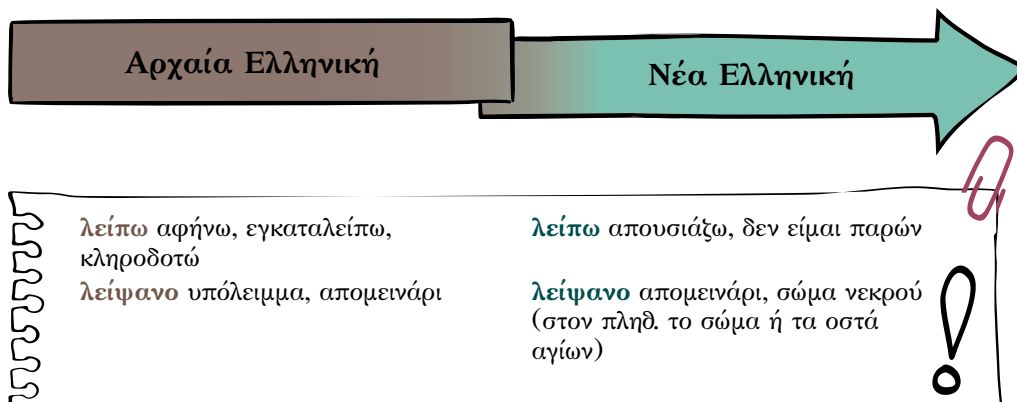

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με μέλη της «οικογένειας» του ρήματος **λείπω** (<λειπ-, λιπ-, λοιπ-) αφήνω, εγκαταλείπω

Στο κείμενο συναντήσαμε το σύνδετο ρ. καταλελοίπασιν.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

αδιάλειπτος αδιάκοπος, χωρίς σταματημό

έκλειψη φαινόμενο προσωρινής απόκρυψης ουράνιου σώματος

έλλειμμα ποσό σε χρήμα ή σε είδος που λείπει

ελλειμματικός αυτός που παρουσιάζει έλλειμμα

έλλειψη απουσία, ανυπαρξία, ανεπάρκεια

ελλιπής αυτός που δεν είναι ολόκληρος

κατάλοιπο υπόλοιπο, απομεινάρι, υπόλοιπο φυσικής ή χημικής διεργασίας

λειψανδρία έλλειψη ανδρικού πληθυσμού

λειψυδρία ανεπάρκεια ή έλλειψη νερού

λιποβαρής αυτός που υπολείπεται από το κανονικό βάρος

λιπόσαρκος αδύνατος

λιποτάκτης αυτός που εγκαταλείπει τις τάξεις του στρατού

λιποταξία η χωρίς άδεια εγκατάλειψη θέσης στον στρατό

λιποψυχία έλλειψη θάρρους, δειλία

λοιπός, -ή, -ό υπόλοιπος

λοιπόν άρα, επομένως

υπόλειμμα μικρό υπόλοιπο

Ασκήσεις

1. α. Συμμετέχουμε σε έναν διαγωνισμό εκφραστικής ανάγνωσης των περιόδων που ακολουθούν.
- β. Αντικαθιστούμε τις υπογραμμισμένες λέξεις με πιο απλές ή με φράσεις που αποδίδουν το νόημά τους ανατρέχοντας στο μικρό λεξικό.
- γ. Οι τρεις νικητές/τριες του διαγωνισμού διαβάζουν τις απαντήσεις.

Στην εκκλησία

Σήμερα η Εκκλησία εορτάζει την ανακομιδή των Ιερών Λειψάνων του Αγίου Νεκταρίου.

Στην αστρονομία

Ορατή θα είναι και στην Ελλάδα η μερική έκλειψη ηλίου που θα λάβει χώρα το ερχόμενο Σάββατο.

Στον στρατό

Σύμφωνα με τη στρατιωτική νομοθεσία κάθε οπλίτης που διαπράττει λιποταξία στο εσωτερικό είναι ένοχος κακουργήματος και τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών ετών.

Άρρηκτοι δεσμοί

2. Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από το κείμενο της στήλης Α με τις ομόρριζές τους της ν.ε. στη στήλη Β. (Ένα στοιχείο της στήλης Β περισσεύει):

Στήλη Α	Στήλη Β
1. εὐδοξίαν	α. περίλυπος
2. μεμνήσθαι	β. ἔλλειψη
3. εὐνοία	γ. γηρατεία
4. λυπεῖσθαι	δ. διανοητικός
5. καταλελοίπασιν	ε. δοξολογία
6. ἀγήρατον	στ. υπόμνημα
	ζ. διάλυμα

3. Διαγράφουμε τη λέξη που δεν είναι ομόρριζη:
 - α. διάλειμμα, λήμμα, υπόλοιπο, λιποτάκτης
 - β. εξάλειψη, λιπόσαρκος, περίλυπος, εγκατάλειψη
 - γ. ανάληψη, λειψανδρία, παράλειψη, λοιπός
 - δ. παράλειψη, λειψυδρία, κατάλυμα, ανελλιπώς
 - ε. έκλειψη, ελλιπής, κάλυψη, ελλειπτικός

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Παράγωγα ρήματα

Τα ρήματα που παράγονται από ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα) σημαίνουν συνήθως ότι το υποκείμενό τους είναι ή γίνεται ή έχει ή παρέχει ή κάνει αυτό που φανερώνει η πρωτότυπη λέξη από την οποία προέρχονται (π.χ. τολμῶ [=έχω τόλμη]).

Παραγωγή ρημάτων από ονόματα

Καταλήξεις:

-(ι)άω τόλμη>τολμά-ω -ῶ, ἥττα>ήττά-ομαι -ῶμαι, -έω ὄκνος>ὀκνέ-ω -ῶ, φίλος>φιλέ-ω -ῶ, -όω δοῦλος>δουλόω -ῶ, λύτρον>λυτρό-ω -ῶ, -εύω ἵππεύς>ἵππεύ-ω, φονεύς>φονεύ-ω, -σσω/-ττω φύλαξ (-ακος)>φυλάττω ή φυλάσσω

Στη ν.ε. τα περισσότερα ρήματα που στην α.ε. είχαν κατάληξη **-όω** έχουν κατάληξη **-ώνω** αλλά την ίδια σημασία. Βέβαια έχουν διατηρήσει την κατάληξη **-όω** ρήματα όπως το νοώ και τα σύνδετά του (π.χ. υπονοώ). Αξίζει να προσέξουμε το ρήμα πληρώω **-ῶ** που στην α.ε. σήμαινε γεμίζω, ενώ το ρ. πληρώνω στα ν.ε. σημαίνει καταβάλλω χρήματα.

Ασκήσεις

1. Για κάθε ρήμα του πίνακα στη στήλη Α γράφουμε στη στήλη Β και Γ το ουσιαστικό ή το επίθετο, αντίστοιχα, από το οποίο προέρχονται. Για καλύτερα αποτελέσματα συνεργαζόμαστε με τον/την διπλανό/ή μας.

Στήλη Α Ρήματα	Στήλη Β Ουσιαστικά	Στήλη Γ Επίθετα
1. ἀνιάω -ῶ /βοάω -ῶ		
2. πενθ-έω -ῶ /σωφρον-έω -ῶ		
3. ἰκετ-εύω/δουλ-εύω		
4. κηρύσσω/αίμάσσω		
5. πληρ-όω -ῶ /σκην-όω -ῶ		

2. Το ρήμα που σχηματίζεται από το ουσιαστικό παίς ποια σημασία είχε στην α.ε. και πώς διαφοροποιήθηκε σημασιολογικά στη ν.ε.;

Συμβουλευόμαστε τα Λεξικά της α.ε. και της ν.ε., όπου χρειάζεται.

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

ΣΤ1 Ο αναδιπλασιασμός

Στη ν.ε. ο παρακείμενος και ο υπερσυντέλικος σχηματίζονται περιφραστικά: έχω παίξει, είχα παίξει. Στην α.ε. σχηματίζονται **μονολεκτικά** και έχουν στην αρχή του δέματός τους αναδιπλασιασμό, που τον διατηρούν σε όλες τις εγκλίσεις, στο απαρέμφατο και στη μετοχή.

Ας δούμε τον τύπο «πεποιήκασιν», οριστικής παρακειμένου, που συναντήσαμε στο κείμενο:

ΣΤ2 Είδη ομαλού αναδιπλασιασμού

Α. Η επανάληψη του αρχικού συμφώνου με ένα ε

- α) Όταν το ρήμα αρχίζει από **ένα σύμφωνο** εκτός του ρ. λύω ➡ λέλυκα
- β) Όταν το ρήμα αρχίζει από **δασύ** σύμφωνο (χ, φ, θ) το οποίο τρέπεται στο αντίστοιχο φιλό (κ, π, τ).

χ ➡ κ: χηρεύω ➡ κεχήρευκα

φ ➡ π: φυτεύω ➡ πεφύτευκα

θ ➡ τ: θύω ➡ τέθυκα

γ) Όταν το ρήμα αρχίζει από **δύο σύμφωνα** από τα οποία το πρώτο είναι άφωνο (π, β, φ, κ, γ, χ, τ, δ, θ) και το δεύτερο ένρινο (μ, ν) ή υγρά (λ, ρ)

πνέω ➡ πέπνευκα, κρίνω ➡ κέκρικα

Β. Η συλλαβική αύξηση

Για όσα ρήματα το θέμα τους αρχίζει από:

α) **διπλό σύμφωνο** (ζ, ξ, ψ) ψαύω ➡ ἔψαυκα

β) **τρία σύμφωνα** στρατεύω ➡ ἔστράτευκα

γ) **δύο σύμφωνα** από τα οποία το πρώτο δεν είναι άφωνο και το δεύτερο δεν είναι ένρινο ή υγρά σκευάζω ➡ ἐσκεύακα

δ) το σύμφωνο **ρ** ῥητορεύω ➡ ἔρρητόρευκα (Προσοχή! Διπλασιάζουν το ρ)

Γ. Η χρονική αύξηση

Για όσα ρήματα αρχίζουν από:

α) **φωνήεν** ἀληθεύω ➡ ἡλήθευκα

β) **δίφθογγο** οἰκίζω ➡ ὤκικα

Προσοχή στα σύνδετα ρήματα! Όταν το πρώτο συνθετικό είναι πρόδεση, ο αναδιπλασιασμός μπαίνει μετά την πρόδεση: καταλύω ➡ καταλέλυκα

ΣΤ3

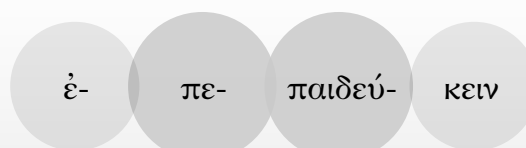
**Οριστική παρακειμένου και υπερσυντελικού
ε.φ. βαρύτονων ρημάτων**

Σχηματισμός
Οριστικής παρακειμένου ε.φ.

αναδιπλα-
σιασμός θέμα κατάληξη

Σχηματισμός
Οριστικής υπερσυντελικού ε.φ.

συλλαβική
αύξηση αναδιπλα-
σιασμός θέμα κατάληξη

Κλίση οριστικής παρακειμένου και υπερσυντελικού

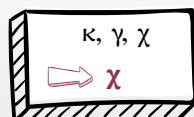
Οριστική παρακειμένου	Οριστική υπερσυντελικού
λέ-λυ-κα	ἐ-λε-λύ-κειν
λέ-λυ-κας	ἐ-λε-λύ-κεις
λέ-λυ-κε	ἐ-λε-λύ-κει
λε-λύ-καμεν	ἐ-λε-λύ-κεμεν
λε-λύ-κατε	ἐ-λε-λύ-κετε
λε-λύ-κασι(ν)	ἐ-λε-λύ-κεσαν

ΣΤ4

Οριστική παρακείμενου και υπερσυντελικού
ε.φ. βαρύτονων αφωνόληκτων ρημάτων

Ουρανικόληκτα

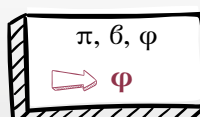
Μετατρέπουν τον
ουρανικό χαρακτήρα
του δέματος σε χ

πράττω ➡ πέπραχα
ἐπεπράχην

Χειλικόληκτα

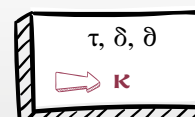
Μετατρέπουν τον
χειλικό χαρακτήρα
του δέματος σε φ

γράφω ➡ γέγραφα
ἐγεγράφην

Οδοντικόληκτα

Μετατρέπουν τον
οδοντικό χαρακτήρα
του δέματος σε κ

πείθω ➡ πέπεικα
ἐπεπείκην

Ασκήσεις

1. Κλίνουμε σε όλους τους τύπους του παρακειμένου και υπερσυντελικού τα παρακάτω αφωνόληκτα ρήματα:

Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος
ρ. γράφω	ρ. γράφω	ρ. πράττω	ρ. πράττω
γέγρα-φα	ἐγεγρά-φειν	πέπρα-χα	ἐπεπρά-χην

2. Σχηματίζουμε από τον τύπο του ενεστώτα που δίνεται τον αντίστοιχο τύπο παρακειμένου και υπερσυντελικού των ρημάτων, σύμφωνα με το παράδειγμα. Βοηθητικά στη δεύτερη στήλη δίνεται το θέμα των ρημάτων.

Ενεστώτας	Θέμα	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος
κλύω	κλύ-	κέκλυκα	ἐκεκλύκειν
κωλύω	κωλύ-		
βασιλεύω	βασιλεύ-		
κρύπτω	κρύφ-		
πείθω	πείθ-		
ἀναγκάζω	ἀναγκαδ-		
ἀλλάττω	ἀλλάγ-		
στρατεύω	στρατεύ-		
διώκω	διώκ-		
πράττω	πράγ-		
φυλάττω	φυλάκ-		
ρίπτω	ρίπ-		
ἐλπίζω	ἐλπιδ-		
θύω	θύ-		
προκηρύττω	κηρύκ-		
χορεύω	χορεύ-		

Ζ. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Στο κείμενο ο Δημοσθένης παρηγορεί τους συγγενείς (γονείς και παιδιά) των νεκρών.

Παρηγοριά στους συγγενείς

Οἱ μὲν οὖν ζῶντες οἰκεῖοι τούτων ἔλεινοί, τοιούτων ἀνδρῶν ἔστερημένοι καὶ συνηθείας πολλῆς καὶ φιλανθρωποῦ διεzeugμένοι, καὶ τὰ τῆς πατρίδος πράγματ' ἔρημα καὶ δακρύων καὶ πένθους πλήρη· οἱ δ' εὐδαίμονες τῷ δικαίῳ λογισμῷ. Πρῶτον μὲν ἀντὶ μικροῦ χρόνου πολὺν καὶ τὸν ἅπαντ' εὐκλειαν ἀγήρῳ καταλείπουσιν, ἐν ᾗ καὶ παῖδες οἱ τούτων ὀνομαστοὶ τραφήσονται καὶ γονεῖς [οἱ τούτων] περίβλεπτοι γηροτροφήσονται, παραψυχὴν τῷ πένθει τὴν τούτων εὐκλειαν ἔχοντες.

Δημοσθένης, Ἐπιτάφιος, 32

Αναθηματικό ανάγλυφο
με ἥρωα συμποσιαστή,
ἀπὸ το Ἀσκληπιεῖο Πειραιά,
τέλη 5ου αἰ. π.Χ.

Γλωσσικά σχόλια

οἰκεῖος ο συγγενής

ἐλεινός, -ή, -όν ο ἄξιος συμπάθειας,
ελέους, ο αξιολύπητος

διαzeugνύω χωρίζω, διακρίνω

συνηθείας πολλῆς καὶ φιλανθρωποῦ
διεzeugμένοι μτχ. πρκ. ἔχουν αποχωριστεί
ἀπὸ μια συναναστροφή συχνή και πολύ
αγαπητή

ὁ ἡ εὐδαίμων, τὸ εὐδαιμον επιδ.
ευτυχισμένος, -η, -ο

οἱ δ' εὐδαίμονες τῷ δικαίῳ λογισμῷ
ἀλλὰ αυτοὶ εἶναι ευτυχεῖς, ἀν σκεφτεῖ κανεῖς
δίκαια

τὸν ἅπαντ' εὐκλειαν ἀγήρῳ

καταλείπουσιν ἀφήνουν πίσω για πάντα
ἀγέραστη δόξα

ἐν ᾗ μέσα στην οποία, με την οποία

τραφήσονται θα ανατραφούν

περίβλεπτοι γηροτροφήσονται

θα γηροκομηθούν με μεγάλη προσοχή

ἡ εὐκλεια η δόξα

ἡ παραψυχὴ ἀναψυχή, παρηγοριά

παραψυχὴν τῷ πένθει τὴν τούτων

εὐκλειαν ἔχοντες γιατί θα ἔχουν

παρηγοριά για το πένθος τους τη δόξα
των νεκρῶν

Ερωτήσεις

1. Με ποιο επιχείρημα προσπαθεῖ ο ρήτορας να πείσει ὅτι οἱ συγγενεῖς τῶν νεκρῶν θα εἶναι ευτυχισμένοι; Πῶς κρίνουμε αὐτὸ το επιχείρημα;
2. Ποιὸς εἶναι ο κοινὸς τόπος τῶν επιταφίων τοῦ Δημοσθένη και τοῦ Ὑπερείδη;

Επιτύμβια στήλη
τῆς Ἥγησους τοῦ
5ου αἰ. π.Χ.

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Στο ταξίδι μας αυτό, στην αρχαία Αθήνα, μάθαμε πως εκεί ίσχυε που προέβλεπε εκδηλώσεις πένθους για τους νεκρούς των πολέμων. Αυτές διαρκούσαν μέρες. Την τελευταία μέρα ένα πρόσωπο ξεχωριστού κύρους εκφωνούσε επικήδειο λόγο που ονομαζόταν Ο πιο γνωστός τέτοιος λόγος είναι του Στο ταξίδι μας, διαβάσαμε ένα απόσπασμα από ομιλία του πολιτικού, ρήτορα και στρατηγού Σε αυτό απευθύνεται στους συγγενείς και οικείους των νεκρών, για να τους Το τμήμα του λόγου με αυτόν τον σκοπό ονομαζόταν

Ποια λέξη της ν.ε. προήλθε από την ονομασία που έχει το τμήμα του επιταφίου που διαβάσαμε; Ποια διαφορά διαπιστώνουμε στη σημασία της λέξης;

Στην αρχαία Αθήνα τα τρία βασικά είδη του πεζού λόγου ήταν η ιστορία, η φιλοσοφία και η Τη λέξη αυτή θα βρούμε κάδετα στις έντονες παύλες.

1. ανεπάρκεια, έλλειψη νερού _ _ _ _ _
2. αυτός που εγκαταλείπει τους κοινούς αγώνες (μτφ.) _ _ _ _ _
3. ό,τι απομένει ύστερα από διεργασία, κατάσταση _ _ _ _ _
4. το αποτέλεσμα της αφαίρεσης _ _ _ _ _
5. η έλλειψη ανδρικού πληθυσμού _ _ _ _ _
6. προσωρινή διακοπή μιας δραστηριότητας _ _ _ _ _
7. αυτός που χάνει το θάρρος του μπροστά σε δυσκολίες _ _ _ _ _
8. σώμα ή οστά αγίου _ _ _ _ _

Με βάση τις καταλήξεις -έω, -όω, -εύω, -άω δημιουργούμε ρήματα της α.ε. που προέρχονται από τα ονόματα (ουσιαστικά και επίθετα) που δίνονται:

όρμη, έρυδρός, ικέτης, ρίζα, τόξον, μάρτυς, άπειλή, παῖς

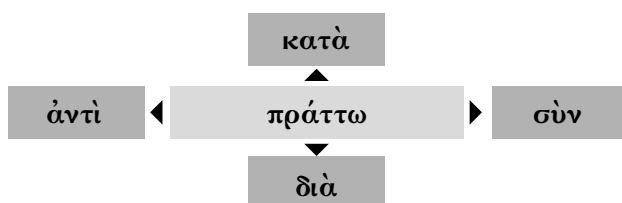

Ποιο είδος αναδιπλασιασμού θα επιλέξουμε ανάλογα με το πώς αρχίζει το ρήμα;

Το ρ. αρχίζει από	Επανάληψη αρχικού συμφώνου με ένα ε	Συλλαβική αύξηση	Χρονική αύξηση
φωνήεν			
ένα σύμφωνο			
δίφθογγο			
τρία σύμφωνο			
διπλό σύμφωνο			

Σχηματίζω τους παρακειμένους του ρ. **πράττω** σε σύνδεση:

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...στα χνάρια της αρχαίας Σφίγγας

Το αίνιγμα της Σφίγγας

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Το αίνιγμα της Σφίγγας
- Η «οικογένεια» του ρήματος εύρισκω και...φίλοι από τα παλιά
- Η παραγωγή ρημάτων (6^ο μέρος)
- Τα απαρέμφατα ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων
- Οι μετοχές ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων
- Τα είδη του απαρεμφάτου
- Τα είδη της μετοχής

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Το κείμενο που ακολουθεί προέρχεται από το έργο «Άπολλοδώρου Βιβλιοθήκη». Αποδόθηκε, αρχικά, στον **Απολλόδωρο τον Αθηναίο** (2ος αι. π.Χ.). Ωστόσο, σήμερα, θεωρείται ότι έχει γραφτεί από κάποιον μαθητή του, που αποκαλείται **Ψευδο-Απολλόδωρος**, πιθανόν τον 1ο αι. μ.Χ. Το έργο περιλαμβάνει τη «Θεογονία», αλλά και διάφορους μυθικούς κύκλους. Το «αίνιγμα της Σφίγγας» συνδέεται με τον μύθο των Λαβδακιδών και συγκεκριμένα με εκείνον του Οιδίποδα.

Ο Οιδίποδας και η σφίγγα, Ερυθρόμορφη αττική πελίκη του Ζωγράφου του Αχιλλέα, περίπου 475-425 π.Χ.

Το αίνιγμα της Σφίγγας

Βασιλεύοντός ποτε ἐν Θήβαις Κρέοντος οὐ μικρὰ συμφορὰ τὴν χώραν κατέσχευεν. Ἐπεμψε γὰρ Ἥρα Σφίγγα, ἥ ἔχουσα πρόσωπον μὲν γυναικός, στήθος δὲ καὶ οὐρὰν λέοντος, πτέρυγας ὄρνιθος, φόβον πᾶσιν ἐνέβαλλεν. Καθίσασα δ' ἡ Σφίγξ ἐπὶ τὸ Φίκιον ὄρος αἶνιγμα τοῖς Θηβαίοις προὔτεινε. Ἦν δὲ τὸ αἶνιγμα τόδε· «Τί ἐστίν, ὃ μίαν φωνὴν ἔχον τετράπουν καὶ δίπουν καὶ τρίπουν γίνεται»; Εἰ δὲ τὴν λύσιν μὴ εὐρίσκοιεν, ἡ Σφίγξ ὑπὸ μανίας κατεχομένη, κατεβίβρωσκεν ἕνα. Πολλῶν δὲ ἀποδνησκόντων τούτῳ τῷ τρόπῳ, Κρέων ὁ βασιλεύων ἐν Θήβαις κηρύσσει δώσειν τὴν βασιλείαν τῷ λύσοντι τὸ αἶνιγμα. Οἰδίπους δ' ἀκούσας ταῦτα καὶ σπεύσας, ἔλυσεν τὸ αἶνιγμα εἰπὼν εἶναι τὸν ἄνθρωπον. Οὗτος γὰρ βρέφος ὢν ἐπὶ τεσσάρων βαίνει, τελειούμενος δὲ δίπους ἐστί, γηράσκων δὲ τὴν βακτηρίαν λαμβάνει. Καὶ οὕτως ἡ μὲν Σφίγξ ἑαυτὴν ἀπὸ τοῦ ὄρους ρίψασα, ἔθανεν, ὃ δ' Οἰδίπους τὴν βασιλείαν παρέλαβε.

Βιβλιοθήκη Ἀπολλοδώρου, 3, 52-55 (διασκευή Τρ. Ι. Δελή)

Ο Οιδίποδας λύνει το αίνιγμα της Σφίγγας, ερυθρόμορφη κύλικα του 5ου αι.

Η Σφίγγα απαγάγει νεαρό άνδρα, λήκυθος του 5ου αι. π.Χ.

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

βασιλεύοντος (μτχ. ενεστ. του ρ. βασιλεύω) όταν ήταν βασιλιάς

ποτέ κάποτε

κατέσχευεν (αόρ. β' του ρ. κατέχω) βρήκε
(πβ. ν.ε. κατοχή, κάτοχος)

ἔπεμψε (αόρ. του ρ. πέμπω) έστειλε
(πβ. ν.ε. πομπός, πομπώδης)

ἢ αναφ. αντων. ὅς, ἥ, ὃ η οποία

πτέρυγας (ή πτέρυξ -γος) φτερούγες

προὔτεινε πρό+ἔτεινε υπέβαλε
(πβ. ν.ε. τάση, ατενίζω)

τόδε δεικτ. αντων. ὅδε, ἥδε, τόδε αυτό εδώ

τετράπουν, δίπουν, τρίπουν τετράποδο, δίποδο, τρίποδο

καταβιβρώσκω καταβροχθίζω

πολλῶν ἀποδνησκόντων (μτχ. ενεστ. του ρ. ἀποδνήσκω) αφού πέθαναν πολλοί
(πβ. θνητός, αθάνατος)

σπεύσας μτχ. αορ. του ρ. σπεύδω αφού κινήθηκε γρήγορα

τελειούμενος όταν φτάνει στην ακμή της ηλικίας του

γηράσκων (μτχ. ενεστ. του ρ. γηράσκω) όταν γερνάει

ἡ βακτηρία το στήριγμα, το μπαστούνι

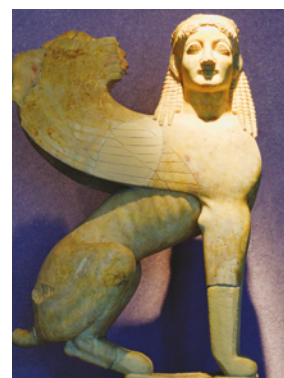
Λεξιθῆρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Σφίγγα: Πρόκειται για ένα μυθικό τέρας με κεφάλι γυναίκας και σώμα λιονταριού. Σύμφωνα με την ελληνική μυθολογία, ήταν κόρη της Χίμαιρας και του Όρδρου. Είχε εγκατασταθεί κοντά στην πόλη της Θήβας και τρομοκρατούσε τον λαό. Έλεγε σε κάθε περαστικό το αίνιμά της και όποιος δεν κατάφερνε να το λύσει ήταν καταδικασμένος σε θάνατο. Σε μεταγενέστερες εκδοχές λέγεται, μάλιστα, ότι τον έσφιγγε, όπως δηλώνει και το όνομά της, μέχρι να τον πνίξει.

Οιδίποδας: Ήταν μυθικός ήρωας, γιος του βασιλιά της Θήβας, Λαίου, και της Ιοκάστης. Ο Οιδίποδας μεγάλωσε στο παλάτι της Κορίνθου ως νόμιμος κληρονόμος του δρόνου της Κορίνθου. Όταν όμως ο δρόμος του τον έφερε στη Θήβα, προκειμένου να αναζητήσει την πραγματική καταγωγή του, κατάφερε να δώσει εύστοχη απάντηση στο αίνιγμα της Σφίγγας και την υποχρέωσε να γκρεμιστεί από τον βράχο της. Ανακηρύχθηκε, έτσι, σωτήρας και βασιλιάς της πόλης. Η σκηνή της αναμέτρησης του Οιδίποδα με τη Σφίγγα συνιστά αγαπημένο θέμα στην τέχνη. Άλλωστε, η επικράτηση του αδύναμου έναντι του δυνατού γοητεύει, ήδη, από την Παλαιά Διαθήκη, όπου περιγράφεται η νίκη του Δαβίδ έναντι του Γολιάθ.

Σφίγγα που στέφει επιτύμβια στήλη, 560-550 π.Χ. Από το Θεμιστόκλειο τείχος δίπλα στην Ιερά Πύλη.

Ερωτήσεις

1. Η Σφίγγα είναι ένα μυθικό τέρας.

α. Με ποια χαρακτηριστικά εμφανίζεται στο παραπάνω κείμενο; Δημιουργούμε έναν πίνακα σύμφωνα με το παράδειγμα και τον συμπληρώνουμε:

Χαρακτηριστικά της Σφίγγας	
λέξεις του κειμένου που τα δηλώνουν	
α.ε. πρόσωπον γυναικός	ν.ε. πρόσωπο γυναίκα

6. Με τη βοήθεια «των αποσκευών μας» απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις, ώστε να αποκαλυφθεί το περιεχόμενο του κειμένου. Απαντάμε με αποσπάσματα από το κείμενο και κρατάμε σημειώσεις στη ν.ε.:

1. Ποιο ήταν το αίνιγμα της Σφίγγας;
2. α. Τι έκανε η Σφίγγα σε όσους δεν έβρισκαν τη λύση; β. Γιατί;
3. Τι διακήρυξε ο βασιλιάς στους πολίτες της χώρας του;
4. α. Ποια απάντηση έδωσε ο Οιδίποδας; β. Πώς εξήγησε την απάντησή του;
5. α. Ποια ήταν η κατάληξη της Σφίγγας; β. Τι κέρδισε ο Οιδίποδας;

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με μέλη της «οικογένειας» του ρήματος **εύρίσκω**

Στο κείμενο συναντήσαμε το ρ. **εύρίσκοιεν**.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

Αρχαία Ελληνική

Νέα Ελληνική

εύρίσκω βρίσκω, ανακαλύπτω
εύρηκα έχω βρει (πρκ. του ρ. εύρίσκω)

βρίσκω ανακαλύπτω, εντοπίζω εκ νέου
εύρηκα το βρήκα (για περιπτώσεις που ανακαλύπτουμε κάτι ξαφνικά)

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

εύρημα ό,τι βρίσκει ή ανακαλύπτει κανείς ύστερα από έρευνα

ευρηματικός αυτός που επινοεί πρωτότυπες λύσεις

ευρετήριο κατάλογος ονομάτων ή αντικειμένων κατά αλφαθητική σειρά

εύρετρα αμοιβή σε όποιον βρίσκει κάτι που έχει χαθεί, βρετίκια

ευρεσιτεχνία η επινοήση νέου και άγνωστου προηγουμένως μέσου ή διαδικασίας (πβ. δίπλωμα ευρεσιτεχνίας)

ανεύρεση η εύρεση άγνωστου ή χαμένου προσώπου ή πράγματος ύστερα από αναζήτηση

εφεύρεση η επινοήση νέας συσκευής, μεθόδου, διαδικασίας

εξεύρεση εξοικονόμηση, εξασφάλιση, επινοήση

δυσεύρετος αυτός που δύσκολα μπορεί να βρεθεί, που εμφανίζεται σπάνια

παρευρίσκομαι είμαι παρών κάπου

Μικρό
λεξικό

Ασκήσεις

Φίλοι από τα παλιά

Με λέξεις του κειμένου συνδέονται λόγιες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως σήμερα. Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β, ανατρέχοντας στο Λεξικό της ν.ε., όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. αποδιοπομπαίος τράγος	α. Όσα υποστήριξε είναι χιλιοειπωμένα.
2. ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα	β. Αντέδρασε ακαριαία και έσωσε τη γυναίκα που κινδύνευε.
3. γνωστὸν τοῖς πᾶσι	γ. Δεν υπάρχει η ελάχιστη αμφιβολία για την επίλυση του ζητήματος.
4. βαίνει κατ' εὐχὴν	δ. Η ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής είναι τελικά πρόκληση για τη σύγχρονη γυναίκα.
5. ἐν τέλει	ε. Ο διευθυντής της τράπεζας έγινε το εξιλαστήριο θύμα για την υπόθεση των ακάλυπτων επιταγών.
6. ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ	στ. Συχνά ο χαρακτήρας διαφαίνεται από μικρές ενδείξεις.

Ἀρρηκτοὶ δεσμοί

Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από τα κείμενα της στήλης Α με τις ομόρριζές τους της ν.ε. της στήλης Β. (Ένα στοιχείο της στήλης Β περισσεύει). Ανατρέχουμε στο Λεξικό της α.ε., όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. συμφορὰ	α. μέτωπο
2. ἔχουσα	β. ποδαρικό
3. πρόσωπον	γ. διάκριση
4. τετράπουν	δ. βατήρας
5. βαίνει	ε. συνένοχος
6. παρέλαθεν	στ. λεωφορείο
	ζ. λαβή

Άσκηση

Συμπληρώνουμε τις προτάσεις με την κατάλληλη λέξη από αυτές που δίνονται: εύρεση, ευρηματικότητα, ευρετήριο, δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, εφευρίσκω, ανεύρεση, εύρετρα, παρευρίσκομαι, εύρημα

- Θα ήθελα να στην απονομή των μεταλλίων των αθλητών.
- Η των επιζώντων είναι μια επίπονη διαδικασία.
- Τα της ανασκαφής εντυπωσίασαν τους αρχαιολόγους.
- Καλό θα ήταν να κατοχυρώσει την εφεύρεσή του με
- Η σκέψη του χαρακτηρίζεται από πρωτοτυπία και
- Η αλφαθητική καταχώριση στοιχείων σε προσφέρει τη δυνατότητα της εύκολης αναζήτησης και τους.
- Ο Παστέρτον τρόπο να παρατείνεται η ζωή του γάλακτος και του κρασιού με τη διαδικασία της παστερίωσης.
- Δύο μαθήτριες επέστρεψαν στον κάτοχό της δεσμίδα με χαρτονομίσματα και έλαβαν τα νόμιμα

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Παραγωγή ρημάτων

Τα ρήματα που παράγονται από ονόματα (ουσιαστικά ή επίθετα) σημαίνουν συνήθως ότι το υποκείμενό τους είναι ή γίνεται ή έχει ή παρέχει ή κάνει αυτό που φανερώνει η πρωτότυπη λέξη, το όνομα.

Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.* (σελ. 268-270), όπου χρειάζεται.

Παραγωγή ρημάτων από ονόματα

Καταλήξεις:

-**ζω** αγορά>αγοράζω, δίκη>δικάζω, -**άζω** άτιμος>άτιμάζω, ήσυχος>ήσυχάζω,
-**ίζω** ό όρος>ορίζω, άγνός>άγνίζω, -**αίνω** ύγιής>ύγι-αίνω, θερμός>θερμαίνω,
-**ύνω** λαμπρός>λαμπρύνω, αίσχος>αίσχύνω, -**αίρω** καθαρός>καθαίρω,
έχθρος>έχθ-αίρω, -**νω** βαρύς>βαρύνω, βαθύς>βαθύνω

Ορισμένα ρήματα με καταλήξεις -**ιάζω** και -**ίζω**, παράγωγα από ονόματα εθνικά ή κύρια ή ονόματα ζώων σημαίνουν συνήθως ότι το υποκείμενό τους μιμείται ήδη και γλώσσα ή ακολουθεί τα φρονήματα εκείνου που δηλώνει το πρωτότυπο όνομα π.χ. Βοιωτός: βοιωτιάζω, Έλλην: έλληνίζω, πίδακος: πιθηκίζω.

Ασκήσεις

- Χρησιμοποιώντας ως υπόδειγμα την παραγωγή των ρημάτων από ονόματα, παράγουμε νέα ρήματα επιλέγοντας τις κατάλληλες καταλήξεις, σύμφωνα με το παράδειγμα:

Όνομα	Κατάληξη	Ρήματα
φενάκη	-ίζω	φενακίζω
δόξα	-ζω	
φαιδρός	-ύνω	
θάρρος	-ύνω	
δυσχερής	-αίνω	
μῆκος	-ύνω	
ύστερος	-ίζω	

- Ποια από τα ρήματα χρησιμοποιούνται με ίδιο νόημα στη ν.ε., ποια δε συναντάμε στο λεξιλόγιό της και ποια συναντάμε σε σύνθεση με κάποια πρόθεση;

Ανατρέχουμε στα *Λεξικά της α.ε. και της ν.ε.*, όπου χρειάζεται. Για παράδειγμα το ρ. δοξάζω διατηρεί την ίδια σημασία. Τι συμβαίνει με το ρ. ύστερίζω;

- Αντιστοιχίζουμε τα ονόματα από τα οποία παράγονται τα αντίστοιχα ρήματα στον πίνακα που ακολουθεί:

Ρήματα	Ονόματα
1. ήδύνω	α. χαλεπός
2. όξύνω	β. μέγας
3. κοιλαίνω	γ. ήδύς
4. χαλεπαίνω	δ. άθρόος
5. μεγαίρω	ε. όξύς
6. γεραίρω	στ. κοῖλος
7. άθροίζω	ζ. γέρας

Παραγωγή ρημάτων από άλλα ρήματα

Τα ρήματα που παράγονται από άλλα ρήματα είναι:

εναρκτικά: σημαίνουν ότι το υποκείμενο αρχίζει να κάνει ή να γίνεται ό,τι δηλώνει το πρωτότυπο ρήμα. Έχουν κατάληξη **-σκω**.

π.χ. γηράω - γηρῶ ➡ γηράσκω: αρχίζω να γερνῶ

εφετικά: σημαίνουν ότι το υποκείμενο έχει έφεση (μεγάλη επιθυμία) για εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο ρήμα. Έχουν καταλήξεις: **-ιάω (-ιῶ), -είω**

π.χ. κλαίω (μέλλ. κλαύσομαι) ➡ κλαυσιάω-ῶ: θέλω να κλάψω

δαμιστικά ή επιτατικά: σημαίνουν ότι το υποκείμενο εκτελεί δαμά (=συχνά) αυτό που δηλώνει το πρωτότυπο ρήμα. Έχουν καταλήξεις: **-άζω, -ίζω, -ύζω**

π.χ. στένω ➡ στενάζω: στενάζω συχνά

αίτέω -ῶ ➡ αἰτίζω: ζητώ συχνά

ἔρπω ➡ ἐρπύζω: σέρνομαι διαρκώς

Γηράσκω
δ' αἰεὶ πολλὰ
διδασκόμενος

Σόλων

Παραγωγή ρημάτων από επιρρήματα

δίχα ➡ διχάζω, πέλας (=κοντά) ➡ πελάζω (=πλησιάζω), χωρίς ➡ χωρίζω κ.ά.

Παραγωγή ρημάτων από επιφωνήματα

άλαλαί ➡ αλαλάζω, οἶμοι ➡ οἰμώζω (=φονάζω, θρηνῶ) κ.ά.

Άσκηση

Επιλέγουμε από τα παραπάνω τρία παράγωγα ρήματα της α.ε. που χρησιμοποιούνται και στη ν.ε. και δημιουργούμε με καθένα από αυτά μία πρόταση. Ανατρέχουμε στο Λεξικό της ν.ε., όπου χρειάζεται.

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Στην αρχαία ελληνική γλώσσα το ρήμα σχηματίζει ονοματικούς τύπους, το απαρέμφατο και τη μετοχή.

ΣΤΙ

Το απαρέμφατο ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων

Το **απαρέμφατο** είναι άκλιτος ρηματικός τύπος.

Η κατάληξή του δε δηλώνει συγκεκριμένο πρόσωπο του λόγου.

Από τους χρόνους του ρήματος τέσσερις διαθέτουν απαρέμφατο: ο ενεστώτας, ο μέλλοντας, ο αόριστος και ο παρακείμενος.

Για τον σχηματισμό του απαρεμφάτου, στο δέμα του κάθε χρόνου προστίθεται η ανάλογη κατάληξη.

Καταλήξεις απαρεμφάτων των βαρύτονων ρημάτων ενεργητικής φωνής

	Φωνεν/ληκτα	Ουραν/ληκτα	Χειλ/ληκτα	Οδοντ/ληκτα
ενεστ.	-ειν παιδεύειν	-ειν πράττειν	-ειν κόπτειν	-ειν πείθειν
μέλλ.	-σειν παιδεύσειν	-ξειν πράξειν	-ψειν κόψειν	-σειν πείσειν
αορ.	-σαι παιδεύσαι	-ξαι πράξαι	-ψαι κόψαι	-σαι πείσαι
πρκ.	-κέναι πεπαιδευκέναι	-χέναι πεπραχέναι	-φέναι κεκοφέναι	-κέναι πεπεικέναι

Παρατηρήσεις

1. Το απαρέμφατο δε διατηρεί την αύξηση που δέχεται η οριστική.
2. Το απαρέμφατο παρακειμένου διατηρεί τον που δέχεται η οριστική.
3. Το απαρέμφατο ενεστώτα του ρ. εἰμι είναι το εἶναι.

Άσκηση

Σχηματίζουμε τα απρ. όλων των χρόνων των ρ.: κελεύω, βλέπω, φυλάττω, ἀρμόττω

ΣΤ2 Μετοχές ενεργητικής φωνής των βαρύτονων ρημάτων

Η μετοχή είναι ρηματικό επίδετο που έχει τόσο τις ιδιότητες του επιδέτου όσο και τις ιδιότητες του ρήματος. Μετέχει δηλαδή στις ιδιότητες και των δύο.

Καταλήξεις μετοχών βαρύτονων ρημάτων ενεργητικής φωνής

	Ενεστώτας	Μέλλοντας	Αόριστος	Παρακειμένος
Φωνηεντόληκτα	ὁ λύ-ων ἡ λύ-ουσα τὸ λῦ-ον	ὁ λύ-σων ἡ λύ-σουσα τὸ λῦ-σον	ὁ λύ-σας ἡ λύ-σασα τὸ λῦ-σαν	ὁ λελυ-κὼς ἡ λελυ-κυῖα τὸ λελυ-κὸς
Ουρανικόληκτα	ὁ τάττ-ων ¹ ἡ τάττ-ουσα τὸ τάττ-ον	ὁ τά-ξων ἡ τά-ξουσα τὸ τά-ξον	ὁ τά-ξας ἡ τά-ξασα τὸ τά-ξαν	ὁ τετα-χὼς ἡ τετα-χυῖα τὸ τετα-χὸς
Χειλικόληκτα	ὁ κόπτ-ων ἡ κόπτ-ουσα τὸ κόπτ-ον	ὁ κό-πων ἡ κό-πουσα τὸ κό-πον	ὁ κό-ψας ἡ κό-ψασα τὸ κό-ψαν	ὁ κεκο-φὼς ἡ κεκο-φυῖα τὸ κεκο-φὸς
Οδοντικόληκτα	ὁ πείθ-ων ἡ πείθ-ουσα τὸ πείθ-ον	ὁ πεί-σων ἡ πεί-σουσα τὸ πεί-σον	ὁ πεί-σας ἡ πεί-σασα τὸ πεί-σαν	ὁ πεπει-κὼς ἡ πεπει-κυῖα τὸ πεπει-κὸς

¹ τάττω=τακτοποιώ, ρυθμίζω (ᾶ)

Παρατηρήσεις

- Παρατηρούμε τον παραπάνω πίνακα και συμπληρώνουμε τα κενά των προτάσεων που ακολουθούν:
 - Η μετοχή έχει γένη, πτώσεις, κλίνεται και μπορεί να χρησιμοποιηθεί και ως ουσιαστικό.
 - Η μετοχή του δεν παίρνει αύξηση. π.χ. ὁ λύσας, ὁ τάξας
 - Η μετοχή του διατηρεί τον αναδιπλασιασμό. π.χ. ὁ λε-λυκώς, ὁ τεταχώς
- Η μετοχή ενεστώτα του ρήματος εἰμι είναι: ὦν, οὔσα, ὄν.
- Το δηλυκό γένος των παραπάνω μετοχών κλίνεται σύμφωνα με τα δηλυκά σε -α της α' κλίσης (π.χ. ἡ θάλασσα).

Ασκήσεις

- Συμπληρώνουμε τον πίνακα που ακολουθεί σύμφωνα με το παράδειγμα:
Προσοχή: Διατηρούμε στη ν.ε. τον ίδιο χρόνο, την ίδια φωνή και το ίδιο γένος.

α. ε.	Μτχ. ενεστ.	Μτχ. μέλλ.	Μτχ. αορ.	Μτχ. πρκ.
Ονομαστική ενικού αρσενικού γένος				
βασιλεύω	ὁ βασιλεύων	ὁ	ὁ	ὁ
ν. ε.	αὐτός που βασιλεύει			
Ονομαστική ενικού δηλυκού γένους				
πράττω	ἡ πράττουσα	ἡ	ἡ	ἡ
ν. ε.	αὐτή που πράττει			
Ονομαστική ενικού ουδέτερου γένους				
γράφω	τὸ γράφον	τὸ	τὸ	τὸ
ν. ε.	αὐτό που γράφει			

- Πολλές λέξεις της ν.ε. είναι τύποι μετοχών της α.ε. και τις χρησιμοποιούμε μέχρι σήμερα: το παρόν, το μέλλον, η υποτείνουσα, η προπαραλήγουσα, η απούσα. Συμπληρώνουμε τις προτάσεις που ακολουθούν με μία από τις παραπάνω μετοχές και γράφουμε στην παρένθεση το ρήμα της α.ε. από το οποίο προέρχεται η καθεμία.
 - Τα παιδιά έχουν ὅλο το μπροστά τους. (.....)
 - «Το τετράγωνο της ενός ορθογώνιου τριγώνου ισούται με το άθροισμα των τετραγώνων των δύο καθέτων πλευρών». (.....)
 - Η παίρνει πάντα οξεία. (.....)
 - Η μαθήτρια δεν ήρθε την πρώτη ώρα. Ήταν (.....)
 - Ο ενεστώτας δείχνει μια πράξη που γίνεται στο (.....)

3. Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα με τις μετοχές του κειμένου στην ονομαστική ενικού ενεργητικής φωνής, όπως στο παράδειγμα.

	Ονομ. εν.	Γένος	Χρόνος	Ρ. στον ενεστ.	Σημασία στη ν.ε.
1. βασιλεύοντος	ὁ βασιλεύων	αρσενικό	ενεστώτας	βασιλεύω	βασιλεύω
2. ἔχουσα					
3. ἔχον					
4. ἀποδνησκόντων					
5. ἀκούσας					
6. σπεύσας					
7. ὦν					
8. γηράσκων					
9. ῥίψασα					

Ανατρέχουμε στο Λεξικό της α.ε., όπου χρειάζεται.

Ζ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΖΙ

Απαρέμφατο

Το **άναρδρο** απαρέμφατο δε συνοδεύεται από άρθρο. Εμφανίζεται συχνότερα από το έναρδρο π.χ. βούλομαι λέγειν.

Το **έναρδρο** απαρέμφατο συνοδεύεται από το άρθρο ουδετέρου γένους σε όλες τις πτώσεις του ενικού αριθμού εκτός της κλητικής, π.χ. τὸ λέγειν, τοῦ λέγειν, τῷ λέγειν...

Τα είδη του άναρδρου απαρεμφάτου

Ειδικό απαρέμφατο

Ἀθηναῖοι ἔλεγον τὸν Σωκράτη σοφὸν εἶναι.

- μεταφράζεται με «ὅτι» ή «πως» + οριστική
- εξαρτάται από ρήματα με τη σημασία των «λέγω», «νομίζω», «γνωρίζω»
- δέχεται άρνηση οὐ

Τελικό απαρέμφατο

Οὐ δύναμαι λέγειν τὰ ψευδῆ.

- μεταφράζεται «να» + υποτακτική
- εξαρτάται από ρήματα με τη σημασία των «θέλω», «επιχειρώ», «προσπαθώ», «προτρέπω», «εμποδίζω», «απαγορεύω», «μπορώ» κ.ά.
- δέχεται άρνηση μή

Συμβουλευόμαστε το *Συντακτικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

Ασκήσεις

1. Στις ακόλουθες προτάσεις αναγνωρίζουμε το είδος του απαρεμφάτου (έναρδρο ή άναρδρο):
 - α. Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου ἐμάνθανε δηρεύνειν, τοξεύειν, κιθαρίζειν καὶ γράφειν.
 - β. Τὸ ἀδικεῖν μεῖζον κακὸν ἐστὶ τοῦ ἀδικεῖσθαι.
 - γ. Αἱ ἡδοναὶ πείδουσιν τὸν νοῦν μὴ σωφρονεῖν.
 - δ. Ἄπαντές ἐσμεν σοφοὶ εἰς τὸ νουδετεῖν.
2. Στις ακόλουθες προτάσεις διακρίνουμε τα ειδικά και τελικά απαρέμφατα, λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία του ρήματος από το οποίο εξαρτώνται.
 - α. Ἀθηναῖοι οὐκ ἤθελον τούτους ἀποκτεῖναι.
 - β. Μιλτιάδης ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους στρατεῦσαι.
 - γ. Ἐμοὶ μὲν εἰκότως δοκεῖτε (δίνετε την εντύπωση) ταῦτα πάντα ὑπομένειν.
 - δ. Λέγουσί τινες Θεμιστοκλέα φαρμάκῳ ἀποδνήσκειν.
 - ε. Πάντας ὑμᾶς οἶμαι (νομίζω) γινώσκειν.
 - στ. Πειρᾶται (επιχειρεῖ) πείδειν ὑμᾶς.

Z2

Μετοχή

Η **μετοχή** ανάλογα με τον συντακτικό της ρόλο διακρίνεται στα παρακάτω είδη:

- **Επιθετική μετοχή:** λειτουργεί ως επιθετικός προσδιορισμός, ο οποίος προσδιορίζει ειδικότερα ένα ουσιαστικό της πρότασης. Συνήθως συνοδεύεται από άρθρο.
π.χ. Οἱ σφόδρα κινδυνεύσαντες.
- **Κατηγορηματική μετοχή:** λειτουργεί ως κατηγορούμενο ή κατηγορηματικός προσδιορισμός. Μπορεί να αναφέρεται στο υποκείμενο ή στο αντικείμενο της πρότασης.
π.χ. Ἦν γὰρ Περικλέους γνώμη νενικηκυῖα.
- **Επιρρηματική μετοχή:** λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός και εκφράζει χρόνο, τρόπο, αιτία, σκοπό, υπόθεση, εναντίωση.
π.χ. Τοῦτο λέξων ἔρχομαι.

Άσκηση

1. α. Υπογραμμίζουμε τις μετοχές των προτάσεων της στήλης Α.
β. Χαρακτηρίζουμε σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ) τις συντακτικές παρατηρήσεις της στήλης Β.

Στήλη Α	Στήλη Β	Σ/Λ
α. Λύσανδρος τὰ ὑπάρχοντα χρήματα Κύρῳ ἀπέδωκεν.	Η μετοχή είναι επιθετική.	
β. Ταῦτα ἀκούσας ὁ λύκος ἐπορεύετο.	Η μετοχή δείχνει επιρρηματική σχέση.	
γ. Οὗτός ἐστιν ὁ φονεύσας τοὺς στρατηγούς.	Η μετοχή χρησιμοποιείται ως υποκείμενο.	
δ. Θεοῦ θέλοντος τοὺς πολεμίους ἐκβαλοῦμεν.	Η μετοχή αναφέρεται στο υποκείμενο της πρότασης.	
ε. Ξενοφῶν δύσας (θύω: προσφέρω θυσία) τοῖς θεοῖς ἐστράτευσε.	Η μετοχή δηλώνει χρόνο.	

Συμβουλευόμαστε το *Συντακτικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

Η. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Από το κείμενο που ακολουθεί μαθαίνουμε με ποιον τρόπο ο Κύκλωπας Πολύφημος αφηγήθηκε στον πατέρα του, Ποσειδώνα, την περιπέτειά του με τον Οδυσσέα και τους συντρόφους του. Το απόσπασμα ανήκει στον **Λουκιανό**, Σύρο συγγραφέα με πλούσια ελληνική παιδεία, εμπνευστή του σατιρικού διαλόγου.

Αναχώρηση από τα εδάφη των Κυκλώπων, έργο του Φρίντριχ Πρέλερ, 1864

Οὔτις ή ο Κανένας

Πολύφημος ὁ Κύκλωψ, ὁ τοῦ Ποσειδῶνος υἱός, εἶπέ ποτε κλαίων τῷ πατρί· «Εὗρον ἐν τῷ σπηλαίῳ ἀπὸ τῆς νομῆς ἐλθὼν, ἄνδρας πολλοὺς ἐπιβουλεύοντας τοῖς ποιμνίοις· ἐπεὶ γὰρ ἐπέβαλον τῇ θύρᾳ τὸ πῶμα, πέτραι παμμεγέδη, καὶ πῦρ ἀνέκαυσα ἐναυσάμενος δένδρον, ὃ ἀπὸ τοῦ ὅρους ἦνεγκον, εἶδον τούτους ἑαυτοὺς ἀποκρύπτειν, ἵνα μετ' οὐ πολὺ θάνατον ἐμοὶ ἐπιβάλωσι καὶ τὰ ποίμνια λάβωσιν. Ἐγὼ δὲ συλλαβὼν τινα αὐτῶν κατέφαγον.

Ἐνταῦθα ὁ πανουργότατος ἐκείνος, εἶτ' Οὔτις εἶτ' Ὀδυσσεὺς ἦν, ἔδωκέ μοι πιεῖν οἶνον, φάρμακον ἡδὺ μὲν καὶ εὖοσμον, ταραχωδέστατον δὲ· ἅπαντα γὰρ εὐθὺς ἐδόκει μοι πίνοντι περιφέρεσθαι καὶ τὸ σπήλαιον αὐτὸ ἀναστρέφεσθαι, τέλος δ' εἰς ὕπνον κατέπεσον. Ὁ δὲ ῥάβδον λαβὼν καὶ ἀποξύνας καὶ πυρώσας γε προσέτι, ἐτύφλωσέ με καθεύδοντα. Καὶ ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου τυφλός εἰμι, ὦ πάτερ.»

Λουκιανός, *Ἐνάλιοι διάλογοι*, Κύκλωψ καὶ Ποσειδῶν (διασκευή Τρ. Ι. Δελή)

Γλωσσικά σχόλια

ἡ νομή η βοσκή

ἐπιβουλεύω σχεδιάζω κακό ή συνωμοτώ εναντίον

τὸ ποίμνιον το κοπάδι

τὸ πῶμα το σκέπασμα, το κάλυμμα

ἐναυσάμενος αφού άναψα

ἦνεγκον (αόρ. β' του ρ. φέρω) έφερα

πειρωμένους (μτχ. ενεστ. του ρ. πειρῶμαι) να προσπαθούν

Οὔτις κανένας

ἡδὺ γλυκό στη γεύση

εὖοσμον ευωδιαστό, αρωματικό

ταραχωδέστατον δὲ το οποίο όμως (μου) προκάλεσε ζάλη

ἐδόκει μοι πίνοντι φαίνονταν σε μένα ο οποίος μέδυσα

καθεύδοντα ενώ κοιμόμουν

Λουκιανός

Τύφλωση του Πολύφημου από τον Οδυσσέα. Πρωτοαττικός αμφορέας του 7ου αι. π.Χ.

Ερωτήσεις

1. Διαβάζουμε το παράλληλο κείμενο και τα γλωσσικά σχόλια που το ακολουθούν. Απαντάμε στις παρακάτω ερωτήσεις:
 - α. Ποια όπλα διέδεταν στην αναμέτρησή τους ο Πολύφημος και ο Οδυσσέας;
 - β. Ποιος από τους δύο υπερίσχυσε και γιατί;
2. Συγκρίνουμε τα κείμενα της ενότητας και απαντάμε στην ερώτηση: Σε ποιο κοινό χάρισμα τους ο Οιδίποδας και ο Οδυσσέας οφείλουν την επιτυχία τους έναντι των αντιπάλων τους;

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε το αίνιγμα της Σφίγγας, ποιος το έλυσε και ποια ήταν η απάντηση.

Αντιστοιχίζουμε σύμφωνα με τη σημασία (ένα στοιχείο της στήλης Β περισσεύει):

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ευρετήριο	α. εφεύρεση με βιομηχανική εφαρμογή
2. ανεύρεση	β. ικανότητα για πρωτότυπες λύσεις
3. εύρετρα	γ. αλφαριθμητικός πίνακας
4. εύρημα	δ. δόλος, απάτη
5. ευρεσιτεχνία	ε. αμοιβή για παράδοση χαμένου αντικειμένου
6. ευρηματικότητα	στ. κάτι που βρίσκει κάποιος
	ζ. ανακάλυψη

Από τα ακόλουθα ονόματα παράγουμε τα αντίστοιχα ρήματα με την παραγωγική κατάληξη **-ίζω**, τα οποία σημαίνουν ότι το υποκείμενό τους μιμείται ήδη και γλώσσα ή ακολουθεί τα φρονήματα εκείνου που δηλώνει το πρωτότυπο όνομα: **Έλλην, βάρβαρος, Φίλιππος, Μήδος, Λάκων, Σόλοι**.

Τοποθετούμε τα ρήματα που σχηματίσαμε, στα ακόλουθα κενά, ανάλογα με τον ορισμό τους. Συμβουλευόμαστε το *Λεξικό της ν.ε.*, όπου χρειάζεται.

- Υποστηρίζω την πολιτική του βασιλιά Φιλίππου Β΄ της Μακεδονίας:
- Συμμαχώ με τους Πέρσες, αν και είμαι Έλληνας:
- Ακολουθώ συνήθειες των Σπαρτιατών, έχω ολιγαρχικές πολιτικές πεποιθήσεις:
- Κάνω συντακτικά ή εκφραστικά λάθη στη χρήση της ελληνικής γλώσσας:
- Μιμούμαι τον ελληνικό τρόπο ζωής:
- Συμπεριφέρομαι ως βάρβαρος:

- Γράφουμε τα απαρέμφατα και τις μετοχές ε.φ. του ρήματος δύνω σε όλους τους χρόνους και στα τρία γένη.
- Υπογραμμίζουμε στα παρακάτω αρχαία ρητά τις μετοχές της ενεργητικής φωνής.
- Υπογραμμίζουμε τη φράση/πρόταση που αποδίδει το νόημα των μετοχών στη ν.ε.

α.ε.	ν.ε.
Ὁ γραμμάτων ἄπειρος οὐ βλέπει βλέπων.	Ο αγράμματος άνθρωπος δε βλέπει, κι ας έχει μάτια.
Ἔστ' ἐλπίς ἡ βόσκουσα τοὺς πολλοὺς βροτῶν.	Εἶναι η ελπίδα που θρέφει τους πολλούς από τους θνητούς.
Δεῖ καρτερεῖν ἐπὶ τοῖς παροῦσι καὶ θαρρεῖν περὶ τῶν μελλόντων.	Πρέπει να κάνει κανείς υπομονή για όσα κακά του συμβαίνουν και να έχει δάρρος για το μέλλον.

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΗ

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...στον κόσμο του εγκέλαδου

Ένας σεισμός ενώνει Αθήνα και Σπάρτη

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Δύο μεγάλοι σεισμοί του παρελθόντος
- Η «οικογένεια» του ρήματος πέμπω
- Ο σχηματισμός της οριστικής, των απαρεμφάτων και των μετοχών όλων των χρόνων στην ενεργητική φωνή των βαρύτονων ρημάτων
- Ο σχηματισμός της οριστικής ενεστώτα και παρατατικού του ρ. είμι
- Η παραγωγή ουσιαστικών από ρήματα και επίθετα
- Η παραγωγή ρημάτων από ονόματα, ρήματα, επιρρήματα και επιφωνήματα

Ο Πλούταρχος στη βιογραφία του Κίμωνα αναφέρεται στον μεγάλο σεισμό του 464 π.Χ. που έγινε στη Σπάρτη. Ο σεισμός ήταν καταστροφικός, καθώς σκοτώθηκαν είκοσι χιλιάδες άνθρωποι και κατεδαφίστηκε σχεδόν το σύνολο των ιδιωτικών και των δημόσιων οικοδομημάτων. Οι Σπαρτιάτες λόγω του σεισμού αντιμετώπισαν επίθεση των ειλώντων και ζήτησαν βοήθεια από τους Αθηναίους. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο, ο Κίμων, αρχηγός των αριστοκρατικών και της φιλολακωνικής παράταξης, τάχθηκε υπέρ της αποστολής βοήθειας. Ο σεισμός βοήθησε να αναπτυχθεί, προσωρινά, μια ιδιότυπη διπλωματία μεταξύ Αθήνας και Σπάρτης.

Αφιέρωση του Κίμωνα ή η κηδεία του Μιλτιάδη. Χαλκογραφία, έργο του Ζαν-Φρανσουά Πιέρ Πειρόν, 1782

Ένας σεισμός ενώνει Αθήνα και Σπάρτη

Ἀρχιδάμου τοῦ Ζευξιδάμου τέταρτον ἔτος ἐν Σπάρτῃ βασιλεύοντος ὑπὸ σεισμοῦ μεγίστου δὴ τῶν μνημονευομένων πρότερον ἢ τε χώρα τῶν Λακεδαιμονίων χάσμασιν ἐνώλισθε πολλοῖς καὶ τῶν Ταυγέτων τιναχθέντων κορυφαί τινες ἀπερράγησαν, αὐτὴ δ' ἡ πόλις ὅλη οὐκ ἐσώθη πλὴν οἰκιῶν πέντε, τὰς δ' ἄλλας ἔρριπεν ὁ σεισμός. [...] Πέμπουσιν οὖν οἱ Λακεδαιμόνιοι Περικλείδαν εἰς Ἀθήνας ἰκετεύοντες βοηθεῖν. [...] Ἐφιάλτου δὲ κωλύοντος καὶ διαμαρτυρομένου μὴ βοηθεῖν μὴδ' ἀνιστάναι πόλιν ἀντίπαλον ἐπὶ τὰς Ἀθήνας, ἀλλ' εἶναι κεῖσθαι καὶ πατηθῆναι τὸ φρόνημα τῆς Σπάρτης, Κίμωνά φησι Κριτίας τὴν τῆς πατρίδος αὔξησιν ἐν ὑστέρωι δέμενον τοῦ Λακεδαιμονίων συμφέροντος ἀναπείσαντα τὸν δῆμον στρατεῦσαι (ἐξελθεῖν) βοηθοῦντα μετὰ πολλῶν ὀπλιτῶν. Ὁ δ' Ἴων ἀπομνημονεύει καὶ τὸν λόγον, ᾧ μάλιστα τοὺς Ἀθηναίους ἐκίνησε, παρακαλῶν μήτε τὴν Ἑλλάδα χωλὴν μήτε τὴν πόλιν ἑτερόζυγα περιῖδεῖν γεγεννημένην.

Πλούταρχος, *Βίοι Παράλληλοι*, Κίμων, 16.4-16.8 (διασκευή)

Προτομή του Κίμωνα,
ρωμαϊκό αντίγραφο

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

μνημονεύω θυμάμαι, αναφέρω
 χάσμα ρήγμα, ρωγμή, θάραδρος
 ἐνολισθαίνω για έδαφος υφίσταμαι
 κατολίσθηση, γλιστρώ, βυθίζομαι (πβ. ν.ε.
 ολισθηρός, κατολίσθηση, ολίσθημα)
 τινάσσω τινάζω, κουνώ, πάλλω, ταράσσω,
 ανατρέπω, αναποδογυρίζω
 ἀπορρήγνυμι, ἀπορρηγνύω αποκόπτω,
 ξεκολλώ (πβ. ρήγμα, ρήξη, διαρρήκτης)
 χάσμασιν ἐνώλισθε πολλοῖς καὶ τῶν
 Ταῦγέτων τιναχθέντων κορυφαί τινες
 ἀπερράγησαν προκάλεσε πολλά χάσματα
 με τις κατολισθήσεις και αποκολλήθηκαν
 και τινάχθηκαν στον αέρα κάποιες κορυφές
 του Ταύγету
 ἤρειψεν οριστ. αορ. του ρ. ἐρείπω
 γκρεμίζω, καταστρέφω
 δεόμενοι μτχ. ενεστ. του ρ. δέομαι
 χρειάζομαι, παρακαλώ, ζητώ
 (πβ. ν.ε. δέηση)
 κωλύω εμποδίζω, δεν επιτρέπω
 ἀνιστάναι απρ. ενεστ. του ρ. ἀνίστημι
 ανορθώνω, σηκώνω

ἐὰν απρ. ενεστ. του ρ. ἐάω -ῶ αφήνω,
 επιτρέπω

τὴν τῆς πατρίδος αὐξήσιν ἐν
 ὑστέρῳ θέμενον τοῦ Λακεδαιμονίων
 συμφέροντος μη βάζοντας σε
 προτεραιότητα την ενίσχυση της πατρίδας
 του σε σχέση με το συμφέρον της Σπάρτης

ἐξελθεῖν απρ. αορ. β' του ρ. ἐξέρχομαι
 εκστρατεύω

ἐκίνησε αορ. του ρ. κινῶ παρακινώ,
 παροτρύνω, ταράσσω

χωλός, -ή, -ὸν ανάπηρος, ελλιπής, ατελής,
 ελαττωματικός

περιϋδεῖν απρ. αορ. β' του ρ. περιορῶ
 βλέπω ολόγυρα, παραβλέπω, ανέχομαι,
 αδιαφορώ

παρακαλῶν...γεγεννημένην καλώντας
 τους να μην ανεχθούν να μείνει η Ελλάδα
 ελλιπής ούτε και η πόλη τους χωρίς
 τον εξισοροποιητικό ρόλο της Σπάρτης

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Ἀρχιδάμου τοῦ Ζευξιδάμου: Ο Αρχίδαμος Β' ήταν συμβασιλέας κατά τα χρόνια 469-427 π.Χ.. Σύμφωνα με τον Πλούταρχο, κατά τον σεισμό του 465 π.Χ. κατόρθωσε να προστατεύσει την πόλη του από δύο κινδύνους: ο πρώτος ήταν οι μετασεισμοί και ο δεύτερος οι εἰλωτες. Βλέποντας τους πολίτες στα ερείπια αντιλήφθηκε τον κίνδυνο και σήμανε την πολεμική σάλπιγγα ότι δήθεν δέχονταν επίθεση από τους εἰλωτες. Τότε όλοι οι πολίτες συγκεντρώθηκαν γύρω του οπλισμένοι. Έτσι και απέφυγαν τις συνέπειες του μετασεισμού που έγινε, και τους βρήκαν οπλισμένους οι εἰλωτες, όταν πράγματι, λίγο καιρό αργότερα, επιχείρησαν να εκμεταλλευτούν την αναστάτωση.

Γιγαντομαχία (Αθηνά και Εγκέλαδος).
 Αττικός μελανόμορφος αμφορέας,
 περ. 520 π.Χ.

Ἐφιάλτου δὲ κωλύοντος καὶ διαμαρτυρομένου μὴ βοηθεῖν μηδ' ἀνιστάναι πόλιν ἀντίπαλον ἐπὶ τὰς Ἀθήνας: Ο Εφιάλτης, Αθηναίος πολιτικός, διαδέχτηκε τον Θεμιστοκλή στην αρχηγία της δημοκρατικής παράταξης. Υπήρξε αντίπαλος του Κίμωνα και αρνήθηκε σθεναρά να αποσταλεί στρατιωτική βοήθεια στη Σπάρτη, ύστερα από την έκκληση της τελευταίας. Μαζί με τον Περικλή, του οποίου υπήρξε μέντορας, φαίνεται πως δικαιώθηκαν, όταν οι Σπαρτιάτες λόγω καχυποψίας έδωξαν τη στρατιωτική δύναμη των Αθηναίων που τελικά εστάλη.

Ἵων: Πρόκειται για τον τραγικό ποιητή και λογογράφο με καταγωγή από τη Χίο.

Κριτίας: Υπήρξε φιλόσοφος, ποιητής και ολιγαρχικός πολιτικός. Ήταν πολέμιος του δημοκρατικού πολιτεύματος και ο σκληρότερος από τους Τριάκοντα Τυράννους, το καθεστώς που εγκαθιδρύθηκε στην Αθήνα μετά την ήττα της στον Πελοποννησιακό Πόλεμο.

μήτε τήν Ἑλλάδα χωλήν μήτε τήν πόλιν ἑτερόζυγα περιΐδειν γεγεννημένην: Ο Κίμων, Αθηναίος στρατηγός και πολιτικός, ήταν γιος του στρατηγού Μιλτιάδη και αρχηγός της αριστοκρατικής παράταξης στην Αθήνα. Παράλληλα ήταν πρόξενος της Σπάρτης στην Αθήνα και βασική του πολιτική θέση ήταν πως οι δύο πόλεις θα έπρεπε να συμμαχήσουν, για να αποτρέψουν μια νέα περσική απειλή.

Ερωτήσεις

1. Ποιες καταστροφικές συνέπειες προκάλεσε ο σεισμός στην περιοχή της Λακεδαιμόνας και στην πόλη της Σπάρτης;
2. Μετά τον σεισμό οι Σπαρτιάτες ζήτησαν βοήθεια από τους Αθηναίους. Ποιες απόψεις εκφράστηκαν από τον Εφιάλτη και τον Κίμωνα;
3. Φανταζόμαστε πως συμμετέχουμε στην Εκκλησία του Δήμου και πρέπει να αποφασίσουμε αν η Αθήνα θα στείλει ή όχι βοήθεια στη Σπάρτη. Με τον/τη διπλανό/ή μας κάνουμε έναν αγώνα επιχειρηματολογίας για το συγκεκριμένο θέμα.
4. Στη σύγχρονη εποχή, ύστερα από αλληπάλληλους σεισμούς στις δύο χώρες, αναπτύχθηκε ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία μια ιδιότυπη «διπλωματία των σεισμών». Αναζητούμε πληροφορίες για το θέμα αυτό στο διαδίκτυο και συγκρίνουμε τις δύο διαφορετικές ιστορικές περιόδους. Γράφουμε τα συμπεράσματά μας σε ένα μικρό κείμενο 50-60 λέξεων.

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με μέλη της «οικογένειας» του ρήματος πέμπω (=στέλνω, διώχνω, απολύω, ρίχνω)

Στο κείμενο συναντήσαμε τον τύπο πέμπουσι.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

Αρχαία Ελληνική

Νέα Ελληνική

πομπή 1. αποστολή, συνοδεία, οδηγία, 2. επίσημη θρησκευτική πορεία, 3. χοντρά και χυδαία πειράγματα κατά τις διονυσιακές τελετές

πομπός συνοδός, οδηγός, προπομπός

πομπή 1. παρέλαση ατόμων ή οχημάτων, 2. αισχρή και ντροπιαστική πράξη (συνήθως στον πληθ., πομπές)

πομπός 1. αυτός που στέλνει μηνύματα, 2. συσκευή που στέλνει κωδικοποιημένα ηλεκτρομαγνητικά σήματα

Αθηνά και Εγκέλαδος,
από το αέτωμα της
Γιγαντομαχίας

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

αναπέμψω στέλνω υπόθεση σε αρμόδιο όργανο, στέλνω δέμα για επανεξέταση, αναφέρομαι σε ανώτερη αρχή, επιστρέφω, απευθύνω δέηση ή ευχή

αναπομπή αποστολή ενός δέματος σε αρμόδιο όργανο για επανεξέταση

αποδιοπομπαίος εξιλαστήριος, αυτός στον οποίο επιρρίπτονται ευθύνες άλλων

αποπέμψω διώχνω, απομακρύνω από θέση ή αξίωμα

αποπομπή η εκδίωξη, η απόλυση, η παύση από εργασιακή θέση ή αξίωμα

αυτοκινητοπομπή σειρά οχημάτων που κινούνται το ένα πίσω από το άλλο

διαπομπεύω εξευτελίζω δημοσίως, διασύρω

διαπόμπευση ατιμωτική ποινή που προέβλεπε δημόσιο εξευτελισμό

εκπομπή αποδέσμευση ενέργειας, μεταβίβαση ήχου, εικόνας, τηλεοπτικό ή ραδιοφωνικό πρόγραμμα

νηοπομπή σχηματισμός πλοίων που ακολουθούν κοινή πορεία

παραπεμπτικός αυτός μέσω του οποίου γίνεται η παραπομπή, έγγραφο ή έντυπο με το οποίο ο ιατρός στέλνει ασθενή για εξέταση

παραπέμψω στέλνω, διαβιβάζω, στέλνω υπόθεση σε ανακριτικές αρχές, παραθέτω στοιχεία πηγής από όπου αντλήθηκαν πληροφορίες, κατευθύνω τη σκέψη κάποιου

παραπομπή επεξηγηματική σημείωση σχετικά με την πηγή άντλησης στοιχείων

πομπώδης στομφώδης, επιδεικτικός, που χαρακτηρίζεται από υπερβολική μεγαλοπρέπεια

προπομπός ο προπορευόμενος, αυτός που προετοιμάζει το έδαφος

ψυχοπομπός αυτός που οδηγεί ψυχές στον Άδη, προσωνύμιο του Ερμή

Μικρό
λεξικό

Ασκήσεις

1. Για κάθε λέξη της στήλης Α επιλέγουμε από τη στήλη Β τη συνώνυμή της:

Στήλη Α	Στήλη Β		
1. προάγγελος	α. προπομπός	β. αποδιοπομπαίος	γ. πομπός
2. στομφώδης	α. παραπεμπτικός	β. πομπώδης	γ. δεόπεμπτος
3. διασυρμός	α. παραπομπή	β. αναπομπή	γ. διαπόμπευση
4. εξιλαστήριος	α. ψυχοπομπός	β. αποδιοπομπαίος	γ. παραπεμπτικός
5. φάλαγγα	α. αυτοκινητοπομπή	β. νηοπομπή	γ. αναπομπή

Άρρηκτοι δεσμοί

2. Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από το κείμενο της στήλης Α με τις ομόρριζές τους της ν.ε. στη στήλη Β. (Ένα στοιχείο της στήλης Β περισσεύει).

Ανατρέχουμε στο Λεξικό της α.ε., όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. πέμπουσιν	α. δέση
2. ανιστάναι	β. δύσπιστος
3. συμφέροντος	γ. φορολογία
4. άναπείσαντα	δ. πρόκληση
5. δέμενον	ε. εκπομπή
6. παρακαλών	στ. ανάσταση
	ζ. πεζός

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Επαναληπτικές ασκήσεις

1. Στα κείμενα της ενότητας συναντάμε ρήματα και ρηματικούς τύπους που παράγονται από ονόματα (ουσιαστικά και επίθετα) αλλά και ονόματα που παράγουν ρήματα. Συνεργαζόμαστε με τον/την διπλανό/ή μας και συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα.

1. βασιλεύω	
2. μνημονεύω	
3. βοηθέω -ῶ	
4. στρατεύω	
5. ίκετεύω	
6.	χωλός, -ή, -όν
7. (μ.φ.)	αὐλή

2. Στον παρακάτω πίνακα συμπληρώνουμε τα κενά με επίθετα που παράγουν τα αντίστοιχα ουσιαστικά και με ουσιαστικά που παράγονται από τα δοθέντα επίθετα.

Επίθετα	Παραγόμενα ουσιαστικά
1.	ἀλήθεια
2.	ὀξύτης
3. δρασὺς	α) β)
4. ἀσεβής	

3. Με τη βοήθεια των καταλήξεων και της σημασίας τοποθετούμε τα ουσιαστικά στον παρακάτω πίνακα.

σκῆπτρον, φορεὺς, πράκτωρ, χαρά, ψεῦδος, κοπίς, λουτρόν, δρέπανον, φυγὰς, προδοσκίς, ἔλκηθρον, στέγαστρον, ἐργαστήριον, δίδαγμα, συγγραφεὺς, κίνησις

Πρόσωπο που ενεργεί	Ενέργεια, πάθος, κατάσταση	Αποτέλεσμα ενέργειας	Ὅργανο, μέσο	Τόπος

ΣΤ. ΞΕΝΑΓΗΣΗ ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ

Επαναληπτικές ασκήσεις

Ανατρέχουμε για βοήθεια στη Γραμματική της α.ε. (σελ. 136-137, 162), όπου χρειάζεται.

1. Στις παρακάτω προτάσεις συμπληρώνουμε τους τύπους της προσωπικής αντωνυμίας ή του ενεστώτα του ρ. εἰμί. Στη συνέχεια στις παρενθέσεις τοποθετούμε τους τύπους του ρ. εἰμί στον παρατατικό.
 - α. Ἐγώ χρησιμώτερος (β' πρόσ. γεν. πληθ.) (.....)
 - β. (α' πρόσ. δοτ. ενικ.) φίλος ἢ ἀλήθειά ἐστιν. (.....)
 - γ. ἐστε νέοι καὶ ἡμεῖς πρεσβύτεροι. (..... ,)
 - δ. εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός. (.....)
 - ε. φίλοι μού ἐστε, ἐὰν ποιῇτε ὅσα λέγω (β' πρόσ. δοτ. πληθ.). (.....)
 - στ. (β' πρόσ. δοτ. ενικ.) φίλος ἢ ἀρετὴ ἢ ἡ κακία ἐστίν; (.....)

2. Μεταφέρουμε τους ακόλουθους τύπους στους υπόλοιπους χρόνους: ἀπομνημονεύεις, ἔρριπεν, ἐστρατεύομεν, σεσώκαμεν, ἐκεκωλύκεσαν, ἀναπέισω, ἰκετεύουσα, κωλύσων, στρατεύσαι, βεβασιλευκός.
3. Αναγνωρίζουμε γραμματικά τους ακόλουθους ρηματικούς τύπους:
- πράξειν, ἐβεβασιλεύκειν, ἐπαιδύσαμεν, πεφύτευκα, διῶκον, ἔταττον, πέμψεις, ἀλλάξαι, ἐστέ, πεφυλαχέναι, ἐπεβουλεύετε, τεθαυμάκασιν, πεφυκυῖα, ἐπεβεβουλεύκει, ἦν, χορεύομεν, δηρεύειν, ἔφευγον, πέμψαν, ἔρριπτες.

Η. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Ο Θεοφάνης ο Ομολογητής ήταν χρονογράφος της εποχής του Βυζαντίου. Στο έργο του «Χρονογραφία» καταγράφει τα ιστορικά γεγονότα από το 284 μ.Χ., έτος ανάληψης της εξουσίας από τον Διοκλητιανό, μέχρι το 813 μ.Χ., έτος της πτώσης από τον θρόνο του Μιχαήλ Α΄. Στο απόσπασμα περιγράφεται ένας μεγάλος σεισμός που έγινε το 365 μ.Χ. Υπάρχουν αναφορές για μεγάλες ζημιές σε περιοχές του Ελλαδικού χώρου, αλλά και για μεγάλο κύμα που έπληξε περιοχές της Ελλάδας και της Αιγύπτου.

Ο Θεοφάνης ο Ομολογητής αποχαιρετά τον πατριάρχη Νικηφόρο. Μικρογραφία από εικονογραφημένο χειρόγραφο του Ιωάννη Σκυλίτζη, 13ος αι.

Καράβια στη στεριά...

Τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ διῆγεν Οὐάλης ὁ βασιλεὺς ἐν Μαρκιανουπόλει τῆς Μυσίας. Σεισμός δὲ μέγας γέγονε καθ' ὅλης τῆς γῆς ἐν τῇ ἡ' ἰνδικτιῶνι ἐν νυκτί, ὥς καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πλοῖα προσωρμισμένα τῷ αἰγιαλῷ ἐπαρδῆναι εἰς ὕψος καὶ ὑπερβῆναι τὰς ὑψηλὰς οἰκοδομὰς καὶ τὰ τείχη καὶ μετατεδῆναι ἔνδον εἰς τὰς αὐλὰς καὶ τὰ δώματα τὰ πλοῖα· ὑπαναχωρησάσης δὲ τῆς θαλάσσης, ἔμειναν ἐπὶ ξηρᾶς. Οἱ δὲ λαοὶ ἐκ τῆς πόλεως φυγόντες διὰ τὸν σεισμόν, θεωρήσαντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τῆς ξηρᾶς εἰς ἀρπαγὴν τῶν ἐν τοῖς πλοίοις φορτίων ἐπῆλθον· καὶ ἐπιστρέψαν τὸ ὕδωρ πάντας ἐκάλυψεν.

Θεοφάνης, *Χρονογραφία*, Ἔτος 5859, 366/367 μ.Χ.

Γλωσσικά σχόλια

διάγω περνῶ τον καιρό μου

ἰνδικτιῶν κύκλος δεκαπέντε ετών

ὡς μονάδα μέτρησης χρόνου

ἔνδον μέσα

προσορμίζομαι αγκυροβολῶ, βρίσκομαι σε λιμάνι

ἐπαρδῆναι απρ. παθ. αορ. του ρ. ἐπαίρω
σηκώνω ψηλά, υψώνω

ὑπαναχωρησάσης μτχ. αορ. του
ρ. ὑπαναχωρῶ υποχωρῶ, οπισθοχωρῶ

Ερώτηση

Με βάση το αρχικό κείμενο της ενότητας και το παράλληλο καταγράφουμε σε μία παράγραφο τις καταστροφικές συνέπειες των δύο σεισμών στην ξηρά και στη θάλασσα.

Θεοφάνης

Διόνυσος και Γίγαντας
από ερυθρόμορφη πελίκη
του 5ου αι. π.Χ.

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτή την ενότητα

Ποιες συνέπειες είχε ο σεισμός που έγινε στη Σπάρτη το 464 π.Χ. όσον αφορά στις ανθρώπινες ζωές αλλά και σε οικονομικό, πολιτικό και διπλωματικό επίπεδο;

Με τις προθέσεις **ανά, διά, εκ, παρά,** και **προ** σχηματίζουμε ουσιαστικά παράγωγα του ρ. πέμπω στη ν.ε. και γράφουμε με αυτά προτάσεις.

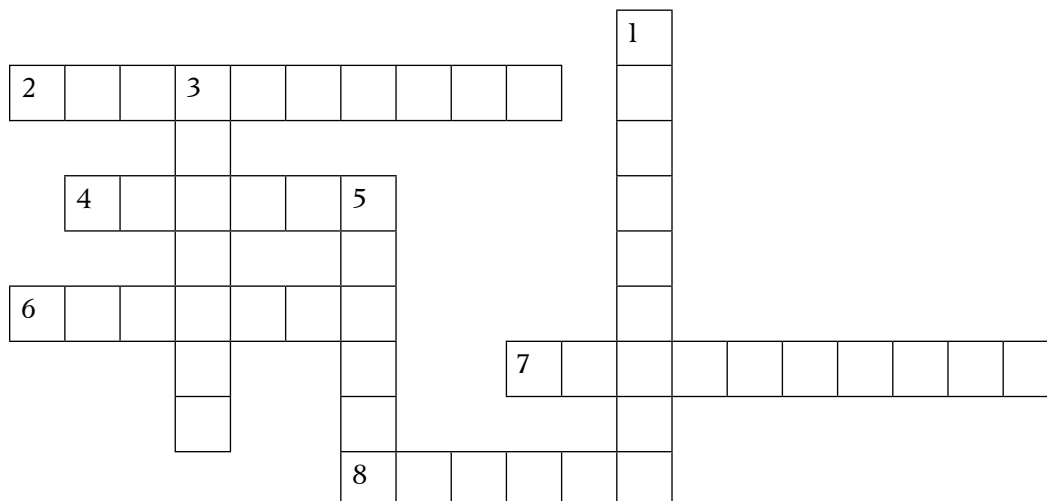
Όπου χρειάζεται, συμβουλευόμαστε το Λεξικό της ν.ε.

Σταυρόλεξο λέξεων της α.ε. που παράγονται από επίδετα, ρήματα, επιρρήματα και επιφωνήματα.

Οριζόντια: 2. Κατάσταση απόλυτης ευτυχίας, ουσιαστικό από το επίδετο εὐδαίμων. 4. Το λάθος...αλλιώς, ουσιαστικό από το ρήμα σφάλω, δηλώνει αποτέλεσμα ενέργειας. 6. Συμπληρώνει τη φράση: ὥς ὅμοιον ὁμοίῳ ἀεὶ...ρήμα που παράγεται από το επίρρημα πέλας. 7. Η Θέμις ήταν προστάτιδά της, ουσιαστικό από το επίδετο δίκαιος. 8. του Νίκα, η πιο γνωστή στο Βυζάντιο, ουσιαστικό από το ρήμα ἵστημι που δηλώνει κατάσταση.

Κάθετα: 1. Έχει ο ελέφαντας, ουσιαστικό από το ρήμα προβάσκω και δηλώνει ὄργανο ή μέσο. 3. Φωνάζω δυνατά, ζητωκραυγάζω, ρήμα που παράγεται από το επιφώνημα ἀλαλαῖ. 5. Ένας από αυτούς και ο Φήμιος, ουσιαστικό από το ρήμα ἄδω και δηλώνει το πρόσωπο που ενεργεί.

Σχηματίζουμε τους τύπους που ζητούνται.

1. γ' πληθ. πρόσ. οριστ. αορ. του ρ. βλάπτω
2. α' πληθ. πρόσ. οριστ. πρτ. του ρ. διώκω
3. α' ενικ. πρόσ. οριστ. πρκ. του ρ. προσαγορεύω
4. β' ενικ. πρόσ. οριστ. ενεστ. του ρ. κόπτω
5. β' ενικ. πρόσ. οριστ. μέλλ. του ρ. αὐτοσχεδιάζω
6. γ' ενικ. πρόσ. οριστ. υπερσ. του ρ. σκευάζω
7. απρ. αορ. του ρ. διαγράφω

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...με τους στυλοβάτες της δημοκρατίας

Οι στυλοβάτες της δημοκρατίας

**Σημεία
ενδιαφέροντος**

Λέξεις-κλειδιά

- Οι απόψεις των αρχαίων Ελλήνων για τα δεμέλια της δημοκρατίας
- Η «οικογένεια» του ουσιαστικού δίκη και...φίλοι από τα παλιά
- Η παραγωγή επιθέτων από ουσιαστικά - επίθετα (α' μέρος)
- Το υποκείμενο και η συμφωνία του με το ρήμα

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα από τον λόγο του **Λυκούργου** «Κατά Λεωκράτους», στον οποίο ο ρήτορας Λυκούργος κατηγορεί τον Λεωκράτη, έναν Αθηναίο πολίτη, για προδοσία. Ζητεί μάλιστα την καταδίκη του σε θάνατο, γιατί μετά τη μάχη της Χαιρώνειας (338 π.Χ.) εγκατέλειψε την Αθήνα και κατέφυγε με τα υπάρχοντά του στη Ρόδο, διαδίδοντας μάλιστα ότι η πόλη του έπεσε στα χέρια των Μακεδόνων. Ο Λεωκράτης δέλησε να επανεγκατασταθεί στην Αθήνα το 331 π.Χ.

Αλληγορία της Δικαιοσύνης-Θέμις, έργο του Μαρτσέλο Μπατσαρέλι, 1775-1800

Οι πυλώνες του δημοκρατικού πολιτεύματος

Τρία γάρ ἐστὶ τὰ μέγιστα ἃ διαφυλάττει καὶ διασώζει τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν τῆς πόλεως εὐδαιμονίαν. Πρῶτον μὲν ἡ τῶν νόμων τάξις, δεύτερον δ' ἡ τῶν δικαστῶν ψῆφος, τρίτον δ' ἡ τούτοις τὰδικήματα παραδιδούσα κρίσις. Ὁ μὲν γὰρ νόμος προλέγει ἃ μὴ δεῖ πράττειν, ὁ δὲ κατήγορος μηνύει τοὺς ἐνόχους τοῖς ἐκ τῶν νόμων ἐπιτιμίαις καθεστῶτας, ὁ δὲ δικαστὴς κολάζει τοὺς ὑπ' ἀμφοτέρων τούτων ἀποδειχθέντας αὐτῷ, ὥστ' οὐδ' ὁ νόμος οὐδ' ἡ τῶν δικαστῶν ψῆφος ἄνευ τοῦ παραδῶσοντος αὐτοῖς τοὺς ἀδικοῦντας ἰσχύει. Ἐγὼ δ', ὦ Ἀθηναῖοι, εἰδὼς Λεωκράτην φυγόντα μὲν τοὺς ὑπὲρ τῆς πατρίδος κινδύνους, ἐγκαταλιπόντα δὲ τοὺς αὐτοῦ πολίτας, προδεδωκότα δὲ πᾶσαν τὴν ὑμετέραν δύναμιν, ἅπασι δὲ τοῖς γεγραμμένοις ἔνοχον ὄντα, ταύτην τὴν εἰσαγγελίαν ἐποίησάμην.

Λυκούργος, *Κατὰ Λεωκράτους*, 3-5 (διασκευή)

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

ἡ εὐδαιμονία η ευημερία, η ευτυχία

ἡ τῶν νόμων τάξις (=ἅ οἱ νόμοι τάττουσιν) οἱ νομικές διατάξεις (πβ. ν.ε. τακτική, ταξίδι)

τούτοις δηλ. τοῖς δικασταῖς

τὰδικήματα τὰ ἀδικήματα (=τοὺς ἀδικοῦντας) αὐτοὺς που αδικοῦν

ἡ κρίσις η απόφαση, κρίση, κατηγορία, μήνυση (πβ. ν.ε. κριτική, κριτής, κρίσιμος)

μηνύω φέρνω στο φως (στην Αθήνα: πληροφορώ, εγείρω δημοσίως καταγγελία)

τὸ ἐπιτίμιον η ποινή, η τιμωρία (πβ. ν.ε. τιμή, τιμητικός)

τοὺς καθεστῶτας μτχ. πρκ. του ρ. καθίσταμαι βρίσκομαι σε κάποια κατάσταση, γίνομαι

τοὺς καθεστῶτας ἐνόχους αὐτοὺς που ἔχουν ἀποδειχθεῖ ἐνόχοι

κολάζω περικόπτω, περιορίζω, τιμωρῶ
ἀμφότεροι, -αι, -α (επιμ. αντων.) και οἱ δύο μαζί

τοὺς ἀποδειχθέντας (μτχ. παθ. αορ. του ρ. ἀποδείκνυμαι) αὐτοὺς που υποδείχθηκαν

εἰδὼς μτχ. του ρ. οἶδα ἔχω δει, γνωρίζω

ἡ εἰσαγγελία η καταγγελία

Λεξιθήρες

Θέμις, άγαλμα
του Χαιρέστρατου
του 4ου αι. π.Χ.

Λυκούργος

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Λυκούργος: (390 π.Χ. - πιθανόν 324 π.Χ.) Αθηναίος πολιτικός και ρήτορας. Υπηρέτησε επί σειρά ετών σε δημόσια αξιώματα και διαχειρίστηκε τα οικονομικά της Αθήνας με υποδειγματικό τρόπο. Υπήρξε οπαδός της αντιμακεδονικής παράταξης που είχε διαμορφωθεί στην πόλη. Ως γόνος παλιάς αριστοκρατικής οικογένειας ζούσε ασκητική ζωή με προσήλωση στους θεούς της πόλης και σκληρή στάση απέναντι σε εκείνους που πρόδιδαν την Αθήνα ή τους ηθικούς και πολιτικούς της κανόνες.

Μάχη της Χαιρώνειας: (338 π.Χ.) Στη Χαιρώνεια της Βοιωτίας ο Φίλιππος, ο βασιλιάς της Μακεδονίας, νίκησε τις συνασπισμένες δυνάμεις των Αθηναίων και των Θηβαίων και επιβλήθηκε στον ελλαδικό χώρο ως ο ηγέτης που θα ένωνε τους Έλληνες στον κοινό αγώνα κατά των Περσών.

Κατά Λεωκράτους λόγος: η πράξη του Λεωκράτη να εγκαταλείψει την Αθήνα σε μια τόσο κρίσιμη στιγμή για την πόλη (338 π.Χ.) ήταν οπωσδήποτε ηθικά καταδικαστέα. Ο Λυκούργος κατηγορεί τον Λεωκράτη για εσχάτη προδοσία, στηριζόμενος περισσότερο στις αντιλήψεις του για τα καθήκοντα του πολίτη παρά σε συγκεκριμένους νόμους. Η τόσο αυστηρή τιμωρία που ζητεί ο Λυκούργος φαίνεται ότι έφερε το αντίθετο αποτέλεσμα, γιατί τελικά ο Λεωκράτης αθωώθηκε.

εὐδαιμονία: η καλή τύχη, η ευημερία, η μακαριότητα, η απόλυτη ικανοποίηση. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, ο καθένας απολαμβάνει τόση ευδαιμονία όση αρετή και φρόνηση ο ίδιος διαθέτει.

εισαγγελία: η εισαγγελία (καταγγελία, κατηγορητήριο) ήταν μια δημόσια νομική διαδικασία για αδικήματα που διέπρατταν οι αξιωματούχοι ή οποιοσδήποτε Αθηναίος πολίτης επιχειρούσε να ανατρέψει το δημοκρατικό πολίτευμα.

Λέων της Χαιρώνειας, επιτύμβιο μνημείο προς τιμήν των Θηβαίων που έπεσαν στη Μάχη της Χαιρώνειας το 338 π.Χ.

Ερωτήσεις

1. Απαντάμε σύμφωνα με το κείμενο, τις ερωτήσεις που ακολουθούν:

1. Τρία γάρ ἐστὶ τὰ μέγιστα ἃ διαφυλάττει καὶ διασώζει τὴν δημοκρατίαν καὶ τὴν τῆς πόλεως εὐδαιμονίαν.	Πόσα είναι αυτά που διαφυλάττουν τη δημοκρατία και την ευδαιμονία της πόλης;
2. Πρῶτον μὲν ἢ τῶν νόμων τάξις, δεύτερον δ' ἢ τῶν δικαστῶν ψῆφος, τρίτον δ' ἢ τούτοις τὰδικήματα παραδιδούσα κρίσις.	Ποια είναι αυτά;
3. Ὁ μὲν γὰρ νόμος προλέγει ἃ μὴ δεῖ πράττειν, ὁ δὲ κατήγορος μηνύει τοὺς ἐνόχους τοῖς ἐκ τῶν νόμων ἐπιτιμίοις καθεστῶτας, ὁ δὲ δικαστὴς κολάζει τοὺς ὑπ' ἀμφοτέρων τούτων ἀποδειχθέντας αὐτῷ.	Ποιον ρόλο αποδίδει ο ρήτορας στο καθένα από τα στοιχεία αυτά;

2. Γράφουμε σε ένα σύντομο κείμενο (50-60 λέξεις) πώς συνδέονται όσα διαφυλάττουν τη δημοκρατία και την ευδαιμονία της πόλης, σύμφωνα με τον ρήτορα.

3. Συνεργαζόμαστε με τον/τη διπλανό/ή μας και απαριθμούμε με φράσεις του κειμένου τους τέσσερις λόγους για τους οποίους ο Λυκούργος άσκησε κατά του Λεωκράτη εισαγγελία.

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με μέλη της «οικογένειας» του **ουσιαστικού** δίκη

Στο κείμενο συναντήσαμε τους τύπους ό δικαστής, τὰ άδικήματα και οί άδικοῦντες.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

Αρχαία Ελληνική

Νέα Ελληνική

δίκη έδιμο, συνήθεια, το ορθό, το δίκαιο

δικολόγος αυτός που αγορεύει στα δικαστήρια

άδικος αυτός που πράττει το άδικο, ο απρεπής

δίκη η εκδίκηση υπόθεσης στο δικαστήριο

δικηγόρος νομικός

άδικος αυτός που παραβαίνει το δίκαιο

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

αδίκημα ενέργεια που παραβαίνει το δίκαιο

αντιδικία εμπλοκή σε δικαστικό αγώνα, έριδα, διαμάχη

αντίδικος ο αντίπαλος σε δίκη

διάδικος καθένα από τα πρόσωπα που συμμετέχουν σε δικαστικό αγώνα, είτε από τη θέση του κατηγορούμενου είτε από τη θέση του κατηγορού

δικαιούχος αυτός που έχει νόμιμο δικαίωμα για κάτι

δικαίωση η αναγνώριση του δίκιου κάποιου, η παραδοχή ότι κάποιος έχει δίκιο

δικανικός αυτός που αναφέρεται σε δίκη ή δικαστήριο

δικαιοδοσία εξουσία, αρμοδιότητα

δικάσιμος/δικάσιμη η ημέρα κατά την οποία ορίζεται να διεξαχθεί δίκη

δικηγορίστικός αυτός που ταιριάζει σε δικηγόρο

δίκην (επίρρ.) όπως ακριβώς, σαν

εκδίκηση η συζήτηση υποθέσεως ενώπιον δικαστηρίου για την έκδοση απόφασης

καταδίκη η ποινή που επιβάλλει το δικαστήριο για παράβαση νόμου

πταισματοδικείο μονομελές δικαστήριο που ασχολείται με την εκδίκηση πταισμάτων (ελαφράς μορφής αδικημάτων)

φυγοδικώ αποφεύγω να παραστώ στο δικαστήριο, για να δικαστώ

Μικρό
λεξικό

Άσκηση

- Συμμετέχουμε σε έναν διαγωνισμό εκφραστικής ανάγνωσης των περιόδων που ακολουθούν.
- Αντικαθιστούμε τις υπογραμμισμένες λέξεις με πιο απλές ή με φράσεις που αποδίδουν το νόημά τους ανατρέχοντας στο μικρό λεξικό ή στο Λεξικό της ν.ε.
- Οι τρεις νικητές/τριες του διαγωνισμού διαβάζουν τις απαντήσεις.

Στο δικαστήριο

Η υπόθεση παραπέμπεται σε τακτική δικάσιμο.

Μετά την αποτυχημένη προσπάθεια της ειρηνικής επίλυσης της διαφοράς με τον αντί-δικο, η μόνη λύση είναι να ακολουθήσουμε τη δικαστική οδό.

Επειδή η ακίνητη περιουσία του βρίσκεται στην Ελλάδα, οι κληρονομικές διαφορές υπάγονται στη δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων.

Στη γειτονιά

Τις τελευταίες μέρες τον βλέπω διαρκώς στον δρόμο. Γυρίζει σαν την άδικη κατάρα.

Είχα μια πολύωρη συζήτηση μαζί του κατά την οποία μου εξήγησε ότι αισθάνεται αδικημένος. «Με πνίγει το άδικο» μου είπε «και γι' αυτό είμαι αποφασισμένος να αντιδράσω».

Στην εφημερίδα

Δυστυχώς, οι πρόσφατες καταστροφές από τις πλημμύρες αποτελούν θλιβερή δικαίωση των προειδοποιήσεων των επιστημόνων για την κλιματική αλλαγή.

Η εκδίκηση της υπόθεσης είχε μεγάλη δημοσιογραφική κάλυψη λόγω του αυξημένου ενδιαφέροντος της κοινής γνώμης.

Φίλοι από τα παλιά

Με λέξεις του κειμένου συνδέονται λόγιες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως σήμερα.

Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β.

Ανατρέχουμε στο *Λεξικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ὧν οὐκ ἔστι ἀριδμός	α. Οι κρίσεις που διατυπώνει κανείς για τους άλλους, πηγάζουν συνήθως από τον δικό του χαρακτήρα.
2. ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους	β. Η δύναμη βρίσκεται στη συνεργασία και την αλληλοβοήθεια.
3. ἐξ ιδίων κρίνει τὰ ἀλλότρια	γ. Ήταν πάντα υπερβολικά αυστηρός απέναντι στα παιδιά του.
4. ὑπὲρ τὸ δέον	δ. Βρίσκεται σε πολύ δύσκολη οικονομική κατάσταση και δεν μπορεί να συνεισφέρει.
5. ἡ ἰσχὺς ἐν τῇ ἐνώσει	ε. Η βιβλιοθήκη του περιλαμβάνει αμέτρητα βιβλία.
6. οὐκ ἂν λάβοις παρὰ τοῦ μὴ ἔχοντος	στ. Έκανε κήρυγμα σε όλους γενικά, χωρίς διακρίσεις.

Νέμεσις και Θέμις,
σχέδιο του Νικολάι Άμπιλιγκορντ

Αστράια, ανάγλυφο
του 19ου αι.,
Βερμόντ

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Παραγωγή επιθέτων

Παραγωγή επιθέτων από ουσιαστικά (ή και από επίθετα) (α' μέρος)

1. Όσα σημαίνουν αυτόν που ανήκει σε εκείνο που δηλώνει η πρωτότυπη λέξη ή αυτόν που έχει σχέση με αυτό:

Καταλήξεις:

α. **-ιος** θάλασσα: θαλάσσιος, πατήρ (γεν. πατρός): πάτριος, ἐκών: ἐκούσιος, **-αιος** αγορά: ἀγοραῖος, ἀνάγκη: ἀναγκαῖος, **-ειος** τέλος: τέλειος, ἄστρ (γεν. ἄστεως): ἀστεῖος αλλά και Κίμων: Κιμώνειος, **-οιος** γέλως: γελοῖος, **-ῶος** ἥρως: ἡρῶος, πατήρ (γεν. πατρός): πατρῶος

β. **-κός** οἰκία: οἰκία-κός και **-ακός** ἥλιος: ἡλι-ακός, **-υκός** Λίβυς: Λιβ-υκός, **-εικός** κεραμεύς: κεραμ-εικός

2. Όσα σημαίνουν ύλη ή χρώμα:

Καταλήξεις: **-οῦς** ἄργυρος: ἀργυροῦς, χρυσός: χρυσοῦς, **-ινος** λίθος: λίθινος, ξύλον: ξύλινος

3. Όσα σημαίνουν τον κατάλληλο για εκείνο που δηλώνει το πρωτότυπο:

Καταλήξεις: **-μος** καῦσις: καύσιμος, οἴκησις: οἰκήσιμος, **-ιμος** ἐδωδή: ἐδώδιμος (=φαγώσιμος), μάχη: μάχιμος

Ασκήσεις

1. Για καθένα από τα ουσιαστικά της στήλης Α, χρησιμοποιώντας την κατάληξη που μας δίνεται:
 - α. γράφουμε ένα παράγωγο επίθετο της α.ε. (στην ον. του αρσ. γένους) στη στήλη Β
 - β. δημιουργούμε ένα ονοματικό σύνολο στη ν.ε. στη στήλη Γ, σύμφωνα με το παράδειγμα:

Στήλη Α	Κατάληξη	Στήλη Β	Στήλη Γ
1. δίκη	-αιος	δίκαιος	δίκαιος λόγος
2. Πυθαγόρας	-ειος		
3. πατήρ	-ῶος		
4. Ἀχαιός	-ικός		
5. Δεκέλεια	-εικός		
6. μάχη	-ιμος		
7. κριθὴ	-ινος		
8. χρῆσις	-μος		
9. τέλος	-ειος		
10. Κορίνθιος	-ακός		

2. α. Σχηματίζουμε επίθετα της α.ε. από τα ακόλουθα ουσιαστικά: ὥρα, σπουδὴ
 β. αναζητούμε τη σημασία των παράγωγων επιθέτων στο Λεξικό της α.ε.
 γ. καταγράφουμε τα ευρήματά μας.
 δ. συγκρίνουμε τα ευρήματά μας με τη σημασία των λέξεων στη ν.ε. Ποια διαφορά παρατηρούμε;
3. Συμβουλευόμαστε το Λεξικό της ν.ε. και:
 - α. γράφουμε τη σημασία των παρακάτω εκφράσεων: κύκνειο ἄσμα, αγγελία συμπεριφορά, ἐκούσια ἀποχώρηση, ἀκούσιο σφάλμα, χερσαία σύνορα.
 - β. καταλήγουμε σε συμπεράσματα για τη σημασία και τη χρήση των επιθέτων της α.ε. στη ν.ε.

ΣΤ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Πρόταση

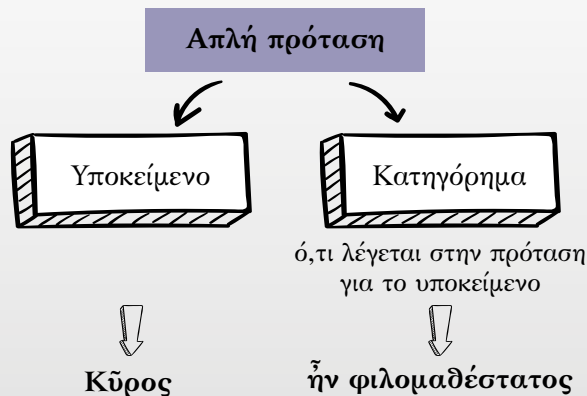
Με βάση τις γνώσεις μας από τη ν.ε. διαβάζουμε την πρόταση που ακολουθεί και εντοπίζουμε το λάθος:

Τους μαθητές παρακολουθούν με προσοχή το μάθημα. Διορθώνουμε το λάθος. Ποια λέξη είναι αυτή που δηλώνει για ποιον γίνεται λόγος στην πρόταση; Αυτό για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση ονομάζεται Για να το βρούμε ρωτάμε με την ερώτηση Βρίσκεται πάντα σε πτώση

Οι βασικοί όροι μιας απλής πρότασης

Η πιο απλή πρόταση της α.ε. (όπως και της ν.ε.) αποτελείται από δύο όρους:

α) το υποκείμενο και β) το κατηγορήμα

Το υποκείμενο

Στην α.ε. ως υποκείμενο του ρήματος χρησιμοποιείται συνήθως ένα όνομα ουσιαστικό και βρίσκεται **πάντοτε σε πτώση**

Το εντοπίζουμε με την ερώτηση + ρήμα

(π.χ. Ἡ πόλις κατέστη φρούριον. Ποια κατέστη; Ἡ πόλις)

Ασκήσεις

1. Στα παρακάτω παραδείγματα εντοπίζουμε το υποκείμενο (Υ) και αναγνωρίζουμε τη μορφή του, όπως στο παράδειγμα:

Ανατρέχουμε για βοήθεια στο *Συντακτικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

1. Οἱ πολλοὶ τὴν ἀλήθειαν ἀγνοοῦσι.	Οἱ πολλοὶ	ουσιαστικοποιημένο επίθετο
2. Οἱ πλείοντες ἦσαν πολλοί.		
3. Σὺ Ἕλληρ ἐῖ.		
4. Οἱ ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔφυγον.		
5. Ὁ μὲν ἦλθεν.		
6. Οἱ τριάκοντα πονηροὶ ἦσαν.		
7. Πῶς ἔχουσιν οἱ κάτω;		
8. Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.		
9. Γέγονεν αὐτόματον, ὃ πάντες ἐδρύλουν.		

2. Εντοπίζουμε τα υποκείμενα στις παρακάτω προτάσεις της ν.ε., ρωτώντας με το ποιος, ποια, ποιο + ρήμα και βρίσκουμε την απάντηση σε ονομαστική. Αν δεν υπάρχει ονομαστική την εννοούμε, με βάση το νόημα και το ρήμα της πρότασης:
 - α. Στην Αθήνα της κλασικής περιόδου κυβερνούσε ο λαός.
 - β. Οι νόμοι εξασφαλίζουν τους πολίτες στη δημοκρατία.
 - γ. Ο Σόλωνας και ο Δράκοντας νομοθέτησαν για τη διαγωγή των παιδιών.
 - δ. Αλίμονο, τι να κάνω;
 - ε. Τηρείτε τους νόμους των προγόνων.
3. Εντοπίζουμε τα υποκείμενα στις παρακάτω προτάσεις της α.ε., ρωτώντας με το ποιος, ποια, ποιο + ρήμα και βρίσκουμε την απάντηση σε ονομαστική. Αν δεν υπάρχει ονομαστική την εννοούμε, με βάση το νόημα και το ρήμα της πρότασης:
 - α. Ὁ δῆμος δεσπότης ἦν.
 - β. Σφύζουσι οἱ νόμοι τὰ σώματα τῶν δημοκρατουμένων.
 - γ. Ὁ Σόλων καὶ ὁ Δράκων περὶ τῆς σωφροσύνης τῶν παίδων ἐνομοθέτησαν.
 - δ. Οἱμοι, τί δράσω;
 - ε. Φυλάττετε τοὺς νόμους τῶν προγόνων.

Συμφωνία του ρήματος με το υποκείμενο

Το ρήμα κανονικά συμφωνεί με το υποκείμενό του στο πρόσωπο και τον αριθμό.

Π.χ. Ἐγὼ τάληθῃ ἔρῳ. (θα πω). Ἡμεῖς ἐσμὲν φρουροί. Ἡρακλῆς τοὺς τυράννους ἔπαυσε. (Ὅπως και στη ν.ε. π.χ. Τα παιδιά διαβάζουν).

Όταν, όμως, το υποκείμενο είναι ουδετέρου γένους και βρίσκεται στον πληθυντικό αριθμό, τότε στην αττική διάλεκτο το ρήμα βρίσκεται κανονικά σε ενικό αριθμό. Η σύνταξη αυτή ονομάζεται **αττική σύνταξη** π.χ. Τὰ παιδιά παίζει. Πάντα τὰ δίκαια καλά ἐστί. (Το φαινόμενο αυτό δεν απαντά στη ν.ε.).

Ασκήσεις

1. Εντοπίζουμε το ρήμα (Ρ) και το υποκείμενο (Υ) στις προτάσεις που ακολουθούν. Βρίσκουμε τι μέρος του λόγου είναι το υποκείμενο σε καθεμιά από τις παρακάτω προτάσεις.
 - α. Οἱ ἀγαθοὶ εἰσιν εὐδαίμονες.
 - β. Τὸ δις ἐξαμαρτεῖν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ ἐστί.
 - γ. Ὅστις θεραπεύει τὸν θεόν, εὐτυχὴς γίγνεται.
 - δ. Τὰ φύλλα πίπτει.
 - ε. Οἱ ἐν Μαραθῶνι πεσόντες ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐθάπτοντο.
2. Συμπληρώνουμε τα κενά των προτάσεων που ακολουθούν με τον κατάλληλο τύπο των λέξεων στην παρένθεση και δικαιολογούμε την επιλογή μας. Δεν ξεχνάμε το άρθρο!
 - α. Ἀνελεύθεροί εἰσι (ὁ φιλάργυρος).
 - β. βασιλέως ἔλεγεν. (τὸ γράμμα) [Αττική σύνταξη]
 - γ. δὲ τοσοῦτον ἐφρόνησαν. (ὁ βάρβαρος)
 - δ. οὐ πάλαι ἐστί. (νῦν: τώρα)
 - ε. τὰγαθὰ χαλεπώτερον τοῦ κτήσασθαι ἐστί. (φυλάξαι)

Η. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα από το έργο του **Πλάτωνα**, «Απολογία Σωκράτους». Σε αυτό ο μεγάλος δάσκαλος της αρχαιότητας, απολογούμενος στο δικαστήριο της Ηλιαίας, εξηγεί τους λόγους για τους οποίους αρνείται να παρακαλέσει για την αδώσή του.

Σωκράτης, έργο του Λεωνίδα Δρόση

Λιγότερες χάρες, περισσότερη δικαιοσύνη

Χωρίς δὲ τῆς δόξης, ὧ ἄνδρες, οὐδὲ δίκαιόν μοι δοκεῖ εἶναι δεῖσθαι τοῦ δικαστοῦ οὐδὲ δεόμενον ἀποφεύγειν, ἀλλὰ διδάσκειν καὶ πείθειν. Οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ κάθηται ὁ δικαστής, ἐπὶ τῷ καταχαρίζεσθαι τὰ δίκαια, ἀλλ' ἐπὶ τῷ κρίνειν ταῦτα· καὶ ὁμώμοκεν οὐ χαριεῖσθαι οἷς ἂν δοκῇ αὐτῷ, ἀλλὰ δικάσειν κατὰ τοὺς νόμους. Οὐκ οὐκ χρὴ οὔτε ἡμᾶς ἐθίζειν ὑμᾶς ἐπιορκεῖν οὔθ' ὑμᾶς ἐθίζεσθαι· οὐδέτεροι γὰρ ἂν ἡμῶν εὐσεβοῖεν.

Πλάτων, *Απολογία Σωκράτους*, 35b-35c

Γλωσσικά σχόλια

χωρίς τῆς δόξης πέρα από τη φήμη
δεῖσθαι απρ. ενεστ. του ρ. δέομαι
ἔχω ανάγκη, παρακαλώ

ἀποφεύγω ξεφεύγω, απαλλάσσομαι,
αδωνόμαι

διδάσκω διδάσκω, πληροφορώ, διαφωτίζω,
αποδεικνύω

Οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ κάθηται ὁ δικαστής
γιατί ο δικαστής δεν κάθεται γι' αυτόν τον
σκοπό στην έδρα

ἐπὶ τῷ καταχαρίζεσθαι τὰ δίκαια για να
απονέμει τη δικαιοσύνη κάνοντας χάρη

ὁμώμοκεν πρκ. του ρ. ὁμνυμι ορκίζομαι

οὐκ οὐκ επέρρ. λοιπόν δεν

ἐθίζω/ἐθίζομαι συνηθίζω/είμαι
συνηθισμένος

ἐπιορκῶ ορκίζομαι ψευδώς, παραβαίνω
τον όρκο μου

οὐδέτεροι γὰρ ἂν ἡμῶν γιατί ούτε εμεῖς
ούτε εσεῖς

εὐσεβοῖεν θα ενεργούσαμε σύμφωνα
με τη δέληση των θεών

Πλάτων

Ο θάνατος του Σωκράτη,
πίνακας του Ζακ Λουί
Νταβίντ του 18ου αι.

Ερώτηση

Συγκρίνουμε το κείμενο της ενότητας με το παράλληλο κείμενο και απαντάμε στις ακόλουθες ερωτήσεις:

- ποιος είναι ο ρόλος των δικαστών στο δημοκρατικό πολίτευμα;
- με ποιον τρόπο οφείλουν να ασκούν το λειτουργημά τους;

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε:

- ποιοι είναι οι στυλοβάτες της δημοκρατίας, σύμφωνα με τον ρήτορα Λυκούργο
- ποιος είναι ο ρόλος του καθενός

Συμπληρώνουμε στα αντίστοιχα τετραγωνίδια τις λέξεις που λείπουν και βλέπουμε στην έγχρωμη στήλη το όνομα μιας από τις κόρες του Δία και της Θέμιδας.

Συμβουλευόμαστε το Λεξικό της ν.ε., όπου χρειάζεται.

1. αυτός που δεν είναι δίκαιος
2. νομικός που αναλαμβάνει την υπεράσπιση όσων καταφεύγουν στο δικαστήριο
3. η απόφαση του δικαστηρίου που επιβάλλει ποινή σε κατηγορούμενο
4. πράξη ή παράλειψη που προσβάλλει το δίκαιο

1									
2									
	3								
4									

Με τη βοήθεια των καταλήξεων των επιθέτων της α.ε., αποδίδουμε τη σημασία των επιθέτων αυτών στη ν.ε.:

Επίθετο	Κατάληξη	Σημασία στη ν.ε.
1. οὐράνιος	-ιος	
2. θεῖος	-ειος	
3. χαλκοῦς	-οῦς	
4. νόμιμος	-μος	
5. ἀνδρεῖος	-εῖος	

Εντοπίζουμε το ρήμα (Ρ) και το υποκείμενο (Υ) στις προτάσεις που ακολουθούν και σχολιάζουμε τη συμφωνία τους.

1. Ἡ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας τάξις ἐστίν.
2. Οἱ Τριάκοντα ἀπέκτειναν τοὺς πολίτας ἀκρίτους.
3. Τὰ ἔργα ἡμῶν οὐ συμφωνεῖ τοῖς λόγοις.
4. Ὁ μὲν νόμιμος δίκαιός ἐστιν, ὁ δὲ ἄνομος ἄδικος.

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...με τους νόμους

Η φύση και η λειτουργία του νόμου

Σημεία
ενδιαφέροντος

Λέξεις-κλειδιά

- Οι απόψεις των αρχαίων Ελλήνων για τη φύση και τη λειτουργία του νόμου
- Η «οικογένεια» του ρήματος νέμω και...φίλοι από τα παλιά
- Η παραγωγή επιθέτων από ουσιαστικά (β'μέρος)
- Το κατηγορήμα
- Τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους τους

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί απόσπασμα ενός λόγου που συντάχθηκε ως κατηγορία εναντίον του Αριστογείτονα, ενός πολιτικού του 4ου αι. π.Χ. Ο Αριστογείτονας ήταν ένας οφειλέτης του δημοσίου και γι' αυτόν τον λόγο είχε υποστεί προσωρινή στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων (ατιμία). Ο ομιλητής κατηγορεί τον Αριστογείτονα ότι, αν και οφειλέτης προς το κράτος, ασκεί κανονικά τα πολιτικά του δικαιώματα ενώπιον της Εκκλησίας. Στο απόσπασμα ο **Δημοσθένης**, για να αποδείξει την ανάγκη τιμωρίας του Αριστογείτονα, αναφέρεται στους λόγους για τους οποίους είναι απαραίτητη η τήρηση των νόμων.

Δημοσθένης, μαρμάρινο αντίγραφο του ανδριάντα του Δημοσθένη, έργο του γλύπτη Πολυεύκτου. Περ. 280-250 π.Χ.

Η φύση και η λειτουργία του νόμου

Ἄπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κἂν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι κἂν μικράν, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται. Τούτων δ' ἡ μὲν φύσις ἐστὶν ἄτακτον καὶ κατ' ἄνδρ' ἴδιον τοῦ ἔχοντος, οἱ δὲ νόμοι κοινὸν καὶ τεταγμένον καὶ ταυτὸ πᾶσιν. Ἡ μὲν οὖν φύσις, ἂν ᾗ πονηρά, πολλάκις φαῦλα βούλεται· διόπερ τοὺς τοιούτους ἐξαμαρτάνοντας εὐρήσετε. Οἱ δὲ νόμοι τὸ δίκαιον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον βούλονται, καὶ τοῦτο ζητοῦσιν, καὶ ἐπειδὰν εὐρεθῇ, κοινὸν τοῦτο πρόσταγμ' ἀπεδείχθη, πᾶσιν ἴσον καὶ ὅμοιον, καὶ τοῦτ' ἔστι νόμος. Ὡς πάντας πείδεσθαι προσήκει διὰ πολλά, καὶ μάλιστα' ὅτι πᾶς ἐστὶ νόμος εὖρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δ' ἀνθρώπων φρονίμων, ἐπανόρθωμα δὲ τῶν ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων ἀμαρτημάτων, πόλεως δὲ συνθήκη κοινή, καθ' ἣν πᾶσι προσήκει ζῆν τοῖς ἐν τῇ πόλει.

Δημοσθένης, *Κατὰ Ἀριστογείτονος*, 25. 15-16

Προτομή του Δημοσθένη,
ρωμαϊκό αντίγραφο

Δημοσθένης

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

ἅπας α αδρυστικό + πᾶς ὅλος μαζί, ὅλος, συνολικός, ολόκληρος

κᾶν ή **καί ἄν** (κράση: συγχώνευση του τελικού φωνήεντος ή διφθογγού μιας λέξης με το αρχικό φωνήεν ή δίφθογγο της ακόλουθης π.χ. τὸ ὄνομα=τοῦνομα)

οἰκέω -ῶ ἔχω την κατοικία μου, κατοικῶ

ὁ, ἡ ἄτακτος, τὸ ἄτακτον α στερητικό + τάσσω αυτός που βρίσκεται εκτός τάξεως, αυτός που δε βρίσκεται στη θέση του, ο μη πειδαρχημένος (πβ. ν.ε. αταξία)

κατ' ἄνδρ' ἴδιον τοῦ ἔχοντος χαρακτηρίζει κάθε άνθρωπο που τη διαθέτει

ταῦτό τὸ αὐτό (κράση) το ίδιο

οὖν λοιπόν, άρα

πολλάκις επίρρ. πολλές φορές, συχνά

φαῦλος, -η, -ον ελαφρός, ασήμαντος αλλά και κακός, τιποτένιος

βούλομαι θέλω, επιθυμῶ, είμαι διατεθειμένος

(πβ. ν.ε. βούληση, βουλευτικός)

τοιούτος, τοιαύτη, τοιούτο τέτοιου είδους, τέτοιας ποιότητας

ἐξαμαρτάνοντας (μτχ. ενεστ. του ρ. ἐξαμαρτάνω: διαπράττω σφάλμα, κάνω λάθος) να κάνουν λάθη

(πβ. ν.ε. αμάρτημα, αναμάρτητος)

κοινὸν τοῦτο πρόσταγμ' ἀπεδείχθη προβάλλεται ως γενικός κανόνας

προσέκει αρμόζει, πρέπει, ταιριάζει

᾿Ωι σε αυτόν

διὰ πολλὰ για πολλούς λόγους

καί μάλισθ' ὅτι και κυρίως επειδή

δόγμα αυτό που φαίνεται σε κάποιον καλό, απόφαση (πβ. ν.ε. δογματικός)

ἐκούσιος, -α, -ον ηθελημένος

ἀκούσιος, -α, -ον αθέλητος

καθ' ἣν κατά + ἣν σύμφωνα με την οποία

Λεξιθῆρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

Δημοσθένης (384 π.Χ.-322 π.Χ.): Έλληνας πολιτικός και ο σημαντικότερος ρήτορας της αρχαίας Αθήνας. Διακρίθηκε για τους συμβουλευτικούς του λόγους, αν και ξεκίνησε ως λογογράφος και συγγραφέας δικανικών λόγων. Έμεινε επίσης γνωστός για την πολιτική του δράση κατά του Φιλίππου και των Μακεδόνων και την ιδέα του πρωταγωνιστικού ρόλου της Αθήνας στα ελληνικά πράγματα.

νόμος: Στον «Περικλέους Επιτάφιο» ο Θουκυδίδης αναφέρει ότι οι πολίτες της πόλης - κράτους των Αθηνών πειδαρχούν στους νόμους από εσωτερικό σεβασμό και μάλιστα πειδαρχούν κυρίως στους νόμους που υπάρχουν για την προστασία όσων αδικούνται αλλά και στους άγραφους νόμους.

φρόνιμος άνθρωπος: Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη, ο φρόνιμος άνθρωπος διαθέτει κριτική ικανότητα, την οποία χρησιμοποιεί, για να κάνει σωστές επιλογές και να πάρει σωστές αποφάσεις για τη ζωή του.

Ερωτήσεις

1. «Ἄπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται». Με ποιους τρόπους «διοικεῖται» η ζωή των ανθρώπων;
2. Συνεργαζόμαστε με τον/τη διπλανό/ή μας και με τη βοήθεια του κειμένου και «των αποσκευών μας» συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα:

Ερωτήσεις	Αποσπάσματα κειμένου	Σημειώσεις στη ν.ε.
α. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της ανθρώπινης φύσης;		
β. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του νόμου;		

Ερωτήσεις	Αποσπάσματα κειμένου	Σημειώσεις στη ν.ε.
γ. Τι επιθυμεί η φύση αν είναι πονηρή;		
δ. Τι επιθυμούν και τι επιδιώκουν οι νόμοι;		
ε. Για ποιους λόγους κυρίως αρμόζει στους πολίτες να υπακούουν στους νόμους;	1. 2. 3. 4. 5.	

3. Γράφουμε δίπλα σε κάθε πρόταση το γράμμα Σ, αν είναι σωστή, ή το γράμμα Λ, αν είναι λανθασμένη, σύμφωνα με το κείμενο της ενότητας:

	Σ/Λ
α. Ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων ἐν μικρᾷ καὶ μεγάλῃ πόλει φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται.	
β. Ἡ φύσις, ἂν ᾗ ἀγαθὴ, φαῦλα βούλεται.	
γ. Εὐρήσετε τοὺς φαύλους ἐξαμαρτάνοντας.	
δ. Τοὺς πολίτας προσήκει ζῆν κατὰ τοὺς νόμους.	

4. Στο κείμενο της ενότητας κυριαρχεί μια αντίθεση.
- Εντοπίζουμε ποιοι είναι οι όροι της αντίθεσης.
 - Γράφουμε σε μία παράγραφο (50-60 λέξεις) για ποιον σκοπό, κατά τη γνώμη μας, χρησιμοποιείται η αντίθεση αυτή από τον ρήτορα.
5. Ο ρήτορας αναφέρει κάποιους λόγους που υπαγορεύουν την τήρηση των νόμων στην πόλη. Ας εξετάσουμε αν οι λόγοι αυτοί εξακολουθούν να ισχύουν μέχρι σήμερα. Τεκμηριώνουμε την απάντησή μας σε ένα κείμενο 70-80 περίπου λέξεων.

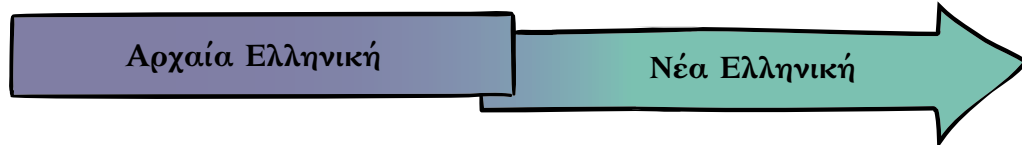

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με μέλη της «οικογένειας» του ρήματος νέμω

Στο κείμενο συναντήσαμε τον τύπο νόμος.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

νέμω μοιράζω, παραχωρώ, καρπώνομαι	νέμω μοιράζω
νομή τόπος βοσκής	νέμομαι εκμεταλλεύομαι κάτι με τρόπο καταχρηστικό, για το προσωπικό μου συμφέρον
νομός τόπος βοσκής, διαμέρισμα, επαρχία	νομή τόπος βοσκής, η εξουσία πάνω σε κινητή ή ακίνητη περιουσία
Νέμεσις αρχ. ελληνική δεότητα, προσωποποίηση της δίκαιης δείκης εκδίκησης	νομός διοικητικό και γεωγραφικό διαμέρισμα του κράτους
	νέμεση η δεία δίκη (μτφ.)

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

έκνομος παράνομος

ισονομία η αντιμετώπιση όλων των πολιτών εκ μέρους του κράτους ως ίσων, η ισότητα

νομάδας αυτός που δε διαθέτει μόνιμη κατοικία, αλλά μετακινείται από τόπο σε τόπο

νομιμοποιώ καθιστώ κάτι νόμιμο, στηρίζω ή κατοχυρώνω νομικά

νομιμόφρων αυτός που σέβεται και τηρεί τους νόμους του κράτους, νομοταγής

νομισματοκοπείο κρατικό ίδρυμα που αναλαμβάνει την κοπή μεταλλικών νομισμάτων και την εκτύπωση χαρτονομισμάτων

νομομαθής βαθύς γνώστης του νόμου και του δικαίου

νομοτέλεια η λειτουργία ενός φαινομένου σύμφωνα με ορισμένους σταθερούς νόμους

νομότυπος που είναι σύμφωνος με το τυπικό μέρος του νόμου (και συνήθως όχι με το ουσιαστικό)

προνομιούχος αυτός που απολαμβάνει δικαιώματα ή αγαθά που οι περισσότεροι δεν έχουν

σύννομος αυτός που είναι σύμφωνος με τον νόμο, νόμιμος

Ασκήσεις

Φίλοι από τα παλιά

Με λέξεις του κειμένου συνδέονται λόγιες εκφράσεις που χρησιμοποιούνται ως σήμερα. Αντιστοιχίζουμε τις λόγιες εκφράσεις της στήλης Α με το νόημα με το οποίο μπορούν να συσχετιστούν στη στήλη Β. Ανατρέχουμε στο *Λεξικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. νόμφ	α. Ο καθένας καλό θα ήταν να επικεντρώνεται στην αποστολή του και να μην ασχολείται με τα πάντα.
2. φαῦλος κύκλος	β. Ο βραβευμένος με Νόμπελ λογοτέχνης επέστρεψε στην πατρίδα του και τιμήθηκε από αυτή, όπως του άξιζε.
3. οἰκεία βουλήσει	γ. Η σύμβαση που υπογράφηκε μεταξύ εργοδότη και εργαζόμενου είναι άκυρη σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις.
4. ἕκαστος ἐφ' ᾧ ἐτάχθη	δ. Οι προσπάθειες για επίλυση του προβλήματος αποβαίνουν άκαρπες και περισσότερα νέα ζητήματα ανακύπτουν από όσα επιλύονται.
5. προσήκουσες τιμές	ε. Συμβαίνει πολλές φορές οι αποφάσεις να λαμβάνονται από τη διοίκηση αυθαίρετα.
6. κατὰ τὸ δοκοῦν	στ. Προσήλθε στο δικαστήριο με τη δέλησή του.

Ἀρρηκτοὶ δεσμοί

Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από το κείμενο στη στήλη Α με τις ομόρριζές τους της ν.ε. στη στήλη Β. (Ένα στοιχείο της στήλης Β περισσεύει):

Στήλη Α	Στήλη Β
1. ἄπας	α. πεισματάρης
2. διοικεῖται	β. ορδοστασία
3. τεταγμένον	γ. προσφορά
4. συμφέρον	δ. οικοσύστημα
5. πείδεσθαι	ε. άπιαστος
6. ἐπανόρθωμα	στ. παντογνώστης
	ζ. παράταξη

Ασκήσεις

- α. Συνδυάζουμε τις λέξεις των δύο στηλών του παρακάτω πίνακα, ώστε να προκύψουν αποδεκτά ονοματικά σύνολα.
- β. Με κάθε ονοματικό σύνολο γράφουμε μία πρόταση στη ν.ε., αφού κάνουμε τις απαραίτητες αλλαγές.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. νόμισμα	α. πολίτης
2. σύννομος	β. μεταχείριση
3. διανομέας	ε. ενιαίο
4. νομοταγής	δ. ενέργεια
5. προνομιακός	ε. ταχυδρομικός

- Επιλέγουμε ποια από τις ακόλουθες λέξεις αντιστοιχεί στους ορισμούς (δύο λέξεις περισσεύουν): οικονομία, απονομή, αυτονομία, ανομία, ισονομία, διανομή, χειρονομία.
ισότητα απέναντι στον νόμο: , ανήθικη πράξη:
απόδοση βραβείου ή δικαιοσύνης: , μοιρασιά ενός αριθμού αντικειμένων , δυνατότητα ελεύθερης απόφασης και δράσης:
- Αναζητούμε στα λεξικά τη σημασία της λέξης νόμισμα στην πορεία των χρόνων (α.ε., μσν. ε. και ν.ε.). Καταγράφουμε τη σημασία της λέξης σε κάθε περίοδο και ένα σύντομο σχόλιο για τα ευρήματά μας. (40-50 λέξεις)

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Παραγωγή επιθέτων

Παραγωγή επιθέτων από ουσιαστικά (6' μέρος)

- Επίθετα που σημαίνουν πλησμονή, αφθονία από ό,τι δηλώνει το πρωτότυπο ουσιαστικό (ή κάποτε επίθετο).

Καταλήξεις:

-εις (γεν. -έντος)-εσσα -εν ἄμπελος: ἀμπελόεις, ἀμπελόεσσα, ἀμπελόεν, **-(ει)νός** ὄρος: ὄρεινός, **-λός** παχύς: παχυλός, **-(η)λός** σφρίγγος: σφριγηλός, **-(α)λέος** λύσσα: λυσσαλέος, **-ρός** (-αρός, -ηρός, -υρός, -ερός), λίπος: λιπαρός, αίμα: αίματηρός, ἄλμη: ἄλμυρός, φθόνος: φθονερός, **-ώδης** ἄφρος: ὁ, ἡ ἀφρώδης, τὸ ἀφρώδες

- Επίθετα που σημαίνουν χρόνο ή μέτρο

Καταλήξεις:

-αῖος πρότερος: προτεραῖος, **-ιαῖος** μήν: μηνιαῖος, **-ήσιος** ἔτος: ἐτήσιος, **-ινός** ἔαρ: ἐαρινός

Ασκήσεις

- Σχηματίζουμε τα επίθετα της ν.ε. που προκύπτουν από τα ουσιαστικά της α.ε. (στήλη Α) και φτιάχνουμε ονοματικά σύνολα με τις αντίστοιχες λέξεις (στήλη Β). Συμβουλευόμαστε τη Γραμματική της α.ε. (σελ. 266-267), όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. παχὺς	α. μισθός
2. ἀστήρ	β. σημαία
3. φῶς	γ. επιγραφή
4. ἄκανθα	δ. ζήτημα
5. θέρος	ε. ώρα
6. πῆχυς	στ. τίτλος

2. Συμπληρώνουμε τον παρακάτω πίνακα, όπως στο παράδειγμα:

Επίθετο	Δηλώνει	Παράγεται από το ουσιαστικό
1. χαρίεις	πλησμονή	χάρις
2. πειναλέος		
3. ἀπατηλός		
4. μανιώδης		
5. μεσημβρινός		
6. σταδιαῖος		

ΣΤ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

ΣΤ1 Κατηγορήμα

Όπως είδαμε στην ενότητα 10, οι κύριοι όροι μιας απλής πρότασης είναι:

α. το υποκείμενο του ρήματος και β. το κατηγορήμα.

Το **κατηγορήμα** μπορεί να είναι:

α. μονολεκτικό

αποτελείται μόνο από ένα ρήμα (Ρ)

π.χ. Φίλιππος ἡσθένει. Ὁ ρήτωρ ἀγορεύει.

β. περιφραστικό

1. Έναν τύπο του ρήματος εἰμί ή άλλου **συνδετικού ρήματος** (Ρ) και το κατηγορούμενο (Κ)

π.χ. Ἐγὼ ἔτοιμός εἰμι. Ἡ πόλις κατέστη φρούριον.

2. Ένα ρήμα (Ρ) και το αντικείμενό του ή τα αντικείμενά του (Α)

π.χ. Αἱ μέλιττα οἰκοδομοῦσι τὰ κηρία. Διδάσκουσιν τοὺς παῖδας σωφροσύνην.

3. Ένα ρήμα (Ρ), το αντικείμενό του (Α) και το κατηγορούμενο (Κ) του αντικειμένου (Α)

π.χ. Καλοῦσι αὐτοὺς νομοθέτας. Οἱ Αθηναῖοι εἵλοντο πάλιν Περικλέα στρατηγόν.

ΣΤ2 Κατηγορούμενο

Αντιστοιχίζουμε τα υποκείμενα και τα ρήματα της στήλης Α με τις λέξεις της στήλης Β που αποδίδουν σε κάθε υποκείμενο μια ιδιότητα, ώστε να σχηματιστούν προτάσεις με ολοκληρωμένο νόημα. Τι παρατηρούμε;

Στήλη Α	Στήλη Β	Στήλη Α	Στήλη Β
α. ε.		ν. ε.	
1. Ἐπίδαμνός ἐστι	α. γενναῖοι	1. Ἡ Θεσσαλονίκη εἶναι	α. εκπαιδευτικοί
2. Πατήρ τε καὶ παιδίον εἰσί	β. δυσμαθεῖς	2. Οἱ νέοι αποδεικνύονται	β. πόλη
3. Οἱ γηράσκοντες ἀποβαίνουσι	γ. πόλις	3. Οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ καθηγητές εἶναι	γ. ανυπόμονοι

Κατηγορούμενο εἶναι ἓνα ὄνομα οὐσιαστικό ἢ επίθετο (ἀλλά καὶ κάθε λέξη ἢ καὶ ολόκληρη πρόταση) ποὺ δηλώνει καὶ ἀποδίδει στο ὑποκείμενο (μέσω τοῦ συνδετικοῦ ρήματος) μιὰ ιδιότητα.

- Το ἐντοπίζουμε με τὴν ἐρώτηση: Τί λογής + ρήμα; (π.χ. Αἴας ἐστὶ πελώριος. Τί λογής ἐστὶ; πελώριος = Κ)
- Ὅταν τὸ κατηγορούμενο εἶναι οὐσιαστικό, συμφωνεῖ με τὸ ὑποκείμενο στο γένος, τὸν ἀριθμὸ καὶ τὴν πτώση.

Συνδετικά ρήματα

Συνδετικά ονομάζονται τὰ ρήματα ποὺ συνδέουν τὸ ὑποκείμενο με τὸ κατηγορούμενό τοὺς καὶ μεταβιβάζουν στο πρῶτο τὴν ιδιότητα τοῦ δευτέρου.

Εἶναι τὰ εξῆς:

α) τὸ **εἰμί** καὶ ἄλλα ποὺ ἔχουν **συγγενική σημασία** ὅπως: γίγνομαι, καθίσταμαι (=γίνομαι), διατελῶ (=εἶμαι συνεχῶς), ὑπάρχω, τυγχάνω (=τυχαίνει νὰ εἶμαι), ἔφυν (=γεννήθηκα), πέφυκα (=εἶμαι ἀπὸ τὴ φύση μου), ἀποβαίνω (=ἀποδεικνύομαι), φαίνομαι...

π.χ. Ἀριστείδης ἦν δίκαιος. Ἡρακλῆς κατέστη εὐεργέτης τῆς Ἑλλάδος.

β) ὅσα ρήματα **σημαίνουν ἐκλογή** ὅπως: αἰροῦμαι (=ἐκλέγω, ἐκλέγομαι), ἀποδείκνυμαι, λαγχάνω (=ἐκλέγομαι με κλήρο), χειροτονοῦμαι

γ) τὰ **δοξαστικά** ὅπως: νομίζομαι, κρίνομαι, ὑπολαμβάνομαι (=δεωροῦμαι)

δ) τὰ **κλητικά** ὅπως: καλοῦμαι, λέγομαι, ὀνομάζομαι...

π.χ. Κῦρος ἀπεδείχθη στρατηγός. Ἀλέξανδρος ὁ βασιλεὺς, μέγας ἐπωνομάζετο.

Παρατηρήσεις

Τὸ ρήμα εἰμί **δεν εἶναι πάντα συνδετικό**. Μπορεῖ:

➡ νὰ ἔχει τὴν σημασία τοῦ ὑπάρχω π.χ. ἔστι θεὸς (ὑπάρχει θεός) ἢ

➡ νὰ εἶναι ἀπρόσωπο

π.χ. Οὐκ ἔστιν ἄνευ πλοίων διαβαίνειν (Δεν εἶναι δυνατόν νὰ περάσουμε χωρὶς πλοία)

ΣΤ3

Αντικείμενο - Κατηγορούμενο τοῦ αντικειμένου

Ἀντιστοιχίζουμε τὰ στοιχεῖα τῆς στήλης Α με ἐκεῖνα τῆς στήλης Β, ὥστε νὰ προκύπτει ολοκληρωμένο νόημα. Τὶ παρατηρούμε;

Στήλη Α	Στήλη Β	Στήλη Α	Στήλη Β
α. ε.		ν. ε.	
1. Ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος	α. ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν.	1. Δεν ἐμπιστευόμαστε	α. τὴν ἀλήθεια σε ὅλους.
2. Λέγω	β. Κλέαρχον σύμβουλον.	2. Ἀνακοίνωσαν	β. ἐξέλεξαν τὸν Γιώργο πρόεδρο.
3. Κῦρος ἐποίησε	γ. τῷ λόγῳ.	3. Οἱ μαθητές	γ. τὶς προθέσεις τοὺς.

Αντικείμενο

Τα μεταβατικά ρήματα¹ έχουν ως συμπλήρωμα της ρηματικής σημασίας τους το **αντικείμενο**, μια **πλάγια πτώση** που δηλώνει το πρόσωπο ή το πράγμα στο οποίο μεταβαίνει ή αναφέρεται η ενέργεια του ρήματος.

π.χ. **Τοῖς νόμοις** πείδου.

Το αντικείμενο του ρήματος είναι συνήθως όνομα ουσιαστικό αλλά και οτιδήποτε ισοδυναμεί με ουσιαστικό.

π.χ. **Τούτοις** ἐγὼ πολεμήσω. Ἔλεγον **ὅτι Κῦρος τέδνηκε**.

Μερικά μεταβατικά ρήματα χρειάζονται δύο αντικείμενα, για να αποδώσουν ένα ολοκληρωμένο νόημα (**δίπλωτα ρήματα**). Στην περίπτωση αυτή το κατηγορήμα της πρότασης περιλαμβάνει το μεταβατικό ρήμα και τα δύο αντικείμενά του.

π.χ. Σεύδης **ἡμᾶς ἀποστρεῖ τὸν μισθόν**. Πᾶσαν **ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν ἐρῶ**.

Κατηγορούμενο του αντικειμένου

Τα ρήματα που έχουν τη σημασία του καλῶ, ὀνομάζω, νομίζω, ἐκλέγω, διορίζω, ποιῶ, θεωρῶ, ἡγοῦμαι (=νομίζω), καθίστημι, αἰροῦμαι (=εκλέγω), ἔχω, παρέχω συντάσσονται με δύο αιτιατικές από τις οποίες η μία είναι κατηγορούμενο στην άλλη. Στην περίπτωση αυτή το κατηγορήμα της πρότασης περιλαμβάνει το ρήμα, το αντικείμενό του και το κατηγορούμενο του αντικειμένου του.

π.χ. **Τὴν τοιαύτην δύναμιν ἀνδρείαν** ἔγωγε **καλῶ**. Δαρεῖος **Κῦρον σατράπην ἐποίησε**.

Συμβουλευόμαστε το *Συντακτικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.

Ασκήσεις

1. α. Εντοπίζουμε το ρήμα (Ρ), το υποκείμενο (Υ) και το κατηγορούμενο (Κ) στις παρακάτω προτάσεις και τις αποδίδουμε στη ν.ε., πάντα με οδηγό τους κύριους όρους.
 - α. Τούτων δ' ἡ μὲν φύσις ἐστὶν ἄτακτον.
 - β. Πᾶς ἐστὶ νόμος εὖρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν.
 - γ. Κοινὸν τοῦτο πρόσταγμ' ἀπεδείχθη.
 - δ. Ἄνω ποταμῶν τοῦτό γ' ἐστίν.
 - ε. Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν.
 - στ. Οὗτός ἐστιν ὅς ψεύδεται.
- β. Σημειώνουμε τι μέρος του λόγου είναι το κατηγορούμενο σε καθεμιά από τις παραπάνω προτάσεις. Ανατρέχουμε για βοήθεια στο *Συντακτικό της α.ε.*, όπου χρειάζεται.
2. Εντοπίζουμε το ρήμα (Ρ), το υποκείμενο (Υ), το αντικείμενο (Α) (ή τα αντικείμενα) και το κατηγορούμενο (Κ) του αντικειμένου στις παρακάτω προτάσεις. Αποδίδουμε τις προτάσεις στη ν. ε., πάντα με οδηγό τους κύριους όρους.
 - α. Οἱ δὲ νόμοι τὸ δίκαιον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον βούλονται.
 - β. Σωκράτης ταῦτα ἐδίδασκεν ἡμᾶς.
 - γ. Παραχωροῦμεν Φιλίππῳ τῆς χώρας.
 - δ. Συμβούλευσον ἡμῖν ὅ,τι σοι δοκεῖ ἄριστον εἶναι.
 - ε. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐποιοῦντο συμβούλους οὐ τοὺς τυχόντας, ἀλλὰ τοὺς βελτίστους καὶ φρονιμωτάτους.

¹ μεταβατικά ρήματα: σημαίνουν ενέργεια του υποκειμένου η οποία μεταβαίνει σε ένα άλλο πρόσωπο, ζώο ή πράγμα, που αποτελεί το αντικείμενο του ρήματος.

Τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους τους

Διαβάσουμε τις παρακάτω προτάσεις και σημειώνουμε αν υπάρχουν οι όροι υποκείμενο (Υ), ρήμα (Ρ), κατηγορούμενο (Κ), αντικείμενο (Α), προσδιορισμοί (Π), όπως στο παράδειγμα.

	Ρ	Υ	Κ	Α	Π
1. Σωκράτης ἐστὶ δίκαιος καὶ σοφός.	✓	✓	✓✓ (2)		
2. Ἡ γραῦς ἀληθεύει.					
3. Κῦρος συνεγένετο Κλεάρχῳ.					
4. Ἐπιδεικνύω σοι τὸν μάρτυρα.					
5. Δράκων ἦν νομοθέτης.					
6. Ὁρέστης καὶ Πυλάδης εἰσὶ φίλοι.					
7. Μέτρον ἄριστον.					
8. Οἱ τοῦ ἀγαθοῦ κριτοῦ λόγοι πείδουσι τοὺς πολίτας.					
9. Σύ τε Ἕλληνας καὶ ἡμεῖς.					
10. Σάμιος ὁ ναύαρχος ἦν Λακεδαιμόνιος.					
11. Ὁ ξυλοκόπος τέμνει ὅξει τῷ πελέκει.					
12. Ἀπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ.					

Με βάση τις σημειώσεις μας και τη βοήθεια του *Συντακτικού της α.ε.* συμπληρώνουμε τις παρακάτω παρατηρήσεις:

Οι προτάσεις της α.ε. είναι δυνατόν:

- να αποτελούνται μόνο από τους κύριους όρους δηλ. το υποκείμενο και το κατηγορημα. Αυτές οι προτάσεις ονομάζονται **απλές** (παράδ. 2, , ,).
- να έχουν περισσότερα από ένα υποκείμενα, ή που συνδέονται μεταξύ τους με σύνδεσμο ή χωρίζονται με κόμμα (παράδ. ,). Αυτές οι προτάσεις ονομάζονται **σύνθετες**.
- να μην περιλαμβάνουν έναν ή περισσότερους όρους επειδή εννοούνται εύκολα από τα συμφραζόμενα ή από την κοινή πείρα των ανθρώπων που μιλούν την ίδια γλώσσα (παράδ. ,). Οι προτάσεις αυτές ονομάζονται **ελλειπτικές**.
- να περιλαμβάνουν εκτός από τους κύριους όρους και δευτερεύοντες. Οι δευτερεύοντες αυτοί όροι συμπληρώνουν την έννοια των κύριων όρων, προκειμένου η διατύπωση να γίνει πιο ακριβής, και ονομάζονται **προσδιορισμοί**. (παράδ. , , , ,). Οι προτάσεις αυτές ονομάζονται **επαυξημένες**.

Η ίδια διάκριση ισχύει και για τις προτάσεις της ν.ε.

Ασκήσεις

- Χαρακτηρίζουμε την παρακάτω πρόταση της ν.ε. ως προς τους όρους της και τη μετασχηματίζουμε σε απλή και επαυξημένη: *Τι κάνεις;*
- Χαρακτηρίζουμε τις προτάσεις της α.ε. ως προς τους όρους τους απλή, σύνθετη, ελλειπτική, επαυξημένη και δικαιολογούμε την επιλογή μας. Παρατηρούμε επίσης πώς σχετίζεται ο χαρακτηρισμός κάθε πρότασης με το νόημά της.
 - Τελεία δ' ἐστὶν ἡ τῶν ἀγαθῶν φιλία.
 - Ὑπερβάλλουσι γὰρ ἄνθρωποι.
 - Μηδὲν ἄγαν.
 - Τὰ μαθήματα ἀποτρέπει τοὺς νεωτέρους ἀμαρτημάτων.
 - Ἀστράπτει.
 - Οὗτός ἐστιν ὁ σῶφρων καὶ ὁ ἀνδρεῖος καὶ ὁ φρόνιμος.

3. Τοποθετούμε τις λέξεις που μας δίνονται στην κατάλληλη δέση, ώστε να σχηματίσουμε επαυξημένες προτάσεις με ολοκληρωμένο νόημα. (Ξεκινάμε με κεφαλαίο γράμμα):
- τῶν Περσῶν, δικαιοσύνην, οἱ παῖδες, μανθάνουσιν, ἐν τοῖς διδασκαλείοις
 - ὁ Μένανδρος, κωμικός, τῶν ἐνδοξοτέρων, ἦν, ποιητής
 - εἰσί, σοφαί, τούτου, αἰ γνῶμαι
 - μαθημάτων, τῶν νέων, μεστός, ἐστί, ὁ βίος, ἐν Ἀθήναις
 - τοὺς Πέρσας, ἐν Μαραθῶνι, Μιλτιάδης, ἔτρεψεν, ὁ στρατηγός, εἰς φυγὴν, τῶν Ἀθηναίων

Ζ. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Το παράλληλο κείμενο αποτελεί απόσπασμα από το έργο του **Διογένη του Λαέρτιου** «Βίοι καὶ γνῶμαι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκίμησάντων». Σε αυτό αποδίδονται στον Πλάτωνα οι παρακάτω απόψεις περί ευνομίας και ανομίας.

Μαρμάρινο σπηλαιόμορφο αναθηματικό ανάγλυφο, 330-320 π.Χ. Απεικονίζονται οι τρεις Ὀρες, θεότητες των Εποχών που σχετίζονται με την βλάστηση, να χορεύουν στον ήχο της σύριγγας του Πανός.

Νόμον τίμα!

Εὐνομία διαιρεῖται εἰς τρία· ἐν μὲν, ἐὰν ὧσιν οἱ νόμοι σπουδαῖοι, εὐνομίαν φαρμέν εἶναι· ἕτερον δέ, ἐὰν τοῖς κειμένοις νόμοις ἐμμένωσιν οἱ πολῖται, καὶ τοῦτό φαρμεν εὐνομίαν εἶναι· τρίτον δέ, ἐὰν μὴ ὄντων [τῶν] νόμων κατὰ ἔδη καὶ ἐπιτηδεύματα χρηστῶς πολιτεύονται, καὶ τοῦτο εὐνομίαν προσαγορεύομεν... Διαιρεῖται ἡ ἀνομία εἰς τρία· ὧν ἐν μὲν ἐστίν, ἐὰν ὧσιν οἱ νόμοι μοχθηροὶ καὶ πρὸς ξένους καὶ πρὸς πολίτας· ἕτερον δέ, ἐὰν τοῖς ὑπάρχουσι μὴ πείδωνται· ἄλλο δέ, ἐὰν ὅλως μηδεὶς ἢ νόμος.

Διογένης Λαέρτιος, *Βίοι καὶ γνῶμαι τῶν ἐν φιλοσοφίᾳ εὐδοκίμησάντων*, Βιβλίον Γ, Πλάτων, 103-104

Γλωσσικά σχόλια

εὐνομία καλή εφαρμογή των νόμων, καλή διοίκηση, τάξη

σπουδαῖος αυτός που αξίζει την προσοχή κάποιου, αξιόλογος, χρηστός, δίκαιος, ηθικός, αγαθός (σε αντίθεση προς το πονηρός)

τοῖς κειμένοις νόμοις στους ορισμένους νόμους

ἔθος έθιμο, συνήθεια

ἐπιτήδευμα ασχολία, επάγγελμα, ενέργεια, συνήθεια

πολιτεύομαι ζω ως (ελεύθερος) πολίτης

μοχθηρός πονηρός, πανούργος, φαύλος

ὅλως εντελώς

Ερωτήσεις

- Αναζητούμε σε *Λεξικά της α.ε.* και της *ν.ε.* τη σημασία της λέξης ὥρα.
 - Αναζητούμε και καταγράφουμε ποια ήταν η Ευνομία και ποιες οι αδερφές της, σύμφωνα με τον Ησίοδο.
 - Διατυπώνουμε τις παρατηρήσεις μας για τα ονόματα των τριών αδερφών.
- Συγκρίνουμε το κείμενο της ενότητας με το παράλληλο κείμενο και απαντάμε στην ακόλουθη ερώτηση: Ποια χαρακτηριστικά είναι απαραίτητα να διαθέτουν οι νόμοι για την ορθή λειτουργία του πολιτεύματος; (90-100 λέξεις)

Διόνυσος και Ὀρες, ρωμαϊκό αντίγραφο

Οι Ὀρες, έργο του Γουόλτερ Κρέιν, 19ος αι.

Διογένης Λαέρτιος

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτήν την ενότητα

Καταγράφουμε πώς διοικείται η ζωή των ανθρώπων κατά τον Δημοσθένη και τι επιδιώκουν οι νόμοι.

Συμπληρώνουμε στα κενά τις λέξεις που λείπουν και βλέπουμε στην έγχρωμη στήλη το όνομα μιας ελληνικής θεότητας στην α.ε.

Συμβουλευόμαστε το Λεξικό της ν.ε., όπου χρειάζεται.

1. η κίνηση των χεριών που συνοδεύει την ομιλία - - - - -
2. η λειτουργία ενός φαινομένου σύμφωνα με τους νόμους - - - - -
3. αυτός που υπακούει στους νόμους - - - - -
4. το σύνολο των νόμων που ισχύουν σε ένα κράτος - - - - -
5. η ισότητα των πολιτών απέναντι στον νόμο - - - - -
6. ο επιστήμονας που ασχολείται με τους νόμους - - - - -
7. χάρτινο νόμισμα - - - - -

Αποδίδουμε τη σημασία των παρακάτω επιθέτων της α.ε. στη ν.ε.:

ῥωμαλέος: γιατί έχει κατάληξη

ἡμερήσιος: γιατί έχει κατάληξη

φθονερός: γιατί έχει κατάληξη

Υπογραμμίζουμε το κατηγορημα και δηλώνουμε τη μορφή του [(P), (P+K), (P+A), (P+A+K)] στις παρακάτω προτάσεις:

1. Περὶ γὰρ τῶν κλεπτῶν καὶ τῶν λωποδυτῶν ὁ νόμος κεῖται.
2. Εὐνομία πειδαρχία νόμων σπουδαίων ἐστί.
3. Συμφέροντας νόμους τῇ πολιτείᾳ θησόμεθα.
4. Οἱ νομοθέται ἐπέστησαν ὑμᾶς φύλακας τούτων τῶν νόμων.

Επιλέγουμε τη σωστή απάντηση:

1. Εὐνομία διαιρεῖται εἰς τρία·
α. απλή πρόταση β. σύνθετη γ. ελλειπτική δ. επαυξημένη
2. Εἰσὶ οἱ νόμοι σπουδαῖοι.
α. απλή πρόταση β. σύνθετη γ. ελλειπτική δ. επαυξημένη
3. Τοῖς κειμένοις νόμοις ἐμμένουσιν οἱ πολῖται.
α. απλή πρόταση β. σύνθετη γ. ελλειπτική δ. επαυξημένη
4. Ἐν ταιαύτῃ πολιτείᾳ οἱ νόμοι μοχθηροὶ καὶ φαῦλοι πρὸς ξένους καὶ πρὸς πολίτας εἰσὶ.
α. απλή πρόταση β. σύνθετη γ. ελλειπτική δ. επαυξημένη
5. Σωκράτης οὐκ ἐπράττετο (=δεν εισέπραττε) χρήματα τοὺς μαθητάς.
α. απλή πρόταση β. σύνθετη γ. ελλειπτική δ. επαυξημένη

Συμπληρώνουμε τα παρακάτω αποφθέγματα με τις λέξεις/ φράσεις που μας δίνονται: ἀπανδόκευτος, τὸ σαφές, ῥεῖ, χρόνου

1. φείδου. (Χίλων ο Λακεδαιμόνιος)
2. Σοφόν (Ευριπίδης)
3. Τὰ πάντα (Ηράκλειτος)
4. Βίος ἀνεόρταστος μακρὰ ὁδὸς (Δημόκριτος)

Παρατηρούμε ότι τα περισσότερα αποφθέγματα είναι προτάσεις.

ΕΝΟΤΗΤΑ 12

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΤΙΚΗ

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Ταξίδι...στον κόσμο των ζώων

Οι Αθηναίοι πρόσφυγες με τα ζώα τους
στην Τροιζήνα

Σημεία
ενδιαφέροντος

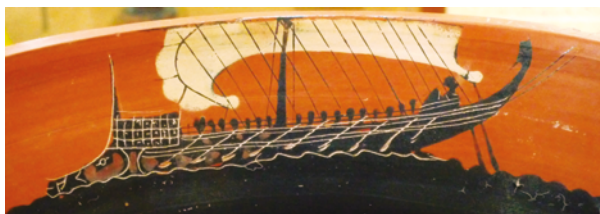
Λέξεις-κλειδιά

- Η αμοιβαία σχέση αγάπης ανθρώπων και ζώων
- Η «οικογένεια» του ουσιαστικού ψήφου
- Η παραγωγή επιθέτων από ουσιαστικά
- Οι βασικοί όροι της πρότασης
- Οι απλές, οι σύνδετες, οι ελλειπτικές και οι επαυξημένες προτάσεις
- Το ειδικό και το τελικό απαρέμφατο

Α. ΑΦΕΤΗΡΙΑ

Ο **Πλούταρχος** στο παρακάτω απόσπασμα αφηγείται πολύ παραστατικά τα δραματικά γεγονότα του 480 π.Χ. Ύστερα από την ήττα του Λεωνίδα στις Θερμοπύλες, οι Πέρσες με επικεφαλής τον Ξέρξη προελαύνουν προς τον νότο, για να καταλάβουν την Αθήνα. Ο Πλούταρχος με κινηματογραφική μαεστρία ζωντανεύει για τον αναγνώστη την εκκένωσή της, καταφέροντας να εκφράσει χωρίς μελοδραματισμό τα δυσάρεστα συναισθήματα του αποχωρισμού ανθρώπων και ζώων.

Αρχαίο ελληνικό πλοίο, από μελανόμορφο κρατήρα του 6ου αι. π.Χ.

Οι Αθηναίοι πρόσφυγες με τα ζώα τους στην Τροιζήνα

Κυρωθέντος δὲ τοῦ ψηφίσματος οἱ πλείστοι τῶν Ἀθηναίων ὑπεξέδεντο γενεὰς καὶ γυναῖκας εἰς Τροιζήνα, φιλοτίμως πάνυ τῶν Τροιζηνίων ὑποδεχομένων· καὶ γὰρ τρέφειν ἐψηφίσαντο δημοσίᾳ, δύο ὀβολοὺς ἐκάστῳ διδόντες, καὶ τῆς ὁπώρας λαμβάνειν ἐξεῖναι τοὺς παῖδας πανταχόθεν, ἔτι δ' ὑπὲρ αὐτῶν διδασκάλοις τελεῖν μισθοῦς. [...] Τὸ δὲ ψήφισμα Νικαγόρας ἔγραψεν. Ἐκπλεούσης δὲ τῆς πόλεως τοῖς μὲν οἶκτον τὸ θέαμα, τοῖς δὲ θαῦμα τῆς τόλμης παρεῖχε, γενεὰς μὲν ἄλλη προπεμπόντων, αὐτῶν δ' ἀκάμπτων πρὸς οἰμωγὰς καὶ δάκρυα γονέων καὶ περιβολὰς διαπερώντων εἰς τὴν νῆσον. Καίτοι πολὺν μὲν οἱ διὰ γῆρας ὑπολειπόμενοι τῶν πολιτῶν ἔλεον εἶχον, ἣν δέ τις καὶ ἀπὸ τῶν ἡμέρων καὶ συντρόφων ζώων ἐπικλῶσα γλυκυθυμία, μετ' ὠρυγῆς καὶ πόδου συμπαραθεόντων ἐμβαίνουσι τοῖς ἑαυτῶν τροφεῦσιν. Ἐν οἷς ἱστορεῖται κύων Ξανδίππου τοῦ Περικλέους πατρός, οὐκ ἀνασχόμενος τὴν ἀπ' αὐτοῦ μόνωσιν, ἐναλέσθαι τῇ θαλάττῃ καὶ τῇ τριήρει παρανηγόμενος ἐκπεσεῖν εἰς τὴν Σαλαμίνα, καὶ λιποθυμήσας ἀποθανεῖν εὐθύς· οὗ καὶ τὸ δεικνύμενον ἄχρι νῦν καὶ καλούμενον Κυνὸς σῆμα τάφον εἶναι λέγουσι.

Πλούταρχος, *Βίοι Παράλληλοι*, Θεμιστοκλῆς, 10.5-10.10 (διασκευή)

Ανάγλυφο Lenormant,
αθηναϊκή τριήρης του
5ου αι. π.Χ.

Αθλητής με σκύλο,
επιτύμβια στήλη
του 4ου αι. π.Χ.

Β. ΟΙ ΑΠΟΣΚΕΥΕΣ ΜΑΣ

κυρώω -ῶ επικυρώνω (πβ. επικύρωση)

ὑπεκτίθην μεταφέρω κρυφά, απομακρύνω από επικίνδυνο μέρος και εξασφαλίζω μυστικά

γενεά οικογένεια, παιδιά, απόγονοι

ψηφίζομαι αποφασίζω

ὀβολός νόμισμα ίσο με το ένα έκτο της αττικής δραχμής, μονάδα βάρους

ὀπώρα καρποί, φρούτα, (πβ. φθινόπωρο)

ἔξεστι είναι δυνατόν, επιτρέπεται

πανταχόθεν από παντού

τελέω -ῶ πληρώνω

ἐκπλέω αποπλέω, βγαίνω από το λιμάνι

οἶκος λύπη, συμπάθεια, οδυρμός

γενεάς μὲν ἄλλη προπεμπόντων ενώ αλλού έστελναν τις οικογένειές τους

ἀκάμπτων πρὸς οἰμωγὰς καὶ δάκρυα γονέων καὶ περιβολὰς αλύγιστοι στους θρήνους και στα δάκρυα και στα αγκαλιάσματα των γονιών

διαπεραιώω -ῶ περνάω απέναντι

ὑπολείπομαι μένω πίσω

ἐπικλῶσα μτχ. ενεστ. του ρ. ἐπικλάω -ῶ σπάω (πβ. κλάσμα, κλάση, κλαδί, κλήμα)

ἐπικλῶσα γλυκυθυμία σπαραξικάρδια γλυκιά συμπάθεια

ὠρυγή ουρλιαχτό

συμπαραδεόντων ἐμβαίνουσι τοῖς

ἑαυτῶν τροφεῦσιν έτρεχαν μαζί με τα αφεντικά τους που έμπαιναν στα πλοία

κύων σκύλος

οὐκ ἀνασχόμενος τὴν ἀπ' αὐτοῦ

μόνωσιν μην μπορώντας να αντέξει τον αποχωρισμό από αυτόν

ἐνάλλομαι πηδῶ μέσα

παρانهχομαι κολυμπῶ κοντά

ἐναλέσθαι τῇ θαλάττῃ καὶ τῇ τριήρει παρανηχόμενος πήδηξε στη θάλασσα κολυμπώντας δίπλα στην τριήρη

Λεξιθήρες

Γ. ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΓΝΩΣΗΣ

κυρωθέντος δὲ τοῦ ψηφίσματος: Πρόκειται για το «ψήφισμα του Θεμιστοκλή» με το οποίο οι Αθηναίοι αποφάσισαν την εκκένωση της πόλης τους από τους αμάχους και την επάνδρωση των πλοίων από όλους τους στρατεύσιμους άνδρες. Τα γυναικόπαιδα θα μεταφέρονταν στην Τροιζήνα και οι ηλικιωμένοι στη Σαλαμίνα.

φιλοτίμως πάνυ τῶν Τροιζηνίων ὑποδεχομένων: Η αλληλεγγύη των κατοίκων της Τροιζήνας προς τους πάσχοντες Αθηναίους εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους. Αξιοσημείωτη όμως είναι η μέριμνά τους για την πληρωμή από το δημόσιο ταμείο των δασκάλων των Αθηναίων μαθητών, κάτι που δείχνει και τη σημασία που απέδιδαν στο ζήτημα της εκπαίδευσης.

Ἐκπλεούσης δὲ τῆς πόλεως: Μέσω της μεταφοράς και της συνεκδοχής ο Πλούταρχος δημιουργεί μια υπέροχη εικόνα, για να αισθητοποιήσει την αποχώρηση των Αθηναίων από την πόλη τους.

γενεάς μὲν ἄλλη προπεμπόντων, αὐτῶν δ' ἀκάμπτων πρὸς οἰμωγὰς καὶ δάκρυα γονέων καὶ περιβολὰς διαπερώντων εἰς τὴν νῆσον: Οι άντρες κατευοδώνουν τα γυναικόπαιδα που μεταβαίνουν για ασφάλεια στην Τροιζήνα και οι ίδιοι αποχαιρετώντας τους γονεῖς τους επιβιβάζονται στις τριήρεις, για να πολεμήσουν. Η χρήση της μεταφοράς με το επίθετο «ἀκάμπτων» τονίζει το υψηλό αίσθημα του καθήκοντος και την αποφασιστικότητά τους.

Ξανθίππου τοῦ Περικλέους πατρός: Ο Ξάνθιππος, πατέρας του Περικλή, είχε εξοστρακιστεί από την Αθήνα από 484 π.Χ. Όμως πολλοί εξόριστοι, εξαιτίας του περσικού κινδύνου, είχαν ανακληθεῖ από την εξορία με το «ψήφισμα του Θεμιστοκλή». Στον Ξάνθιππο ανήκε και ο σκύλος, ο οποίος κολυμπώντας από την Αθήνα ως τη Σαλαμίνα απέδειξε την αγάπη και την αφοσίωσή του προς το αφεντικό του.

Ερωτήσεις

1. Πώς υποδέχτηκαν οι κάτοικοι της Τροιζήνας τους πρόσφυγες Αθηναίους και τι τους παρείχαν; Κρατάμε σημειώσεις στον πίνακα που ακολουθεί, αφού συμβουλευτούμε το λεξιλόγιο. Στη συνέχεια, γράφουμε μία παράγραφο με το υλικό που καταγράψαμε.

Αποσπάσματα κειμένου	Σημειώσεις
φιλοτίμως πάνυ τῶν Τροιζηνίων ὑποδεχομένων	
τρέφειν ἐψηφίσαντο δημοσίᾳ δύο ὀβολοὺς ἐκάστω διδόντες	1.
τῆς ὀπώρας λαμβάνειν ἐξεῖναι τοὺς παῖδας πανταχόθεν	2.
ἔτι δ' ὑπὲρ αὐτῶν διδασκάλοις τελεῖν μισθοὺς	3.

2. Πώς περιγράφει ο Πλούταρχος τις σκηνές αποχώρησης των ανθρώπων και των ζώων και ποια συναισθήματα αποκαλύπτονται;
3. Με αφορμή το περιστατικό με τον σκύλο του κειμένου, αναζητούμε άλλες ιστορίες ανθρώπων με τα ζώα τους που ενέπνευσαν συγγραφείς, ποιητές και σκηνοθέτες του κινηματογράφου και τις παρουσιάζουμε στην τάξη. Μπορούμε να γράψουμε και δικά μας διηγήματα ή ποιήματα με θέμα τη σχέση του ανθρώπου με τα ζώα.

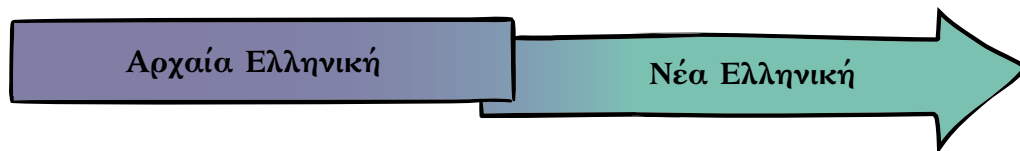

Δ. ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Γνωριμία με μέλη της «οικογένειας» του **ουσιαστικού** ή **ψήφος**

Στο κείμενο συναντήσαμε τους τύπους ψηφίσματος και ἐψηφίσαντο.

Γνωρίζοντας...προγόνους και απογόνους

ψήφος 1. μικρή πέτρα, λείο χαλίκι, βότσαλο 2. λίθος που χρησιμοποιείται για την αρίθμηση 3. λίθος που χρησιμοποιείται στην ψηφοφορία

αψηφιστος αυτός που δεν ψήφισε

ψήφος 1. ψηφοφορία, κύρωση, έγκριση 2. το δικαίωμα του εκλέγειν

αψηφιστος 1. απερίσκεπτος, επιπόλαιος 2. αυτός που δεν έχει ψηφιστεί

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ... «ΕΚΛΕΚΤΑ ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ» - ΜΙΚΡΟ ΛΕΞΙΚΟ

αψηφίστα απερίσκεπτα, χωρίς υπολογισμό
αψηφώ δεν υπολογίζω, δε λογαριάζω, περιφρονώ

δημοψήφισμα δεσμός και διαδικασία με την οποία το εκλογικό σώμα εκφράζεται με ένα «ναι» ή ένα «όχι» για ένα ζήτημα

διψήφιος ο αποτελούμενος από δύο ψηφία
δίψηφο δύο γράμματα που αποτελούν έναν φθόγγο

ισοψηφώ παίρνω τον ίδιο αριθμό ψήφων
καταψηφίζω ψηφίζω εναντίον

μειοψηφία ομάδα που υστερεί σε ψήφους
παμψηφεί με όλες τις ψήφους, ομόφωνα

πλειοψηφία το μεγαλύτερο μέρος των ψήφων

υπερψηφίζω δίνω θετική ψήφο, εγκρίνω

υποψήφιος αυτός που επιδιώκει να καταλάβει θέση ύστερα από ψηφοφορία ή διαγωνισμό

ψηφιακός αυτός που χρησιμοποιεί δεδομένα με τη μορφή αριθμητικών ψηφίων

ψηφίδα μικρό κομμάτι πέτρας, γυαλιού, χαλίκι

ψηφιδωτό έργο τέχνης που αναπαριστά εικόνα με ψηφίδες, μωσαϊκό

ψηφίο στοιχείο, κάθε απλός αριθμός, κάθε στοιχείο σύνθετου αριθμού, γράμμα

ψήφιση έγκριση με ψηφοφορία, υπερψηφίση

ψήφισμα απόφαση, διακήρυξη

ψηφοδέλτιο κατάλογος που αναγράφει τους υποψηφίους εκλογικής αναμέτρησης

ψηφοδέτης ο ψηφιογράφος, ο καλλιτέχνης που κατασκευάζει ψηφιδωτά

ψηφοδόχος κάλπη

ψηφοθήρας αυτός που κυνηγά τις ψήφους συνήδως με αδέμια μέσα

ψηφολέκτης αυτός που ασχολείται με την διαλογή και την καταμέτρηση των ψήφων

ψηφοφόρος εκλογέας

ψηφοφορία εκλογική διαδικασία, εκλογές

Ασκήσεις

1. Συμπληρώνουμε τα κενά των παρακάτω φράσεων με λέξεις από το μικρό λεξικό και παράγωγές τους.

Συμβουλευόμαστε το *Λεξικό της ν.ε.*, όπου χρειάζεται.

- α. Οι εκλογές διεξήχθησαν με εκλογικό σύστημα, αν και στις προηγούμενες εκλογικές αναμετρήσεις εφαρμοζόταν η απλή αναλογική.
 - β. Ο πρόεδρος του κόμματος ανακοίνωσε τα ονόματα των που απαρτίζουν το επικρατείας και τόνισε ότι σε αυτό εκπροσωπείται σε μεγάλο ποσοστό η νέα γενιά.
 - γ. Τα ήταν γυαλί με λογιώ λογιώ χρώματα, σμάλτο λεγόμενο χοντρό ως μισό πόντο. Τις πλάκες τις τσακίζανε με μυτερό σφυρί και τις κάνανε μικρά μικρά κομμάτια, τα πιο πολλά τετράγωνα σα ζάρια. Το κάθε χρώμα είναι τριών τεσσάρων λογίων, από το πιο σκούρο ως το πιο ανοικτό.(Φώτης Κόντογλου)
 - δ. Το Υπουργείο Εσωτερικών ανακοίνωσε πως οι μπορούν να προσέρχονται στα εκλογικά τμήματα την Κυριακή από την ανατολή μέχρι τη δύση του ηλίου, οπότε και θα ολοκληρωθεί η διαδικασία της
 - ε. Οι ορειβάτες τις προειδοποιήσεις της Μετεωρολογικής Υπηρεσίας για την επιδείνωση του καιρού, με αποτέλεσμα να αποκλειστούν για τρεις ημέρες στο καταφύγιο του βουνού.
2. Με το 6' συνδυατικό των λέξεων: αχθοφόρος, λεξιθήρας, καπνοδόχος, ευφορία, συλλέκτης δημιουργούμε νέες σύνδυατες λέξεις με α' συνδυατικό τη λέξη ψήφος.

3. Δημιουργούμε ονοματικά σύνολα συνδυάζοντας σωστά τα επίθετα της στήλης Α με τα ουσιαστικά της στήλης Β του παρακάτω πίνακα. Στη συνέχεια, με τα ονοματικά σύνολα σχηματίζουμε προτάσεις.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. απόλυτη	α. μειοψηφία
2. επιστολική	β. ψηφίδα
3. μυστική	γ. υποψηφιότητα
4. ισχνή	δ. ισοψηφία
5. σεβαστή	ε. ψήφος
6. χρωματιστή	στ. ψηφοφορία
7. ελληνική	ζ. πλειοψηφία

Άρρηκτοι δεσμοί

Αντιστοιχίζουμε τις λέξεις από το κείμενο στη στήλη Α με τις ομόρριζές τους της ν.ε. στη στήλη Β. (Ένα στοιχείο της στήλης Β περισσεύει).

Συμβουλευόμαστε το Λεξικό της ν.ε., όπου χρειάζεται.

Στήλη Α	Στήλη Β
1. έκπλεούσης	α. κυνηγός
2. κυρωθέντος	β. φθινόπωρο
3. λαμβάνειν	γ. επικύρωση
4. κύων	δ. επιβάτης
5. έμβαίνουσι	ε. πλοίο
6. όπώρας	στ. έλλειψη
	ζ. λήψη

Ε. ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ

Επαναληπτική άσκηση

Με τα ουσιαστικά από τύπους του κειμένου της ενότητας σχηματίζουμε επίθετα στην α.ε..

Ουσιαστικά	Επίθετα
θάλασσα	
πατήρ	α) β)
γῆρας	
ἡμέρα	
ἔλεος	

ΣΤ. ΑΦΙΞΗ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Επαναληπτικές ασκήσεις

Συμβουλευόμαστε το Συντακτικό της α.ε., όπου χρειάζεται.

- Χαρακτηρίζουμε τις παρακάτω προτάσεις του πίνακα ως ελλειπτικές, σύνθετες ή επαυξημένες. Στη συνέχεια, τις μετατρέπουμε σε απλές, κάνοντας τις απαραίτητες αλλαγές.

Προτάσεις	Είδος πρότασης	Απλή πρόταση
α. Τὸ ψήφισμα Νικαγόρας, Ἀθηναῖος, ἔγραψεν.		
β. Μέγαν οἶκτον τὸ δέαμα παρεῖχε.		
γ. Δάμων καὶ Φιντίας φιλόσοφοι ἦσαν.		
δ. Ἐστὲ ἀγαθοί.		
ε. Γλαύκων βοῦς καὶ αἶγας ἔτρεφε.		

2. Χαρακτηρίζουμε τις παρακάτω αποφθεγματικές προτάσεις ως απλές, σύνθετες, επαυξημένες ή ελλειπτικές:
 - α. Πενία τὰς τέχνας ἐγείρει (Θεόκριτος).
 - β. Ἀρχὴ ἡμισυ παντός (Αριστοτέλης).
 - γ. Ἡ γλῶσσα πολλοὺς εἰς ὄλεθρον ἤγαγε (Μένανδρος).
 - δ. Ἡ ἄμαξα τὸν βοῦν (Λουκιανός).
 - ε. Ἡ τέχνη μιμεῖται τὴν φύσιν (Αριστοτέλης).
 - στ. Ὁ χοῖρος ἤδεται κόπροις καὶ βορβόρῳ (Κλήμης Αλεξανδρεὺς).
3. Στις προτάσεις που ακολουθοῦν τοποθετοῦμε τα υποκείμενα ή τα κατηγορούμενα (που δίνονται σε παρένθεση) στον κατάλληλο τύπο. Προσέχουμε το πρόσωπο και τον αριθμό του ρήματος. Στη συνέχεια, γράφουμε τι μέρος του λόγου είναι το υποκείμενο και το κατηγορούμενο της κάθε πρότασης.
 - α. Οὗτοι κληθήσονται (νομοθέτης).
(Υ: Κ:)
 - β. Οἱ γηράσκοντες ἀποβαίνουσι (σοφός).
(Υ: Κ:.....)
 - γ. Οἱ θεοὶ εἰσι καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν (ικανός).
(Υ: Κ:)
 - δ. εἰσι εὐδαίμονες (ὁ ἀγαθός).
(Υ: Κ:)
 - ε. ἐβοήθησαν τῇ πατρίδι (αὕτη).
(Υ: Κ:)
 - στ. Οἱ Τριάκοντα ἦσαν (τύραννος).
(Υ: Κ:)
4. Στις προτάσεις που ακολουθοῦν υπογραμμίζουμε τα απαρέμφατα. Από το νόημα χαρακτηρίζουμε τα απαρέμφατα ως τελικά ή ειδικά:
 - α. Οἱ νέοι νομίζουσι σοφοὶ εἶναι.
 - β. Ἔλεγον οὐκ εἶναι αὐτόνομοι.
 - γ. Πειρᾶται (= προσπαθεῖ) πείθειν ὑμᾶς.
 - δ. Μιλτιάδης ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους στρατεῦσαι.
 - ε. Ὑπέσχετο (=υποσχόταν) τὴν εἰρήνην ποιήσκειν.
 - στ. Οἱ πολέμιοι ἤθελον τὰς σπονδὰς λύειν.
5. Αναγνωρίζουμε στις προτάσεις που ακολουθοῦν τη μορφή του κατηγορήματος.
 - α. Ἀθηναῖοι τὸν Ἀριστείδην δίκαιον ἐκάλουν.
 - β. Οἱ πολέμιοι ἀπῆλθον.
 - γ. Ἀλκιβιάδης ἦν Ἀθηναῖος.
 - δ. Ἀριστοτέλης ἐδίδασκεν Ἀλέξανδρον φιλοσοφίαν.
 - ε. Ἡμεῖς γράμματα μανθάνομεν.
 - στ. Γραῦς αἶγας καὶ βοῦς ἔτρεφε.

Ζ. Η ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΟΥ ΤΑΞΙΔΙΟΥ

Παράλληλο κείμενο

Ο **Πλούταρχος** αφηγείται το περιστατικό της τιθάσευσης του Βουκεφάλα από τον Αλέξανδρο. Ο Φιλόνικος ο Θεσσαλός είχε φέρει προς πώληση ένα άλογο στον Φίλιππο. Επειδή όμως το άλογο δεν υπάκουε σε κανέναν άνδρα από τη συνοδεία του Φιλίππου, αυτός έδωσε εντολή να το απομακρύνουν. Στο σημείο αυτό παρεμβαίνει ο νεαρός Αλέξανδρος και με την αποφασιστικότητα, την υπομονή και την εξυπνάδα του κατορθώνει να δαμάσει το άγριο ζώο κερδίζοντας τον θαυμασμό του πατέρα του.

Ο Αλέξανδρος τιθασεύει τον Βουκεφάλα, έργο του Γουόλτερ Κρέιν

Τιθασεύοντας τον Βουκεφάλα

Εὐδὺς προσδραμὼν τῷ ἵππῳ καὶ παραλαβὼν τὴν ἡνίαν, ἐπέστρεψε πρὸς τὸν ἥλιον, ὡς ἔοικεν ἐννοήσας ὅτι τὴν σκιὰν προπίπτουσιν καὶ σαλευομένην ὀρῶν πρὸ αὐτοῦ διαταράττειτο. Μικρὰ δ' αὐτῷ παρακαλπάσας καὶ καταψήσας, ὡς ἑώρα πληρούμενον θυμοῦ καὶ πνεύματος, ἀπορρίψας ἡσυχῇ τὴν χλαμύδα καὶ μετεωρίσας αὐτόν, ἀσφαλῶς περιέβη. Καὶ μικρὰ μὲν περιλαβὼν ταῖς ἡνίαις τὸν χαλινόν, ἄνευ πληγῆς καὶ σπαραγμοῦ προσανέστειλεν· ὡς δ' ἑώρα τὸν ἵππον ἀφεικότα τὴν ἀπειλήν, ὀργῶντα δὲ πρὸς τὸν δρόμον, ἀφείς ἐδίωκεν, ἥδη φωνῇ θραυστέρα καὶ ποδὸς κρούσει χρώμενος. [...] Ὡς δὲ κάμψας ὑπέστρεψεν ὀρθῶς σοβαρὸς καὶ γεγηθώς, [...] ὁ πατήρ καὶ δακρυσαί τι λέγεται πρὸς τὴν χαράν, καὶ καταβάντος αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν φιλήσας «ὦ παῖ» φάναι, «ζήτει σεαυτῷ βασιλείαν ἴσην· Μακεδονία γάρ σ' οὐ χωρεῖ.»

Πλούταρχος, *Βίοι Παράλληλοι*, *Ἀλέξανδρος*, 6.5-6.8 (διασκευή)

Γλωσσικά σχόλια

εὐδὺς αμέσως

προσδραμὼν αφού πλησίασε

ἡ ἡνία το χαλινάρι (πβ. ηνίοχος)

ἐπιστρέφω στρέφομαι προς κάποιο μέρος

ὡς ἔοικεν όπως φαίνεται

διαταράττομαι φοβάμαι

ὅτι τὴν σκιὰν προπίπτουσιν και

σαλευομένην ὀρῶν πρὸ αὐτοῦ

διαταράττειτο ότι φοβόταν, επειδή έβλεπε τη σκιά του να πέφτει μπροστά του και να κινείται

παρακαλπάζω τρέχω δίπλα

καταψάω/καταψήω τρίβω, χαϊδεύω

ὡς ἑώρα πληρούμενον θυμοῦ καὶ

πνεύματος καθώς τον είδε να είναι

γεμάτος αγριότητα και δύναμη

ἡσυχῇ ήρεμα

ἀπορρίψας αφού έβγαλε

μετεωρίσας αὐτόν, ἀσφαλῶς περιέβη

και πηδώντας το καβάλησε σταθερά

καὶ μικρὰ μὲν περιλαβὼν ταῖς

ἡνίαις τὸν χαλινόν, ἄνευ πληγῆς

καὶ σπαραγμοῦ προσανέστειλεν και

κρατώντας μαλακά το χαλινάρι από τα λουριά χωρίς χτύπημα και βίαιο τράβηγμα

το κράτησε πίσω

ὡς δ' ἑώρα τὸν ἵππον ἀφεικότα τὴν

ἀπειλήν, ὀργῶντα δὲ πρὸς τὸν δρόμον

ἀφείς ἐδίωκεν, ἥδη φωνῇ θραυστέρα

καὶ ποδὸς κρούσει χρώμενος σαν είδε

όμως το άλογο να υποχωρεί και να είναι έτοιμο να τρέξει, το άφησε να καλπάσει χρησιμοποιώντας δυνατότερη φωνή και χτυπώντας το με το πόδι του.

πρὸς τὴν χαράν από χαρά

Βουκεφάλας σε χρυσό νόμισμα της ελληνιστικής εποχής

Αλέξανδρος και Βουκεφάλας, Η ιστορία των Ελλήνων του H. A. Guerber

Ασκήσεις

1. Στην αφήγηση του Πλουτάρχου υπάρχουν στοιχεία που αποκαλύπτουν όχι μόνο τη δεξιοτεχνία, αλλά και τον ισχυρό χαρακτήρα του Αλέξανδρου. Στον παρακάτω πίνακα δίπλα από τα αποσπάσματα του κειμένου σημειώνουμε στοιχεία της τεχνικής και της προσωπικότητας του μεγάλου στρατηλάτη.

Αποσπάσματα κειμένου	Τεχνική/προσωπικότητα Αλέξανδρου
1. εὐδὺς προσδραμὼν τῷ ἵππῳ καὶ παραλαβὼν τὴν ἡνίαν	
2. ἐννοήσας ὅτι τὴν σκιὰν προπίπτουσιν καὶ σαλευομένην ὁρῶν πρὸ αὐτοῦ διαταράττειτο	
3. μικρὰ δ' αὐτῷ παρακαλπάσας καὶ καταψήσας	
4. μικρὰ μὲν περιλαβὼν ταῖς ἡνίαις τὸν χαλινόν, ἄνευ πληγῆς καὶ σπαραγμοῦ προσανέστειλεν	
5. ὥς δ' ἑώρα τὸν ἵππον ἀφεικότα τὴν ἀπειλήν, ὀργῶντα δὲ πρὸς τὸν δρόμον ἀφείξεν ἐδίωκεν, ἥδη φωνῇ θρασυτέρᾳ καὶ ποδὸς κρούσει χρώμενος	

2. Ποια στοιχεία από τη συμπεριφορά των ζώων προβάλλουν οι συγγραφείς των κειμένων της ενότητας;

ΕΝΘΥΜΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΜΑΣ

Τι μάθαμε σε αυτή την ενότητα

Καταγράφουμε τα συμπεράσματά μας:

- για τη στάση των κατοίκων της Τροϊζήνας απέναντι στους Αθηναίους πρόσφυγες
- για τη σχέση των ανθρώπων με τα ζώα με βάση το περιεχόμενο των κειμένων της ενότητας

1. Από τα ουσιαστικά της α.ε. δημιουργούμε επίδετα με τις ακόλουθες καταλήξεις.
Συμβουλευόμαστε τη *Γραμματική της α.ε.* (σελ. 264-267), όπου χρειάζεται.

Ουσιαστικά της α.ε.	Καταλήξεις επιθέτων	Επίδετα της α.ε.
1. φύσις	-ικός	
2. ὄρος	-εινός	
3. τόλμη	-ρός	
4. μανία	-ώδης	
5. μὴν	-ιαίος	
6. παροιμία	-κός	
7. σπουδὴ	-αῖος	
8. κύανος (ύλη με γαλάζιο χρώμα)	-οῦς	

2. Με τα επίδετα του παραπάνω πίνακα δημιουργούμε ονοματικά σύνολα της ν.ε. (π.χ. φυσικό αέριο).

- Χαρακτηρίζουμε τις ακόλουθες προτάσεις ως προς τη δομή (απλές, σύνθετες, επαυξημένες, ελλειπτικές) και υπογραμμίζουμε τα υποκείμενα:
 - Ἡ γῆ ἀφδόνους καρποὺς φέρει.
 - Πάντα δυνατά.
 - Λακεδαιμόνιοι δὲ συνήναγον τὸν στρατόν.
 - Σὺ καλὸς καὶ δίκαιος εἶ.
 - Ἴδοὺ ἡ Ρόδος!
 - Συμφορὰ τὰς Θήβας κατέσχευ.
 - Ἡ γῆ τῆς Ἀττικῆς πλείστας προσόδους παρεῖχε.
 - Οὗτοι ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοί εἰσι.
- Στις παρακάτω προτάσεις υπογραμμίζουμε τα κατηγορούμενα.
 - Ἡ γυμναστική ἄσκησις λαμπρὰ τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματός ἐστι.
 - Κίμων ἐπιφανὲς υἱὸς τοῦ εὐκλεοῦς Μιλτιάδου ἦν.
 - Οἱ ἀγροὶ γὰρ πλήρεις ὀπωρῶν καὶ εὐώδων ἀνθέων ἦσαν.
 - Τὸ ἔδαφος τραχὺ ἐστι.
 - Συναίτιοι τῆς σωτηρίας αὐτοῖς κατέστημεν.

Γλωσσάρι

ἀγαθός, -ή, -ὸν γενναίος, ευγενής στην καταγωγή, συνετός, 3
ἄγαν πολύ, 3
ἀεὶ (επίρρ.) πάντα, 10
ἄνδρός, -ος/-α, -ον συγκεντρωμένος, ὅλος μαζί, 1
αἰκίζω κακομεταχειρίζομαι, 6
αἰσχύνομαι ντρέπομαι, 2
ἀκούσιος, -α, -ον ἀδελήτος, 11
ἀλαζών (ὁ/ή) κομπορημάτων, καυχησιάρης, 2
ἀλαλάζω φωνάζω, 8
ἄμειπτος, -ος, -ον ἄμογος, 3
ἄμπελος (ή) το αμπέλι, 1
ἀμφότεροι, -αι, -α (ἀόρ. επιμ. αντων.) και οι δύο μαζί, 10
ἀνδραποδίζω κάνω κάποιον δούλο, υποδουλώνω, 9
ἀνίσταμαι σηκώνομαι από τη θέση μου, 2
ἀνίστημι ανορθώνω, σηκώνω, 9
ἀντιλέγω αντιπροτείνω, 9
ἄπας, ἅπασα, ἅπαν ὅλος μαζί, ὅλος, συνολικός, ολόκληρος, 11
ἀποδνήσκω πεθαίνω, 8
ἀπορρήγνυμι/ἀπορρηγνύω αποκόπτω, ξεκολλῶ, 9
ἀποφεύγω ξεφεύγω, απαλλάσσομαι, αθώνομαι, 10
ἀργύριον (τό) χρηματικό ποσό, 2
ἄρτι (επίρρ.) προ ολίγου, μόλις, τώρα, αυτή τη στιγμή, 5
ἄρχω κυβερνῶ, εξουσιάζω, 2
ἀσχημονέω -ὦ συμπεριφέρομαι με τρόπο ἀνάμοστο, ἀπρεπα, 5
ἄτακτος, -ος -ον αὐτός που βρίσκεται ἐκτός τάξεως, ο μη πειδαρχημένος, 11
ἀφικνέομαι -οὔμαι φθάνω, 2
ἀφίσταμαι επαναστατώ, 2
βακτηρία (ή) μπαστούνι, στήριγμα, 8
βαρὺς, -εῖα, -ὺ βαρύς, δυσάρεστος, 2
βασιλεύω εἶμαι βασιλιάς, βασιλεύω, 8
βότρυς (ὁ) τσαμπὶ σταφύλι, 12
βούλομαι θέλω, επιθυμῶ, εἶμαι διατεθειμένος, 3, 11
γενεά (ή) οικογένεια, παιδιά, απόγονοι, 12
γερᾶσκω γερνᾶω, 8
γινώσκω γνωρίζω, 6
γλυκυθυμία (ή) γλυκιά συμπάθεια, 12
γραῦς (ή) γριά, γερόντισσα, 12
γυμνασία (ή) γύμναση, 2

γυμνάσιον (τό) γυμναστήριο, 2
γύναιον (τό) νεαρή γυναίκα, 6
δείκνυμι/δεικνύω δείχνω, 6
δέομαι ἔχω ἀνάγκη, παρακαλῶ, 10
δέω -ὦ δένω, 5
δῆμος (ὁ) ο λαός, οι πολλοί σε ἀντιδιαστολή με τους ὀλίγους, οι δημοκρατικοί, 4
διάγω περνῶ τον καιρό μου, 9
διαξευγνύω χωρίζω, διακρίνω, 7
διαπεραιόω -ὦ περνᾶω ἀπέναντι, 12
διαστολή (ή) ἀνάπτυξη, διαχωρισμός, παύση, λεπτομερής ή ακριβής ἀφήγηση, καταγραφή, 4
διαταράττομαι φοβάμαι, 12
διατελέω -ὦ εἶμαι συνεχῶς, 10, 11
διδάσκω διδάσκω, πληροφορῶ, διαφωτίζω, αποδεικνύω, 10
δικέλλα (ή) σκαπτικό εργαλεῖο που καταλήγει σε δύο αἰχμηρά ἄκρα, 1
δίπους, δίπουν δίποδος, 8
δόγμα (τό) αὐτό που φαίνεται σε κάποιον καλὸ, ἀπόφαση, 11
δοκέω -ὦ φαίνομαι, νομίζω, πιστεύω, θεωρῶ, αποφασίζω, 2, 4
δύναμαι μπορῶ, 1
ἐάω -ὦ ἀφήνω, επιτρέπω, 2, 9
ἐδίζω συνηθίζω, 10
ἔθος (τό) ἔθιμο, συνήθεια, 3, 11
εἰκασία (ή) ομοίωμα, εἰκόνα, 4
εἰκόν-όνος (ή) ἀναπαράσταση μορφῆς με τη βοήθεια της τέχνης, ἀνδριάντας, ζωγραφία, 4
εἰσαγγελία (ή) καταγγελία, 10
ἕκαστος, -η, -ον (ἀόρ. επιμ. αντων.) ο καθένας, 6
ἐκβάλλω διώχνω, 8
ἐκκλησία (ή) συνέλευση, συνέδριο, 9
ἐκούσιος, -α, -ον ηδελγημένος, 11
ἐκπλέω αποπλέω, θγαίνω από το λιμάνι, 12
ἐλείνός, -ή, -ὸν ἄξιος συμπάθειας, ἐλέους, ἀξιολύπητος, 7
ἐνάλλομαι πηδῶ μέσα, 12
ἔνδον (επίρρ.) μέσα, 9
ἐνίστημι βάζω μέσα, τοποθετῶ, διορίζω, 4
ἐνολισθαίνω (για ἔδαφος) υφίσταμαι κατολίσθηση, γλιστρῶ, βυθίζομαι, 9
ἐξαιρέω -ὦ ἀφανίζω, καταστρέφω, 9
ἐξαμαρτάνω διαπράττω σφάλμα, κάνω λάθος, 11
ἐξελαύνω διώχνω, 3

ἐξέρχομαι θγαίνω ἔξω, ἀπέρχομαι, 6
ἔξεστι εἶναι δυνατόν, επιτρέπεται, 12
ἐξονειδίζω κοροϊδεύω, 3
ἐπαίρω σηκώνω ψηλά, υψώνω, 9
ἐπιβουλεύω σχεδιάζω κακὸ ή συνωμοτῶ ἐναντίον κάποιου, 8
ἐπεικής, -ής, -ὲς πρέπων, κατάλληλος, 4
ἐπικλάω -ὦ σπάζω, 12
ἐπιμέλεια (ή) φροντίδα, 4
ἐπιορκέω -ὦ ορκίζομαι ψευδῶς, παραβαίνω τον ὄρκο μου, 10
ἐπιτήδευμα (τό) ἀσχολία, ἐπάγγελμα, ἐνέργεια, συνήθεια, 11
ἐπιτίμιον (τό) ποινή, τιμωρία, 10
ἐπίτροπος (ὁ) κηδεμόνας, 7
ἐρείπω γκρεμίζω, καταστρέφω, 9
ἔρις (ή) διαφωνία, φιλονικία, 7
ἐσθής (ή) ἐνδυμα, φορεσιά, 6
ἔσοπτρον (τό) ο καθρέπτης, 5
εὐδαιμονία ευτυχία, 10
εὐδαίμων, εὐδαιμον ευτυχισμένος, -η, -ον, 7
εὐδοξία (ή) καλή φήμη, τιμή, 7
εὐδύς (επίρρ.) ἀμέσως, 12
εὐκαταγώνιστος, -ος, -ον ευάλωτος, 1
εὐκλεια (ή) δόξα, 7
εὐλαβέομαι -οὔμαι φοβάμαι, φυλάγομαι, 3
εὐνάζω αποκοιμίζω, 6
εὐνομία (ή) καλή ἐφαρμογή των νόμων, καλή διοίκηση, τάξη, 11
εὐσμος, -ος, -ον ευωδιαστός, 8
ξημία (ή) τιμωρία, 2
ἡγέομαι -οὔμαι νομίζω, θεωρῶ, εἶμαι ἀρχηγός, προπορεύομαι, 2
ἡδύς, -εῖα, -ὺ γλυκός, 8
ἦκω ἔχω ἔρδει, 9
ἡνία (ή) το χαλινάρι, 12
ἡνίκα ὅταν, 2
ἡσυχῇ ἥρεμα, 12
θύω προσφέρω θυσία, δυσιάζω, 8
ἱμάτιον (τό) ρούχο, 6
ἰνδικτιών (ή) κύκλος δεκαπέντε ἐτών ως μονάδα μέτρησης χρόνου, 9
ἰός (ὁ) σκουριά σιδήρου ή χαλκού, δηλητήριο, 4
καθεύδω κοιμάμαι, 8
καδίσταμαι βρίσκομαι σε κάποια κατάσταση, γίνομαι, 10
κακίζω κακολογῶ, κατηγορῶ, 6
κάματος (ὁ) κόπος, μόχθος,

εξαντλητική εργασία, 1
καρτερῶ υπομένω, 8
καταδιβρώσκω καταβροχθίζω, 8
καταλείπω αφήνω πίσω, κληροδοτώ, εγκαταλείπω, 6, 7
καταπέμπω στέλνω κάτω, πίσω, 4
καταπιάω/καταπνέω τρίβω, χαϊδεύω, 12
κελεύω παρακαλώ, διατάζω, προτρέπω, ζητώ, 1, 6
κεράννυμι ανακατεύω, ρυθμίζω, 3
κῆδομαι φροντίζω, 5
κινέω -ῶ παρακινώ, παροτρύνω, ταρασσω, 9
κολάζω περικόπτω, περιορίζω, τιμώ, 3, 10
κόσμος (ὁ) τάξη, ευπρέπεια, στολίδι, 6
κράνος (τό) περικεφαλαία, κάλυμμα, σκέπασμα, 3
κρίσις (ἡ) απόφαση, κρίση, κατηγορία, μήνυση, 10
κτείνω σκοτώνω, 4
κυρόω -ῶ επικυρώνω, 12
κύων (ὁ) σκύλος, 12
κωλύω εμποδίζω, δεν επιτρέπω, 5, 6, 9
λαγχάνω εκλέγομαι με κλήρο, 11
λογίζομαι λογαριάζω, υπολογίζω, 5
μακροθυμέω -ῶ δείχνω εγκαρτέρηση, είμαι ανεκτικός, 5
μήν (ὁ) μήνας, 12
μηνύω φέρνω στο φως, πληροφορώ, εγείρω δημοσίως καταγγελία εναντίον κάποιου, 10
μνημονεύω θυμάμαι, αναφέρω, 9
νομή (ἡ) βοσκή, 8
νόμους τίθημι νομοθετώ, 3
νουμηνία (ἡ) μήνας, η αρχή της νέας σεληνης, του νέου σεληνιακού μήνα, 4
νῦν (επίρρ.) τώρα, 10
νυνί (επίρρ.) τώρα δα, 5
ξυστόν (τό) ακόντιο, δόρυ, 6
ὀβολός (ὁ) νόμισμα ίσο με το ένα έκτο της αττικής δραχμής, μονάδα βάρους, 12
ὅδε, ἧδε, τόδε (δεικτ. αντων.) αυτός εδώ, αυτή εδώ, αυτό εδώ, 8
οἶδα γνωρίζω, 10
οἶκος (ὁ) γενιά, κατοικία, περιουσία, 3
οἶκτος (ὁ) λύπη, συμπάθεια, οδυρμός, 12
οἰμώζω φωνάζω, θρηνώ, 8
ὅλως (επίρρ.) καθόλου, εντελώς, 11
ὄμνυμι/ὀμνύω ορκίζομαι, 6, 10
ὀρύττω/ὀρύσσω σκάβω, εξορύσσω, 1
ὅστις, ἥτις, ὃ τι (αναφ. αντων.) ο οποίος, η οποίαί, το οποίο, 4
οὐκοῦν (επίρρ.) άρα, λοιπόν, συνεπώς, επομένως, 2

οὐκουν (επίρρ.) λοιπόν δεν, 10
οὖν λοιπόν, άρα, 11
οὕτις κανένας, 8
οὕτως (επίρρ.) έτσι, τόσο, 6
παῖς (ὁ/ἡ) το παιδί, 1
πανούργως (επίρρ.) με πονηριά, 3
πανταχόθεν (επίρρ.) από παντού, 12
παραιρέω -ῶ αφαιρώ, απομακρύνω, 7
παραμυθέομαι -οῦμαι παρηγορώ, 7
παραψυχή αναψυχή, παρηγοριά, 7
παρέρχομαι έρχομαι μπροστά να μιλήσω, ανεβαίνω στο θήμα, 2
παροξύνομαι εξοργίζομαι, εξάπτομαι, 5
παρρησιάζομαι μιλώ με θάρρος, με παρρησία, 6
πᾶς, πᾶσα, πᾶν κάθε είδους, όλος, -η, -ο, 5
πάσχω παθαίνω, 7
πειράομαι -ῶμαι προσπαθώ, επιχειρώ, δοκιμάζω, 2, 8, 12
πελάζω πλησιάζω, 8
πέλας κοντά, 8
πέμπω στέλνω, 8
περιοράω -ῶ βλέπω ολόγυρα, παραβλέπω, ανέχομαι, αδιαφορώ, 9
περιφέρω μεταφέρω εδώ και εκεί, 2
περπερεύομαι καυχίμαι, συμπεριφέρομαι επιδεικτικά και αλαζονικά, 5
πέφυκα είμαι από τη φύση μου, 11
πήγνυμι καρφώνω, στερεώνω, παγώνω, 5
ποίμνιον (τό) κοπάδι, 8
πολέμιος, -α, -ον εχθρικός, 6
πολιός, -ά, -όν/-ός, -όν γκριζός, γκριζομάλλης, 2
πολιτεύομαι ζω ως (ελεύθερος) πολίτης, 11
πολλάκις (επίρρ.) πολλές φορές, συχνά, 11
πόρρω (επίρρ.) μακριά, 4
προμήκης, -ης, -ες μακρουλός, επιμήκης, 3
προσέρχομαι πλησιάζω, 6
προσῆκει αρμόζει, πρέπει, ταιριάζει, 11
προσορμίζομαι αγκυροβολώ, βρίσκομαι σε λιμάνι, 9
πτέρυξ (ἡ) φτερούγα, 8
πῶμα (τό) σκέπασμα, κάλυμμα, 8
ῥαδίως (επίρρ.) εύκολα, 1
ῥώμη (ἡ) δύναμη, 11
σπένδομαι υπογράφω συνθήκη, κάνω ειρήνη, ανακωχή, 9
σπονδή (ἡ) ειρήνη, συνθήκη, ανακωχή, 12
σπουδαῖος, -α, -ον αυτός που αξίζει την προσοχή κάποιου, αξιόλογος,

χρηστός, δίκαιος, ηθικός, 11
στασιάζω επαναστατώ, 1
στάσις (ἡ) διχόνοια, εξέγερση, θέση, στήσιμο, τοποθέτηση, 1, 4
στέγω σκεπάζω, καλύπτω, προστατεύω, 5
στρατεύω εκστρατεύω, 6
συγγίγνομαι συναναστρέφομαι, 11
συγχωρέω -ῶ συμφωνώ, 6
συνάγω συναθροίζω, συγκεντρώνω, 12
σφόδρα πάρα πολύ, 3
ταγός (ὁ) αρχηγός, ηγεμόνας, 5
τάλαντον (τό) χρηματικό ποσό που δήλωνε το αντίστοιχο βάρος σε άργυρο, 2
τεκνίον (τό) παιδάκι, 1
τελευτάω -ῶ πεθαίνω, 7
τελέω -ῶ πληρώνω, 12
τετράπους, τετράπουν τετράποδος, 8
τίκτω φέρνω στον κόσμο απογόνους, γεννάω, 3
τινάσσω τινάζω, κουνώ, πάλλω, ταρασσω, ανατρέπω, αναποδογυρίζω, 9
τοιούτος, τοιαύτη, τοιούτο (δεικτ. αντων.) τέτοιου είδους, τέτοιας ποιότητας, 11
τρίπους, τρίπουν τρίποδος, 8
τυγχάνω συναντώ, πετυχαίνω, βρίσκω, είμαι άξιος κάποιου πράγματος, 5, 11
ῥννη (ἡ) υνί, το αιχμηρό άκρο του αρότρου που εισδύει στο έδαφος και το σκάβει, 1
ὑπαναχωρέω -ῶ υποχωρώ, οπισθοχωρώ, 9
ὑπολείπομαι μένω πίσω, 12
ὑπόσπονδος, -ος/η, -ον αυτός που καλύπτεται από ανακωχή, 6
φάσκω λέω, ισχυρίζομαι, 6
φαῦλος, -η, -ον ελαφρός, ασήμαντος, κακός, τιποτένιος, χυδαίος, 3, 11
φημι λέγω, ισχυρίζομαι, 5
φορά (ἡ) μεταφορά, συγκομιδή, σοδειά, 1
φρονέω -ῶ μέγα υπερηφανεύομαι, 3
χαλεπόν ἐστι είναι δύσκολο, 7
χάσμα (τό) ρήγμα, ρωγμή, θάραδρo, χάσμα, 9
χλαῖνη (ἡ) πανωφόρι, μανδύας που φοριέται πάνω από τον χιτώνα, 6
χρηστεύομαι είμαι ηθικός, αγαθός, ευχάριστος, χρήσιμος, 5
χωλός, -ή, -όν ανάπηρος, ελλιπής, ατελής, ελλαττωματικός, 9
ψηφίζομαι αποφασίζω, 12
ψωμίζω τρέφω, μοιράζω στους φτωχούς, 5
ῥρυγή (ἡ) ουρλιαχτό, 12

Πηγές εικόνων

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

Ο Αίσωπος αφηγείται, Γιόχαν Μίχαελ Βίτμερ, 1879, ιδιωτική συλλογή. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Johann_Michael_Wittmer_-_Aesop_Tells_his_Fables.jpg

Ο Αίσωπος, έργο του Φρανσίσκο Γκόγια, 1778, Μουσείο Τέχνης του Cleveland (Κλίβελαντ). Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Francisco_de_Goya_-_Aesop_-_1985.130_-_Cleveland_Museum_of_Art.tif

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

Μάθημα μουσικής: δάσκαλος (δεξιά, επιγραφή: Σμίκυδος) και μαθητής (αριστερά, Ευδιμήδης). Ανάμεσά τους, ένα αγόρι (ΤΑΕΜΠΟΜΕΝΟΣ) διηγείται. Αττική ερυθρόμορφη υδρία, περ. 510 π.Χ., Vulci, Ιταλία (στο Αρχαιολογικό Μουσείο Μονάχου). Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Music_lesson_Staatliche_Antikensammlungen_2421.jpg

Τοπίο με τη συλλογή της στάχτης του Φωκίωνα, Νικολά Πουσέν, 1648 (Walker Art Gallery, Λίβερπουλ, Αγγλία). Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_ashes_of_phocion_collected_by_his_widow_1648.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

Ο κρανιοφόρος Περικλής, ρωμαϊκό αντίγραφο του 2ου αι. μ.Χ. του πρωτότυπου χάλκινου έργου του Κρησίλα, Βίλα Αντριάνα, Τίβολι (Βρετανικό Μουσείο). Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [British Museum, CC BY 2.5](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pericles_Townley_BM_549.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pericles_Townley_BM_549.jpg

Έλληνας οπλίτης και Πέρσης πολεμιστής πολεμούν μεταξύ τους. Εσωτερικό αρχαίας ερυθρόμορφης κύλικος. 5ος αι. π.Χ., ζωγράφου Τριπτόλεμου. Εθνικό Μουσείο Σκωτίας. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Greek-Persian_duel.jpg

Αποξυόμενος, ρωμαϊκό μαρμάρινο αντίγραφο του έργου του Λυσίππου (1ος αι. μ.Χ.) Μουσείο Βατικανού. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Apoxyomenos_Pio-Clementino_Invl185_n2.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

Αρχαίες πόλεις της Ιωνίας. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Costas78, CC BY-SA 3.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ancient_ionia.PNG), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ancient_ionia.PNG

Στάμνος του Συρίσκου (η δολοφονία του Ιππάρχου), αττικός ερυθρόμορφος στάμνος, 5ος αι. π.Χ., Μουσείο «Μάρτιν φον Βάγκνερ», Βίρτσμπουργκ. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stamnos_with_death_of_the_tyrant_Hipparchus_SyriskosPainter_Athens_475-470_BC_L_515_-_Martin_von_Wagner_Museum_-_W%C3%BCrzburg_Germany_-_DSC05785.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 5

Άγιος Παύλος (λεπτομέρεια του πίνακα), Ελ Γκρέκο, περ. 1608-1614, Μουσείο Πράδο, Μαδρίτη. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:San_Pablo_de_El_Greco_\(detalle\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:San_Pablo_de_El_Greco_(detalle).jpg)

Τα ταξίδια του Απ. Παύλου και των άλλων Αποστόλων ή μια γεωγραφική περιγραφή εκείνων των χωρών όπου πρωτοδιαδόθηκε το Ευαγγέλιο του Χριστού. Χάρτης (χαλκογραφία) του Τζόζεφ Μόξον, βασισμένος στους βιβλικούς χάρτες του Νικόλας Φίσερ, 1671, Άμστερνταμ (Εθνική Βιβλιοθήκη του Ισραήλ). Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Joseph_Moxon_The_travels_of_St_Paul_and_other_the_Apostles_or_a_geographical_description_of_those_lands_and_countries_where_in_the_Gospel_of_Christ_was_first_propagated_\(FL200037423_2368800\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Joseph_Moxon_The_travels_of_St_Paul_and_other_the_Apostles_or_a_geographical_description_of_those_lands_and_countries_where_in_the_Gospel_of_Christ_was_first_propagated_(FL200037423_2368800).jpg)

Ο Απόστολος Παύλος κηρύττει στην Αθήνα, τοιχογραφία στο αμφιθέατρο του Christian-Weise-Gymnasium στο Zittau της Σαξονίας, Αντόν Ντίτριχ, 1877. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Paulus_predigt_in_Athen_-_Aula_des_Johanneums_Zittau.jpg

Ο Απόστολος Παύλος, αγιογραφία, Αντρέι Ρουμπλιόφ, 1407, Πανακωθήκη Τρετιάκοφ, Μόσχα. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rublev_Saint_Paul.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 6

Η Αντιγόνη εμπρός στον νεκρό Πολυνείκη, Νικηφόρος Λύτρας, 1865, Εθν. Πανακωθήκη. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lytras_nikiforos_antigone_polynices.jpeg

ΕΝΟΤΗΤΑ 7

Επιτύμβια στήλη της Ηγησούς, 410-400 π.Χ., πιθανό έργο του Καλλίμαχου, Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών. Αποθετήριο Πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tomb_of_Unknown_at_Syntagma_Square_in_Athens.JPG

Μαρμάρινο πολυπρόσωπο ανάγλυφο, το λεγόμενο «Χαρόναιο». Βρέθηκε στον ταφικό περίβολο του Λυσιμαχίδη. Γύρω στο 340 π.Χ. Αρχ. χώρος του Κεραμεικού. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών, CC BY-SA 3.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:NAMA_St%C3%A8le_d%27H%C3%A8g%C3%A8s%3%B4.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:NAMA_St%C3%A8le_d%27H%C3%A8g%C3%A8s%3%B4.jpg

Μνημείο Ανώστου Στρατιώτη, έργο των Φωκίωνα Ρωκ και Κωνσταντίνου Δημητριάδη. Πλατεία Συντάγματος, Βουλή των Ελλήνων, 1932. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tomb_of_Unknown_at_Syntagma_Square_in_Athens.JPG

Αναθηματικό ανάγλυφο με ήρωα συμποσιαστή, από το Ασκληπιείο Πειραιά, τέλη 5ου αι. π.Χ. Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Jerónimo Roure Pérez, CC BY-SA 4.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:NAMA_1501_-_Votive_relief_of_a_funerary_banquet.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:NAMA_1501_-_Votive_relief_of_a_funerary_banquet.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 8

Ο Οιδίποδας και η Σφίγγα, Ερυθρόμορφη αττική πελίκη του Ζωγράφου του Αχιλλέα, περίπου 475-425 π.Χ. Η Σφίγγα εικονίζεται πάνω σε θράχο. Ο Οιδίποδας με χλαμίδα, πέτασο και δόρυ. Μουσείο Αρχαιοτήτων, Βερολίνο. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [ArchaiOptix, CC BY-SA 4.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Achilles_Painter_ARV_990_49_Oedipus_and_the_Sphinx_-_man_(01).jpg), via Wikimedia Commons. URL: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Achilles_Painter_ARV_990_49_Oedipus_and_the_Sphinx_-_man_\(01\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Achilles_Painter_ARV_990_49_Oedipus_and_the_Sphinx_-_man_(01).jpg)

Σφίγγα που στέφει επιτύμβια στήλη. Στο κοίλο τμήμα του επικράνου ίχνη γραπτών φυτικών κοσμημάτων με ερυθρό και κυανό χρώμα. 560-550 π.Χ. Από το Θεμιστόκλειο τείχος δίπλα στην Ιερά Πύλη. Αρχαιολογικό Μουσείο Κεραμεικού. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Zde, CC BY-SA 4.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sphinx_Crowning_a_Grave_Stele,_Kerameikos_Mus._225768.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Sphinx_Crowning_a_Grave_Stele,_Kerameikos_Mus._225768.jpg

Αναχώρηση από τα εδάφη των Κυκλάπων, Φρίντριχ Πρέλερ, 1864. Αποθετήριο πολυμέσων ArtVee: <https://artvee.com/dl/departure-from-the-lands-of-the-cyclops/>

ΕΝΟΤΗΤΑ 9

Αφιέρωση του Κίμωνα ή η κηδεία του Μιλτιάδη. Χαλκογραφία, Ζαν-Φρανσουά-Πιερ Πεϊρόν, 1782. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Devouement_de_Cimon_ou_les_funerailles_de_Miltiade_LACMA_AC1998.50.1.jpg

Γιγαντομαχία (Αθηνά και Εγκέλαδος). Αττικός μελανόμορφος αμφορέας, περ. 520 π.Χ. Vulci, Ιταλία (στο Αρχαιολογικό Μουσείο Μονάχου). Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Athena_Enkelados_Staatliche_Antikensammlungen_1612.jpg

Ο Θεοφάνης ο Ομολογητής αποχαιρετά τον πατριάρχη Νικηφόρο. Μικρογραφία από το εικονογραφημένο χειρόγραφο της «Σύνοψης Ιστοριών» του Ιωάννη Σκυλίτζη, 13ος αι., Εθνική Βιβλιοθήκη Ισπανίας. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Theophanes_the_Confessor_bids_farewell_to_patriarch_Nikephoros.jpg

ΕΝΟΤΗΤΑ 10

Αλληγορία της Δικαιοσύνης-Θέμις, πίνακας, Μαρτσέλο Μπατσαρέλι, 1775-1800, Εθνικό Μουσείο Βαρσοβίας. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Marcello_Bacciarelli_-_Allegory_of_Justice_%E2%80%93_Themis_-_MP_5511_-_National_Museum_in_Warsaw.jpg

Ο αναστηλωμένος Λέων της Χαϊρώνειας στη Βοιωτία, επιτύμβιο μνημείο προς τιμήν των Θηβαίων που έπεσαν στη Μάχη της Χαϊρώνειας το 338 π.Χ., Αρχαιολογικό Μουσείο Χαϊρώνειας. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [George E. Koronaios, CC BY-SA 4.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Left_side_of_the_restored_Lion_of_Chaeronea_in_Boeotia.jpg), via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Left_side_of_the_restored_Lion_of_Chaeronea_in_Boeotia.jpg

Νέμεσις και Θέμις, σκίτσο, Nicolai Abildgaard, μέσα 18ου-αρχές 19ου αι., MoMa, Νέα Υόρκη. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nemesis_and_Themis_MET_DP821512.jpg

Σωκράτης. Άγαλμα, έργο του Λεωνίδα Δρόση (1843-1884), Αθήνα-Περίβολος Ακαδημίας Αθηνών. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Leonidas Drosis DIMSFIKAS at Ελληνικά Βικιπαίδεια, CC BY-SA 3.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Socrates_by_Leonidas_Drosis,_Athens_-_Academy_of_Athens.JPG), μέσω των Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Socrates_by_Leonidas_Drosis,_Athens_-_Academy_of_Athens.JPG

ΕΝΟΤΗΤΑ 11

Δημοσθένης, Αντίγραφο του ανδριάντα του Δημοσθένη, έργο του γλύπτη Πολυεύκτου. Περίπου 280-250 π.Χ., Γλυπτοθήκη Carlsberg, Κοπεγχάγη. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Demosthenes_Ny_Carlsberg_Glyptotek_IN2782.jpg

Μαρμάρινο σπηλαιόμορφο αναθηματικό ανάγλυφο, από τη Σπάρτη ή τη Μεγαλόπολη 330-320 π.Χ. Απεικονίζονται μέσα σε σπήλαιο οι τρεις Ώρες, δεόττες των Εποχών που σχετίζονται με την βλάστηση, να χορεύουν στον ήχο της σύριγγας του Πανός. Η Ώρα στα αριστερά κρατάει στάχυα και παπαρούνες. Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [George E. Koronaios, CC BY-SA 4.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Votive_relief_depicting_the_Three_Hours_and_Pan_(4th_cent._B.C.)_at_the_National_Archaeological_Museum_of_Athens_on_22_July_2018.jpg), via Wikimedia Commons. URL: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Votive_relief_depicting_the_Three_Hours_and_Pan_\(4th_cent._B.C.\)_at_the_National_Archaeological_Museum_of_Athens_on_22_July_2018.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Votive_relief_depicting_the_Three_Hours_and_Pan_(4th_cent._B.C.)_at_the_National_Archaeological_Museum_of_Athens_on_22_July_2018.jpg)

ΕΝΟΤΗΤΑ 12

Αττικός μελανόμορφος κρατήρας. Στην εσωτερική επιφάνεια, γύρω από το χείλος απεικονίζονται τέσσερα πλοία. Νεκροταφείο Αρχαίας Θήρας. 3ο τέταρτο του 6ου αι. π.Χ. Αρχαιολογικό Μουσείο Θήρας. Φωτογραφία A. de Graauw, Μάιος 2015. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: [Artreve, CC BY-SA 4.0](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ancient_ship_6th_c._BC_(2).JPG), via Wikimedia Commons. URL: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ancient_ship_6th_c._BC_\(2\).JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ancient_ship_6th_c._BC_(2).JPG)

Ο Μέγας Αλέξανδρος δαμάζει τον Βουκεφάλα, από την εικονογράφηση του Walter Crane για το βιβλίο The Children's Plutarch: Tales of the Greeks (Ο Πλούταρχος για παιδιά: Μύθοι των Ελλήνων) του Fredrick James Gould, 1910. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Children%27s_Plutarch_-_Alexander_Taming_Bucephalus.jpg

